

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jazyk a styl časopisu *Sestra*

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Bohumila Junková, CSc.

Autor práce: Bc. Lucie Mužíková

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 2.

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Jazyk a styl časopisu Sestra* vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 27. dubna 2012

.....
Lucie Mužíková

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Bohumile Junkové, CSc., za cenné rady a odborné vedení diplomové práce. Velký dík patří také mé sestře, Mgr. Evě Mužíkové, za odborné konzultace v oboru zdravotnictví.

Anotace

Jazyk a styl časopisu *Sestra*

Cílem této diplomové práce je jazyková a stylová analýza časopisu *Sestra*. Jde o odborný měsíčník věnovaný sestřám a nelékařským pracovníkům ve zdravotnických zařízeních, vydávaný je od roku 1991 a na jeho distribuci se podílí již několikáté vydavatelství.

Práce je rozdělena na tři části. První je kapitola teoretická, v níž je pojednáno o funkčních stylech, jak na ně nahlížejí a je pojmenovávají různí stylisté. V časopise je zastoupeno několik stylů, některé texty hranice jednotlivých stylů překračují. Následuje část praktická, v níž bude pozornost věnována charakteristice časopisu, sebeprezentaci a také krátce časopisu *Zdravotnická pracovnice*, který *Sestře* předcházel. Opomenuta není ani proměna formální stránky – týká se jak obálky, tak vnitřního uspořádání časopisu. Důležitými složkami časopisu je tedy obálka, úvodníky, odborná část časopisu (přílohy a tzv. tematické sešity) a ostatní texty. Ačkoliv se časopis během let proměnil, typy textů výraznými změnami neprocházejí, jiné je pouze zastoupení funkčních stylů. Další úsek praktické části je zaměřen na rozbor na úrovni textu (jazyka a stylu) jednotlivých funkčních stylů – půjde o styl odborný, učební, umělecký, publicistický, reklamní a administrativní. Obecněji podotknu také jazykovou stránku, a to v rovině hláskoslovné, tvaroslovné a lexikální. Poslední kapitolou je část výzkumná, založená na dotazování zdravotnických pracovníků – čtenářů časopisu *Sestra*. I přesto, že jde o časopis kvalitní a na dobré úrovni, mohou jejich odpovědi a připomínky prospět časopisu samotnému, jak jej čtenářům více přiblížit, zpříjemnit či jak odstranit případné nedostatky. V této části nechybí vyhodnocení výzkumu a návrhy na změnu časopisu.

Annotation

The language and the style of the *Sestra* journal

The aim of this thesis is the analysis of language and style of the *Sestra* journal. This is a professional monthly journal devoted to nurses and non-medical staff in sanitary departments, it's published since 1991 and several publishers are already involved in its distribution.

Thesis is divided into three parts. The first is a theoretical chapter in which we discuss the functional styles and how they are perceived and named by different stylists. The journal is represented by several styles, some texts go beyond the boundaries of individual styles. The following is a practical part in which we will discuss journal characteristics, self-presentation and also a short presentation of the *Zdravotnická pracovnice* journal which preceded the *Sestra* journal. Even the transformation of formal aspects is not omitted – it concerns both the cover and internal arrangement of the journal. So the journal cover, the editorials and the professional journal sections (annex and the thematic books) and other texts are important journal components. Although the journal changed during the years, the types of texts do not undergo significant changes, only the representation of functional styles is different. Next section of the practical part is focused on analysis on the text level (language and style) of individual functional styles – it will be the professional, educational, artistic, journalistic, promotional and administrative style. More generally, I want to remark also the linguistic aspects, in terms of phonetics, morphology and lexicology. The last chapter is part of the research based on interviews with health care workers – readers of the *Sestra* journal. Even though this is a high quality and a good level journal, their responses and comments can bring some benefits to the journal itself, how to get closer to readers, how to make it more pleasant or how to remove any gaps. In this part of the thesis evaluation of the research and proposals how to change the journal are not missed.

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část.....	9
1.1 Pohledy na funkční styly	9
1.1.1 Bohuslav Havránek	9
1.1.2 Josef Václav Bečka	11
1.1.3 Jan Chloupek	12
1.1.4 Milan Jelínek	15
1.1.5 Marie Čechová, Marie Krčmová, Eva Minářová.....	16
2 Praktická část.....	22
2.1 Charakteristika časopisu <i>Sestra</i>	22
2.1.1 Sebe prezentace časopisu	22
2.1.2 <i>Zdravotnická pracovnice</i>	24
2.1.3 Podoba od počátku k dnešku	25
2.1.3.1 Obálka	27
2.1.3.2 Úvodníky	31
2.1.3.3 Odborná část – přílohy, tematické sešity.....	34
2.1.3.4 Texty, rubriky	39
2.1.3.5 Shrnutí	42
2.2 Rozbory textů.....	47
2.2.1 Odborný styl	48
2.2.2 Učební styl.....	56
2.2.3 Umělecký styl	58
2.2.4 Publicistický styl.....	63
2.2.5 Reklamní styl	70
2.2.6 Administrativní styl.....	78

2.3	Jazyková stránka	83
2.3.1	Hláskosloví	83
2.3.1.1	Kvantita samohlásek	83
2.3.1.2	Kvalita souhlásek	87
2.3.1.3	Přizpůsobení cizích a přejatých slov českému pravopisu	88
2.3.1.4	Velká písmena.....	89
2.3.2	Tvarosloví.....	90
2.3.3	Lexikum.....	94
2.3.3.1	Zkratky	94
2.3.3.2	Univerbizace	96
2.3.3.3	Publicismy a dobové výrazy	97
2.3.3.4	Obrazná vyjádření.....	98
2.3.3.5	Frazeologie	100
2.3.3.6	Intertextovost, motta, citáty	103
2.3.3.7	Hovorové výrazy.....	104
2.3.3.8	Neverbální složka.....	104
3	Výzkumná část	106
3.1	Grafy.....	107
3.2	Diskuse	119
	Závěr.....	124
	Literatura.....	126
	Přílohy	129

Úvod

Se *Sestrou*, časopisem věnovaným zdravotnickým pracovníkům, jsem se poprvé setkala během mého studia střední zdravotnické školy. Při výběru tématu diplomové práce jsem tento časopis zvolila proto, že za dobu jeho vydávání došlo k několika proměnám, které se promítly jak v rovině formální, tak obsahové. Výrazné je právě také proměnlivé zastoupení funkčních stylů a užívání rozmanitých jazykových prostředků, které jsou cílem analýzy této práce.

V první části práce jsou charakterizovány funkční styly dle jednotlivých stylistů. Následují kapitoly části praktické, které se věnují charakteristice časopisu *Sestra*. Stěžejním úsekem práce jsou rozборы textů zastoupených funkčních stylů, rozборы řadím dle ročníků či slohových útvarů daného stylu, a obecná jazyková stránka, na úrovni hláskosloví, tvarosloví i lexika. Lexikální stránka má asi nejbohatší zastoupení, a to hned v několika vrstvách, které dělím na skupiny seřazené podle stylů, pro něž jsou tyto výrazy a slovní spojení typické. Pro styl odborný to jsou např. zkratky, pro publicistický publicismy a společné rysy se stylem uměleckým jsou obrazná vyjádření či frazeologismy aj. Primárním materiálem pro analýzu mi nebyly všechny vydané ročníky, ale pouze pět z nich – ročník první (1991) a dále v pětiletých intervalech až do roku 2011. Z každého ročníku jsem dále vybrala dvě čísla, a to první a poslední.

Třetí část práce je věnována výzkumu, který je zaměřen na recepci časopisu jeho čtenáři. Výsledky získané pomocí dotazníku s různě směřovanými otázkami mohou přispět ke zlepšení podoby časopisu tak, jak by si jeho čtenáři přáli – řešením by mohlo být především zařazení nových rubrik, témat apod.

Za přínos této práce považuji ucelený pohled na odborný časopis, a to jak z hlediska jazykově stylistického, tak očima jeho uživatelů. Právě názory a připomínky čtenářů mohou být podnětem ke změnám a dalšímu vývoji časopisu.

1 Teoretická část

1.1 Pohledy na funkční styly

Samotné funkční styly se od svého vzniku během doby mění¹. Vyčleňují se nové, jiné se částečně slučují. V této části práce se zaměřím na průběžné utváření funkčních stylů trvající až do současnosti. Oporou mi jsou následující stylistické příručky. Bečkova *Česká stylistika* (1992), *Příruční mluvnice češtiny* (2003) a především *Současná stylistika* (2008) Marie Čechové a kolektivu. Dále pak sborník přednášek *Spisovná čeština a jazyková kultura*² (1932). K náhledu na vývoj a proměny funkčních stylů mi také napomohly, a to v části praktické, články týkající se stylů z časopisů *Naše řeč* a *Slovo a slovesnost*.

V praktické části se budu podrobněji věnovat především stylům, které jsou v časopise *Sestra* zastoupeny. Je zřejmé, že půjde především o funkční styl odborný, jelikož jde o odborný časopis. Pokusím se také postihnout to, jak se mění zastoupení stylů v průběhu vydávání časopisu.

1.1.1 Bohuslav Havránek

(Havránek 1932)

V souboru přednášek *Spisovná čeština a jazyková kultura* se setkáváme s jakýmsi rozdělením jazyka „konverzačního, literárního, vědeckého a filosofického“. (Mathesius 1932: 17) Přestože zde Vilém Mathesius mluví o jazyku (a celkově se ve studiu věnuje vytríbenosti jazyka), je toto považováno za předstupeň vzniku či samotného rozdělení funkčních stylů. Poukazuje také na potřebu české stylistiky, která by ukázala na přizpůsobení se české spisovné řeči požadavkům jednotlivých funkčních stylů. (Mathesius 1932: 29)

Havránek se zabýval funkčním rozlišením spisovného jazyka, z čehož vplynuly projevy s funkcí tzv. *komunikativní*, v nichž lze užít i jazyka lidového, *prakticky odbornou*, užití téměř pouze spisovného jazyka, oproti tomu *teoreticky odborná*,

¹ „Vcelku platí, že se ve starších dobách funkční styly od sebe lišily méně než dnes, že tedy vývoj stylové normy spěje ke stále větší funkční diferenciaci. Méně byl rozlišen i sloh pojednávací a úvahový (proto také se ve starých stylistikách oba druhy od sebe neoddělovaly). Projevovaly se v něm silnější prvky slohu řečnického a jeho prostřednictvím i prostředky stylu uměleckého. Proto ve srovnání s dnešní normou zní starší styl odborný i publicistický až nadneseně. A takto byl laděn i sloh společenského styku. Formuláře různých žádostí i dopisů osobních, jak je nacházíme ve starých praktických stylistikách a učebnicích, to dosvědčují.“ (Bečka 1992: 37)

² Tento titul je dřívější datace, přesto jej uvádím – postihuje totiž vznik jednotlivých stylů a samotné disciplíny stylistiky za přispění Pražského lingvistického kroužku.

v projevech je užit pouze jazyk spisovný, a konečně básnický jazyk a jeho funkce *estetická*, pro nějž je užito především jazyka spisovného. (Havránek 1932: 42, 67)
Funkce spisovného jazyka tedy vytvářejí základy pro budoucí funkční styly.

Takto vymezuje Havránek jednotlivé funkční jazyky (Havránek 1932: 68):

Komunikativní – hovorový. Lexikální jednotky jsou volně volitelné vzhledem k vyjadřování. Projevy jsou především neúplné, srozumitelnost je dána situací a konverzačními automatizacemi.

Prakticky odborný – pracovní (věcný). Poměr lexikálních jednotek k vyjadřování je určitý konvencí, užívá se termínů. Projevy jsou relativně úplné, důraz je kladen na určitost – ta je dána termíny a formulemi.

Teoreticky odborný – vědecký. Podstatné je přesné vyjadřování a přesné užívání pojmů. Projevy jsou úplné, přesnost je dána automatizacemi definovanými nebo kodifikovanými.

Estetický – básnický. Výběr lexikálních jednotek je libovolný. Úplnost a jasnost projevu je určována strukturou básnického díla a aktualizacemi básnickými.

Funkční styly dělí podle konkrétního cíle projevu na praktické sdělení, vybídnutí (výzva) či přesvědčování, obecné poučení (populární), odborné poučení (výklad, dokazování) a kodifikující formulace. Dále podle způsobu projevu na intimní či veřejný a ústní či písemný a jejich kombinace, které jsou shodné s dnešním dělením.

Havránek definuje rozdíl mezi funkčním jazykem a funkčním stylem takto: „Rozdíl mezi funkčním jazykem a funkčním stylem je v tom, že funkční styl je určen konkrétním cílem každého jazykového projevu; jde o funkci projevu jazykového (neboli mluvy, „parole“), kdežto funkční jazyk je určen obecným účelem normovaného souboru jazykových prostředků, je funkcí jazyka („langue“).“ (Havránek 1932: 69)

Zajímavé je vyčlenění slohu **novinářského**, pro nějž je typické užívání syntaktických schémat napomáhajícím snadnému čtení. V tomto stylu se prolínají různé funkce a formy jazykových projevů. Pro schematičnost byl novinářský styl kritizován. (Havránek 1932: 77)

S tímto slohem je spjata problematika procesu automatizace a aktualizace. „Automatisací rozumíme tedy takové užívání jazykových prostředků, a to buď izolovaných anebo vzájemně spojovaných, jaké je obvyklé pro určitý úkol vyjádření,

totiž takové, že výraz sám nebudí pozornost, vyjádření po stránce formy jazykové se děje a je přijímáno jako konvenční a chce být „srozumitelné“ již jako součást jazykového systému a nikoli teprve doplněním v konkrétním jazykovém projevu ze situace a souvislosti.“ (Havránek 1932: 52-53) „Aktualisací naopak rozumíme užití jazykových prostředků takovým způsobem, že samo budí pozornost a je přijímáno jako neobvyklé, jako zbavené automatisace, desautomatizované, na př. živá básnická metafora (na rozdíl od lexikalisované, která je automatisována).“ (Havránek 1932: 53)

1.1.2 Josef Václav Bečka

(Bečka 1992)

U Josefa V. Bečky se setkáváme s odlišnějším rozdělením funkčních stylů. Stejně jako výše zmínění stylisté určuje styly podle jejich funkce³. Dělí je však na dvě skupiny, a to základní funkční styly a pragmatické funkční styly.

Mezi styly základní patří styly protikladné, a to umělecký a styl odborný.

Styl **umělecký**

Využívá funkci emotivní a estetickou, důležitou roli zde hraje také forma (využívá se zvuková stránka řeči, libozvučnost, rytmičnost apod.). Tento styl považuje Bečka za subjektivní, abstraktní myšlenky jsou vyjadřovány uměleckými metaforami, metonymiemi a přirovnáními. Co se týče výrazové složky, mohou být užity všechny formy národního jazyka. Primární úkolem stylu uměleckého je porozumění lidskému životu a vnímání „krásy jazyka“. (Bečka 1992: 31) Další je rozdělení na styl umělecké prózy (epický), styl básní (lyrický) a styl dramatu.

Styl **odborný**

Důraz je kladen především na jednoznačnost a přesnost, již napomáhá užívání odborné terminologie. Tento styl je oproti stylu uměleckému plně objektivní. Jistá míra subjektivity je povolena pouze ve stylu projevů věd společenských, v nichž je rozbor omezen na empirickou zkušenost. Styl projevů věd exaktních je již plně objektivní. K vyjádření slouží striktně jazyk spisovný. Kromě jazykových prostředků jsou užity i prostředky optické (vzorce, značky, tabulky, grafy apod.). Úkolem tohoto stylu je uvedení čtenáře do příslušné vědní disciplíny. Styl odborný dělí Bečka na styl teoreticky odborný a prakticky odborný.

³ „Slovem funkce zde míníme sdělný úkol, který veřejný projev má ve společenském dění.“ (Bečka 1992: 31)

Styly pragmatické se dále dělí na styl publicistický, normativní, jednací a hospodářský. Bečka je souhrnně charakterizuje takto: „Pragmatické funkční styly jsou zaměřeny na organizaci a potřeby života ve společnosti a jejich jazykové komunikace do značné míry určují chování občanů ve sféře celospolečenské.“ (Bečka 1992: 33)

Styl publicistický

Tento styl je určován funkcí dokumentárně informativní, občansky a politicky výchovnou a formativní. Styl zpravodajství je ryze objektivní a dokumentárně pravdivý, ve složce formativní (tzn. publicistické v užším smyslu) je spojen i se subjektivitou, emocemi, působením na cit, kritickým hodnocením apod. V publicistickém stylu je obsažena žurnalistika (denní tisk) a publicistický tisk periodický (žurnalistika v širším smyslu). Bečka poukazuje na rozvoj mluvené publicistiky a její postupné odlišování od publicistiky psané.

Styl normativní

Stylem normativním myslí Bečka styl běžně označovaný jako styl administrativní, název je dán převažující funkcí – normativní. Jde o texty zákonů, vládních nařízení a texty právníkové. Tento styl je neosobní a neexpresivní.

Styl jednací

Zde jde o styl vnitropodnikové agendy, texty jsou především referáty, zprávy o činnosti, zápisy o průběhu schůze, hlášení apod. Stejně jako styl normativní patří jednací pod styl administrativní.

Styl hospodářský

Sem Bečka řadí hospodářskou korespondenci a tzv. propagační literaturu. Užíváno je speciální hospodářské názvosloví a ustálené formulace, v propagační literatuře také prostředky grafické a výtvarné.

1.1.3 Jan Chloupek

(Chloupek 1994)

Jan Chloupek ve své studii *Funkční styly dnes* z roku 1994 vymezuje jednotlivé funkční styly, odkazuje přitom na Pražskou lingvistickou školu (viz Havránek 1932), jež se touto problematikou začala zajímat jako první.

Styly vytyčuje podle oblastí komunikace (stejně jako Havránek 1932), které jsou pro uživatele národního jazyka nejčastější. Pro klasifikaci funkčních stylů je důležité vymezit hlavní faktor, jímž je komunikát vytvářen, např. mluvenost pro styl prostě sdělný, pojmovost pro styl vědecký, odborný a administrativní apod. Pro každý komunikát určitého funkčního stylu je charakteristických několik rysů, tedy výrazová slovní, frazeologická a tvarová vrstva a samotný vstup jazykových prostředků do komunikátu (aktualizace, automatizace apod.). (Chloupek 1994: 57-58)

Dle Chloupeka jsou funkční styly rozděleny na styl umělecký, prostě sdělný neboli hovorový, dále odborný, administrativní, žurnalistický, rétorický a konečně také styl esejistický a epistolární.

Nyní krátce k jednotlivým stylům:

Styl **umělecké literatury**

Pro umělecké dílo je typická poetizace⁴, nejde zde o komunikaci jako takovou, ale spíše o „hru na komunikaci“ (Chloupek 1994: 58). K takovému dílu přistupujeme tak, jak nám bylo předloženo, tedy jako dílo umělecké. Je možné užití všech funkčních stylů (publicistický, odborný aj.) a prostředků pro ně typických. Umělecký styl tudíž nemá danou stylovou normu.

Styl **prostě sdělný**, hovorový

Tento styl je prostředkem každodenní komunikace, především mluvené. Za hlavní rysy Chloupek považuje linearitu syntaktické stavby komunikátů tohoto stylu, užívání kolokvialismů, které podporují ekonomičnost vyjadřování, dále přítomnost adresáta, jež je v komunikátu znatelná při užití neverbálního vyjadřování či kontaktních prostředků, s tím je spjata i zakotvenost v komunikační situaci. Typická pro tento styl je i tolerance k nespisovným výrazům napomáhajícím zdůvěrnění komunikátu a zbavení jej oficiálnosti. Pro prostě sdělný styl nelze pevně stanovit stylovou normu, je to dané tím, že většina komunikátů vzniká spontánně, bezprostředně či improvizovaně.

Podobně jako Havránek poukazuje na další členění řeči, a to mluvenou a psanou⁵, dále pak na primárně a sekundárně mluvenou a psanou. Sekundárně mluvené jsou např. proslovy, přednášky ovlivněné vlastními komunikačními oblastmi (odbornou, rétorickou apod.) a sekundárně psané jsou takové komunikáty, kdy jde o dopis či vzkaz nepřítomnému rodinnému příslušníkovi.

⁴ Chápeme ji jako souhrnné pojmenování estetického působení.

⁵ Havránek dělí řeč na ústní a písemnou a jejich kombinace. (Havránek 1932: 69)

Styl odborný

Takovýto text je zakotven v odborném kontextu, jinak může docházet k determinologizaci termínů, jež jsou považovány za základ tohoto stylu, a tudíž jsou hojně užívány (jde především o substantiva). Co se týče adresáta, nevystupuje v tomto případě do popředí. Pro styl odborný je charakteristické užití spisovného jazyka, pronikají sem i publicistické automatizace apod.

Styl administrativní

Chloupek řadí administrativní styl mezi substyly stylu odborného. Profesionální pracovníci se řídí jeho normami, ostatní občané jej poznávají pasivně či jej vůbec neovládají.

Styl publicistický, žurnalistický

Tento styl byl ustanoven především díky tisku, televizi a rozhlasu. Dříve šlo hlavně o komunikáty psané, dnes i sekundárně mluvené. Konstituující faktory mluvené publicistiky jsou především reakce bezprostřední, pohotové a do jisté míry improvizované (důležité pro úspěšné interview, debatu či besedu).

Hlavními funkcemi publicistického stylu jsou získávat (také uvědomovat a agitovat vnímatele a propagovat myšlenku apod.), informovat a poskytnout informační pomoc vnímatelům.

Pro zpestření tisku po stránce obsahové slouží povídky, zájmové rubriky, popularizující odborné poznatky atd. Co se týče funkcí žánrů, postupů a výrazových prostředků, je styl publicistický stylem smíšeným. Typický pro tento styl je proces „automatizace aktualizace“ výrazových prostředků, což je nekončící koloběh proměn významů výrazů. Oblíbená jsou také obrazná vyjadřování (např. přirovnání, metafory, metonymie). Věrohodnosti zprávy napomáhá také uvádění informačního zdroje. Výrazy v uvozovkách značí citování či výrazy spojované s různými konotacemi (např. eufemie, augmentace, pochybnost).

Styl rétorický

Styl esejistický a epistolární

Tyto styly uvádí Chloupek jako substyly a řadí je ke stylům „školním“.

1.1.4 Milan Jelínek

(Jelínek 2003)

V *Příruční mluvnici češtiny* jsou funkční styly spojeny se svými komunikačními funkcemi. (Pro názornost slouží *Tabulka funkčních stylů* (Jelínek 2003: 725; viz tab. 1)).

Jelínek poukazuje i na míšení stylů a také na to, že nelze definitivně funkční styly klasifikovat; to je dáno různým pojetím komunikačních funkcí.

Dále jsou jednotlivé funkční styly charakterizovány na základě výběru výrazových prostředků. Co se týče tzv. konkurence mezi znaky různých kódů, jde o styl **reklamní**, v němž je užitá konkurence jazykových a ideografických a konkurenty grafické. Ty se podílejí i na utváření stylu **orientačního**. Především jde ale o tzv. konkurenci mezi znaky kódu jazykového⁶. Na základě několika konkurenčních kategorií jsou víceméně vymezeny níže zmíněné funkční styly.

Umělecký styl je charakterizován především v rovině postav, tedy dialogické – užíváním idiomů, expresivních výrazů či rozčlenění tzv. souvětného schématu⁷. Mezi podrobněji popsané styly patří styl **konverzační**: v textech převažují situační a kontextové odkazové konkurenty (oproti lexikálním a odkazově-lexikálním konkurentům ve stylu odborném), časté je uplatnění tzv. věcně implicitního a explicitního faktoru⁸, dochází k rozčleňování souvětného schématu, přednost je dána kondenzátorům infinitivním a generalizací⁹. Nechybí ani užívání expresivních výrazů. V textech stylu **epistolárního** můžeme sledovat shodné znaky se stylem konverzačním, a to převládání situačních a kontextových odkazových konkurentů, užití věcně implicitního a explicitního faktoru a příklon ke generalizaci. Nejvíce „vlastností“ má styl **odborný**. Dominují již výše zmíněné lexikální a odkazově-lexikální konkurenty, konkurenty substantivní, specifikační prostředky lexikální, verbonominální spojení (např. *udělat rozhodnutí* – tato spojení jsou více abstraktní¹⁰) a stereotypní spojení. Co se týče věcně implicitního a explicitního faktoru, jeho míra užití záleží na stupni

⁶ Jde o konkurenci mezi prostředky odkazovými a lexikálními nebo větnými, konkurenty implicitní a explicitní, konkurenci mezi prostředky o různém stupni koherence, vyjadřování generalizované a specifikované, konkurenty abstrakční a konkretizační, dále pak o konkurenty automatizované a aktualizované, idiomy a frazémy, prostředky expresivní a konkurenty s různou stylovou platností. (Jelínek 2003)

⁷ Dochází ke snížení koherence.

⁸ „Věcná implicitnost záleží v tom, že z obsahu vědomí vybíráme pro komunikaci jen ty obsahové prvky, které chceme sdělit, a adresátovi ponecháváme volnost, aby si nevyřčené obsahy doplnil nebo je vůbec ponechal mimo svůj zájem. Naopak při věcně explicitnosti převádíme ze svého vědomí do komunikace prvky, které přesahují komunikační potřebu a často se dostávají i mimo rámec zájmu adresáta.“ (Jelínek 2003: 742)

⁹ Generalizace je způsobena neznalostí příslušných specifikačních prostředků.

¹⁰ Jejich nadměrné užívání překáží rychlému porozumění textu.

odbornosti textu. Texty jsou stylově neutrální. Lexikální konkurenty mají často převahu i v **právně-administrativním** stylu. Vyšší je frekvence i substantivních kondenzátorů a specifikačních lexikálních prostředků. Styl **právně-administrativní** se ve velké míře shoduje se stylem **ekonomickým**, a to v použití lexikálních a odkazově-lexikálních konkurentů, stereotypních spojení a ve specifikaci lexikálních prostředků. **Propagačního** stylu se Jelínek při charakteristice konkurentů mezi znaky jazykového kódu dotýká pouze v rovině expresivity. Styl **publicistický** se přiklání spíše ke generalizaci a idiomatizaci. Častá jsou i stereotypní spojení. U stylu **direktivního** a **orientačního** se setkáváme také s užitím věcně implicitního a explicitního faktoru a vyšší frekvencí konkurentů substantivních.

1.1.5 Marie Čechová, Marie Krčmová, Eva Minářová

(Čechová 2008)

Této příručce předcházelo několik verzí. Společně s Janem Chloupkem vydaly autorky v roce 1990 publikaci *Stylistika češtiny*, roku 1997 *Stylistika současné češtiny* a v roce 2003 *Současná česká stylistika*.

Stylistika M. Čechové a kolektivu charakterizuje jednotlivé funkční styly, určené základní funkcí textu, a to styl prostěsdělovací, odborný, administrativní, publicistický, rétorický a styl umělecké literatury. Stranou neponechává ani průniková pásma těchto hlavních stylů. Každý styl je důkladně popsán, jak v jednotlivých jazykových rovinách, tak ve způsobu užití daných komunikátů. Charakteristika funkčních stylů v této publikaci¹¹ je nejvíce propracovaná.

Styl prostěsdělovací

Texty jsou vázány na konkrétní situaci vzniku samotného komunikátu, jsou spontánní, nepřipravené, mluvené, soukromé, dialogické. Zapojují se také neverbální složky komunikace. Modelovost se týká pouze ustálených typů situací, např. pozdravy, prosby. Co se týče přímého kontaktu s adresátem, proměňují se okolnosti současně s rozvojem nových způsobů psané komunikace (SMS, e-mail, chat apod.¹²). Ke kontaktu dochází tedy zprostředkovaně. Při telefonátech je jeho míra mnohem větší. K užití se nabízí škála prostředků celého národního jazyka. Styl je konstituován funkcí komunikační a v jisté míře také funkcí estetickou. Komunikáty nepodléhají žádným

¹¹ Vzhledem k ostatním vybraným publikacím.

¹² Do psané formy stylu prostěsdělovacího se řadí také písemné vzkazy, které si vzájemně zanechávají členové rodiny.

stálým normám. Čechová řadí ke stylu prostěsdělovacímu jako podstyl styl konverzační (týká se společenské konverzace) a styl epistolární (ve vztahu k soukromému dopisu).

Styl odborný

Odborný styl je ryze objektivní, dalšími vlastnostmi je jednoznačnost, vnitřní uspořádanost, přesnost, texty jsou veřejné a především psané a monologické¹³. Projevy jsou situačně nezakotvené. Důležitým prvkem je intertextovost, jež se projevuje citacemi a odkazy na literaturu. Důraz se klade na promyšlenou kompozici, typické je také bohaté vertikální a horizontální členění. Texty se často doplňují ilustracemi, tabulkami, grafy apod. Základní funkce je odborněsdělná. Co se týče syntaktické stránky, převažují dlouhé věty a souvětí: „syntaktická stavba odborných textů je odrazem složitosti hierarchie myšlenek a vztahů, které texty vyjadřují, proto se častěji mohou objevit delší věty a složitá souvětí“ (Čechová 2008: 215) Co se týče lexikální stránky, pro odborný styl je typické užívání odborné terminologie¹⁴. Ze slovních druhů jsou nejvíce zastoupena substantiva, dále se pak často užívají sekundární předložky a konkrétní údaje. Jako podstyl je uveden styl vědecký, prakticky odborný, populárně naučný, učební a esejistický.

Styl administrativní

Hlavními funkcemi tohoto stylu je funkce regulativní (řídící) a operativní (správní). Čechová poukazuje na postupné vyčleňování ze stylu odborného, avšak jeho hranice mezi ostatními styly není úplně zřetelná. Důraz je kladen především na dodržování norem v oblasti obsahové i formální, komunikáty by měly být věcně správné, jednoznačně a účelně stylizované. Roli hraje i jeho materiální stránka, tzn. formát papíru, rozvržení jeho plochy apod. – tomu napomáhají předtištěné formuláře. „Významným prvkem administrativního stylu je i existence tzv. právnické osoby; tou je autor, adresát nebo oba.“ (Čechová 2008: 233) Texty jsou

¹³ Někdy se užívá tzv. skrytý dialog: „Skrytý dialog, kterým odborný projev vzhledem k příjemci je, se projevuje na úrovni vyjádření v inkluzivním plurálu typu *všimněme si dále, uvažme, mějme jednu a jen jednu rovínu, pro niž platí*, na úrovni tématu pak odhadem vstupní informace, na niž výklad navazuje.“ (Čechová 2008: 211)

¹⁴ „Termínem se z hlediska lexikologie rozumí takové pojmenování, které je v rámci disciplíny jednoznačným pojmenováním pojmu. Jde o pojmenování nociónální, neexpresivní, mající funkci nominální a kognitivní. Termín je v rámci oboru ustálený a je buď definován, nebo fixován konvencí, jeho význam je tedy ostřeji ohraničený než u jiných vrstev slovní zásoby a bývá přesně identifikovatelný nezávisle na kontextu. Význam termínu se vyvíjí a upřesňuje spolu s vývojem oboru.“ (Čechová 2008: 218)

standardizovány¹⁵, v převažující psané formě se požaduje jazyk spisovný. Usiluje se také o věcnou správnost, modelovost a ekonomičnost vyjadřování. Co se týče stylové normy, užívají se věty jednočlenné (popř. dvojčlenné s elipsou sloves), pasivní konstrukce, multiverbizované jednotky, termíny (stejně jako ve stylu odborném), zkratky, ale také profesionalismy a slangismy. Čechová nabízí široké spektrum žánrových forem, které se vnitřně různí. Podstyly jsou např. styl jednací, direktivní a také styl inzerce.

Styl publicistický

Hned na počátku je upřesněn význam výrazů žurnalistika a publicistika. Žurnalistikou je zde označena činnost v hromadných sdělovacích prostředcích, jindy také denní tisk, noviny, publicistikou pak „žurnalistická nebo spisovatelská činnost v hromadných sdělovacích prostředcích, která slouží k informaci o aktuálních otázkách a komentuje je“ (Čechová 2008: 244), ale také souhrn časopisů, včetně osob zabývajících se jejich vydáváním. Oba termíny bývají mnohdy zaměňovány. Publicistický styl se vyznačuje především funkcí informativní, ale také persvazivní. S publicistikou je spjata oblast agitace, propagandy ale také reklama. Stejně jako některé ostatní funkční styly ji lze rozlišit na publicistiku psanou a mluvenou¹⁶. Dále je diferencována na dílčí funkční styly, a to zpravodajský, publicistický v užším smyslu (analytický) a beletristický.

Cílem textů je: „rychle, výstižně a co nejučinněji informovat adresáty nejrůznějšího sociálního zařazení, věku a vzdělání, zprostředkovávat myšlenky s maximální srozumitelností a sémantickou jednoznačností, bezprostředností a přesvědčivostí, získávat čtenáře nebo posluchače pro přístup k problémům v duchu názorů, které publicistický orgán reprezentuje“ (Čechová 2008: 246) Publicistický styl je vysoce dynamický, prolínají se v něm prvky i dalších jiných stylů a je ovlivňován společensko-politickou situací. Při vzniku textů je využita modelovost¹⁷ vyjadřování, dále proces automatizace a aktualizace (viz Havránek 1932). Uplatňují se především obrazná vyjádření, módní výrazy (publicismy¹⁸, novinářská klišé), frazémy (často

¹⁵ Čechová upozorňuje na proměnu v současném administrativním stylu: „Do různých nabídek, pozvánek, upomínek a urgencí se dostávají prvky pozitivního subjektivního hodnocení, pokusy o originalitu vyjádření, o odlišnost konvencionalizovaného, nebo dokonce od normalizovaného sdělení dříve vyžadovaného.“ (Čechová 2000: 233)

¹⁶ Mluvené publicistice se autorky věnují podrobněji v samostatné kapitole. (Čechová 2008: 272–275)

¹⁷ Někdy dochází k cílevědomému porušení modelovosti.

¹⁸ Výrazy spojené s proměnou doby.

proměněné), výrazy zobecňující sdělení, shodný atribut¹⁹, intertextovost, kontakt s adresátem, tzv. metajazykový charakter vyjádření²⁰, přejatá slova a mnoho dalších způsobů vyjadřování specifických pro publicistický styl. Tento styl nemusí striktně užívat pouze spisovný jazyk, povoleny jsou i prostředky z jiných útvarů a poloútvárů národního jazyka. Stylová norma jednotlivých publicistických žánrů se v určitých bodech odlišuje. K rámcovým složkám komunikátů publicistického stylu patří titulek, jenž lze dále klasifikovat.²¹

Styl reklamní

V rámci stylu publicistického je vymezen i styl reklamy. Jako výrazové prostředky jsou v něm použity grafika a doprovodný verbální text. Cílem komunikace je informovat a přesvědčit adresáta, mnohdy dochází až k jeho manipulování. Pro tento styl je příznačná adresnost sdělení, snaha o bezprostřednost, zapamatovatelnost a kreativitu vyjádření. Jazyková stránka reklamy využívá široké spektrum možností jak v rozsahu vět, tak v užití určitých výrazových prostředků (např. frazémy, básnické a řečnické prostředky, intenzifikační prostředky, expresivita, hyperboličnost a aktualizace).

Styl rétorický

Základním konstituujícím faktorem je kontakt s adresátem, převažující funkcí je persvazivní. „Persvazi lze rozdělit do tří typů: vlastní přesvědčovací, při němž se ovlivnění dosahuje především argumentací působící na předpokládaného myšlenkově aktivního posluchače, propagaci, při níž tvůrce projevu mající autoritu ovlivňuje myšlení a jednání předpokládaného více méně pasivního vnímatele, a konečně agitaci, která směřuje k řešení určité časově a místně blízké situace a obrací se i k posluchači, který je o správnosti budoucího jednání v podstatě sám přesvědčen a očekává pouze formulaci názoru.“ (Čechová 2008: 285) Především jde o projevy mluvené obracející se ke kolektivnímu vnímání. Řečnický styl je tak připodobněn k mluvenému stylu publicistickému. „Obecné nároky na kvalitní řečnický projev jsou dnes stejné jako v minulosti: očekáván je projev jasný, srozumitelný, přiměřený situaci, působivý a účinný, působící jak na intelekt posluchače, tak na jeho city.“ (Čechová 2008: 287) Požadován je jazyk spisovný, běžně se vyskytuje intertextovost (citace, parafráze,

¹⁹ „Lze jej chápat i jako prostředek kondenzace vyjádření a představuje implicitnost.“ (Čechová 2008: 257)

²⁰ Odráží jisté metajazykové umění autora, v textu se signalizuje uvozovkami. (Čechová 2008: 261)

²¹ V publikaci není opomenuta ani historie publicistického stylu a odkazy na názory jiných lingvistů.

aluze). Jelikož jde o dialog s „mlčícím kolektivním partnerem“ (Čechová 2008: 288), je důležité navázat a udržet kontakt. Podstatnou roli hrají neverbální prostředky, zvládnutí techniky mluvení či samotný vzhled řečníka. Co se týče dělení řečnických projevů, je převzato už ze středověku. Máme řeči deliberativní (dnes politické), soudní, epideiktické (slavnostní) a cvičné. „Jednotlivé žánry se liší jak rozsahem, hloubkou propracování a celkovou orientací, tak i nároky na dodržení norem.“ (Čechová 2008: 292) Styl sám o sobě je bohatě diferencován.

Styl **umělecký**

Oproti komunikátům ostatních funkčních stylů, majících společnou komunikační funkci, je umělecký styl nositelem především estetické funkce, jinak také esteticky sdělné. Se stylistikou zde spolupracuje také poetika²². Autorka klade důraz na odlišování pojmu jazyk, což je bráno jako „individuální soustava výrazových prostředků“, a jejich uplatnění, naopak styl se zabývá spojováním zvolených jazykových prostředků a jejich funkcí. (Čechová 2008: 297) Popsat charakteristické rysy uměleckého stylu je obtížné z důvodu různosti a mnohotvárnosti vlastností jednotlivých literárních druhů, „proto se společné označení stylu projevů se zvýrazněnou estetickou funkcí chápe někdy jako pouhé označení množiny singulárních stylů uměleckých děl, jindy jako souhrnné označení stylů autorských, nebo konečně jako souhrnný název pro samostatné styly jednotlivých literárních druhů, lyriky, epiky, dramatiky.“ (Čechová 2008: 298) Texty jsou publikované, převážně psané, situačně nezakotvené, předem připravené a mohou využívat všechny formy národního jazyka, především v rovině postav. Na úrovni kompozice až jednotlivých výrazů je využita poetizace, „tj. užívání výrazových prostředků se záměrem vytvořit dílo působící jak hodnotou sdělnou, tak i estetickou.“ (Čechová 2008: 302) Toho se děje pomocí tzv. poetismů²³, autorských slov, frazémů, expresivních slov, dále lze užít i příznakových výrazů jiných stylů, např. odborného, publicistického. Stranou není ani explicitnost a implicitnost a s ní spjatá metafora a metonymie, dále také účelné opakování slov a další jiné básnické figury.

²² „Předmětem poetiky je popis osobitých prostředků uměleckého vyjadřování, a to na úrovni kompoziční a jazykové; všímá si především nepřímých pojmenování, figur, metra a rýmu a do jisté míry i jazykové kompozice.“ (Čechová 2008: 296)

²³ „Lexémy se stárou stylovou hodnotou tvořené nebo ustálené pro plnění specifické funkce uměleckých projevů – funkce estetické.“ (Čechová 2008: 320)

V publikaci *Současná stylistika* odkazují autorky často na názory jiných lingvistů a na historii jednotlivých stylů, jak je charakterizují dřívější příručky. Připouští také prolínání stylů a ovlivňování jednoho druhým.

*

Rozdělení funkčních stylů se dle uvedených odborníků mírně odlišuje. Jejich charakteristika však zůstává stále stejná. Některé příručky popisují styly stručně, z různých hledisek, jiné zabíhají do podrobností a specifikují styl ve všech rovinách.

V základních funkčních stylech se jazykovědci shodují (viz tab. 2); jde o styl²⁴ prostěsdělovací, odborný (u Havránka a Bečky rozdělený na praktický a teoretický odborný), umělecký a publicistický. Bečka však prostěsdělovací (hovorový) styl neuvádí; je tomu tak zřejmě proto, že ho považuje za automatický (není třeba ho charakterizovat) nebo jej za styl nepovažuje vůbec. Dalším společným stylem je administrativní (u čtyř autorů), rétorický a esejistický/epistolární (u dvou autorů). Za podobný styl můžeme považovat také Bečkův styl hospodářský a Jelínkův propagační a ideologický; u Čechové sem lze zařadit styl reklamní, který zahrnuje především pod publicistický styl. Jelínek navíc uvádí styly direktivní a orientační.

Pojetí stylů zůstává ve své podstatě nezměněno. Jazyk jako takový se v průběhu doby mění, spolu s ním i funkční styly. Společnost si vyžaduje různé komunikační situace, v nichž dané styly plní své funkce. Styly, zmiňované pouze některými stylisty, jsou spíše součástí stylů nadřazených (např. styl odborný má několik tzv. substylů) a ostatní jim nevěnují pozornost.

²⁴ Uvádím názvy funkčních stylů dle Čechové (2008).

2 Praktická část

2.1 Charakteristika časopisu *Sestra*

Měsíčník *Sestra* je primárně určen pro zdravotní sestry a ostatní zdravotnické pracovníky. Vychází již od roku 1991, kdy navázal na časopis *Zdravotnická pracovnice*, který vycházel v rozmezí let 1951 až 1991, v tomto roce vyšla pouze tři čísla²⁵. Úplně první československý časopis, který byl určen pro zdravotní sestry, nesl název *Diplomovaná sestra*²⁶ – toto vypovídá o dlouholeté tradici časopisů určených zdravotnickým pracovníkům.

Na vydávání časopisu se podílí již několikáté vydavatelství – v současnosti je jím *Mladá fronta*, která vydává další časopisy a periodika zabývající se zdravotnickou a lékařskou tematikou: *Česká dermatovenerologie*, *Lékařské listy*, *Postgraduální medicína*, *Tempus medicorum* a *Zdravotnické noviny*.

Od roku 1991 *Sestra* prošla celkem sedmi vydavatelstvími:

<i>Knižní podnikatelský klub</i> (vydává MZ ČR)	1991–1994
<i>Atlas Praha</i> (vydává MZ ČR)	1995
<i>Strategie Praha, s. r. o.</i>	1996–2001/7-8
<i>MONA, spol. s r. o.</i>	2001/9–2002/8
<i>Sanoma Magazines Praha s. r. o.</i>	2002/9–2004
<i>ONE media, s. r. o.</i>	2005/1
<i>Mladá fronta, a. s.</i>	od 2005/2 do současnosti

Časopis má své webové stránky: <http://www.zdn.cz/archiv/sestra/>. Další informace jsou dostupné také na <http://www.mf.cz/produkty/sestra/>.

2.1.1 Sebe prezentace časopisu

Internetové stránky časopisu nabízejí kromě možnosti přístupu registrovaným předplatitelům k jednotlivým článkům také charakteristiku časopisu:

„Odborný měsíčník pro sestry a ostatní nelékařské pracovníky. Měsíčník SESTRA určený sestřím, porodním asistentkám, ergoterapeutům, fyzioterapeutům, radiologickým asistentům, zdravotním laborantům, zdravotně-sociálním pracovníkům a ostatním nelékařským zdravotnickým pracovníkům má dlouholetou tradici. Čtenáři se

²⁵ Informace o nástupu časopisu *Sestra* a jeho navázání na *Zdravotnickou pracovnici* podává článek na s. 7 ve 3. č. prvního ročníku. Stejně tak je tato informace uvedena ve 3. č. 1991 časopisu *Zdravotnická pracovnice*.

²⁶ V práci se tomuto časopisu dále nevěnuji, jelikož *Sestra* blíže souvisí se *Zdravotnickou pracovnicí*.

s tímto odborným titulem setkávají již od roku 1990 a je pro ně zárukou kvalitních informací, které následně uplatňují nejen v praxi, ale i v rámci dalšího celoživotního vzdělávání. SESTRA přináší pravidelné rubriky a tematické sešity zahrnující množství článků z teorie i praxe ošetrovatelství, etiky, komunikace, managementu, psychologie, práva apod. Nedílnou součástí odborného měsíčníku SESTRA jsou také tradiční přílohy Sestra roku a Kalendář vzdělávacích akcí.²⁷ Jedinou nepřesností je uvedený rok počátku vydávání, nebyl jím rok 1990, ale 1991. Do roku 1990 mohou však spadat přípravy k prvnímu ročníku, proto je uveden.

Téměř stejné informace jsou i na stránkách *Mladé fronty*, pouze s jednou změnou. Ta se týká právě roku, kdy byl vydán první ročník. Zde není uveden rok, ale pořadí aktuálně vydávaného ročníku (aktuální vzhledem k roku 2011): „Čtenáři se s tímto odborným titulem setkávají již dvacátým prvním rokem...“²⁸.

Prvotní charakteristice časopisu je věnován úvodník prvního čísla, jehož autorkou je předsedkyně redakční rady, doc. PhDr. Marta Staňková, CSc. Popisuje časopis takto: „Časopis Sestra se bude obracet na všechny pracovníky a pracovnice, kteří se v nejširším slova smyslu podílejí na ošetrovatelské péči, to je v oblasti péče o zdraví člověka, prevenci, na úseku upevnění a návratu zdraví, v ošetrování nemocí a zmírňování utrpení. Časopis je tedy určen sestřím, porodním asistentkám, rehabilitačním i sociálním pracovnícím, ale i ošetrovatelkám, sanitárkám a všem, kteří se o časopis zajímají. [...] Časopis Sestra Vám chce poskytovat nejnovější poznatky z oblasti teorie a praxe ošetrovatelství dnešní doby. Přejeme si, abyste v něm našly dostatek poučení pro Vaši odbornou práci. Budeme Vám přinášet informace o práci a vzdělávání sester v zahraničí. Chceme se zabývat aktuálními otázkami našeho zcela se měnícího zdravotnictví ve vztahu k sesterskému povolání. Přivítáme proto Vaše podněty, návrhy, dotazy i příspěvky. Časopis by měl zrcadlit Vaše problémy.“ (91/1 s. 1)²⁹

Podtitul časopisu prošel hned několika změnami. V letech 1991 až 1995 zněl název pouze *Sestra*, bez bližší specifikace. V letech 1996 do 1998 byl podtitul *Odborný dvouměsíčník pro zdravotní sestry*, od roku 1999 do 9. čísla 2005 *Odborný časopis pro zdravotní sestry*. Rozšířenější je specifikace časopisu od 10. čísla 2005 do roku 2009, a to *Odborný časopis pro sestry a ostatní nelékařské zdravotnické pracovníky*.

²⁷ Dostupné na WWW: <<http://www.zdn.cz/archiv/sestra/>> [cit. 2012-03-23]

²⁸ Dostupné na WWW: <<http://www.mf.cz/produkty/sestra/>> [cit. 2012-03-23]

²⁹ V rámci celé práce odkazují na časopis *Sestra* v této formě: (rok/číslo strana), např. (91/1 s. 1).

V roce 2010 nastala se změnou titulní strany a formátu časopisu i změna určení časopisu: *Odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky*.³⁰

Podoba *Sestry* se v průběhu let mění a ustaluje v jasnou a přehlednou formu.

2.1.2 Zdravotnická pracovníce

Jak je již výše uvedeno, měsíčník *Zdravotnická pracovníce* vycházel pravidelně od roku 1951 do roku 1991, kdy bylo ukončeno jeho vydávání třetím číslem a nahrazeno časopisem *Sestra*, který na něj měl tematicky navazovat, avšak nabýt na odbornosti. Pro představu uvádím v příloze obsah posledního čísla *Zdravotnické pracovníce* (viz obr. 1).

Vydavatelem časopisu bylo *Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p. Praha*, šéfredaktorkou pak doc. PhDr. Marta Staňková, která byla od počátku předsedkyní redakční rady časopisu *Sestra*. Co se týče specifikace časopisu, původně zněla *Odborný měsíčník pro střední a nižší zdravotnické pracovníky* a následně *Časopis pro střední a nižší zdravotnické pracovníky*.

Každé číslo obsahovalo zhruba 60 stran odborných, publicistických a dalších textů. Číslování stránek probíhalo všemi čísly ročníků. V rejstříku časopisu byly texty rozděleny tematicky i do rubrik, s odkazem na příslušnou stranu. Co se týče formální podoby, shodovala se velikost časopisu téměř s formátem A5 (přesněji tedy 14x20 cm). Text byl uspořádán do dvou sloupců, občas doprovázen černobílými fotografiemi. Černobílá fotografie byla součástí i titulní strany časopisu, barva byla užita pouze jako podklad obálky či blok obsahující nadpis. Přílohová část práce obsahuje titulní strany č. 3 1960 a č. 3 1991 (viz obr. 2 a 3). Poslední strana obálky byla věnována reklamě; zajímavé je, že v tomto časopis *Sestra* nepokračoval a v prvním ročníku zařazoval reklamy sporadicky. Další zajímavostí je umístění křížovky na stránky časopisu *Zdravotnická pracovníce* – v *Sestře* můžeme toto pozorovat až od roku 2012.

Obecně lze říci, že nedošlo k razantní proměně časopisu – je to zřejmě dáno stejným zaměřením a také tím, že v roce 1991 vyšla současně tři čísla *Zdravotnické pracovníce* a již dvě čísla *Sestry* (č. 3 obsahuje na s. 7 upozornění o ukončení vydávání *Zdravotnické pracovníce*) – teprve poté došlo k převádění předplatného a vlastnímu „sloučení“, či lépe řečeno nahrazení časopisu.

³⁰ Přehled dalších proměn obálky zachycuje tab. 3 v přílohové části.

2.1.3 Podoba od počátku k dnešku

Tato kapitola podává přehled o podobě časopisu v rozmezí let 1991–2011, ve vybraných ročnících v pětiletých intervalech. Obsahuje také čtyři podkapitoly, které jsou zaměřeny na jednotlivé, formálně či obsahově odlišené části, tzn. obálka, úvodníky, odborná část (přílohy, tematické sešity), texty/rubriky. Následuje shrnutí každého zvoleného ročníku.³¹

1991

Během prvního roku byla vydána čtyři čísla (1, 2, 3, 4) a jedno dvojčíslo (5-6) časopisu *Sestra*. Každé číslo má 32 číslovaných stran a 8 stran nečíslované přílohy (odlišena barvou papíru, v tomto případě jde o zelený papír). Příloha je vložena mezi s. 16 a 17³². Číslování dvojstran je vždy na levé stránce v levém horním rohu způsobem 2/3 apod. Na stránce pravé v pravém horním rohu je nápis *Sestra*³³. Na stránkách přílohy je nápis *Sestra* na všech stránkách vždy nahoře uprostřed. Text je v celém časopise uspořádán do tří sloupců.

Barevná je pouze obálka, vnitřní stránky jsou včetně fotografií černobílé.

1996

Druhý vybraný ročník obsahuje stejně jako první šest čísel. Obsahuje však dva tzv. tematické sešity (v č. 1 pouze jeden). Délka časopisu již není normována – rozsah se pohybuje mezi 28 až 40 stranami, tematické sešity, které mají vlastní číslování stránek, pak 4 až 18 stránek. Čísla stránek jsou v dolních vnějších rozích, ve vnitřních je ročník a rok časopisu (*Sestra 1/96*), v tematických sešitech je i toto přímo vyjádřeno (*Tematický sešit časopisu Sestra 1/96*).

VI. ročník časopisu je prvním, kdy jsou všechny stránky barevné, doposud byla barevná pouze obálka; pokud časopis obsahoval nějakou fotografii, byla stejně jako celý text černobílá (resp. v odstínech šedi).

Časopis je dále rozdělen na rubriky obsahující texty společné tematiky (např. *Vzdělávání, Zkušenosti, náměty, dopisy, Z historie* apod.). Název je vždy uveden v modré liště v horní části stránky; tematické sešity mají lištu žlutou.

³¹ V této práci se zabývám časopisem jako takovým. Samostatně vkládaným (ačkoliv pravidelným) přílohám časopisu nevěnuji pozornost.

³² V č. 5-6 mezi s. 32 a 33.

³³ Příklady názvů, výrazů apod. z časopisu *Sestra* jsou odlišeny kurzivou.

Kombinace bílé, modré a žluté barvy navozuje nemocniční prostředí – uniformy zdravotních sester a ošetřovatelek mají tyto barvy.

2001

Oproti ostatním ročníkům bylo v roce 2001 (tzn. ročník XI) vydáno jedenáct čísel (z nichž 7-8 bylo dvojčíslo vydané v období červenec-srpen).

Rozsah časopisu není normovaný, dosahuje až 54 stran (u dvojčísla ještě více). Obsahuje šestistránkovou přílohu (nazvanou *Komunitní péče*) a dva tematické sešity (podrobněji dále) o rozsahu 6 až 10 stran, dle tématu. Příloha i tematický sešit jsou číslovány v rámci ostatních stran, tzn. ve vnějších dolních rozích s připojením čísla a roku časopisu (např. 28 *Sestra* 1/2001). Na většině stran je v horní části stránky umístěna lišta s obecnějším tématem spojujících články v dané rubrice (např. *Kazuistika, Něco pro sebe* apod.).

2006

Tradicí pokračující od roku 2001 je vydávání jedenácti čísel ročně (opět č. 7 a 8 je dvojčíslo). Co se týče rozsahu stran, není přesně dán, ale většina čísel je v rozsahu 59 stránek. Obsahem časopisu jsou i dva tematické sešity, které jsou zahrnuty i do číslování stránek celého časopisu. Namísto přílohy (v ročníku 2001 nazvané *Komunitní péče*) obsahuje přílohovou rubriku s názvem *Ambulance a terén*. Oba typy příloh mají 4–12 stran. Tyto stálé rubriky mají v každém čísle své hlavní téma (např. č. 1 *Výživa, Onkologie a Pediatrie*). Všechny ostatní rubriky, mají také svůj název, uvedený na liště v horní části stránky – v číslech na konci roku jsou i barevně rozlišeny.

Číslo stránek jsou opět v dolních vnějších rozích, ve vnitřních pak název, číslo a rok vydání časopisu (*SESTRA* 1/2006).

2011

Loňský ročník časopisu *Sestra* obsahuje stejně jako předchozí ročníky jedenáct čísel, kdy 7. a 8. číslo je vydáváno v období prázdnin jako dvojčíslo.

Počet stran není přesně dán – v rozmezí 65 až 83 stran. Většina čísel se pohybuje v nejnižším možném rozpětí, tedy 65 stran.

Časopis již neobsahuje přílohu, ale tři tematické sešity, oproti předchozím dvěma. Tematické sešity nejsou od ostatních textů nijak speciálně odděleny (barva papíru, jiné či samostatné číslování stránek) jako tomu bylo dříve, ale jsou pouze

rozděleny podle jednotlivých oborů. Zbytek časopisu je rozčleněn do rubrik obsahujících texty se společnou tematikou (více níže). Většina stránek obsahuje v horní části barevnou lištu s názvem rubriky (oboru), někdy je i v polovině stránky – uvozuje vždy nový text dané rubriky. V dolních vnějších rozích jsou uvedena čísla stran (např. *Sestra* / 3), ve vnitřních je odkaz na internetové stránky (www.sestra.cz).

2.1.3.1 Obálka

Časopis *Sestra* prošel několika výraznými proměnami, znatelně se projevíly také na obálce časopisu – šlo především o změny titulní strany. Měnil se však také formát časopisu, cena, typ fotografií, uspořádání upoutávek na jednotlivé články apod. Některé z hlavních změn jsou zaznamenány v tabulce v přílohové části práce (viz tab. 3). Nyní následuje stručná charakteristika obálek vybraných ročníků.

1991

Titulní stranu z větší části tvoří barevná fotografie zobrazující zdravotnické prostředí a z menší – v horní části – název časopisu (*Sestra*), v rámci celého ročníku se typ nadpisu nemění. V části s titulem je uveden ročník, cena a číslo. Podoba zápisu ročník *ROČNÍK I.* je obměněna pouze u 2. č., a to *Ročník I.* Nestálá podoba je také u ceny i čísla. Cena je psána způsobem *CENA 9 Kčs / Cena 9 Kčs* či pouze *9 Kčs*³⁴. Číslo je uvedeno ve formě *1/91*, ve dvou případech předchází zkratka *Č.*. Pořadí uvedených informací je ve sledu ročník – cena – číslo (viz obr. 4). Pouze u 3. č. ročník – číslo – cena.

Nestabilita podoby je nejspíš způsobena tím, že jde o první ročník časopisu a nebyla ještě dána určitá forma titulní strany či vydavatel nekladl na tuto skutečnost důraz.

Jak je výše uvedeno, je titulní strana tvořena především barevnou fotografií, na níž je zobrazeno zdravotnické prostředí: zdravotní sestra jdoucí po chodbě, tlačí vozík, na kterém je několik novorozenců; sestra ve stejnokroji chovající malé dítě; sestra s injekční stříkačkou hledící do objektivu fotoaparátu; sestra zastižená na sesterně při přípravě medikace; malé dítě v pyžamu se smutným výrazem ve tváři (nejspíše šlo o zachycení dítěte v období Vánoc, kdy mělo být číslo vydáno).

S výjimkou dvojčísla (5-6) je v rámci každé fotografie několik titulků:

³⁴ V případě dvojčísla je dvojnásobná také cena, tedy 18 Kčs.

91/1: *Jak sestra Švehlová dobyla Ameriku, Léčivé ruce, Sestrou u Bati*

91/2: *Moje nezapomenutelné sestry, Ostrovy života, Aby láska rostla*

91/3: *„Klokani metoda“, AIDS/HIV a ženy*

91/4: *Milujte se, neválcete!, Vzácné koření života, Máme se bát AIDS u zubaře?*

U titulků je obrázek kříže, v jehož popředí je dlaň se srdcem³⁵ – v této kompozici zobrazující vstřícnost a něhu v nemocničním prostředí.

Čtvrtou stranu obálky časopisu zabírá v rozpětí celé plochy barevná fotografie. Jde o zobrazení přírody (lesy, hory, rybník). V některých případech je v přírodě přítomen člověk. V dvojčísle 5-6 je fotografie jesliček s Ježíškem, Josefem a panenkou Marií. Není jasné, zda jde o záměr vydavatele nebo jsou fotografie vybírány náhodně, aby pouze navozovaly příjemnou atmosféru. Jesličky byly jistě vybrány tak, aby tematicky souvisely s obdobím, kdy bylo toto číslo vydáno (listopad/prosinec).

Druhá strana obálky je realizována různým způsobem. V č. 1 je zde umístěna upoutávka na říjnovou výstavu *REHA 91* v Düsseldorfu. V č. 2 zabírá větší část strany fotografie³⁶ ženy. Pod ní je báseň Jana Tuška *Člověk je žena* (více viz kap. 2. 2. 3 Umělecký styl). U č. 3, 4 i 5-6 je na dané stránce fotografie. Pouze v č. 4 je pod fotografií citát od Michela de Montaigne: *Jsem toho názoru, že nejčastějším povoláním je sloužit veřejnosti a prospívat mnoha lidem*. Toto úzce souvisí s tematikou lékařství a zdravotnictví obecně.

Třetí strana obálky je většinou věnována reklamě (i když nejde o reklamu, jak ji známe dnes; viz dále kap. 2. 2. 5 Reklamní styl). V č. 1 je reklama na antikoncepci (toto téma prostupuje celé číslo časopisu). V č. 2 byla čtenářům poskytnuta informace o Transservisu Československého Červeného kříže. Opět je uvedena adresa a telefonní číslo náležící k poskytovaným službám. V rámci zprávy se střídá velikost písma, dále pak majuskule a minuskule. Tučně a velkými písmeny jsou uváděny informace, na které je kladen větší důraz. Text je souvislý, nevyčnívají heslovité informace. Reklama, nebo spíše nabídka je i v č. 3 Jde o nabídku filmů a videopořadů Ústavu zdravotní výchovy Bratislava. V č. 4 je podána informace o počítačové síti GLOBALink, která měla pomoci globální kontrole užívání tabáku. Po výčtu členů následují konkrétní údaje týkající se kuřáků, zákazníků tabákových společností apod. Souvislý text je rozdělen do dvou sloupců, předělen svislou čarou a proložen logem společnosti GLOBALink.

³⁵ Tento symbol se objevuje v rámci celého časopisu (91/1 s. 3, 7, 10, 15, 19, 28, 31, příl. s. 7; 91/2 s. 14, 19; 91/3 s. 26, 30, příl. s. 5; 91/4 s. 2, 4, 10, 18; 91/5-6 s. 5, 6, 12, 18, 34, 51, 62, příl. s. 9, 12)

³⁶ Uvedena je i autorka fotografie: *Foto Alena Vykulilová*.

V dvojčísle 5-6 je na poslední straně kresba Karlova mostu s procházejícími lidmi, pod obrázkem je pouze nápis *PF 1992*. Tematicky opět souvisí s obdobím vydání čísla časopisu.

1996

Do roku 1996 měnila *Sestra* titulní stránku každý rok. Stejně tomu tak bylo i v roce 1996, pouze s tím rozdílem, že tato podoba časopisu se uchovala až do roku 2000 – v roce 2001 nastala další výrazná změna.

Horní část titulní stránky je opět věnována názvu časopisu a jeho specifikaci (*Sestra Odborný dvouměsíčník pro zdravotní sestry*). V prvním písmenu *S* je umístěna podoba odznaku s kahanem³⁷, který je typický pro zdravotní sestry. Pravý horní roh obsahuje informaci o čísle a ceně (*1/96 ■ 20 Kč/20 Sk*). Na straně levé je uvedeno vydavatelství, a to *Strategie s. r. o.* (viz obr. 5).

Velkou část titulní strany zabírá fotografie zdravotnického prostředí. Není však přes celou tuto část, po pravé straně a dole jsou bílé bloky s názvy některých příspěvků a odkazy na určitou stranu. Téma tematických sešitů a počet jejich stran je v bloku žlutém. Mezi názvy je umístěna další fotografie či obrázek.

Zbylé strany obálky jsou věnovány reklamě. Třikrát je užito téma hormonální antikoncepce a terapie. Další reklamy jsou určené pro nemocniční prostředí – dezinfekční přípravky, automatický dezinfektor sanitárních předmětů.

2001

Zásadní proměnou prošla titulní stránka také právě v roce 2001, kdy se odlišuje od ustálené podoby časopisu v letech 1996–2000. Nechybí barevná fotografie se zdravotnickou tematikou (např. sestra s miminkem). V horní části je název časopisu a jeho specifikace, *Odborný časopis pro zdravotní sestry* (menším písmem), a pod ní sám název *Sestra* (modře u všech čísel). Na levé straně je svisle uvedeno číslo a rok časopisu, dále cena v korunách českých a slovenských. Další údaje se mírně liší. Na začátku ročníku XI. byly titulky v dolní i pravé postranní části, ke konci ročníku již jen v části dolní. Jde především o témata tematických sešitů a příloh (např. *Tematický sešit 57 Gynekologie • Porodnictví (01/1)*, *Komunitní péče První pomoc (01/12)*), dále hlavní článek větším písmem a další články písmem menším, nechybí ani odkaz na určitou stranu (např. *O budoucnosti sester s ministrem zdravotnictví Strana 4 (01/1)*,

³⁷ Jeho vývoji a proměnám je věnován článek v č. 1 na s. 27, nese název *Ženy s lampou*.

Výjezd sester do zahraničí, riziko, nebo šance? Strana 5 (01/12)). U některých titulků je kombinováno tučné a obyčejné písmo, prokládání písmen apod. Na přední straně nechybí ani čárový kód s uvedením ISSN (viz obr. 6).

Prostor ostatních stran obálky je věnován reklamě zdravotnických potřeb.

2006

Podobu titulní strany si časopis zachovává od roku 2005, kdy v č. 4 a 10 proběhly znatelnější změny. V č. 10 byla tato změna jistě spjata s novou šéfredaktorkou časopisu – Mgr. Martina Pelikánová nahradila po patnácti letech stálou šéfredaktorku PhDr. Jarmilu Škubovou.

Dominantní částí je stále barevná fotografie zasahující přes celou titulní stranu. V její horní části je název časopisu a jeho specifikace: *Sestra Odborný časopis pro sestry a ostatní nelékařské zdravotnické pracovníky*. Barva hlavního názvu se každé číslo mění. V pravém horním rohu je informace o ceně (55 Kč / 74 Sk • pro předplatitele 50 Kč), v levém pak číslo a rok časopisu. Dolní část tvoří barevná lišta, rozdělená na tři stejné bloky, každý obsahuje informace o tématu přílohy *Ambulance a terén* a tematických sešitů. V prostoru s fotografií jsou upoutávky na články uvnitř časopisu, chybí však odkaz na stránku, na níž jsou umístěny (viz obr. 7).

Zbylé strany obálky jsou především věnovány reklamě. Výjimku tvoří např. umístění objednávkového kuponu na s. 2 (06/1) či pracovní inzeráty na s. 59 (06/12). Reklamy nejsou striktně věnované zdravotnické problematice, ale č. 1 obsahuje i reklamu na České dráhy. V č. 12 je již reklama na inkontinenční výrobky firmy *Hartmann* a pracovní oděvy od *Mölnlycke Health Care*.

2011

Od roku 2010 má *Sestra* novou podobu obálky, spolu s ní se změnil také formát časopisu. Horní čtvrtinu titulní stránky zabírá bílé pole obsahující název časopisu, menším písmem je uvedena jeho specifikace: **odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky**. Vpravo nad názvem je umístěn červený kříž (viz obr. 8), který sjednocuje podobu zdravotnických a lékařských časopisů vydávaných *Mladou frontou*: *Česká dermatovenerologie*, *Lékařské listy*, *Postgraduální medicína* a *Zdravotnické noviny*.³⁸ Nad nadpisem je uvedena webová adresa časopisu³⁹. V levém horním rohu

³⁸ Dostupné na WWW: <<http://www.mf.cz/skupiny/medical-services-b2b/>> [cit. 2012-02-22]

³⁹ Při zadání odkáže čtenáře na <http://www.zdn.cz/archiv/sestra/>.

bílého bloku je čárový kód, informace o ceně (*pro předplatitele 55 Kč / 2,32 € / 70 Sk*) a číslo časopisu (např. *12 2011*). Na dolní straně části s nadpisem jsou pro lepší přehlednost barevné „body“ ve tvaru *S* s názvem rubriky mající uvedenou barvu: *Info* – modrá, *Obory* – žlutá, *TS* – růžová, zelená a červená.

Ze tří čtvrtin zabírá titulní stranu fotografie – nejde o fotografii z reálného zdravotnického prostředí ale z fotoateliéru⁴⁰ – setry či pacienti hledí do objektivu, usmívají se, mají čisté uniformy.

Co se týče upoutávek na obsah časopisu, je v dolní části fotografie transparentní bílá lišta rozdělená na čtyři menší bloky; v každém z nich je informace o určité rubrice (podrobněji viz níže), vždy obsahuje odkaz na stranu, název rubriky a titulek jednoho z textů. První je věnován rubrice *Obory*, zbývající tři odkazují na tematické sešity (např. *34/TS 331 Transplantologie* (11/12)). Nedochozí k experimentování s písmem, užito je pouze tučné písmo u strany a rubriky.

Poslední strana obálky je opět zcela využita reklamou. V č. 1 spatřujeme jistou odlišnost – na druhé straně obálky jsou recenze tří knih, jež představuje *Mladá fronta divize Medical Services*. Jde o dvě odborné publikace, třetí je věnována známým osobnostem. Na straně třetí pokračuje rubrika *Info Personální inzerce*. V č. 12 je druhá i třetí stránka věnována reklamě.

2.1.3.2 Úvodníky

Úvodník, jakožto typický útvar funkčního stylu publicistického, by neměl chybět v žádném časopise. Stručnou a velice výstižnou charakteristiku tohoto útvaru uvádí v *Současné stylistice* Eva Minářová: „Úvodník jako závažný slohový útvar psané publicistiky míval čelné místo na první straně novin. Obvykle v tisku prezentoval rozhodující stanovisko redakce nebo orgánu, jemuž tisk patřil. Úvodníkem se redakce vyjadřovala ke společensky důležité (event. nejdůležitější) události, kterou též hodnotila.“ (Čechová 2008: 267) J. V. Bečka se zmiňuje o úvodníku jako o „politické úvaze“ (Bečka 1992: 345).

Prvním souvislým textem v každém čísle časopisu *Sestra* je tedy úvodník. Ačkoliv se mění jeho umístění⁴¹, vždy promlouvá ke čtenáři ústy šéfredaktorky

⁴⁰ Fotografie pochází z www.shutterstock.com (11/1 s. 3).

⁴¹ Nejčastěji je úvodník umístěn na s. 3 (v roč. I je tato stránka označena jako 1), méně pak na s. 4.

časopisu⁴² a zabývá se nějakým aktuálním tématem. Co zůstává neměnné ve všech ročnících, je umístění fotografie autorky a její podpis.

1991

Autorkami úvodníků v prvním ročníku časopisu jsou většinou členkami redakční rady časopisu, jednou se jedná o studentku střední zdravotnické školy (jde o část studentčiny maturitní práce). Většina těchto textů se vzhledem k počínajícímu vydávání věnuje právě zavádění časopisu do praxe, seznamuje čtenářky s tím, co mohou od časopisu očekávat. Často jsou tedy užívána zájmena *Vy* a *Váš*, také tvary sloves 1. osoby množného čísla nacházejí hojně užívání – tyto prvky značí jakýsi dialog časopisu (redakční rady) a čtenářů. Opomenuta nejsou ani obrazná vyjádření.

Rozdíly mezi jednotlivými úvodníky jsou dány individuálním stylem autorek. Vliv má jistě také vývoj samotného časopisu (např. v č. 4 už není nutné uvádět, pro koho je časopis určen) a získávání nových čtenářů.

1996

Autorkou úvodníků je šéfredaktorka časopisu PhDr. Jarmila Škubová. Podoba úvodníků, zde nazvaných *Editorial*, je jednotná: oslovení *Milé sestry*, fotografie autorky na začátku textu a její podpis na konci. Úvodník je umístěn v levém sloupci na straně 4, vymezen v modrém bloku, čímž je oddělen od ostatních článků na téže straně. Celý text je psán kurzivou, tučně pouze oslovení.

V úvodníku č. 1 řeší otázku reformy zdravotnictví a nedostatek zdravotních sester, absolventek SZŠ. Autorka užíla hned na začátku metaforu vztahující se k novému roku: *Je tu další rok a v něm se narodila nová Sestra*. (96/1 s. 4) – odůvodňuje tím zvolení oboru porodnictví jakožto ústředního tématu.

Úvodník posledního čísla roku 1996 se zabývá taktéž transformací zdravotnictví, autorka užívá citáty týkající se ekonomického trhu. Několikrát použila spojení *neviditelná ruka trhu* (96/6 s. 4) – čímž se ekonomika jaksi distancuje od lidskosti.

2001

Úvodníky mají své vlastní názvy. Oba (tedy z č. 1 a 12) jsou typickými zástupci publicistického funkčního stylu i s různými jazykovými ozvláštněními. Tyto texty mají stejnou autorku, proto se neliší ve stylu individuálním.

⁴² Vyjma ročníku 1991, kdy se autorky úvodníku mění.

Autorkou úvodníku *Když řeknu ‚a‘, musím říct ‚b‘* (01/1) je šéfredaktorka PhDr. Jarmila Škubová. Je jakousi úvahou nad českým ošetrovatelstvím. Hlavním tématem je vzdělávání sester. Z ozvláštnění tohoto textu lze vybrat užité květinové příklady: *Sebekrásnější idea je jako kytky. Když nemá vhodnou půdu, zvadne – krásné jako lilie, ale odolné jako skalničky*; metafora: *Výměna půdy pro vzdělávání českých sester není levná ani rychlá záležitost*. Před podpisem je autorka prezentována jako *Vaše sestra sester*.

Stejně jako v čísle prvním se i v posledním slova ujala šéfredaktorka časopisu. Už sám název *Letadlo s kachnou* je obrazné vyjádření, *letadlo* ve smyslu „přeposílacího“ e-mailu a *kachna* jakožto nepodložené tvrzení, pomluva. Dále je zmíněna *povaha holubičí a ta pomluva – ta slina*. V souvislosti s tématem je u autorčina jména uvedena i e-mailová adresa.

2006

Každý úvodník má stejně jako v roce 2001 svůj název. Pro č. 1 je typickým pro začátek nového roku, a to *Bilanční zamyšlení*. Autorka, šéfredaktorka Martina Pelikánová, zde užila několika citací týkajících se vývoje české společnosti v roce 2005 – ačkoliv jsou to informace vytržené z kontextu, nabádá autorka čtenáře nad zamýšlením se nejen na konci roku.

Název úvodníku č. 12 je také charakteristický pro období jeho vydání: *Vivat Vánoce, vivat paměť!*. Kromě přání spokojených Vánoc a šťastného roku 2007 seznamuje autorka čtenáře, formou popularizační, s W. C. Röntgenem a jeho paprsky X, ačkoliv si je vědoma, že toto s obdobím Vánoc nemá nic společného.

2011

V č. 1 můžeme za publicistické klišé považovat přání do nového roku – aktualizací je však statistika ošetřených během silvestrovské noci na různých místech republiky. Klišé je i v posledním čísle ročníku, a to bilance roku 2011 – jde o zhodnocení událostí ve světovém měřítku v období ledna až října – a přání všeho nejlepšího do roku 2012. Oproti úvodníku v prvním čísle si autorka více „pohrála“ s jazykem: *rok přelétne před očima jako krátký němý film* (11/12 s. 3), *a nový [rok] se ujme vlády* (11/12 s. 3), *prožívá horké chvíle* (11/12 s. 3).

*

Jak lze poznat i z těchto krátkých charakteristik, dochází k posunu tematiky úvodníků. V počátcích se úvodník věnuje samotnému časopisu, postupně – přes aktuální témata –

přechází v jakási kliše, týkající se začátku či konce roku (to je dáno také výběrem čísel – č. 1 vychází v lednu, kdy je typické přání všeho nejlepšího do nového roku, a č. 12 (popř. č. 6) vychází v prosinci, což souvisí s bilancí koncem roku). Ale i u těchto čísel můžeme pozorovat oprostění od typických témat.

2.1.3.3 Odborná část – přílohy, tematické sešity

V každém ročníku časopisu je obsažena odborná část, kterou zde nazvu obecně *příloha*. Je pevnou, neoddělitelnou součástí každého čísla. Nazývá se různě, ať už přímo pouze *příloha*, popř. její další specifikace, nebo *tematický sešit*, mající rovněž své hlavní oborové téma.

1991

Jak jsem již výše uvedla, nečíslovaná osmistránková příloha je vložena mezi s. 16 a 17 (popř. s. 32 a 33). Stejně jako v celém časopise je i zde text rozdělen do tří sloupců oddělených vodorovnou čarou – toto členění napomáhá lepšímu čtení. Po formální stránce je příloha v celém ročníku jednotná. Název článku je vždy tučně a kurzivou, pod ním je uveden autor a místo, kde je zaměstnán. Jednotlivé články jsou odděleny vodorovnou čarou.

Texty jsou psány v ich-formě (my). Autoři – odborníci totiž vycházejí z praxe, vlastních zkušeností. Tato forma je pro příjemce textů bližší než neosobní formulace a strohá vyjádření. Některé texty jsou bohatě členěny, jsou užity tabulky, grafy, schémata. Většina jich je však pouze jako souvislý text bez dalšího členění. Díky rozsahu (cca 1, 5 s.) to není na škodu. Autoři jsou sestry, lékaři či jiní zdravotníci.

Názvy všech článků explicitně vyjadřují jejich obsah. Jsou jasné, nevyvolávají asociace, nejsou použity žádné metafory či jiná ozvláštňování. Obsahově jsou podobné – např. po charakteristice onemocnění následuje způsob léčby či nás seznamují s problematikou týkající se určité množiny lidí postižených daným onemocněním.

Texty přílohy v rámci celého ročníku můžeme dle témat rozdělit do několika skupin: Problematika vzdělávání zdravotnického personálu a zdravotnické školství (9), Choroba a její léčba, nové metody (11), Prevence onemocnění (3), Ošetřování na oddělení psychiatrie (3), Úrazy pohybového aparátu (6), Sociální problematika, i z širšího hlediska (4).

Jak si čtenář jistě všiml, jsou některé články ve slovenštině. Vlivem doby, kdy byla Československá federativní republika, to neubírá na srozumitelnosti, slovenský

jazyk sloužil k běžnému dorozumívání i na našem území a nebyl problém této řeči porozumět. Některé články – především ty, které se týkají vzdělávání – se zabývají společnou problematikou na českém i slovenském území. Z 36 článků v přílohách je 7 článků psáno ve slovenštině, jeden článek je překladem z jazyka německého a zbývajících 28 je ryze českých. Z toho vyplývá, že uvedené texty se zabývají především zdravotnictvím u nás. Německý článek zabývající se výzkumem vzdělávání sester v Rakousku přináší informaci, jak probíhají jevy – zkoumané i u nás – v zahraničí.

1996

Odborná příloha časopisu se nazývá *Tematický sešit*, každé číslo ročníku obsahuje jeden či dva. Vždy je zařazen mezi s. 18 a 19, každý v rozsahu 4 až 18 stran.

Formálně se tematické sešity neliší od celého časopisu, mají pouze samostatné číslování stran. Jelikož jde o odbornou přílohu, převažují texty odborné, nechybí však ani smíšené s funkčním stylem publicistickým – většinou je představována daná problematika na určitých pracovištích, jejichž pracovníci jsou i autory článků. Texty, stejně jako ostatní mimo tematické sešity, jsou doprovázeny velkým množstvím fotografií, obrázků, schémat apod.

Každý tematický sešit – jak samo označení napovídá – má své dané téma (č. 1 *Porodnictví*, č. 6 *Pediatric a Anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče*). Názvy jednotlivých příspěvků jasně sdělují, co obsahují, např. *Léčba bolesti u nádorových onemocnění z hlediska dětské sestry* (96/6 TS8 s. 6), není tedy možný vícerozklad.

2001

V roce 2001 je příloha časopisu nazvána *Komunitní péče*. Stránky přílohy jsou odlišeny barvou podkladu – modrou. Jak je již výše uvedeno, číslování přílohy je zahrnuto do číslování celého časopisu. V obou číslech⁴³ je umístěna v rozmezí stran 23–28. U velkého počtu článků jsou fotografie (dokumentární i ilustrační, tzn. z archivu redakce), v menším zastoupení pak tabulky a grafy zobrazující určité výsledky, zkoumání, doklady apod.

Texty jednotlivých příloh jsou spojeny společným tématem (*Geriatric* v č. 1 a *První pomoc* v č. 12) – názvy textů tedy souvisí s touto problematikou; názvy jsou

⁴³ Č. 1 a 12.

jasné, jednoznačné. Většinou jde o delší názvy, které takřka charakterizují obsah textu (např. *Náhlá srdeční zástava a kardiopulmocerebrální resuscitace* 01/12 s. 26).

Každý text se zabývá nějakou problematikou oboru v konkrétním zařízení (tzn. nemocnice, ústavy aj.), autorkami jsou sestry pracující na daném oddělení, pracovišti. Seznamují tak čtenáře s průběhem a procesy v nejrůznějších zdravotnických místech České republiky.

Kromě přílohy jako takové obsahuje ročník 2001 i tematické sešity; stejně jako příloha jsou na jinak barevném podkladě, v tomto případě jde o barvu žlutou. V každém čísle jsou dva tematické sešity zaměřené na určitý medicínský obor: v č. 1 *Gynekologie a porodnictví, Kardiologie*; v č. 12 *Pediatric a Ortopedie*. Začínají na s. 29⁴⁴ a jejich rozsah se v každém čísle mění. Přílohy jsou číslovány již od roku 1996 (v č. 1 tedy 57 a 58, v č. 12 tematické sešity 76 a 77).

Texty jsou doplněny velkým množstvím fotografií zobrazující konkrétní oddělení, lékařské nástroje, pacienty, poranění, rentgenové snímky apod. Nechybí ani grafy. Pro názornost slouží také obrázky s nákresey např. vrozených onemocnění srdce (01/1 s. 45, 46).

Názvy příspěvků stejně jako v příloze nepřipouštějí jejich dvojí výklad – jde o jasné určení, o čem v textu půjde (např. *Ošetřování pacienta po implantaci tumorózních endoprotéz a ablativních výkonech* 01/12 s. 39).

Stejně jako v příloze jsou autoři také zaměstnanci různých oddělení apod., kteří předávají své poznatky v ošetřování onemocnění a poranění, popisují svou práci. V tomto ročníku jsou také vyhlašovány autorky nejlepších článků (01/12 s. 36).

Převažuje opět styl odborný, někdy až popularizační, ale vyskytuje se i publicistický (s užitím odborné terminologie), jde o krátké zprávy z různých zařízení či informace o současné situaci v některých oborech (např. *Počet dětských úrazů neustále přibývá* 01/12 s. 34). Co se týče stylu odborného, obsahují některé články v č. 1 konkrétní příklady ošetřovatelských procesů, tzv. kazuistik, či ošetřovatelských plánů se sesterskými diagnózami.

2006

Přílohová část se skládá z rubriky *Ambulance a terén* (příloha jako taková) a tematických sešitů (TS). Tematické sešity jsou v každém čísle dva. Celá tato odborná příloha je umístěna na konec časopisu.

⁴⁴ Ani tematické sešity nemají vlastní číslování stránek, ale jsou číslovány v rámci celého časopisu.

Každá rubrika má samostatné barevné odlišení. *Ambulance a terén* má barvu modrou, první TS převážně vínovou a druhý TS zeleno-červenou kombinaci. Nadpisy jsou částečně barevně zvýrazněny – buď podtržení některé z částí či barevné odlišení části samotného názvu. Pro podklad obou TS byla zvolena jiná barva, papír je lehce nažloutlý.

Každému textu předchází krátký, tučně zvýrazněný úvod. Stejně tak je součástí textu krátký souhrn, jak v českém, tak v anglickém jazyce (summary), kdy jde o objektivní popis příspěvku. Nechybí ani fotografie autora/autorky, pracoviště a popř. e-mailová adresa.

Tato odborná část je minimálně narušena reklamou. Jako doprovodný materiál slouží fotografie daných pracovišť, či dokumentace léčby chorob apod., tabulky, schémata, grafy.

2011

V tomto roce neobsahuje časopis přílohu jako takovou, ale tři tematické sešity mající tematiku specifikovanou podle určitých oborů. V č. 1 je to *Pediatric, Gastroenterologie/Stomie a Fyzioterapie/Ergoterapie*. V č. 12 *Traumatologie, Inkontinence a Interní medicína*. Pro první tematický sešit je vždy užita růžová barva lišty, pro druhý zelená a třetí červená. Stejnou barvu má i blok obsahující souhrn textu a klíčová slova (v č. 1 v českém a anglickém jazyce, v č. 12 už pouze v českém). Některé texty jsou bohatěji členěny, obsahují kratší úseky s vlastním názvem a části jako závěr a literatura. Každému textu předchází úvod větším písmem. Autor je uveden vždy za textem i s místem pracoviště a mnohdy s e-mailovou adresou.

Co se týče doprovodného materiálu, grafy se vždy váží ke konkrétnímu článku. Obrázky a fotografie jsou mnohdy pouze ilustrativní, ačkoliv i velké množství fotografií či nákresů se týká konkrétních textů, je na ně v textu odkazováno a dokumentují danou situaci (tzn. operační rána, stomie, fotografie zdravotnického zařízení apod.).

Převažují texty odborného funkčního stylu – tematický sešit je stejně jako v předchozích ročnících zaměřen odborně. S tím souvisí i typ titulků, které vždy explicitně uvádějí náplň článku (např. *Nácvik péče o stomii u pacienta s tělesným handicapem* 11/1 s. 64). Jako dokladový materiál slouží také popsané konkrétní případy – kazuistiky, ošetrovatelské procesy jak jsou realizovány zdravotními sestrami.

*

Ve většině ročníků je zajímavé spojení textu a reklamy na přípravek, pomůcku apod., o kterém příspěvek na téže straně hovoří. V rámci přílohy a tematických sešitů – v číslech, kde reklama odbornou část „narušuje“ – jsou takto téměř všechny reklamy spojeny s problematikou textů; někdy je související reklama umístěna na některou ze stránek obálky. Čtenář (ať už zdravotník či laik) se tak seznámí se „zbožím“ díky článku, jak je užíváno v některých případech, dále pak pomocí reklamy, jež obsahuje informace o společnosti produkující toto zboží; jde o adresy, telefonní čísla, e-mail, webové stránky (např. <http://www.astamedica.cz> 01/1 s. 31, www.cheiron.cz 01/12 s. 24), díky nimž se může čtenář seznámit s bližšími informacemi o výrobcích, jsou mu zde zodpovězeny případné dotazy apod.

Tematicky jsou texty příloh sjednoceny od druhého zvoleného ročníku, tedy 1996, kdy jsou věnovány jednotlivým oborům.

Všechny články obsažené v příloze jsou ovlivněny odborným funkčním stylem (termíny, konkrétní údaje apod.) ať už v menší či větší míře. Některé nesou prvky i stylu publicistického. Z postupů je nejvíce využito výkladový, popisný, někdy také úvahový, což si texty tohoto typu samy vyžadují.

Praktickou připomínkou k přílohám a tematickým sešitům (vyjma prvního ročníku) je jejich nemožnost „vytržení“ a následná kompletace – nejsou totiž vždy umístěny uprostřed časopisu na oddělitelných dvojlistech – jak by tomu napovídalo samostatné číslování stránek.

2.1.3.4 Texty, rubriky

Kromě odborné přílohové části obsahuje časopis samozřejmě texty další. Nyní uvedu stručnou charakteristiku jednotlivých vybraných ročníků.

1991

Ročník 1991 je zastoupen velkým množstvím článků několika stylů: publicistický, odborný⁴⁵ (od č. 2 také podstyl učební⁴⁶), umělecký, administrativní (v č. 4 nově inzerát) a v malé míře také styl reklamní, i když nejde o reklamu takovou, jak ji známe dnes. Míra jejich zastoupení je však různá. Některé články na sebe navazují v následujících číslech (např. články o historii českého ošetřovatelství, *Návrh Národního programu obnovy podpory zdraví, tzv. letní zastavení* ve francouzských nemocnicích, role otce během těhotenství, porodu apod.). Některé články spolu souvisí po tematické stránce, ačkoliv na sebe přímo nenavazují, např. AIDS, alternativní medicínské metody, problematika vzdělávání zdravotnického personálu atd.

Objevují se i texty se zahraniční tematikou – překlady či informace o zahraničních metodách očima českých zdravotníků, dále také texty psané v jazyce slovenském.

Vzhledem k tomu, že v prvním ročníku nebyly vytvořeny rubriky, nejsou texty seřazeny podle společných témat.

1996

Zásadní proměnou časopisu je vytvoření rubrik, což napomohlo lepší přehlednosti. Od tematických sešitů jsou odlišené modrou lištou v horní části stránky. Rubriky jsou většinou stálé, v každém čísle i stejně rozsáhlé, např. *Zdravotnická publicistika, Vzdělávání, Zkušenosti, náměty, dopisy* aj. Rubrika *Obory* se dále dělí na „podrubriky“ dle jednotlivých oborů (*Revmatologie, Chirurgie, Gynekologie* apod.), obsahuje stejně jako tematické sešity především texty odborné. Ve „zbytku“ časopisu převažují texty publicistické (zprávy a oznámení).

Většinou jsou uváděny texty nevyžadující zpětnou vazbu. Opakem tohoto je příspěvek s názvem *Máte fantazii? Vyzýváme vás ke spolupráci!* (96/1 s. 34). Marie Šamánková, hlavní sestra MZ ČR, se obrací na čtenáře s několika prosbami – např. jak

⁴⁵ V č. 3 se nově objevily knižní recenze.

⁴⁶ Poprvé byl v časopise zařazen také styl učební, jde o anglický text *European conference on nursing*, k ověření získaných vědomostí slouží odborný slovníček za textem. Nechybí zde ani *Test odborných znalostí* (91/2 s. 28–29), obsahuje 9 otázek značených římskými číslicemi a 3–4 možnosti odpovědi.

oslovovat muže-sestru, zda by se měl odznak pro sestry měnit dle úrovně jejich vzdělání, jak jsou sestry spokojeny s pracovními oděvy. Požadavek na zpětnou vazbu je zřetelný již ze samotného názvu textu.

V tomto ročníku je zastoupeno více funkčních stylů. V největší míře je to odborný a publicistický. Oproti prvnímu ročníku se velmi rozmohl styl reklamní. Zachován je i styl umělecký (překlad básně jedné zemřelé pacientky ze Skotska (96/6 s. 20) či fejeton jednoho lékaře (96/6 s. 20), který je na pomezí publicistického a uměleckého stylu). Administrativní styl je zastoupen opět objednávkovým kuponem na celý ročník časopisu – forma je v celém ročníku stálá (liší se pouze rok, na nějž lze časopis objednat – v prvních číslech je to 1996, v pozdějších 1997).

2001

Texty v XI. ročníku⁴⁷ jsou rozděleny do jednotlivých barevně rozlišených rubrik. Mezi pravidelné a obsáhlejší patří: *Rozhovor* (vínová), *Fórum* (modrá), *Obory* (okrová), *Kazuistika* (hnědočervená), *Informační servis* (tmavě modrá), *Něco pro sebe* (01/1 modrá, 01/12 zelená), *Recenze* (tmavě oranžová) a *10 kol* (soutěž; tmavě oranžová). V každém čísle je také *Objednávkový kupon* na daný ročník časopisu, nabídka z článků příštího čísla a různé inzeráty uvedené bez závislosti na rubrice. Někdy se objevují rubriky aktuální (např. *Sestra roku 2000*, *Pomůcky na trhu*).

Nejobsažnější rubrikou je rubrika *Obory*, která zabírá rozsah 10 stran. Dále je dělena na jakési podobory: 01/1 např. *Ošetřovatelství*, *Vzdělávání*, *Kanylace*; 01/12 např. *Výživa*, *Management*, *Hepatogastroenterologie*.

Díky rubrikám jsou sdružovány texty s podobnou tematikou, což slouží k lepší přehlednosti časopisu. Oproti prvnímu ročníku (1991) jsou v časopise publikovány texty týkající se českého zdravotnictví, zahraniční se vyskytují pouze minimálně.

Co se týče funkčních stylů, převažuje v časopise, vyjma přílohy a tematických sešitů, funkční styl publicistický. Jde především o zprávy, interview, nechybí ani oznámení. Odborný styl lze nalézt v rubrice *Obory* a *Kazuistika*. Samy názvy těchto rubrik napovídají, že půjde o texty s vyšší odborností. Celkově jsou názvy jednoznačné, není užito obraznosti; většinou podrobněji charakterizují téma textu.

Stejně jako v příloze a tematických sešitech se v rámci celého časopisu vyskytují reklamy na zdravotnické přípravky, pomůcky apod. Často jsou spojeny s tematikou textu na stejné straně jako je umístěna reklama (viz výše).

⁴⁷ Reprezentativním vzorkem jsou čísla 1 a 12.

2006

K odborné části časopisu lze zařadit rubriky *Obory*, se svými dílčími podrubrikami, a *Kazuistika*. S rubrikou *Ambulance a terén* a TS (tematické sešity) se shodují jak v odbornosti, tak tematicce textů. Jde především o nové ošetřovatelské postupy, uvádění konkrétních případů (tzv. kazuistik). Doprovodný materiál je také podobný. Pokud je zde umístěna reklama, ve většině případů souvisí s textem na téže straně (popř. na předchozí apod.).

Ostatní rubriky – proti výše zmíněným poměrně méně obsáhlé – jsou věnovány textům funkčního stylu publicistického, např. *Fórum*, *Aktuálně*, *Vzdělávání*. Jde o oznámení či zprávy o různých kongresech a seminářích, proběhlých akcích např. výstavách apod. Pozvánky na semináře jsou umístěny v rámci celého časopisu.

Nejde vždy pouze o texty ryze z oboru zdravotnictví, ale je uvedena rubrika *Právnická radí*, kde se může čtenář dozvědět informace týkající se pracovních poměrů obecně a podobných záležitostí.

Autoři textů jsou jak z řad redakční rady časopisu, tak pracovníci (sestry i lékaři) různých zařízení.

Ještě v č. 1 jsme se mohli setkat s barevným zvýrazněním částí nadpisů, stejně jako je tomu např. v TS. V č. 12 jsou nadpisy pouze černé. Typ písma je v celém ročníku zachován, mění se pouze jeho velikost.

2011

Rubrika *Obory* obsahuje texty podobného ražení jako tematické sešity, není však specifikována jedním tématem. Ničím jiným se neliší, i zde totiž jde o texty odborné.

Publicistický styl je zastoupen v rubrice *Info*, především v „podrubrikách“ *Fórum*, *Rozhovor*, *Aktuálně* a *Vzdělávání*.

Zařazovány jsou i texty s obecnější tematikou lidského života, nejen tedy zdravotnictví. Této problematice jsou věnovány „podrubriky“ *Právo* a *Sociální poradna*, popř. *Obory*, jako je tomu v č. 1 v sekci *Management*.

Společnými rysy všech textů jsou nadpisy – jeden typ písma, velikost, zvýraznění tučně. Také autoři nejsou nijak rozlišeni v jednotlivých částech časopisu. Jsou mezi nimi lékaři a vysokoškolsky i středoškolsky vzdělaný zdravotnický a sociální personál. Někdy se na autorství podílí i více osob. Text je ve všech ročnících uspořádán do tří sloupců.

*

Texty umístěné mimo přílohovou část jsou především stylu publicistického. Výjimkou však nejsou rubriky, které jsou stejné jako část odborná – jediným rozdílem je pouze to, že např. rubrika *Obory* nemá v rámci čísla jedno jediné téma, ale jsou zde umístěny články témat různých.

Zastoupení stylů v této části časopisu je mnohem bohatší než v části přílohové (odborné) – jsou zde texty jak stylů odborného a publicistického, tak texty umělecké a učební (pouze u některých ročníků). Reklamy jsou v rámci celého časopisu, jsou tedy také podstatnou součástí, stejně jako texty stylu administrativního (objednávkové kupony, inzeráty, pozvánky).

2.1.3.5 Shrnutí

1991

První ročník časopisu *Sestra* se projevuje jistou nestálostí ve své podobě, ačkoliv po stránce formální i obsahové je již na dobré úrovni. Nejsou zde vytvořeny tematické rubriky pro lepší přehlednost časopisu – za toto lze považovat pouze přílohu⁴⁸, v níž převažují texty odborného rázu, zabývající se přímo ošetřováním chorob či dotýkáním se konkrétních společenských problémů.

Ostatní texty v samotném časopise jsou převážně pod vlivem funkčního stylu publicistického. Především je zde zastoupeno více funkčních stylů: publicistický, odborný, umělecký a učební, v menší míře reklamní a administrativní. Styl publicistický a odborný slouží k předávání informací čtenáři o současné problematice ve zdravotnictví, jak na úrovni ošetřovatelství, vzdělávání, tak seznámení se s různými událostmi. Styl umělecký tvoří jakousi zábavnou složku časopisu. Tyto texty jsou zdravotnického rázu: povídky i básně jsou z tohoto prostředí. Učební styl je realizován v podobě *lekcí anglického jazyka*, kdy po textu v cizím jazyce následuje slovníček odborných výrazů. Dalším je *test odborných znalostí*, kdy po konkrétním případě (tzn. popis člověka a jeho příznaků při určité chorobě, akutním případě apod.) následují otázky s několika možnostmi odpovědí – tento test účelně splňuje teoretickou přípravu při první pomoci a následném ošetřování nemocného.

Velké množství článků má první odstavec tučně zvýrazněn, což je charakteristický rys publicistických textů; ne však u všech můžeme určit, zda jde o lead

⁴⁸ Za rubriku (nepravidelnou) můžeme považovat také články, které mají pokračování vždy v následujícím čísle, ačkoliv není na přesně dané stránce.

(původcem je sám autor) či perex (redakční zvýraznění). Většinou jde o jakési uvedení do textu či jeho zobecnění. (Čechová 2008: 272) Co se týče horizontálního a vertikálního členění, nejsou texty – vzhledem k jejich rozsahu – příliš propracovány, mnohdy je ale text rozdělen na několik kratších částí se samostatným názvem, obsahuje tabulku či graf nebo je připojen seznam užitých literatury.

Po stránce jazykové se v textech vyskytují výrazy typické pro svou dobu, básnické figury (nejen v textech uměleckých) a určitý způsob zápisu slov cizího původu. Je užito i několik různých ozvláštňení (metafora, metonymie, publicistická klišé apod.), která jsou zástupci jazykové aktualizace. Celkově texty respektují spisovnou češtinu, vyskytuje se pouze malé množství výrazů nespisovných (slangismy). Přestože jsou některé texty psány v jazyce slovenském, nenarušují porozumění čtenářů.

1996

Oproti prvnímu ročníku proběhlo v časopise hned několik změn. Nejnápadnější je celková podoba – od roku 1996 je časopis v barevném provedení – v prvních pěti letech byl časopis černobílý s výjimkou obálky. Další výraznou změnou je rozdělení textů do rubrik, dle jejich zaměření. To velmi napomohlo přehlednosti časopisu a jeho uspořádanosti. S barevným provedením narostl počet fotografií dokumentujících či ilustrujících mnohé texty – zvýšila se tak jejich záživnost a čtenář není odkázán pouze na svou představivost.

Co se týče funkčních stylů, je zastoupení obdobné jako v ročníku 1991. Tedy kromě stylu učebního. Malou změnu zaznamenaly pouze reklamy. Souvisí zřejmě s barevným provedením časopisu a s celkovou proměnou doby. Objevují se reklamy určené jak pro zdravotnická zařízení, tak pro osobní potřebu čtenářů a čtenářek. Ne všechny však na adresáta přímo utočí, především jsou charakterizovány produkty, uvedeny jejich výhody. Reklamy, jak je známe dnes, jsou zastoupeny v menší míře.

Názvy článků mají vždy jeden význam. Nesvádí čtenáře ke špatnému pochopení či dvojí interpretaci – napovídají obsah textu. Nadpisy jsou všechny psány jedním způsobem – černou barvou, jedním typem písma, velikost se mění v případě podnadpisu. Ačkoliv se nabídla možnost barevných nadpisů, nebyla využita, zřejmě vzhledem k barevnému provedení celého časopisu. Vyskytují se také cizojazyčné názvy, ačkoliv text je český, např. *VATS – Video Assisted Thoracic Surgery* (96/1 s. 11), *Home Care Nursing* (96/1 s. 17).

Texty jsou přínosné jak pro odborníky, tak pro laiky, pro něž mohou být stejně tak zajímavým čtením. Díky oznámením či zprávám z různých konferencí, interview a reklamám se časopis přibližuje čtenářům. Nejde již pouze o předávání informací, ale také o jakousi komunikaci, kontakt se čtenářem, vyvolávání zpětné vazby, návrhy ke spolupráci apod.

2001

V roce 2001 má časopis již ustálenou podobu – pravidelné přílohy, tematické sešity, jednotlivé rubriky.

Co se týče funkčních stylů, můžeme říct, že příloha a tematické sešity obsahují texty funkčního stylu odborného – jde o odborné postupy v ošetrovatelské praxi. Ostatní texty jsou pod vlivem funkčního stylu publicistického – hned prvním zástupcem je úvodník na straně 3. Následují zprávy a interview týkající se současného stavu zdravotnictví a zabývající se otázkami současné zdravotnické problematiky. Nechybí ani oznámení a pozvánky na různé akce a sympozia. Své zástupce má i styl administrativní – v podobě objednávkových kuponů či hlasovacích lístků, a v neposlední řadě styl reklamní. Reklamy mají souvislost jak s texty odbornými, tak publicistickými. Jak jsem již výše uvedla, doplňují texty pojednávající o různých způsobech ošetrovatelské péče, při nichž lze daný produkt využít.

Úplně chybí styl umělecký a součást stylu odborného – podstyl učební.

Texty jsou přijatelné i pro laiky – ne však všechny. Ve většině jsou užity latinské výrazy, odborné názvy a zkratky, mnohdy bez vysvětlení⁴⁹.

V celém rozsahu jsou texty psány v českém jazyce – autorem jednoho článku přílohy je slovenský lékař (v 01/1 s. 25); slovenský jazyk sám o sobě již užít není. Užít je tedy spisovný český jazyk ve všech jazykových rovinách, jejich výjimky a zvláštnosti jsou uvedeny v kapitole 2. 3 Jazyková stránka.

2006

V roce 2006 je v časopise zastoupen nejvíce styl odborný, a to hned ve třech obsáhlých částech. Je to rubrika *Obory, Ambulance a terén* a dva tematické sešity. Jde jak o styl praktický tak teoretický. Čtenáři jsou seznamováni s novými ošetrovatelskými postupy, metodami, často jsou uváděny konkrétní případy doplněné autentickými fotografiemi

⁴⁹ Malé množství textů obsahuje i vysvětlení odborných termínů.

(např. hojení ran). Mnohdy jsou texty rozděleny na několik částí (obsahují např. závěr, literaturu). Texty těchto rubrik jsou občas ovlivněny i stylem publicistickým.

Čistě publicistickému stylu je však věnována počáteční část časopisu. Jsou to stále rubriky jako *Informační servis*, *Fórum*, *Ze zahraničí*, *Vzdělávání*. Zabývají se současnou situací ve zdravotnickém školství, informují o událostech v oboru zdravotnictví, předávají zkušenosti jiných zdravotníků, především ve formě interview.

Na pomezí stylu publicistického a administrativního je velké zastoupení v inzerátech s pracovními nabídkami, jak v Čechách, tak v zahraničí. Je jim věnována 1 až 2 strany časopisu. Zástupcem stylu administrativního je opět objednávkový kupon, v tomto čísle jak na samotný časopis *Sestra*, tak na *Zdravotnické noviny*.

Reklamy jsou kromě stran obálky také v průběhu celého časopisu. Většinou doplňují text, jehož se prezentovaný produkt týká – není to ale podmínkou. Jde především o zboží určené pro zdravotnická zařízení. Sem můžeme zařadit také knižní nabídky, knihy vydávané *Mladou frontou*.

Od č. 8 je zařazen kurz anglického jazyka, rozšiřující slovní zásobu v daném oboru, jehož se lekce týká. Styl umělecký je užit pouze v rámci stylu publicistického v podobě fejetonu (např. příspěvek *Sestry v praxích německých ambulantních lékařů* 06/1 s. 11–12, který obsahuje velké množství obrazných vyjádření, slovní humor; řeší aktuální otázku).

Texty jsou uspořádány většinou do tří sloupců, méně pak do čtyř. Co časopis po formální stránce „ruší“, je nezarovnání textu do bloku. Není to na vrub srozumitelnosti či přehlednosti, ale působí to dojmem neurovnanosti.

2011

Formální podoba časopisu dospěla v roce 2011 do uceleného konceptu, který je účelný a přehledný. Číslování stránek je jednotné, nedochází tedy k dělení časopisu na více na sebe nenavazujících částí, což také přehlednosti velmi napomáhá.

Největší zastoupení nalézá opět funkční styl odborný, a to v tematických sešitech a rubrice *Obory*. Styl publicistický je v těchto částech zastoupen málo; nejvíce v rubrice *Info*. Jedná se o texty, které čtenáře informují o proběhlých seminářích, o stavu zdravotnictví a zdravotnického vzdělávání. V každém čísle je pak interview s významnou či známou osobností. Ze stylu administrativního lze zmínit pouze pracovní inzeráty a pozvánky na kongresy, sympozia apod. Co se týče předplatného, není užito objednávkového kuponu jako v dřívějších letech, ale jde spíše o reklamu.

Časopis je možné si předplatit pomocí e-mailu, telefonátu na uvedené číslo či zprávy SMS. Podoba stránky věnované předplatnému není ve všech číslech ročníku jednotná. Častý je výskyt reklam, opět ve velké míře souvisí s textem na téže straně – čtenář si tak díky odkazu na webové stránky či telefonní číslo může zjistit informace o výrobku téměř okamžitě.

Jako v roce 2001 není užito funkčního stylu uměleckého ani odborného stylu učebního.

Tematicky je časopis zaměřen i mimo zdravotnictví – věnuje se obecným otázkám práva či sociálních věcí ve stejnojmenných „podrubrikách“. Časopis je tak přístupnější a čitelnější i pro nezdravotnické pracovníky. Řeší problémy nejen profesní, ale i osobní.

Texty ze zahraničí jsou přejímány minimálně, spíše jde o informace o zahraničních výzkumných metodách, nových postupech lékařských či ošetrovatelských apod.

2.2 Rozbory textů

Při jazykově stylistických rozborech se zaměřím na funkční styly zastoupené ve vybraných ročnících časopisu *Sestra*. Jak jsem již výše uvedla, půjde o 1. ročník v roce 1991 a poté o ročníky v pětiletých intervalech, tedy 1996, 2001, 2006 a 2011. Pro obsáhlost časopisu jsem se věnovala vždy dvěma číslům z každého ročníku – i to stačilo pro výběr reprezentativních vzorků. U ročníku 1 jsem zvolila především č. 1 a 2 jakožto počínající čísla samotného časopisu. V ostatních šlo vždy o číslo první a poslední (1996 č. 1 a 6; 2001, 2006, 2011 č. 1 a 12).

Jelikož není zastoupení funkčních stylů ve všech ročnících pravidelné, uvádím pro přehlednost tabulku (viz tab. 4), v níž je výskyt funkčních stylů zaznamenán. Při výběru reprezentativních textů jsem se řídila rozdělením funkčních stylů v publikaci *Současná stylistika* (2008) od Marie Čechové a kolektivu. Půjde tedy o styl odborný, zvláště vyčleněný styl učební, umělecký, publicistický, reklamní a administrativní. Styl prostěsdělovací a rétorický nebyl v časopise zastoupen, a to z důvodu, že pro tyto styly je typická mluvenost, proto nenachází v časopise s odborným zaměřením uplatnění. Jak můžeme v tabulce vidět, není pravidelně zastoupen styl učební a umělecký. Ačkoliv u stylu uměleckého můžeme polemizovat o jeho kvalitě – v č. 12 1996 není umělecký text takto primárně zamýšlen⁵⁰, v roce 2006 je zastoupen v rámci stylu publicistického ve formě fejetonu.

⁵⁰ Jde o báseň, která byla nalezena v nemocnici v pozůstalosti jedné pacientky. Text je překladem.

2.2.1 Odborný styl

Jedním ze stylů, který nachází v časopise nejširší uplatnění, je právě styl odborný. Jelikož se jedná o odborný časopis, nelze ani nic jiného očekávat. Přináší čtenářům nové ošetrovatelské postupy, metody, seznamuje je s chodem různých zdravotnických zařízení a konkrétními případy na nich řešenými.

Mnohdy se prolíná se stylem publicistickým právě v úvodech textů, kdy dochází k vlastnímu uvedení do problematiky. I přesto tyto texty splňují kritéria pro zařazení do odborného stylu. Všechny jsou psané a monologické, mnohdy doplněny o grafy, tabulky či fotografie dokumentující článek. Ze slovních druhů jsou nejčastěji zastoupena substantiva. V rámci tohoto slovního druhu je splněna další podmínka, a to přítomnost odborných termínů.

Z každého ročníku jsem vybrala jeden odborný text. Obecně lze říci, že odborné texty v prvním ročníku nejsou striktně zaměřeny na konkrétní zdravotnické zařízení, spíše podávají informace o problematice obecné. Zvolila jsem takové texty, aby zhruba postihly, jakým způsobem je zpracována určitá problematika. Texty nelze označit přímo jako reprezentativní, jelikož podle nich nemůžeme generalizovat podobu všech odborných textů v ročníku. Uvedu jak ty obecnější, tak texty s konkrétními případy, tzv. kazuistikami⁵¹. Seřazeny jsou chronologicky podle ročníků, s odkazem na příslušnou fotografii textu v přílohové části práce.

1991

Puchýřnaté choroby kůže a jejich ošetřování (91/1 příl. s. 4–5; viz obr. 9)

Tématem textu, jak sám název napovídá, je soubor puchýřnatých onemocnění. Členění není nijak nápadné, kromě sedmi odstavců pouze pomocí podnadpisu *Skupina pemfigu*. První odstavec je explicitně označen jako úvod (*Na úvod...*), kde je představena základní charakteristika onemocnění, ta přechází do odstavce druhého. Následují možnosti léčby jednotlivých typů onemocnění. Závěr představuje novou metodu léčby.

Co se týče vertikálního členění, bylo užito pouze v případně tučného písma u podnadpisu, jinak absolutně chybí. Soudržnost textu je realizována pomocí opakování názvů choroby či výrazů příbuzných. Koheznosti napomáhá také užívání stejného tvaru sloves v průběhu celého textu – především 1. os. pl. (*dovolíme si představit, zmíníme se, řadíme, můžeme zařadit, jsme závislí, používáme, můžeme zasáhnout, postupujeme,*

⁵¹ Jako *kazuistika* jsou zde označeny popisy lékařsky zajímavých případů, chorob.

podáváme). Typickým znakem pro styl odborný jsou pasivní tvary sloves (*může být lokalizován, jsou nuceni, byla zavedena, jsou dispenzarizováni, jsou lokalizovány, je spojováno, je doporučována, jsou prodávány a vyráběny*). Pro celý text je užito indikativu přezenta. Z textových orientátorů je užito výše zmíněného výrazu *na úvod*, dále pak *jak již bylo řečeno* na konci třetího odstavce, což odkazuje k předchozímu sdělení.

Lexikální rovina je bohatá na odborné názvy, sousloví, termíny obecně⁵². Týkají se pojmenování onemocnění, jeho projevů apod.: *puchýřnaté dermatózy, primární eflorescence, puchýř epidermální, subepidermální puchýř, horní korium, bazální membrány, kožní léze, faryng, erodovat, eroze, reepitelizace, predilekce, polymorfní obraz, papulky, kopřivkové pupeny, skvrnky, coeliakie, bezlepková dieta, erodované léze, polyuretanové pěny, epitelizace léze*. Dále názvy či skupiny léků, metod: *borax-glycerín, tinktura s benzokainem, plazmaferéza, epitelizancia, anabolika, kalium, imunosupresiva, antigen-protilátka, sulfapyridin, sulfon, methemoglobin, SYSpur-derm*. U některých výrazů je zachována jejich původní, latinská podoba: *pemphigus vulgaris, dermatitis herpetiformis Duhring, pemphingoid, epidermolysis bullosa acquisita*. Nechybí ani nevlastní předložky: *na základě, na rozdíl, s aspektem na možnost*.

Konkrétními údaji je odkaz na obchodní dům *Kotva*, v němž lze zakoupit bezlepkové produkty, vyráběné v Pardubicích. Tuto informaci lze považovat také za jakousi reklamu či propagaci nějakého výrobku.

Z větných celků převažují věty jednoduché dvojčlenné (*Na úvod si dovolíme představit skupinu onemocnění známých pod souhrnným názvem puchýřnaté dermatózy*), ze souvětí pak souřadné (*Na rozdíl od kožních lézí však léze slizniční rychle erodují a vykazují subjektivně velkou bolestivost*). Věty složené neboli souvětí podřadná jsou zastoupena mnohem méně; převážně pak obsahují vedlejší věty přívlastkové, např. *V oblasti tzv. bazální membrány pak vznikají onemocnění, mezi která můžeme zařadit např. pemphingoid či jednotku určenou na základě nových poznatků v oblasti výzkumu těchto onemocnění – [...]*.

Text je díky nevysvětleným odborným pojmům určen primárně pro odborníky, to je implicitně dáno také tím, že je součástí přílohy, do níž jsou zahrnuty pouze texty tohoto typu.

⁵² Podstatná jména uvádím v nominativu, slovesa v infinitivu.

1996

Poznámky k příjmu mléka v ČR z hlediska prevence a léčby osteoporózy (96/6 s. 17; viz obr. 10)

Tento text jsem zvolila proto, že je dobrým příkladem spojení textu a reklamy⁵³. Ačkoliv nejde o ryze odborný text – vzhledem k délce textu nelze zabíhat do podrobností, ale vstupují do něj i prvky stylu publicistického, obsahuje znaky odbornosti.

Ve čtyřech krátkých odstavcích je postihnuta problematika nedostatečného příjmu vápníku nezbytného jako prevence osteoporózy. Již první přistupuje přímo k tématu, jako úvod lze považovat pouze větu: *Obecně lze konstatovat, že příjem mléka jako přirozeného zdroje vápníku je u nás nižší, než doporučují normy (tj. minimálně 1 g vápníku denně)*. Nejvíce odborných rysů obsahuje právě první, konkrétně zaměřený odstavec. Z termínů např. *přirozený zdroj vápníku, osteoporóza, zlomenina krčku stehenní kosti, osteoporotický původ*, dále konkrétní údaje: *730 (+ - 175) mg denně, 435 (+ - 233) mg, 70leté ženy* – toto vychází z provedené studie. V rovině tvarosloví nejsou užity pasivní tvary sloves, pouze jednou plurál autorský (*sledovali jsme*).

Následující dva odstavce lze označit za spíše popularizační – jednoduše a stručně vysvětlují, co může nedostatek vápníku způsobit. Poslední odstavec opět směřuje ke konkrétním údajům, zde vlastním názvům: *Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, Společnost pro metabolická onemocnění skeletu*. Je jakýmsi shrnutím (*odborné společnosti [...] upozorňovaly na nezbytnost*) a zároveň výhledem do budoucna (*v tomto směru bude nyní intenzívně pracovat i naše nová společnost*) – tento úsek můžeme tedy považovat spíše za publicistický.

Článek vyznívá spíše jako populárně naučný, vychází z odborné studie, ale následně dochází více k zobecnění tématu.

2001

Menopauza rizikové období ženy (01/1 s. 30–31; viz obr. 11)

Název opět vypovídá o tématu. První a poslední odstavec plní funkci úvodu a závěru. Nejsou přehlceny odbornými pojmy, dokonce užívají obrazných vyjádření: *vyhasínají*⁵⁴ *funkce obou vaječníků, Hormony nejsou zázračnou zbraní ani studnici mladosti.*, *A toto*

⁵³ Reklama na mléko *Laktea* souvisí s předchozím textem, který se zabývá prevencí osteoporózy, pro niž je příjem mléka, konkrétně vápníku, nezbytný. Ačkoliv text neodkazuje na reklamu, reklama na text – ač nepřímá – ano. Nabízené zboží je určené pro děti – reklama pak pro rodiče, kteří by měli chtít pro své děti „to nejlepší“.

⁵⁴ Konkrétní příklady jsou v delším textu kromě kurzivy zvýrazněny podtržením.

je tajemství plnohodnotného stárnutí. Druhý až čtvrtý odstavec se věnuje charakteristice tzv. *klimakterického syndromu*, pátý až šestý se zabývá prezentací výrobků, které deficit hormonů nahrazují⁵⁵.

Celý text je provázen odbornými pojmy: *estrogeny, gestageny, klimakterický syndrom, metabolismus tuků, aktivace prokoagulačních procesů, cévní mozkové příhody, infarkt myokardu, estrogendeficitní syndrom, Alzheimerova nemoc, postmenopauzální období, hysterektomie, léky pro kožní aplikaci, tkáňové receptory* aj. Následkem převahy substantiv je velmi častý výskyt v případě genitivu v roli neshodného atributu (Rusínová, Nekula 2003: 237), který zde obecně vysvětluje či zpřesňuje podstatné jméno: *funkce obou vaječníků, produkce [...] hormonů, zvýšené riziko častých zlomenin, metabolismus tuků, infarkt myokardu, příčina úmrtí, křivka rizika, zlomenina krčku stehenní kosti, kaskáda srážecích procesů* atd. Konkrétními údaji je zde např. rozmezí let, či názvy přípravků: *mezi 45. – 50. rokem, až ze 6 % příčinou úmrtí, Oestrogel, Utrogestan*.

V tvaroslovné rovině můžeme sledovat opět vyšší výskyt tvarů sloves v 1. os. pl. (*můžeme rozdělit, řadíme, máme*) či pasivní tvarů (*je diskutován, je vystavena, nebyly zaznamenány*); převažujícím tvarem je však 3. os. sg. i pl.

Ačkoliv text obsahuje velké množství termínů, je přijatelný a pochopitelný i pro čtenáře, kteří nejsou z oboru zdravotnictví. Je to dáno tématem, které není pouze přímo zdravotnické, ale týká se všech žen.

2006, 2011

Účinnost adalimumabu při léčbě psoriatické artritidy (06/12 s. 53; viz obr. 12)

Kontinuální péče o pacienta se stomií (11/1 s. 62; viz obr. 13)

Tyto dva texty lze označit za „nejodbornější“ – či pro sestry nejvíce určené – v rámci prakticky odborných textů nacházejících se na stránkách *Sestry*. Po formální stránce se téměř shodují. Jelikož nejde o rozsáhlou práci, není kompozice propracována příliš do hloubky, ale je přizpůsobena délce textu.

Z hlediska horizontálního členění by pro ně byl použitelný zjednodušený vzorec, který je společný pro oba texty: *titul – úvod – stať – závěr* (ten má odlišnou podobu). Text z roku 2006 je v závěru doplněn o kazuistiku. Stať je dělena klasicky na odstavce, téměř každý má svůj vlastní podtitul.

⁵⁵ Uvedeny jsou i názvy gelových preparátů *Oestrogel* a *Utrogestan*. Díky stručné charakteristice obou přípravků plní funkci reklamy – zřejmě právě proto je za text reklama preparátů umístěna.

Vertikální členění je také podobné, co se týče typu písma, je pro titul a úvod užito větší velikosti (titul je větším písmem), *souhrn (summary)* je v samostatném barevně odlišeném bloku, velikostně souhlasí s většinou textu. V rámci samotného textu jsou podtituly či některé důležité pojmy (zastupující funkci podtitulů) zvýrazněny tučně. Doplňujícím pásmem textu je *souhrn* (český a anglický, s klíčovými slovy či pojmy) a informace o autorovi. V *souhrnu* je formulována hlavní myšlenka či cíl celého textu.

Oba texty jsou určeny především pro odborníky, pro laiky nejsou srozumitelné ani nikterak přínosné, jelikož jde již o odbornou, typicky zdravotnickou problematiku.

2006

Text *Účinnost adalimumabu při léčbě psoriatické artritidy* se zabývá psoriatickými onemocněními. Jak by se dalo očekávat dle názvu, měl by být hlavním tématem *adalimumab* a jeho účinnost – tak tomu však není, tento příspěvek je zmíněn pouze v kazuistice v závěru jako součást léčby.

První část – spíše výkladová je bohatá na odborné názvy: *psoriatická artritida, etilogie PsA, kloubní zánět, nesteroidní antirevmatika, protizánětlivý efekt*, názvy léků: *diklofenak, ibuprofen, sulfasalazin, methotrexát* aj., některé s velkým písmenem značí vlastní název: *Humira, Enbrel, Remicade*. Dále pak zkratky (*NSA = nesteroidní antirevmatika, DMARD = disease modifying antirheumatic drugs, TBC, ČR, dg, rtg* atd.) a konkrétní údaje (*10–15 % případů, 20–25 mg 1krát týdně*).

Z tvarů sloves převažují 3. os. sg. i pl., dvakrát se vyskytla 1. os. pl. (*neznáme, setkáváme*). Pasivní tvary jsou spíše v závěru textu a především v části nazvané kazuistika (*nebývá provázeno, jsou indikovány, pacient byl léčen, bylo navrženo, byl proveden rtg, terapie byla zahájena* apod.) Stejně tak kazuistika obsahuje kumulaci zkratek a konkrétních údajů (*dg, rtg, DMARD, s. c.; CRP 1,2, 180 minut, listopad 2005, 40 mg adalimumabu v 0,8 ml aqua pro injectione, 1krát za 14 dní s. c.*) – kazuistika je zde dokladem hodnocení zdravotního stavu pacienta sestrou při příchodu do zařízení, průběhu léčby a také zhodnocením léčby a její účinnosti⁵⁶. Pro kazuistiku je typický spíše slohový postup popisný.

2011

Text je pracovním postupem či návodem pro zdravotní sestry, jak se chovat a zacházet s pacientem, u kterého bylo nutné umělé vyvedení tlustého střeva, tzv. stomie. Mohl by

⁵⁶ Jiný typ kazuistiky je uveden níže.

být také přínosný pro člověka, u kterého tento operativní výkon proběhl. Zajímavou informaci přináší závěr, v němž autorka poukazuje na stomickou poradnu v nemocnici, na jejímž chirurgickém oddělení pracuje. Dále pak nabízí možnosti Klubu stomiků ve stejném městě.

V textu je velmi výrazná modalita ve významu nutnosti, realizována je pomocí slovesa *být* ve tvaru 3. os. sg. a příslušného adjektiva či adverbia: *je nutné, je důležité, je vhodné, je dobré, je třeba, je potřeba*. Minimální jsou tvary pasivní (*je vybavena*). Text není vůbec přehlcen odbornými názvy ani zkratkami – je přehledný, čtivý – mohl by být označen i jako popularizační. Přesto je primárně určen zdravotním sestram na chirurgických odděleních, popisuje práci tzv. stomasester.

Kazuistika

Na závěr této kapitoly uvádím ještě jeden text. Jde opět o kazuistiku, tentokrát však v trochu jiné podobě. Neuvádím celý článek *Nemocný s inkontinencí* (11/12 s. 44–45), ale pouze jeho závěrečnou část (s. 45; viz obr. 14).

Rozdělena je na několik úseků: charakteristika pacienta, jinak také anamnéza (důvod přijetí, přidružená onemocnění, stav při přijetí, medikace), ošetrovatelské diagnózy, plánování, realizace – ošetrovatelské intervence, vyhodnocení. Takovéto texty jsou běžnou součástí ošetrovatelské dokumentace, kazuistika je mapováním ošetrovatelského procesu každého pacienta.

Jednotlivé úseky se od sebe odlišují. Anamnéza pacienta obsahuje nejvíce termínů: *dehydratace, hypertenzní nemoc, parkinsonský syndrom, polyartróza stp. po TEP kyčle l. dx⁵⁷, inkontinence moči – urgentní, inkontinence stolice, imobilní, prevence pádu, polohovací postel, infuzní terapie, dehydratace*; a názvů léků: *Agen, Coaxil, Flavobion, Warfarin, Sorbifer, Verospiron, Apo-Allopurinol*. Typické je také časté užití pasivních tvarů sloves v minulém čase (*pacientka přijata, byla zhodnocena, byla uložena, zvednuty, byla zjištěna, byl kladen, byla zahájena*).

Ošetrovatelské diagnózy jsou možné „komplikace“, které by mohly u pacienta nastat. Většinou se skládají ze dvou částí – případná komplikace a její příčina. Často jsou formulovány za pomoci nevlastní předložky, např. *v souvislosti s, následkem, z příčiny*, zde je užitá předložka *z důvodu* (výběr záleží na zvyklostech oddělení či sestry, která kazuistiku sestavuje). Příčiny vzniku komplikace se mohou v některých

⁵⁷ Diagnóza: *polyartróza stp. po TEP kyčle l. dx* = mnohočetná artróza, stav po totální endoprotéze kyčle na pravé straně.

případech shodovat, samotná komplikace je vždy jedinečná: *potenciální riziko porušení integrity kůže z důvodu inkontinence x porucha močení z důvodu inkontinence*. V tomto případě byla kromě sekundárních předložek užita především substantiva, méně pak adjektiva.

Plánování navazuje na ošetřovatelské diagnózy – pro každou je zde navrženo řešení (*cíl 1–6*). Výrazy se tedy v souvisejících bodech opakují, např.: *2. potenciální riziko porušení kožní integrity z důvodu inkontinence / Cíl 2: Nedojde k narušení kožní integrity*. Z jazykového hlediska není tato část tvarově nijak sjednocena, užita jsou i slovesa (3. os. sg., infinitiv).

Sjednocujícím znakem v realizační části je užití tvaru sloves 2. os. sg. imperativu. Jednotlivé body jsou pokyny, kterými se musí sestra řídit pro zajištění správné péče o pacienta: *sleduj, pečuj, polohuj, prováděj, motivuj, uprav, posud', informuj, zabezpeč, umyj* apod. Opět se opakují obdobné výrazy jako v předchozích částech, k nimž tímto jednotlivé úkony odkazují.

Pro poslední část, vyhodnocení, jsou typické podobně jako pro část první pasivní tvary sloves (*byla přeložena, byla ohodnocena*) a celkově všechny tvary sloves v čase minulém (*pokračovalo se, dbalo se, podílela se*).

Změny v tvarech sloves – především co se týče času – jsou dány postupným psaním dokumentace. Kromě poslední části jsou ostatní psány zhruba ve stejnou chvíli. Charakteristika pacienta je dána současným stavem a stavem při přijetí – je tedy psána v čase minulém. Dále nastává formulování ošetřovatelských diagnóz⁵⁸ a plánování (obě části jsou směřovány spíše do budoucnosti: *nedojde k narušení integrity kůže, snažit se zabránit...*), následně pak realizace, pro niž je specifický přítomný čas, současnost, kdy mají být úkoly plněny. Vyhodnocení je psáno s časovým nadhledem, po provedení všech úkolů, po propuštění či přeložení pacienta – užit je tedy čas minulý.

Titulky

Titulky textů vypovídají o odbornosti už svou objektivností a přímým vyjádřením, napomáhají tak čtenářům pro lepší orientaci a při výběru preferovaných textů k přečtení. Hra se slovy či obraznost zde u textů tohoto typu chybí.

Nejvíce se vyskytují tituly vyjádřené jmenovou frází v 1. pádě jednotného či množného čísla (Čmejková, Daneš, Světlá 1999: 64), např.: *Puchýřnaté choroby kůže*

⁵⁸ Ačkoliv neobsahují slovesa a nelze tedy říci s přesností, jakého času se týkají, můžeme díky významu logicky odvodit, že budou směřovat do budoucnosti – „co se může stát“.

a jejich ošetřování, Kontinuální péče o pacienta se stomií. Některé jsou dále specifikovány uvedením hlediska, z něhož je problematika nahlížena, např.: Poznámky k příjmu mléka v ČR z hlediska prevence a léčby osteoporózy, Účinnost adalimumabu při léčbě psoriatické artritidy (Čmejrková, Daneš, Světlá 1999: 64). U odborných textů jsou uváděny také tituly, které obsahují i rematickou část výpovědi, zde např. Menopauza rizikové období ženy (Čmejrková, Daneš, Světlá 1999: 70).

*

Podoba všech odborných textů není stejná – záleží na individualitě autora, na tématu, na záměru textu apod., přesto však splňují požadavky na odbornost dané problematiky, jelikož jejich autory jsou odborníci (především sestry a lékaři). Některé příspěvky jsou obecnými informacemi, některé se zabývají konkrétním onemocněním, zraněním, zdravotnickým zařízením apod., jiné zas dokonce konkrétním případem (kazuistikou) – tyto jsou určeny především pro ostatní odborníky, kterým mohou pomoci v jejich profesi, při řešení stejných či podobných případů.

2.2.2 Učební styl

Součástí stylu odborného je styl učební. Společně s odbornou funkcí mají tyto texty i funkci didaktickou, kdy předávají určité informace a ověřují jejich osvojení. (Čechová 2008: 223) Karel Hausenblas považuje za základní funkce učebního stylu funkci zpravovací (vysvětlovací), na adresáta autor učebního textu působí v určitém směru, „způsob podání látky musí tedy zajistit co nejlépe její zvládnutí na stanovené úrovni jakožto konečný efekt určité etapy učebního procesu“, a funkci řídicí, jejíž součástí je zadávání úkolů a kontrola jejich zvládnutí. (Hausenblas 1972⁵⁹)

Nejméně zastoupeným stylem v časopise *Sestra* je právě styl učební. Z pěti vybraných ročníků se objevil pouze ve dvou (1991 a 2006). V roce 1991 měli čtenáři možnost si za pomoci *testu odborných znalostí* ověřit úroveň svých vědomostí. Stejně tak se mohli vzdělávat v anglickém jazyce díky textu se zdravotnickou problematikou a seznamem příslušných slovíček.

Jako příklady tohoto stylu jsem zvolila *Test odborných znalostí* (91/4 s. 31; viz obr. 15) a kurz anglického jazyka *Psychiatric Nursing Psychiatrie* (06/12 s. 20; viz obr. 16).

1991

Test odborných znalostí byl na stránky časopisu uveden v prvním ročníku. Skládá se ze dvou částí. První je popis situace člověka, u kterého se projeví příznaky určitého onemocnění, zde je užit slohový postup vyprávěcí. Potíže jsou sděleny za pomoci přímé řeči, která vychází z úst nemocného. Tento výrok je uveden objektivním tvrzením: *Na ambulanci interního oddělení byl ze zaměstnání přivezen 42letý pacient J. Z...* V „příběhu“ pacienta je vylíčeno, co dělal a snědl od předchozího večera, jak začaly jeho potíže, jakého rázu bolesti byly apod.

Druhou částí jsou otázky s možnostmi odpovědí. Otázky jsou buď formulovány jako otázka doplňovací (*I. Jakou diagnózu byste udělala*⁶⁰ Vy? s možnostmi: *a) prostá (nekomplikovaná) žlučnicková kolika, b) žlučnicková kolika s počínajícím zánětem jater, c) žlučnicková kolika s počínajícím zánětem žlučnicku*) nebo jako nedokončená výpověď s možnostmi doplnění (*VII. Barva stolice charakteristická pro obstrukční ikterus je: a) světle žlutá, b) černá dehtová, c) světle šedá, d) hnědá*). Některé otázky mohou mít

⁵⁹ Dostupné na WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5628>> [cit. 2012-03-30]

⁶⁰ Lépe by se hodilo sloveso *stanovit* (diagnózu), užití slovesa *udělat* je znakem jakési jazykové neobratnosti.

i více správných odpovědí a nabízejí varianty řešení. Celkové řešení je pro okamžité ověření správnosti uvedeno v tomtéž čísle časopisu.

2006

V roce 2006 byly v časopise na nějakou dobu znovu zavedeny kurzy anglického jazyka. Nejde o kurzy všeobecné, ale odborně zaměřené.

Test anglického jazyka z oboru psychiatrie je rozdělen na pět částí. První je anglicko-český slovníček odborných výrazů, u něhož nechybí ani fonetický přepis v hranatých závorkách. Druhá a třetí část (*test a cvičení*) má anglický i český úvod s pokyny, jak postupovat, následuje několik možností odpovědí pouze v anglickém jazyce. Čtvrtá část je konverzační, jde o dialog mezi sestrou (*Nurse*) a dospívající dívkou (*Girl*). Poslední část souvisí se čtvrtou, obsahuje tři otázky, pro něž je výchozí situací předchozí dialog. Otázky (anglické i české) jsou otevřené, bez možnosti výběru odpovědí. Za testem je uveden jeho původ (byl připraven jazykovými odborníky společnosti G5 Plus) a nabídka pracovních příležitostí v zahraničí.

I v ostatních ročnících časopisu se objevuje velké množství pracovních nabídek v zahraničí, proto by pravidelné zařazování jazykových kurzů bylo výhodné. Přestože je mnoho jiných možností, jak se cizí jazyk učit, byly by právě stránky *Sestry* prostředkem, jak zvyšovat schopnost komunikace v daném jazyce a připravovat se tak na případné pracovní zahraniční zkušenosti. Schopnost komunikace obecně je v sesterském povolání jednou z nejdůležitějších podmínek pro toto povolání.

*

Jelikož zde nejde o přímý kontakt „učitele“ a „žáka“ jako u typicky učebních (školních) textů, dochází k oslabení zpravovací i řídicí složky. Zpravovací funkce je vložena do samotného textu v podobě pokynů, řídicí funkce je zde nahrazena uvedením správného řešení.

Učební styl zmiňuji vedle ostatních stylů, ačkoliv je zastoupen minimálně a ne ve všech ročnících – z hlediska odbornosti a zaměření si myslím, že by mohl být pro zdravotnické pracovníky přínosný. Ať už by sloužil k ověřování získaných a dříve nabytých znalostí a vědomostí, či k získávání informací nových.

2.2.3 Umělecký styl

Již od počátku vzniku teoretické stylistiky je umělecký styl vyčleněn Pražským lingvistickým kroužkem jako styl samostatný. (Čechová 2008: 299). Hlavní funkcí uměleckých textů je funkce estetická⁶¹ (Čechová 2008: 296), obsah sdělení je upozaděn formálním ztvárněním. Vymezit charakteristické rysy umělecké literatury není vzhledem k její rozrůzněnosti jednoduché. „Norma každého objektivního stylu se vymezuje na základě zobecnění vyjadřovacích tendencí. [...] V uměleckých textech je zvláštnost v tom, že mnohost způsobů, jimiž se estetizace vyjádření dosahuje, je sama estetizujícím činitelem.“ (Čechová 2008: 298)

Oproti jiným stylům jsou umělecké texty převážně implicitní – rozvíjí se díky tomu čtenářova představivost a nabízí se nejedna interpretace. Užívání prostředků z celé slovní zásoby národního jazyka není omezené. (Čechová 2008: 325, 328) Volba jednotlivých jazykových prostředků záleží většinou čistě na autorovi, který tak utváří svůj osobitý, autorský styl.

Ačkoliv uvádím dvě básně jednoho autora, na autorský styl se u básní ani u prózy nezaměřím, pozornost bude věnována především charakteristice jazykových prostředků užitých v uvedených uměleckých textech.

Funkční styl umělecký se v časopise *Sestra* příliš neuplatnil. Nejvíce však v 1. ročníku (1991), kdy časopis neměl ještě pevnou podobu. Básně či povídky byly na jeho stránkách umisťovány i přesto, že jde o odborný časopis. Umělecké texty zřejmě měly uspokojit estetické cítění čtenářů nebo bylo jejich úkolem odlehčení od mnohdy velmi závažných témat. Umisťovány byly pravidelně na druhou stránku obálky či na poslední stránku časopisu, tedy na s. 32 – tato stránka tehdy patrně zastupovala jakousi rubriku, v tomto případě uměleckou.

Se stylem uměleckým jsem se ve vybraných ročnících často nesetkala. Pouze v roce 1991, 1996 a částečně, v podobě jakéhosi fejetonu, v roce 2006. Celkově šlo jak o poezii, tak o prózu. Ačkoliv se próza pro odborný časopis jeví jako přijatelnější – témata povídek jsou inspirována zkušeností pacienta ve zdravotnickém zařízení –, větší zastoupení lze pozorovat v poezii.

⁶¹ „Estetickou funkcí literárního díla rozumíme, že umělecký projev formuluje svou výpověď tak, aby podněcovala představy a působila i na citovou stránku vnímatele, obohacovala jeho vnitřní život, ovlivňovala jeho postoje věcné, etické nebo emotivní k uměleckému sdělení a jeho prostřednictvím k zobrazované realitě.“ (Čechová 2008: 299)

Poezie

Nejmarkantnější výskyt textů uměleckých je hned v prvním ročníku. Uvádím tři básně: Jan Tušek – *Báseň do deště* (91/1 s. 32; viz obr. 17), *Člověk je žena* (91/2 obálka; viz obr. 18) a Jiří Dědeček – *Návštěvní den* (91/4 s. 32; viz obr. 19). Básně jsou po stránce tematické i jazykové mírně odlišné, proto budu každé věnovat vlastní prostor.

Člověk je žena. Tato báseň o dvou slokách se vyznačuje promluvou lyrického subjektu k recipientovi, je tomu tak pomocí tvaru sloves v 2. os. sg. imperativu *dívej* a *schovej*, jimiž obě sloky začínají. Následují přimknutí recipienta k subjektu – *dívej se se mnou* a *schovej se ke mně* –, což probíhá paralelně také v obou slokách. Jako básnické obrazy považuji personifikaci *tráva zvedá ramena*, metonymii *deštník poezie* či obrazné vyjádření *očima si narovnáme šíje*. Co se dále týče formální stránky, je pravidelné užití přerývavého rýmu *a b c b*, v obou slokách se rýmuje druhý a čtvrtý verš: *kaluží – skruží, poezie – šíje*. Jako téma této lyrické básně můžeme označit obecně jakousi lidskou blízkost a sounáležitost.

Druhá báseň, *Člověk je žena*, je na pomezí lyriky a epiky. Spatřujeme zde jistou dějovost – přestože se střídají promluvy subjektů, můžeme vyvodit, že jde o problematiku těhotenství/mateřství a zároveň otázku nevěry. Text je rozdělen do pěti slok, kdy druhá obsahuje pouze jeden verš. Subjektem první sloky je nenarozené dítě, je to zřejmé i ze zvoleného oslovení *děkuju maminko*. Dále se střídají promluvy ženy a muže, patrně rodičů dítěte. K poetizaci je užito dvou personifikací: *jsi jihočeská krajina / nad níž se vznáší břicho; smrti se nebojím / dokud má ženský rod*. Ve čtvrté sloce se objevuje střídavý rým *a b a b*: *jiná – krajina, pampeliškou – břicho*. Zajímavé je označení pro hormonální antikoncepci (v prvním ročníku byla jedním ze stěžejních témat), a to *protilidské prášky* – toto spojení zní až expresivně. První a druhé básni je společná absence interpunkce, v básni druhé je užit pouze otazník a vykřičník pro zvýraznění otázky a důrazu.

Báseň *Návštěvní den* je písňovým textem autora Jiřího Dědečka. Text je rozdělen do pěti stejně dlouhých slok s pravidelným rýmem – v prvních čtyřech rým přerývavý *a b c b*, kdy se rýmuje každý druhý a čtvrtý verš: *nejbližší – neslyší, zdrželo – pršelo, přátelé – neděle, nepřišel – neslyšel*; ve sloce poslední rým střídavý *a b a b*: *sestra – Silvestra, hubatá – Zubatá*. Po přečtení zaujme jazyk básně – prolínají se zde prvky spisovné (*jsou, jsem, ji* D sg., *tvářím*) a obecněčeské (*pro mý nejbližší, ňákou, všecky moje známý, příbuzný a přátelé*). Autor užil i několik expresivních slov: *blbá,*

taková ta hubatá, Zubatá. Shoda veršového a větného členění je znatelná z užívání interpunkce. Báseň je úvahou pacienta během návštěvního dne, kdy se zamýšlí, proč za ním nikdo nepřišel. Poslední verš *přijde za mnou Zubatá...* vyznívá díky metafoře smrti (Zubatá) a třem tečkám nepřiliš povzbudivě; může však být pouhým cynismem.

U první básně není žádná evidentní spojitost s tematikou odborného časopisu. Druhá a třetí je motivována problematikou zdravotnictví obecně; těhotenství/mateřství, nemocniční den bez návštěv. V každé z nich je jiné zastoupení lyrické a epické složky, postupně přibývá složka epická, kdy je popisována (ačkoliv formou úvahy) část dne v nemocnici. Dá se říct, že i s přibýváním epičnosti nabývají názvy básní popisnosti. (Čechová 2008: 304) *Báseň do deště* a *Člověk je žena* jsou spíše tituly obrazné, *Návštěvní den* již nabývá větší konkrétnosti, je i explicitnější.

Poslední ukázkou je, jak říká sám autor textu, jehož je báseň součástí, „pokus o [...] překlad [básně] do češtiny“. Jednalo se o báseň, která byla nalezena v jedné nemocnici ve Skotsku; její autorka trpěla Alzheimerovou chorobou.

Text nese název *Toto vám píše stará, protivná ženská* (96/6 s. 20; viz obr. 20) a je rozdělen do tří nestejně dlouhých slok. Rým je především střídavý *a a b b c c*: *známě – na mě, leká – dodaleka, kuse – puse* atd.; pouze na dvou místech je pravidelný tok veršů přerušen veršem bez dvojice: *odcházejí – veseleji – kolem – manžela – zachvěla, nese – blíž – dívejte se*. Tématem básně je úvaha nad životem člověka postiženého chorobou, která ovlivňuje jak myšlení, tak chování mnohdy fyzicky zdravého jedince. První sloka je jakousi charakteristikou nemocného člověka. Druhá je zhodnocením celého života a třetí je výzva pro sestřičky, aby braly každého člověka takového, jaký je a braly ohled i na jeho předchozí život a stále se k němu jako k člověku chovaly: *Sestřičky milé, já nejsem tam, kam pohled váš se nese, / ta stará protiva! Otevřte oči! Pojd'te blíž! / A na mé JÁ ted' dívejte se!*. Celá báseň je adresována sestřám: *Toto vám píše – Sestřičky, sestry – To myslíte si, sestry, ... – Ted' řeknu vám – Sestřičky milé* atd. Často jsou užívány tvary sloves 2. os. pl. způsobu rozkazovacího, zájmena *vy* a *váš* či přímo oslovení *sestřičky*. Veršové členění je shodné s členěním větným. Vzhledem k tomu, že jde o překlad, a tedy bylo nezbytné dodržení určitého rýmu, není výjimkou užití jiného slovosledu, např.: *Zas malá holka jsem, tak asi deset je mi / ráda jsem s maminkou, tátou, se sourozenci všemi. – Stará jsem ženská a příroda moc zlá je / a s námi starými ted' na blázna si hraje*. apod. Text je úzce spjat

s nemocničním prostředím – bylo jeho místem vzniku, je věnován zdravotním sestřám a tématem je nemoc.

Próza

Jako zástupce prózy jsem vybrala povídku *Pantofel* (91/3 s. 32; viz obr. 21). Že jde o povídku, je zřejmé ze samotného explicitního určení. Autorka v textu užila několika obrátů, které lze považovat za básnické. Nechybí frazémy, přirovnání, jak známá, tak originální, vytvořená zřejmě přímo pro tento text. Za frazeologismy můžeme považovat např.:

*myšlenky ... vyšuměly,
vpluje nohama napřed,
dme se pýchou,
čeká na narkózu jako na spásu,
unavená na smrt,
ubíjela se dalšími záchvaty smíchu.*

Přirovnání založených na metaforičnosti a metonymičnosti bylo užito také v hojné míře:

*jako Jeníček s Mařenkou v hlubokém lese,
jako by ležel ve vitrině obchodního domu,
sestra na mě zakývala jako duch z podsvětí,
holý jako žlůva,
zdvořilý tón jako v kavárně nebo na promenádě před hotelem Pupp.*

Za velmi zdařilé a originální považuji obraty *pokračoval v konverzaci jako na Plese květu* či *byl lepší než Menšík*. Jde zde o aktualizaci (viz výše) spojenou jak se současnou, tak s dřívější kulturní scénou. Epičnost textu podtrhuje přímá řeč, ačkoliv je jí užito především v odpovědích dotazovaných osob. Časté jsou také otázky vypravěčky související s tématem textu, který je vypravěččinou úvahou: na chodbě vidí osamocený pantofel – otázkami se snaží dojít k závěru, kde se tam vzal, komu patří. Odpovědi se nepřímou dočká v závěru povídky, kdy se po rozhovoru s neznámým mužem, pacientem, dozví, že patří jemu. Je spojen s jeho nohou, která mu má být druhého dne amputována. Tímto se povídka kruhově uzavírá.

*

Nejméně zastoupeny jsou texty funkčního stylu uměleckého. Hlavním důvodem je specializace a odbornost časopisu, který nepodmiňuje zařazování textů tohoto stylu.

Byly tedy spíše ozvláštňením, odlehčením závažných témat. V současnosti se v časopise básně ani povídky neobjevují – je tomu tak zřejmě proto, že jejich uvádění by nebylo funkční, nepřináší nové poznatky, informace. Pokud bychom se tedy podívali na tuto problematiku z opačného konce, není v dnešní době, kdy je na trhu velké množství časopisů všemožných zaměření, nutné, aby časopis odborného ražení obsahoval texty umělecké.

2.2.4 Publicistický styl

Po stylu odborném je v časopise *Sestra* nejčastěji zastoupen funkční styl publicistický. Texty tohoto stylu jsou samozřejmě směřovány do prostředí zdravotnictví. Přinášejí informace o konaných akcích, celkově o situaci českého, mnohdy i zahraničního zdravotnictví, zdravotnického školství a vzdělávání především na vysokých školách.

Nejčastějším útvarem publicistického stylu, konkrétně tedy zpravodajského, který má především funkci informativní a zpravovací (Čechová 2008: 263), je zpráva, pro niž je užito slohového postupu informačního. Jejím úkolem je aktuální a pohotové poskytnutí informace, vzhledem k rozsahu jde většinou o komunikát „maximálně stručný a výstižný“ (Čechová 2008: 264). Pro zpravodajské útvary je typické schéma tzv. obrácené pyramidy, kdy jsou na začátku textu uvedena důležitá fakta, která jsou postupně zpřesňována a doplňována.

Z útvarů publicistického stylu v užším smyslu jsem vybrala úvodník, který má čelné místo v každém čísle časopisu. Členka redakce (v pozdějších ročnících jde především o redaktorku) se vyslovuje k aktuální situaci – v prvním úvodníku tedy k počátku vydávání *Sestry*.

Zástupcem publicistického stylu beletristického je fejeton. Hlavním rysem textů tohoto stylu je subjektivita a beletrizace vyjadřování. Využívá prvky funkčního stylu uměleckého, má tedy funkci estetickou. Do popředí se dostává individualita autora. Právě fejeton nejvíce užívá vyprávěcího a úvahového postupu. Konkrétnost beletristických útvarů je dána odkazováním ke konkrétním situacím. Fejeton informuje „zajímavě, vtipně a často s lehkou ironií nebo humorem“ o aktuálních událostech, jevech. (Čechová 2008: 268–269)

Zpráva

1996

Mefa Point '96 (96/6 s. 23; viz obr. 22)

Tento text krátce informuje o průběhu slavnostního galavečera s vyhlášením ceny Zlatá Mefa. Hned v prvním odstavci jsou uvedeny základní údaje akce, tedy čas, místo, moderátor, pořadatel: *Dne 8. 11. uvedl herec Jan Čenský v jednom z pavilonů brněnského výstaviště slavnostní galavečer [...] pořádaný agenturou Fair Agency, spol. s r. o..*

Následující tři odstavce jsou shrnutím módní přehlídky a komentářem k některým z oděvů. Jazykové ozvláštňení bylo užito na úrovni slovních spojení:

v svižném tanečním rytmu, s vtípem a mnoha nápady; jako doplněk zaujaly krátké vesty; prodlouženým šatům u sester zdaleka odzvoněno není – zpráva není díky těmto výrazům tak strohá, je čtivá, navozuje příjemnou atmosféru, jaká zřejmě probíhala na konané akci, na níž získala cenu redakce společnost *JANY – mediclothes*. Poslední odstavec zmiňuje další dvě oceněné společnosti.

Pro celý text je užito tvarů sloves v minulém čase.

Doprovod tvoří tři fotografie s komentářem, k nimž nepřímě text odkazuje. Na první z nich je moderátor akce a jeden z hostů⁶². Druhá fotografie ukazuje cenu redakce *Sestry* a poslední dokumentuje zmiňovanou přehlídku – na fotografii jsou dva vítězné modely zdravotnického oblečení.

2001

Počet dětských úrazů neustále přibývá (01/12 s. 34; viz obr. 23)

Příkladem přesycení hlavních faktů v první části je právě tento text. Čtyři odstavce přinášejí větší množství statistických údajů (*300 tisíc dětí; V roce 1999 zemřelo u nás v důsledku úrazu 320 chlapců a 114 dívek do 19 let, tedy 1,2 dítěte denně.; Nejčastějšími příčinami úmrtí jsou dopravní nehody (31 %), utonutí (17 %), popálení a opaření (6 %), pády (5 %) a sebepoškození (5 %).; Zatímco ve Švédsku je na 100 tisíc dětí ve věku od 1 do 14 let registrováno 5 až 6 úmrtí, v ČR je to 12 úmrtí.*), poslední dva jsou věnovány dětským traumatologickým centrům a stručně charakteristice takového zařízení.

Tato zpráva neinformuje o konkrétní události, ale popisuje současnou situaci dětské úrazovosti, neužívá času minulého, nýbrž staví text do pozice současnosti – tímto je také zřejmé, že jde o stále aktuální otázku, kterou je důležité nějakým způsobem řešit. Uvedená fakta mají být varováním především pro rodiče a mají tak zajistit prevenci před výše zmíněnými poraněními. Jako jisté varování působí také zvýraznění části titulku větším písmem a červenou barvou, jde o rematickou část výpovědi: *neustále přibývá*.

2006

LinetBus přivezl na Hospimediku stovky sester (06/12 s. 25; viz obr. 24)

Stejně jako většina textů v novějších ročnících obsahuje i tento text úvod odlišený větším písmem. V něm jsou uvedena nejdůležitější, ač ne úplně konkrétní, fakta

⁶² Tímto hostem byl herec Josef Vinklář. K zdravotnictví má „blízko“ díky jeho účinkování v seriálu *Nemocnice na kraji města*, jak uvádí komentář k fotografii. Zřejmě proto byl na galavečer přizván.

(přibližná doba, místo konání, pořadatel). V následujícím odstavci je užito obrazné vyjádření, *zájezd podstatně zvedl návštěvnost ještě trochu ospalého dopoledne prvního veletržního dne*, jež může být považováno také za publicistický obrat ozvláštňující text. Přechod mezi prvním a druhým odstavcem je naznačen uvedením zájmu o určitý stánek: *...ani jedna z nich [sester] nevynechala stánek Linetu*. Následují reakce sester, které stánek navštívily.

Jedním z výrazných prvků jsou názory zúčastněných osob, které jsou ve formě přímé řeči odcitovány v průběhu celého textu, např.: *„Chceme vylepšit a obnovit lůžkový fond našeho oddělení,“ řekla vrchní II. interní kliniky Thomayerovy nemocnice v Praze, Jaroslava Kvíčalová*.

V další části je věnována pozornost grafickému provedení stánku firmy, lůžek a ostatního zařízení. Tento odstavec také obsahuje přímou řeč, tentokrát však designéra, který motiv navrhl. V závěru je zhodnocena účast a úspěšnost výstavy. Článek je zakončen citací nadšených hostů, což podporuje jeho důvěryhodnost.

Text je stejně jako výše uvedený z roku 1996 psán v čase minulém, je zprávou z konané události. Typickým prvkem pro tento typ textů je výše uvedená přímá řeč, která navozuje autentičnost a zpřesňuje pohled na akci očima uživatelů.

Součástí textu jsou i tři fotografie dokumentující účast na výstavě, jedna zobrazuje také stánek, o němž se v článku hovoří.

2011

Asociace sester nechce, aby se platy lékařů řešily na úkor jiných (11/1 s. 4; viz obr. 25)
Součástí každého čísla tohoto ročníku je dvoustránka věnovaná rubrice *Info Zpravodajství*, která obsahuje několik podobných textů. Jde o krátké zprávy komentující současnou situaci v českém i zahraničním zdravotnictví. Pod těmito texty nejsou uvedeni autoři jmenovitě, pouze jako (*red*), (*ČTK*) apod.

Každá zpráva má také podtitulek (odlišen majuskulemi) ozřejmující informace obsažené v titulu, zde *ČAS varovala vládu před tím, aby se mzdy lékařů pod tlakem odborů a České lékařské komory řešily na úkor jiných zdravotníků*.

Celý text je stanoviskem prezidentky České asociace sester, Dany Juráskové; obsahuje jak citace, tak parafráze. Že jde o její názor, je zřejmé z výrazů *podle ní, podle Juráskové, prý*. Druhé citaci přímo parafráze (nepřímá řeč) předchází, ukončena je tvrzením *uvedla prezidentka*.

Méně častou, příznakovou vazbou je např. *brát se o svá práva*, text dostává nádech vážnosti, je tímto ozvláštněn. Text není díky svému krátkému rozsahu dělen na více odstavců.

Úvodník

1991

Úvodník (91/1 s. 1; viz obr. 26)

Autorkou úplně prvního úvodníku *Sestry* je vedoucí redakční rady doc. PhDr. Marta Staňková, CSc. Článek začíná oslovením *Vážené sestry*, je rozdělen na 6 odstavců a ukončen podpisem autorky. Druhý a třetí odstavec seznamuje čtenáře s tím, pro koho je časopis určen především; třetí pak poukazuje na více jak padesátiletou tradici publikační činnosti v ošetřovatelství.

Ostatní odstavce se věnují přímo adresátovi. Často je užíváno osobní zájmeno *Vy* (*být Vám blízkým [...] pomocníkem, budeme Vám přinášet* apod.) a přivlastňovací *Váš* (*Vaše povolání, Vaše problémy* apod.). Promluva adresovaná ke čtenáři je realizována také použitím 2. os. pl. u sloves (*otevíváte, abyste v něm našly, abyste [...] našly i dostatek zábavy*). Autorka předpokládá, že čtenářkami budou pouze ženy – jak můžeme usoudit již z oslovení a z koncovky slovesa *našly*. Co se týče užití výrazů specifických pro mluvu ve zdravotnictví, je užito pouze slovo *sanitárky*, což je univerbizovaná podoba spojení *sanitární sestra*.

Z článku vyplývá, že redakce má zájem o úzkou spolupráci čtenářů s časopisem, jedině tak může být přínosný – nejen v životě profesním, ale i soukromém. Nejvýraznějším znakem publicistického stylu je v tomto textu kontakt s adresátem.

Fejeton

1996

Sponzor (96/6 s. 20; viz obr. 27)

Tématem tohoto textu, jak sám název napovídá, je sponzoring. Autor podává osobní názor na věc, a ačkoliv podává informace „na oko“ objektivně, užívá nejrůznější jazykové prostředky typické právě pro fejeton, které subjektivitu způsobují. Text má podobu dopisu a do rubriky dopisů je i zařazen – obsahuje oslovení a jméno autora.

Ironický nádech lze spatřovat ve slovech uvedených v uvozovkách: „*sponzoři*“, „*podnikatel*“, „*studijní cesty*“, „*autostopem*“ (tzn. letadlem jedné firmy). Počátek textu

nevyznívá nijak příznakově, autor zlehka uvádí čtenáře do tématu. Postupně přibývají frazémy, obrazná vyjádření apod.

Z frazémů založených metaforicky či metonymicky např.: **někomu naletět**: *Někdy se v dobré víře někomu naletí a pak mohou být nepříjemnosti.*; **propůjčit se k něčemu**: *kdo se k tomu rád propůjčí*; **něco ulít**: *Pan sponzor se ty špinavé penízky [...] dlouhodobě ulil.*; **mnout si ruce**: *sponzor si mne ruce*; **mít něco za lubem**: *sponzor může mít něco jiného za lubem*; **být pod lupou**: *Politici jsou zvláště pod lupou*. Latinské přísloví s českým dodatkem „*Timeo Danaos et dona ferentes*“. *Raději dále od takových dáreků.* – dodatek i užití závorek značí také jistou ironii. Dále užití typicky českého jména *Vopršálek* či věty, která s nadsázkou charakterizuje Čechy: [*Vopršálek*] *Je Čech, je bezúhonný, je nenápadný a tak mu vše projde.*, nebo *Studijní cesty jsou nyní velmi oblíbeným námětem. Studuje se při nich vše, chuť drahých vín a stáří koňaku.*. Obrazná vyjádření, ve funkci přívlastku shodného či neshodného, jsou převážně expresivní: *nechutné rozhodování, špinavé peníze/penízky, hranice legality* apod.; stejně tak výraz *pakatel*.

Text je kritickým, místy i vtipně laděným pohledem na aktuální problémy, v tomto případě sponzorování. V závěru se nabízí příležitost k utvoření objektivního názoru: *Kdopak se v tom vyzná: sponzor – služba – protislužba, ale v tom se lépe vyznají právníci.* Autor se tímto od svého názoru distancuje.

2006

Sestry v praxích německých ambulantních lékařů (06/1 s. 11–12; viz obr. 28 a 29)
Fejeton na stránkách časopisu v roce 2006 je mnohem obsáhlejší než výše uvedený. Tento zabírá dvě strany a na konci je odkaz na příští číslo, v němž bude text pokračovat. Seznamuje čtenáře s prací německých sester u soukromých ambulantních lékařů. Že jde o vlastní názor a autor textu má o problematice přehled, je zřejmé z užití zájmena *můj* (*Například jeden můj známý lékař...*) či tvaru sloves 1. os. sg. (*podotýkám; ty naše, které znám také; Srovnání v tomto směru každopádně mám.*; *V průběhu doby, kdy zastupuji lékaře, mi jich jako „zadavatelů“ několik zemřelo.*).

Text obsahuje velké množství výrazů, které jsou jazykovým zpestřením, odlehčením tématu, zvyšují čtivost a přístupnost textu. Jde především o obrazná metaforická a metonymická vyjádření, přirovnání; pár příkladů pro ilustraci:

Soukromý lékař je bez sestry jako bez rukou. V případě těch velmi nadaných sester [...] i bez očí a bez uší.

„náš zákazník – náš pán“;

Ztroskotat na tomto bodu lze každopádně.;

Vypadnout z role a později z práce lze tedy i z takových, medicíně na hony vzdálených důvodů.;

Sazebníků zákonného pojištění a převádění lékařových výkonů do řeči tohoto bodovacího systému musí „děvčata“ umět popředu-pozadu a třeba o půlnoci.;

Tady může dotyčná lehko zakopnout o další kámen úrazu a tím je názor lékaře, že žákyně pro zaměstnání není vhodná. Může to být velká rána pod pás.

Autor často užívá i hovorové výrazy jako např. *česká kotlina, prodělání nějakého studia, děvče po základce, česká sestra zběhlá v práci na poliklinice* aj. Častěji jsou obdobné výrazy spojovány do celých vět, které mnohdy vyznívají ironicky a humorně. Např.:

AH [Arzthelferin] sice nepodává běžně pacientovi ruku ani se neuklání, ale má na tváři vždy standardní úsměv a několik zdvořilostních frází.;

Někdy k tomu přijde ještě udání adresy, takže délka představení se na telefonu může ve špičce přijít volajícího na jeden impuls v hodnotě pěti až deseti eurocentů.;

Za „mrtvolu“ je v Německu kolem 100 eur, a tak se telefonát pohřebnímu ústavu s nějakou tou zdvořilostní frází na rtech vyplatí.;

I nastávající ambulantní lékaři s tím mají problémy, musí se (nechat) proškolit a přelouskat několik příruček.;

Jsou také případy, kdy se po rozvodu musí se svou exmanželkou rozdělit o jmění, v tomto smyslu o praxi, o kterou z tohoto důvodu přijdou.;

Vykonávat povolání praktika „na vesnici“ je v dnešním Německu už jen za trest. Už jen z tohoto hlediska je zřejmé, že rozhodnout se v patnácti pro dráhu Arzthelferin nemusí být žádná trefa. aj.

Tento text lze označit za příkladný fejeton. Humorně i kriticky se autor vyjadřuje ke konkrétnímu aktuálnímu tématu. Informace jsou podávány spíše postupem úvahovým, text neobsahuje odborné výrazy, cizí či méně časté, jsou vysvětleny, a ačkoliv je rozsáhlý, je přehledně uspořádán, a to díky rozdělení na kratší úseky s vlastními nadpisy. V celém svém průběhu obsahuje hovorové výrazy, které udržují humorný podtext, odlehčují a přizpůsobují jej i neodborníkům.

Titulky

Prvotním úkolem publicistických titulků je informovat adresáty o obsahu komunikátu, jelikož je jim věnováno při zběžném prohlédnutí časopisu nejvíce pozornosti. Z hlediska dynamičnosti lze titulky rozdělit na tzv. statické (*Mefa Point '96, Sponzor*) a dynamické, obsahující sloveso v určitém tvaru či mající podobu souvětí (*Asociace sester nechce, aby se platy lékařů řešily na úkor jiných*). Většinou můžeme označit titulky za konkrétní, nežívají obrazných vyjádření. (Čechová 2008: 270) Při výběru daného titulku hraje roli obsah textu; např. ty, které jsou hodnocením nějaké události, obsahují sloveso v minulém čase (*LinetBus přivezl na Hospimediku stovky sester*).

Celkově převažují titulky větného typu, lépe tak postihují obsah článku a napomáhají přehlednosti pro čtenáře časopisu.

*

Časopis obsahuje publicistické texty různého typu. Nelze tedy v rámci jednoho útvaru, natož všechny texty, generalizovat a určit tak „typickou podobu publicistických textů v časopise *Sestra*“. Ačkoliv má měsíčník *Sestra* danou strukturu, je jakýmsi „živým organismem“, stejně jako je proměnlivý samotný styl publicistický. A právě na tomto poli se může věnovat nejen odborným tématům, jež jsou pro něj primární, ale také ostatním problémům z oblasti zdravotnictví a dalších souvisejících oborů.

2.2.5 Reklamní styl

„Reklama bývá definována jako nabízení prodeje výrobků a služeb neosobními médii nebo jako povzbuzování k nákupu zboží a služeb.“ (Čmejrková 2000: 19)

Reklama je vymezována v rámci stylu publicistického, její nedílnou součástí je grafické ztvárnění a text, který reklamu vhodně doprovází. Časté je užívání nejrůznějších výrazových prostředků (Čechová 2008), může jít o prolnutí hlavně se stylem uměleckým, prostěsdělovacím či odborným. „Lze říci, že parazituje na žánrech literárních, publicistických, administrativních, odborných a velkou hnací silou je pro ni mluvená řeč, včetně dialogické.“ (Čmejrková 2000: 214)

S ostatními styly má některé funkce společné, mísí se mezi sebou ať už v menší či větší míře. „Konstitutivní pro reklamu je funkce apelová, persvazivní, manipulativní. Jakékoli zapojení poetické funkce je těmto funkcím podřízeno.“ (Čmejrková 2000: 194)

Dříve reklama sloužila k propagaci „ze strany obchodu zvláště díky ekonomickým předpokladům“. (Kraus 1965) Dnes však reklama apeluje na spotřebitele způsobem, že vlastní informaci o zboží přehlušuje samotný způsob prezentace. (Čmejrková 2000: 29) Často je zapojen humor jako konstituující složka vzniku reklamy.

Co se týče interpretace reklamy, je na místě pouze jedna interpretace, ačkoliv reklama využívá obraznosti uměleckého stylu, který má interpretací bezpočet (Čmejrková 2000: 17). Oproti tomu styl reklamy uzavřen není, její repertoár může být rozvíjen všemi směry.

*

Nedílnou součástí časopisu *Sestra* je tedy i reklamní styl. Ačkoliv není zastoupen rovnoměrně ve všech ročnících, můžeme ho považovat za jednu z důležitých složek.

Absence reklamy⁶³ v 1. ročníku – ačkoliv na počátku 90. let dosáhla v České republice reklama masivního rozmachu – může mít více důvodů. Jedním z možných je kladení primárního důrazu na odbornost časopisu, reklama je tedy vedlejším „produktem“, v časopise by parazitovala, rušila by jej. Dalším může být černobílé provedení časopisu – je to sice zpětná spekulace – ale málokoho by jistě zaujala černobílá reklama. Dalším z důvodů může být jakási „nezkušenost“ časopisu – než se časopis zaběhl, měl různé alternativy, šlo o jeho přirozený vývoj, a tedy následovalo postupné začleňování reklamních textů.

⁶³ Reklamy takové, jakou ji známe dnes.

Od roku 1996, kdy časopis dostává barevnou podobu, dochází i k rozšíření reklamy v něm. Dodnes jsou umísťovány reklamy prezentující výrobky určené primárně pro zdravotnická zařízení (odsávačky, žilní katétry, nemocniční lůžka, dezinfekční přípravky apod.), ale také produkty, které jsou zaměřeny na adresáta jako na jednotlivce, osobnost – pomáhají řešit jeho problémy, zmírňovat potíže (např. nejrůznější typy hormonální antikoncepce a substituční terapie, inkontinenční pomůcky, analgetické gely prodejné i bez lékařského předpisu apod.). Díky tomu, že je časopis *Sestra* určen pro zdravotní sestry – očekává se, že půjde především o ženy – jsou i předpokládanými příjemci většiny reklam osoby ženského pohlaví (hormonální antikoncepce, přístroj na samovyšetření prsu). Ženy jsou zároveň matkami – nechybí tedy ani reklamy na přípravky pro děti (sirup *Efferalgan*, dětské plenkové kalhotky *Huggies*).

Časopis obsahuje především reklamy typu tzv. soft sell – „reklama spoléhá na vyvolání atmosféry a naladění adresáta“. V menší míře je užití reklamní nabídky tzv. hard sell, „která spočívá v přímém apelu na adresáta a předvedení kvalit výrobku“. (Čmejrková 2000: 21) U reklam druhého typu v časopise *Sestra* je využito spíše „předvedení kvalit výrobku“, apel není tak důrazný.

Některé reklamy stroze informují o prezentovaném produktu, jeho kvalitách, grafickým ztvárněním je pouze jeho fotografie či logo výrobce. Tak je tomu v prvním ročníku (1991). „Reklamám“ je věnován pouze prostor druhé a třetí strany obálky, kde jsou mnohdy i texty jiných stylů (umělecký, publicistický) či fotografie. Využita je pouze verbální složka, případně logo výrobce. V č. 1 je na třetí stranu obálky umístěna reklama na antikoncepci: *Cilag – nejširší spektrum antikoncepce* (91/1 s. 33; viz obr. 30). Následuje výčet vlastností a jednotlivé druhy a názvy. Užity jsou pouze heslovité body. Nechybí ani odkaz pro získání dalších informací.

Ostatní reklamy naopak užívají hru s jazykem, snaží se čtenáře upoutat, vzbudit jeho pozornost. Nechybí ani vhodný obrazový doprovod. Tyto reklamy obsahují některé z typických reklamních znaků, které uvádí Světlá Čmejrková ve své publikaci *Reklama v češtině – Čeština v reklamě*.

Z básnických prostředků je užito např. rýmu:

O tom není vůbec sporu, nehnu se bez Reumadoru. (96/6 s. 29)

Další kategorii tvoří básnické tropy a figury (Čmejrková 2000: 89), mezi něž patří především v časopise užitá metafory a metonymie:

Feldene – Síla, která odstraní bolest. (96/1 s. 8)

Flora pro.activ – nová účinná zbraň proti srdečním onemocněním. (01/1 s. 15)

Co ženy opravdu chtějí? HRT šitou na míru. (01/1 s. 31)

Bioptron – Světlo, které léčí. (01/12 s. 12)

Nutricia – O krok napřed v enterální výživě. (06/1 s. 35)

Diasip a Diason – V harmonii s diabetem. (06/12 s. 21)

Obuv beanny – Přezujte do pohodlí. (11/12 s. 68)

Časté je užití otázek, které jsou reklamou voleny tak, aby zaujaly čtenáře natolik, že se rozhodne pro koupi produktu:

Může rostlinný tuk výrazně snížit cholesterol? (01/1 s. 15)

po tomto následuje odkaz na výsledky klinické studie s procentuálními údaji, které dokazují „účinnost“ rostlinného tuku *Flora*.

Vaše pracoviště ještě nepoužívá intravenózní kanyly z Vialonu? (01/1 s. 19)

Intenzivněji zní otázka, když jí předchází formulace, která může být i odpovědí:

3M – On spoléhá na Vás, že vše je sterilní. – Na co spoléháte vy? (01/12 s. 19)

Někdy po otázce přichází i odpověď:

Dekubity? Nabízíme vám systém! ...a řešení je zde. (01/1 s. 16; viz obr. 31)

Co ženy opravdu chtějí? HRT šitou na míru. (01/1 s. 31)

Máte problémy s příjmem běžné potravy? Trpíte nechutenstvím? Chystáte se na operaci? Nutridrink ...vždy, když běžná strava nestačí. (06/1 s. 45)

Výrazné jsou takové reklamy, jejichž obrazový doprovod buď duplikuje verbální složku, nebo přináší novou informaci a význam rozšiřuje.

Hlavní slogan reklamy na gel *Feldene – Síla, která odstraní bolest* (96/1 s. 8) – je doplněn fotografií části zad, na něž je jako laser namířen zmiňovaný gel, který okamžitě uleví od bolesti v daném místě.

Reklama na antirevmatikum *Arthremin* díky obrazovému doprovodu asociálně vyvolává myšlenku na Dumasovy *Tři mušketýry*. Na obrázku je přímo jakýsi u krbu se hřející mušketýr zobrazen a sám název *Arthremin* by mohl být jménem této osoby, podobá se jménu mušketýra⁶⁴.

Zajímavá je i reklama na gel *Reumador* (viz obr. 32), která kromě rýmu užila i výrazného grafického ztvárnění:

⁶⁴ Pro srovnání jména Dumasových mušketýrů: Athos, Porthos, Aramis a čtvrtý d'Artagnan.

O tom není vůbec sporu, nehnu se bez Reumadoru. (96/6 s. 29).

Doprovod tvoří fotografie staršího manželského páru – sedí na kole, přes rameno nebo v ruce svírají tenisovou raketu, žena má na hlavě několik mladistvě vypadajících culíčků a muž černé sluneční brýle, oba jsou oblečeni do sportovního oděvu. Celá reklama působí velmi pozitivně, představuje spokojenost uživatelů výrobku – žena ukazuje směrem ke čtenáři, který si může domyslet, co asi žena chce říct: „I vy můžete být spokojený/á jako my, budete-li užívat gel *Reumador!*“. Samo užití 1. os. sg. (*nehnu*) vyvolává v recipientovi pocit, že gel je skutečně tak účinný, jak reklama tvrdí. Jelikož jde o přípravek, který je dostupný bez lékařského předpisu, utočí reklama přímo na uživatele nejen z řad zdravotníků. Přestože čtenáři časopisu *Sestra* jsou primárně zdravotní pracovníci, můžeme předpokládat, že tato reklama byla uváděna i na jiných místech, v jiných časopisech apod.

Podobně je utvořena i reklama na plenkové kalhotky *Molicare Mobile*. Kromě fotografie spokojených uživatelů je užitá i gradace, a to hned dvakrát:

Lehké řešení střední a těžké inkontinence.

a

Nejen vysoká kvalita, ale i nejvýhodnější preskripce. (01/12 s. 48).

Ačkoliv v prvním případě nejde o vlastnosti týkající se jednoho objektu, je stupňování adjektiv užitá trefně a nápaditě.

Dalším příkladem je prezentace výrobků značky *Welland Medical*, která se zabývá distribucí stomických pomůcek (viz obr. 33 a 34). V rámci jednoho čísla jsou uvedeny dvě reklamy na tyto produkty:

Splachovatelný sáček pro pohodlnější život... (11/1 s. 59),

Pracuje s vaším tělem, ne proti němu... (11/1 s. 65).

U první z nich je dokladem pravdivosti tvrzení fotografie muže s cestovním kufrem, jež znamená, že i pacienti se stomií nejsou díky splachovatelným sáčkům vyčleněni a omezováni v takových procesech jako je např. cestování, při němž se náročnost s výměnou a likvidací sáčku dá předpokládat.

Reklama na dětské plenkové kalhotky *Huggies* (viz obr. 35) – *Ve světě sladkých snů bez mokřých peřin* (11/12 s. 47) – jistě zaujme oko rodičů i dítěte. Na první pohled je výraznější obrázek, na něm je nakresleno spokojeně spící dítě, nad nímž na nočním nebi bdí jakási kouzelná víla – představuje funkci plenkových kalhotek –, která odhání pomocí deštníku zlověstně se tvářící temně šedý mrak – tímto je zastoupeno noční pomočování. Pro rodiče je více přesvědčující verbální složka reklamy: *Za noční*

pomočování nemohou děti ani rodiče. Jde o přirozený problém, kterým trpí až 20 % 5letých dětí a může přetrvávat až zhruba do 12 let. DryNites jsou ideálním pomocníkem při zvládnání tohoto problému bez zbytečného nátlaku a stresu, navíc vypadají jako běžné spodní prádlo. Jsou tak díky statistice týkající se nočního pomočování přesvědčeni, že je jejich dítě v pořádku, a nemusí mít další starosti. Reklama jim nabízí řešení problému a navíc jako bonus možnost získání slevového kuponu.

Specifická jsou i grafická ztvárnění produktů určených především pro ženy, tedy hormonální přípravky všeho druhu: *Cilest – hormonální rovnováha – nízký výskyt vedlejších účinků.* (96/1 s. 36). Tuto reklamu doprovází propojené symboly znamenající muže a ženu. *Estracomb – Kompletní osvobození od perorální léčby.* (96/6 s. 2): zde je užito fotografie průřezu dřevem, kolem dvou suků je obkroužen tvar znázorňující ňadra ženy.

Spíše inzerát, vyznačující se společným znakem jako výše uvedené reklamy, je nabídka práce *Mladé fronty*:

Přemýšlíte, jak vydělávat peníze a přitom dělat zajímavou práci... (06/1 s. 25)

První grafickou složkou je zvýraznění některých částí červeně: *vydělávat peníze a zajímavou práci.* Další je použití motivu semaforu, kdy u každého ze tří bodů inzerátu (v citaci uvádím pouze první bod) je panáček mající barevně odlišenou hlavu, mimo to obsahuje i nějaký symbol: zelená ?, oranžová !, červená *mf.* První bod znamená otázku, druhý odpověď a třetí přináší nejlepší možné řešení, tedy *Mladou frontu.*

Důležitým postupem v reklamách je také užívání slovesných tvarů 2. osoby jednotného i množného čísla indikativu a imperativu a zájmen typu *Vy* a *Váš.* (Čmejrková 2000: 143) Dochází tak k navození pocitu recipienta, že reklama oslovuje a komunikuje přímo s ním, lépe se s ní ztotožní a případně se rozhodne pro koupi daného produktu.

2. os. pl. indikativu prezenta:

Nutramin – Množství, které potřebujete. (96/6 TS8 s. 10)

Máte problémy s příjmem běžné stravy? Trpíte nechutenstvím? apod. (06/1 s. 45)

2. os. pl. imperativu prezenta:

Není čas na experimenty – Chraňte kůži svých pacientů kosmetikou Menalind professional. (11/12 s. 5)

Přezujte do pohodlí. (11/12 s. 68)

Osobní zájmeno *Vy*:

Dekubity? Nabízíme vám systém! ...a řešení je zde. (01/1 s. 16)

Silvert – Thermal line – Inspirace pro vás. (01/12 s. 7)

3M – On spoléhá na Vás, že vše je sterilní. – Na co spoléháte vy? (01/12 s. 19)

Cheirón ...dýcháme za Vás. (01/12 s. 24)

Privlastňovací zájmeno *Váš*:

Effergal – Bezpečná úleva pro Vaše děťátko. (96/6 TS8 s. 5)

Vaše pracoviště ještě nepoužívá intravenózní kanyly z Vialonu? (01/1 s. 19)

Sanofi-Synthelabo – Váš spolehlivý partner v Domácí péči. (01/1 s. 27)

Welland Medical – Pracuje s Vaším tělem, ne proti němu... (11/1 s. 65)

V některých případech je užito i 1. os. pl., jež značí postoj autora reklamy či výrobce a u adresáta má vyvolat skutečnou sounáležitost. Autor přesvědčuje, nabízí apod.:

Dekubity? Nabízíme vám systém! ...a řešení je zde. (01/1 s. 16)

Cheirón ...dýcháme za Vás. (01/12 s. 24)

Hartmann – Spojuje nás nalézat skutečná řešení. (06/12 s. 2).

Lze sem zahrnout i doporučení v podobě 3. osoby:

Česká gynekologická a porodnická společnost doporučuje – PRVNÍ probiotikum ve formě tampónu. (11/12 s. 67)

Jelikož jsou často prezentovány výrobky zahraničních firem, je někdy nezbytné zdůraznit, že se jedná o výrobek ryze český. Často je spojován i s adjektivem *nový*.

Náš příspěvek pro lepší péči o nemocné – EKO – finischer – nový český výrobek. (96/6 s. 25)

Dalšími adjektivy prezentující kvality zboží jsou *nový, první, silný, přirozený* či *dokonalý*:

Feldene del – NOVÝ způsob léčby. (96/1 s. 8)

Nový výrobek z vlastní produkce – výkonná chirurgická odsávačka Adéla. (96/6 TS9 s. 7)

Flora pro.activ – nová účinná zbraň proti srdečním onemocněním. (01/1 s. 15)

TENA – Zcela nový způsob péče o inkontinentního pacienta. (01/1 s. 21)

Minesse – Antikoncepce pro nové tisíciletí. (01/1 s. 39)

Výjimečný standard – nové lůžko řady Eleganza. (01/12 s. 15)

Nový trend – nová řada stolků k lůžku. (01/12 s. 17)

Cheirón ...dýcháme za Vás. Úspěšná elektrická odsávačka v novém designu. (01/12 s. 24)

Estracomb – První kombinovaná transdermální HRT. (96/6 s. 2)

Katétry první volby. (06/12 s. 7)

Arthremin forte – Silný antipyretický účinek. (96/1 s. 18)

Kliogest – Přirozená volba pro ženy v menopauze. (96/6 s. 14)

Dokonalá dezinfekce rukou a pokožky. (01/12 s. 20)

Užívány jsou také výrazy ukazující hodnotu či množství kvality:

Marvelon – nejvíce předepisovaná pilulka na světě. (96/1 s. 2)

Cilest – hormonální rovnováha – nízký výskyt vedlejších účinků. (96/1 s. 36)

Často se výrobek prezentuje za pomoci komparativu, kdy je ještě „lepší“ než dříve:

Marvelon – ženštější pilulka. (96/1 s. 2)

Breastlight – Samovyšetření prsu je nyní mnohem snadnější. (11/12 s. 33)

Výhodně zní i nabídka „2v1“:

Atorvastatin Sortis – Dvojitý hypolipidemický účinek v jedné molekule. (01/1 s. 55)

Spíše než užití výrazových prostředků je kladení důrazu na spokojenost. Mnohdy má v ženách probudit mateřský cit:

Natabec – Zdraví pro oba. (96/6 s. 10)

Efferalgan – Bezpečná úleva pro Vaše dítěátko. (96/6 TS8 s. 5)

Huggies DryNites – Ve světě sladkých snů bez mokrých peřin. (11/12 s. 47)

Poslední kategorií užití rozmanitých postupů je intertextovost. Dochází však k určité modifikaci odkazů na literární díla, názvy filmů, apod.

Slogan *Co ženy opravdu chtějí?* (01/1 s. 31) může připomínat název americké romantické komedie *Po čem ženy touží* z roku 2000, *Nesnesitelná lehkost lahví* (06/12 s. 19) je jasně inspirována názvem románu Milana Kundery *Nesnesitelná lehkost bytí*. Jako poslední lze uvést reklamu na designové oblečení pro zdravotní sestry se sloganem *Sestry v akci.cz* (11/12 s. 33) – inspirací je dnes již kultovní americký film *Sestra v akci* z roku 1992.

U reklam všeobecně hraje roli i jistá odezva či podložení nabízené informace. U mnohých reklam v časopise *Sestra* jsou uváděny příklady dokládající účinnost produktů či výsledky nejrůznějších výzkumů a klinických studií.

V reklamě na láhve s integrovaným ventilem *LIV* (viz obr. 36) značky *Linde Gas Therapeutisc – Nesnesitelná lehkost lahví* (06/12 s. 19) slouží k získání adresáta osobní zkušenost sestry⁶⁵ s produktem. Užito je tvarů sloves 1. os. sg. i pl. a osobního zájmena

⁶⁵ Ivana Kirchnerová, staniční sestra Nemocnice Na Homolce.

já: co jsem na LIV ocenila – potěšilo mě – ověřila jsem si; můžeme okamžitě připojit inhalační masku – nemusíme zajišťovat žádnou údržbu. Hnací silou pro koupi a užívání produktu je především spokojenost pacientů.

Zajímavým rysem inzerátů a především textů reklamních je užívání výrazů *zadarmo*, *bezplatně* apod. V recipientovi těchto textů mají vzbudit pocit, že jde o výhodnou nabídku, kterou může využít, aniž něco utratí. Může jít o bezplatnou službu či hrazení ceny pojišťovnou:

hrazeno VZP – TENA pants jsou hrazeny VZP (01/1 s. 21)

plná úhrada VZP (01/1 s. 31)

bezplatná zásilková služba (11/1 s. 59)

bezplatná linka (11/1 s. 61; 11/12 s. 33)

volejte zdarma (11/1 s. 77)

Získejte slevový kupon ke koupi kalhotek DryNites. (11/12 s. 47)

plně hrazeno zdravotními pojišťovnami (11/12 s. 49)

Mnohdy je „zvýhodňující“ výraz zvýrazněn velkým písmem:

Administrativa veškerých dokumentů a zprostředkování práce ZCELA ZDARMA (11/1 s. 57)

zprostředkování zaměstnání je pro uchazeče BEZPLATNÉ (11/1 s. 83; 11/12 s. 65)

ÚČAST ZDARMA (11/12 s. 13) apod.

*

Jak jsem již výše zmínila, není zastoupení reklamního stylu ve všech ročnících stejné. Co se však v podstatě neliší, je užívání uvedených jazykových prostředků. Reklamy na adresáta netlačí, nenutí jej ke koupi. Spíše se ho snaží přesvědčit pomocí kvalit nabízeného zboží, navodit atmosféru, aby byl přesvědčen, že právě tento produkt potřebuje. Zabývala jsem se tedy reklamami, které jsou reklamami v pravém slova smyslu. Nevěnovala jsem pozornost reklamám inzertního typu (vyjma I. roč. z roku 1991), kdy není ve verbální složce užit jakýkoliv výraznější jazykový prostředek a grafické ztvárnění naprosto chybí, či je reklama pouze v černobílém provedení.

2.2.6 Administrativní styl

Administrativní styl, postupně vydělený ze stylu odborného, je zařazován mezi styly věcně objektivní, které mají kromě odborné funkce sdělné také funkci regulativní a operativní. Na funkci sdělovací a zpravovací je vázána funkce řídicí, regulativní a direktivní. (Čechová 2008: 230, 232) „Se vznikem československé samostatnosti, zvláště pak s rozmachem života hospodářského a politického, s rozvojem řídicích funkcí zvláště v socialistickém státě se vyhraňovala stylová oblast oficiálních veřejných projevů úředního charakteru, takže se postupně vytvořil administrativní stylový typ.“ (Čechová 1989: 2)

Ve stylu administrativním je kladen důraz na obsahovou i formální správnost a dokonalost. S tím také souvisí přísné dodržování spisovnosti. Převažující písemný charakter administrativních projevů vyžaduje normovanost těchto projevů, výstižnost a co nejvyšší míru objektivnosti. (Čechová 2008: 232–233)

Žánry administrativního stylu lze obecně rozdělit na heslovité (předtištěné formuláře apod.) a textové. „Textové jsou zpracovány formou souvislého vyjadřování, jsou po stránce syntaktické stavby úplné, i když jejich koheze bývá slabší než v textech povahy odborné. Heslovité útvary formulářové nemají uvedené vlastnosti, vytvářejí šablony, schémata, formuláře se vyplňují bez vyjadřování souvislosti.“ (Čechová 2008: 238) Typické jsou stereotypní obraty, formulace, spojení apod. Z jazykových prostředků převažují pasivní konstrukce, multiverbizované jednotky. Podobně jako v odborném funkčním stylu jsou vysoce frekventovaným slovním druhem podstatná jména – v nominativu a genitivu. (Čechová 2008: 235, 238) Slovesa užívaná v menší míře jsou „nahrazována“ deverbativními adjektivy. Stejně tak má vlastní terminologii a přejímá ji z oborů, pro které administrativa slouží (Čechová 2008: 236); dále pak zkratky, zkratková slova, značky⁶⁶ aj.

Žánrové rozrůznění administrativního stylu je bohaté, vyznačuje se rozdíly v rovině jazykové, syntaktické i kompoziční. Pozornost budu věnovat pouze těm žánrům, které byly použity na stránkách časopisu *Sestra*.

*

Z heslovitých útvarů je užito pouze formuláře sloužícího k objednání předplatného časopisu⁶⁷. V jednotlivých ročnících se v podstatě neliší – pouze od roku 1996 (96/1

⁶⁶ Důležité je, aby byly identifikovatelné autorem i adresátem projevu. (Čechová 1989: 3)

⁶⁷ Jde o časopis *Sestra*, *Zdravotnické noviny*; příp. hlasovací lístek do soutěže *Sestra roku*.

s. 14; viz obr. 37) je připojena část, kde objedávající zaškrtně obor činnosti. Hlavní část objednávkového kuponu je stylizována jakoby z pohledu objedávajícího čtenáře: *ANO, objednávám si SESTRU – ANO, zašlete mi jeden výtisk časopisu SESTRA na ukázkou. Ve zbytku kuponu už je komunikováno s objedávajícím z pohledu zřizovatele: po obdržení Vaší objednávky Vám bude zaslána faktura – Vyplněný kupón (fotokopii) zašlete na adresu. V této části jsou užity výše zmiňované pasivní konstrukce, pro administrativní styl typické: bude [Vám] zaslána faktura – časopis [Vám] bude zasílán. Neosobně vyznívá pokyn u vyplnění oboru: prosíme o vyplnění oboru činnosti. Ze zkratk jsou užity pouze obecné zkratky jako IČO, DIČ, PSČ; značky formulář neobsahuje. Nechybí však hlavní náležitosti jako osobní údaje objedávajícího, datum objednání, podpis, razítko apod.*

Inzerát

Největší zastoupení je v rámci textových žánrů, konkrétně tzv. propagačních – inzeráty. Hlavními funkcemi jsou sdělná, výzvovalá, mnohdy také přesvědčovací a získávací, které jsou společné se stylem reklamy. Komunikát je považován za inzerát v tom případě, pokud v něm prvky reklamy nepřevažují. Obsahuje informace o poptávce/nabídce, adresu či telefonní číslo inzerenta. Inzerát by měl být stylizačně jednoduchý a srozumitelný, přehledný – někdy však převažuje strohost, heslovitost až zkratkovitost, což může bránit správnému porozumění. (Čechová 2008: 240, 279)

Inzeráty v jednotlivých ročnících se odlišují, jak v užití jazykových prostředků, tak v rozsahu a kompozici.

Nejméně osobně se jeví pracovní nabídka v I. ročníku (91/4 s. 26; viz obr. 38). Z tvarů sloves je užita 3. os. sg.: *ředitelka [...] vypisuje konkurs*; 3. os. pl.: *nezbytnou podmínkou [...] jsou morální předpoklady – uchazeči mají právo doložit přihlášku*. Ke kontaktu mezi adresátem a inzerentem dochází v závěru inzerátu za užití 2. os. pl.: *přihlášky s přehledem praxe [...] zasílejte*. Infinitiv *doložit* je ve funkci neshodného atributu slova *právo*. Pasivní konstrukce zde užity nejsou, nechybí však heslovitost v uvedení požadavků. Spojením užívaným administrativním stylem je *k rukám hlavní sestry*. Zkratky úzce souvisí s oborem zdravotnictví: SZŠ = střední zdravotnická škola, FNKV = Fakultní nemocnice Královské Vinohrady – jednou jde tedy o zkratku utvořenou z obecného pojmenování, v druhém případě o vlastní název. Ze zkratkových slov lze uvést pouze *pí Šiplová*.

V následujících dvou zvolených ročnících (1996, 2001) jsou inzeráty kratšího rozsahu. Sdělení obsahuje stručné informace „kdo co nabízí“. Neosobně zní inzerát v časopise z roku 1996 (96/6 s. 24; viz obr. 39), kde je užito 3. os. sg.: *ÚPMD Podolí přijme ihned sestry*. V druhé větě jde o elipsu slovesa *být*: *Platové zařazení podle platných tarifů*. Stručnosti inzerátu napomáhají zkratky: *ÚPMD* = Ústav pro péči o matku a dítě, *RES* = resuscitační péče, *JIP* = jednotka intenzivní péče. Oproti předchozímu inzerátu se zde jeví jako inzerent neosobní objekt *ÚPMD Podolí*; na inzerenta však chybí jakýkoliv kontakt – zřejmě měl být realizován prostřednictvím redakce časopisu.

Stručný je i inzerát (01/1 s. 20; viz obr. 40) z roku 2001. Na první pohled zaujme prohlášení *Zaměstnám sestru* – užití tvaru slovesa v 1. os. sg. značí jistou „osobitost“. Následují heslovité informace místa zaměstnání a telefonní číslo. Informace o místě navazuje na první spojení, ačkoliv je oddělena odrážkou.

V letech 2006 a 2011 jsou inzeráty obsáhlejší, přináší více informací, kladou nároky na adresáty a vytyčují si požadavky. Pracovním nabídkám je věnována celá stránka, někdy i více, v roce 2011 dokonce celá rubrika (*Info Personální inzerce*).

Vybraný inzerát v časopise z roku 2006 zaujme tučně zvýrazněnými údaji – „kdo koho“ hledá (06/12 s. 59; viz obr. 41). Na počátku inzerátu je prezentována jakožto inzerent Fakultní nemocnice ve 3. os. sg. Následuje část s nabídkou a požadavky v 1. os. pl.: *nabízíme, požadujeme*. Závěrečná část obsahuje výzvu pomocí slovesa ve tvaru 2. os. pl. imperativu (*zasílejte žádosti*) a dodatek ve 3. os. sg. (*případné dotazy zodpoví náměstkyně*). Z pasivních tvarů lze uvést jmenné adjektivum *vítány*. Informace o kontaktu jsou velmi podrobné (adresa, tel. číslo, e-mail). Spojení *v případě zájmu* zastupuje vedlejší větu, která by zněla např. „Pokud budete mít zájem, zasílejte žádosti...“.

Inzerát v posledním zvoleném ročníku (11/12 s. 65; viz obr. 42) má vlastní nadpis, jímž je nabízená pracovní pozice. V zápětí je informace opakována a specifikována místem konkrétního zdravotnického zařízení. Opět následují heslovité požadavky a nabídka za pomoci tvarů sloves v 1. os. pl. Inzerát z úsporných důvodů užívá zkrácená slova: *zák., zdrav., odb., min.* V inzerátech 2006 a 2011 jsou požadavky odůvodněny pomocí zákonů či jednotlivých paragrafů: *podle § 96 odst. 1, 2 + 3 zákona č. 96/2004 Sb.* (06/12 s. 59); *dle zák. 96/2004 Sb.* (11/12 s. 65).

Inzeráty jsou ohraničené čarou, nebo barevným blokem – to především od r. 2001. Od roku 2006 je pracovním nabídkám věnováno více prostoru,

v předchozích letech se vyskytovaly sporadicky a vždy osamoceně, případně měly i vlastní uvedení, že jde o rubriku⁶⁸ inzerce (viz obr. 39; 96/6). Co se týče jazykové stránky, střídají se ve většině inzerátů stejné slovesné tvary – při jejich generalizaci bychom dostali vzorec tvarů, který by vypadal asi takto: 3. os. sg. ind. prez. – 1. os. pl. ind. prez. – 2. os. pl. imp. prez. (*přijme – nabízíme – zasílejte*).

Ve třech z pěti případů je jako inzerent uvedeno přímo zdravotnické zařízení pomocí slovesných tvarů 3. os. sg. Explicitně je osobní subjekt uveden hned u prvního inzerátu, kdy se jedná o ředitelku FNKV, užitá je 3. os. sg.; v posledním inzerátu je osobní inzerent implicitní – je ztvárněn tvarem slovesa 1. os. sg.

Forma inzerátů ve všech vybraných ročnících se ve své podstatě neliší – mění se pouze množství informací. Nikdy však nechybí informace o tom, „kdo nabízí/hledá“, „co nabízí“ (jakou pracovní pozici), místo výkonu práce a kromě jednoho případu nechybí ani kontakt na osobu či instituci, která určitou práci nabízí. Všechny texty tohoto typu jsou stručné a, díky členění na části poptávky a nabídky či zvýraznění důležitých údajů, přehledné.

Pozvánka

Dalším útvarem, který je na pomezí textových a heslovitých žánrů – převažuje však heslovitost, je pozvánka. V rámci novějších ročníků je její výskyt častější. Jde o informování sester a ostatních zdravotnických pracovníků o různých seminářích, konferencích, sympoziích, sjezdech apod. Cílem těchto textů je přesvědčení všech, pro něž jsou akce určeny, aby se dané události zúčastnili. Můžeme zde spatřovat podobnost se stylem reklamním, a to díky funkci persvazivní. Pojmenování akcí jsou volena tak, aby adresáta zaujala, přesvědčila a také informovala o probíraném tématu, např.: *Rovné příležitosti pro všechny v ošetrovatelství* (06/12 s. 47; viz obr. 43), *Zavádění nových trendů v ošetrovatelské péči* (11/1 s. 13; viz obr. 44) aj. Přesvědčování může probíhat také za pomoci motivace (*Konference je hodnocena 8 kreditními body* 11/1 s. 13) či odkázáním na příslušný orgán, asociaci (*Akce je evidována a hodnocena Českou asociací sester* 06/12 s. 47). Co se týče jazykové stránky, je časté užívání slovesného rodu trpného; značí jakousi neosobitost, formálnost, typickou pro administrativní styl: *akce je evidována, akce je určena, konference je hodnocena*). Nechybí ani tak důležité informace, jakými je místo a datum konání, zaměření akce

⁶⁸ Bylo by vhodnější mluvit spíše o samostatném inzerátu, ale v tomto případě předchází inzerátu barevná lišta s nápisem *Inzerce*.

a určení účastníků. Oproti inzerátům či objednávkovým kuponům jsou pozvánky lépe propracovány po stránce grafické (např. pozvánky na akce konané v *Domě techniky Ostrava* jsou doplněny obrázkem květu sedmikrásky), užívají stínování, odlišné písmo než odborné texty na téže stránce, střídají barvu textu či podkladu – tímto se na první pohled přibližují reklamě.

*

Zastoupení administrativního stylu je v časopise dosti znatelné. Texty jsou od ostatních zřetelně odděleny, mají své barevně odlišené bloky, v některých číslech i samostatné rubriky. Slouží k přehlednému a jasnému předávání informací, ke komunikaci se čtenáři a očekávání jejich reakcí. Je jedním ze stylů, pro které je zpětná vazba – ať v podobě zúčastnění se akce, reakce na pracovní nabídku, nebo objednání časopisu – předpokládána; čtenář tak není pasivním. Časopis se díky těmto textům podílí na dalším možném rozšiřování vzdělávání zdravotníků, získávání nových zkušeností či hledání lepších pracovních uplatnění.

2.3 Jazyková stránka

Tato kapitola se věnuje obecné jazykové stránce ve třech rovinách: hláskosloví, tvarosloví a lexikum. V rámci celého časopisu se objevuje množství zvláštních jazykových prostředků.

Z hláskosloví jde především o značení kvantity samohlásek u slov cizího původu a u souhlásek o grafickou konkurenci (*s/z*). Tvaroslovné zvláštnosti se týkají odlišných vazeb sloves, předložkových vazeb, skloňování zkratk a přechylování jmen. V rovině lexikální jsou častá obrazná vyjádření (metafora, metonymie, přirovnání), frazémy, dále se vyskytují prvky typické pro publicistický styl (např. publicistická klišé), motta, citáty a vyjádření, která mnohdy zní humorně až nesmyslně.

V následujících třech kapitolách jsou uvedeny příklady, na nichž lze pozorovat jak rozdíly mezi jazykovými prvky, tak jejich sjednocování v průběhu vydávání časopisu.

2.3.1 Hláskosloví

Hláskoslovnou stránku jsem rozdělila na dvě části – kvalitativní a kvantitativní. Jednotlivé změny zápisu slov jsou zařazeny do daných kategorií (viz níže) obsahujících dokladový materiál z vybraných ročníků časopisu *Sestra*. Následují příklady, které zachycují míru přizpůsobení se českému pravopisu ve způsobu zápisu cizích a přejatých slov.

V případě rozdílu v kvantitě či kvalitě jsem volila takové výrazy, jež lze zaznamenat, či byly zaznamenány, dvěma možnými způsoby.⁶⁹

2.3.1.1 Kvantita samohlásek

Do této skupiny jsou zařazena slova, která se odlišují či respektují zápis kvantity, většinou ve slovech přejatých. Příklady jsem rozdělila do několika kategorií. Konkrétnější je soubor slov obsahujících ve svém základu příponu *-fuze* či *-émie/-emie*.

Následují příklady slov mající obě podoby zápisu – s kvantitou i bez. Dále ta, ve kterých je připouštěna pouze jedna podoba slova – správná podoba však není respektována ve všech.

⁶⁹ Příklady jsou uváděny v případě substantiv ve tvaru nominativu, v případě sloves v infinitivu (pokud není právě tvar důvodem uvedení příkladu).

-fuze

U slov s příponou *-fuze* není podoba jednotná. „V koncové části složených slov *-fuze* se píše *-u-* krátké, např. *perfuze*, *infuze*, *transfuze* (srov. *i mánie* vs. *-manie*).“⁷⁰ Toto pravidlo není důsledně dodržováno a užívány jsou obě podoby slova, ačkoliv je správně pouze bez kvantity.

1991: *posttransfuzní* (91/5-6 příl. s. 2); *infúze* (91/1 příl. s. 8), *infúzní* (91/2 příl. s. 8), *transfúze* (91/5-6 příl. s. 2)

1996: *infúze* (96/6 TS8 s. 8), *infuzní léčba* (96/6 s. 9), *perfúze* (96/1 TS s. 9); *infúze* (96/1 s. 17), *difúzní metoda* (96/6 s. 11), *infúzní stojan* (96/1 s. 14), *transfúze* (96/6 TS9 s. 4)

2001: *infúze* (01/12 s. 23), *transfúze krve* (01/1 s. 38)

2006: *infuzní roztoky* (06/1 s. 40)

2011: *autotransfuze* (11/1 s. 39), *infuze* (11/12 s. 3), *perfuzní scintigrafie* (11/1 s. 35); *transfúze* (11/1 s. 6)

-émie/-emie

Při zápisu slov obsahujících základ slova *-émie/-emie* je podoba dlouhá i krátká. Dle *Pravidel českého pravopisu* z roku 1993 je pro slovo *anémie* pouze tato podoba s kvantitou. Ostatní obdobná slova mají podobu dvojí. Užívání záleží na autorovi textu.

1991: *glykémie* (91/1 příl. s. 8)

1996: *anémie* (96/6 TS8 s. 2), *glykémie* (96/6 s. 5); *normovolemie* (96/6 TS9 s. 8)

2001: *anémie* (01/1 s. 28), *hyperkalémie* (01/12 s. 26), *hyperlipoproteinémie* (01/12 s. 28), *hypoglykémie* (01/12 s. 23), *hypovolémie* (01/12 s. 25), *ischémie* (01/12 s. 23); *anemie* (01/1 s. 29), *bakteriemie* (01/1 s. 44), *ischemie* (01/1 s. 19)

2006: *glykémie* (06/12 s. 21); *anemie* (06/1 s. 37), *glykemie* (06/12 s. 21), *hypoalbuminemie* (06/1 s. 31), *ischemie* (06/1 s. 33), *uremie* (06/1 s. 47)

2011: *anemie* (11/1 s. 34), *ischemie* (11/1 s. 34)

Nejčastější je výskyt slov, která mají povolen dvojí zápis⁷¹ – jak s kvantitou, tak bez kvantity. Příklady jsou opět řazeny dle jednotlivých ročníků, podle zaznamenaného zápisu (s kvantitou, následují dublety a podoba bez kvantity), dále pak abecedně.

⁷⁰ Dostupné na WWW: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=f%C3%BAze&Hledej=Hledej>> [cit. 2012-03-04]

⁷¹ Dle *Pravidel českého pravopisu* (2002) či *Nového akademického slovníku cizích slov A-Ž* (2005, dotisk 2009).

Dublety

1991: *agresivní* (91/1 příl. s. 8), *baktérie* (91/1 příl. s. 4), *cyklón* (91/2 s. 19), *explozivní* (91/2 s. 28), *impulzivní* (91/5-6 příl. s. 12), *intenzivněji* (91/5-6 příl. s. 12), *intenzivní* (91/2 příl. s. 8), *milión* (91/2 s. 19), *pasivní* – oproti tomu *aktivní* bez kvantity (91/4 příl. s. 2), *pavilón* (91/1 s. 4), *provizorium* (91/1 s. 11); *mykobakterie* (91/5-6 příl. s. 2)

1996: *agresivní* (96/6 TS8 s. 6), *anestézie* (96/1 s. 13), *archív* (96/1 TS s. 8), *artérie* (96/6 TS9 s. 6), *baktérie* (96/6 TS8 s. 3), *balón* (96/1 TS s. 7), *chromozómy* (96/6 TS8 s. 3), *invazivní* (96/6 TS9 s. 4), *inzulín* (96/1 s. 6), *miniinvazivní* (96/1 s. 11), *pasivnější* (96/1 s. 5), *progresivní* (96/6 TS8 s. 2), *sebeagresivnější léky* (96/1 s. 16), *tampón* (96/6 s. 11); *analgezie* (96/1 s. 12) x *analgezie* (96/6 TS8 s. 6), *atrezie* (96/6 TS9 s. 9) x *atrémie* (96/6 TS9 s. 9), *intenzivně* (96/1 TS s. 1), *intenzivní*, *intenzivnější* (96/1 TS s. 7) x *intenzivněji* (96/6 TS9 s. 16); *alternativní* (96/1 TS s. 3), *imunosupresivní* (96/6 TS8 s. 8), *katecholaminy* (96/6 TS8 s. 2), *negativně* (96/1 TS s. 6), *operativní* (96/1 TS s. 5), *pozitivně* (96/1 TS s. 1)

2001: *archív* (01/1 s. 10), *fantomové bolesti* (01/12 s. 39), *inzulinová* (01/12 s. 28), *kompresivní terapie* (01/12 s. 45), *magnézium* (01/12 s. 26), *marotón* (01/12 s. 42), *neinvazivní* (01/1 s. 42), *neprogresivní* (01/12 s. 30), *okluzivní* (01/1 s. 18); *agresivní* (01/1 s. 24) x *agresivní* (01/12 s. 25), *intenzivní* (01/12 s. 24) x *jednotka intenzivní péče* (01/1 s. 42), *kupón* x *kupón* (01/1 s. 51), *masivní* (01/12 s. 26) x *masivní* (01/1 s. 32); *aktivní* (01/12 s. 39), *analgezie* (01/12 s. 25), *anestezie* (01/12 s. 27), *bakterie* (01/1 s. 18), *milion* (01/1 s. 41), *negativní* (01/1 s. 33), *pasivní* (01/12 s. 38), *HIV pozitivní* (01/12 s. 32), *progresivně* (01/1 s. 12), *vitaminy* (01/12 s. 32)

2006: *artérie* (06/12 s. 51); *albumin* (06/1 s. 31), *analgezie* (06/1 s. 51), *anestezie* (06/1 s. 41), *antikonvulziva* (06/1 s. 32), *bakterie* (06/1 s. 33), *balonková kanyla* (06/1 s. 42), *imunosupresivní* (06/12 s. 57), *intenzivnější* (06/1 s. 42), *intenzivní* (06/1 s. 42), *invazivní* (06/1 s. 47), *kompresivní* (06/1 s. 42), *masivní* (06/1 s. 49), *negativní* (06/1 s. 40), *pozitivní* (06/1 s. 54), *vitamin* (06/1 s. 37), *warfarin* (06/1 s. 31)

2011: *adhezivní* (11/1 s. 60), *anestezie*, *analgezie* (11/1 s. 75), *bakterie* (11/1 s. 32), *efektivně* (11/1 s. 33), *efektivní* (11/1 s. 5), *exkluzivní* (11/1 s. 63), *intenzivní* (11/1 s. 4), *invazivní* (11/1 s. 74), *inzulín* (11/12 s. 64), *katecholaminy* (11/12 s. 27), *masivní* (11/1 s. 78), *milion* (11/1 s. 14), *parestezie* (11/12 s. 64), *pasivní* (11/1 s. 26), *pavilony* (11/1 s. 12), *pozitivní*, *negativní* (11/1 s. 25), *strihání nehtů* (11/1 s. 79), *vitaminy* (11/1 s. 57)

Správně bez kvantity

1996: *acidobázická rovnováha* (96/6 TS9 s. 8), *antikonvulzíva* (96/6 TS8 s. 6), *heparinová zátka x je dále [...] heparinována* (96/6 TS9 s. 6), *hrudní trokár* (96/1 s. 11), *hypoplázie* (96/6 TS8 s. 1), *kontúze mozku* (96/6 TS9 s. 5), *názotracheální přístup* (96/6 TS9 s. 9), *vázokonstrikce* (96/6 TS9 s. 14), *vázopresory* (96/6 TS9 s. 8), *polypropylén* (96/6 s. 18)

2001: *dysmikrobie* (01/12 s. 41), *embolie* (01/12 s. 23)

2006: *hyperplazie* (06/1 s. 22), *neoplazie* (06/1 s. 47)

2011: *postižení periferních cév* (11/1 s. 4)

Správně s kvantitou

1991: *katétr* (91/1 příl. s. 8)

1996: *drén* (96/1 s. 11), *fólie* (96/6 s. 5), *katétr* (96/1 s. 12); *žilní katetry* (96/6 TS8 s. 7)

2001: *drén* (01/12 s. 38), *kóma* (01/12 s. 23), *antiedematózní* (01/12 s. 24), *medikamentózní* (01/12 s. 25), *alufólie* (01/12 s. 27); *katetr* (01/12 s. 30)

2006: *drén* (06/1 s. 30), *katétr* (06/1 s. 43)

2011: *drény* (11/12 s. 27), *katétr* (11/12 s. 27)

*

Můžeme vidět, že především v letech 2006 a 2011 převažují ve výše uvedených příkladech krátké podoby slov (týká se to i slov obsahujících příponu *-fuze*, kde je respektována podoba pouze krátká), která lze psát i s kvantitou. Naopak ročníky 1991 a 1996 preferují slova s kvantitou. V kategorii slov, která jsou správně psána s kvantitou, je nesprávně psán pouze výraz *katétr* – tedy *katetr*. Tato odlišnost se ale netýká let 2006 a 2011, ačkoliv u slov převládal způsob zápisu bez kvantity. U ostatních slov je podoba správná.

2.3.1.2 Kvalita souhlásek

Kvalita se týká konsonantů, především alternace *s/z*. Ucelenější kategorii tvoří slova mající ve svém základu skupinu *-smus/-ismus*. Dále ta slova, která mohou být psána jak se *s*, tak se *z*. Následují příklady respektující i nerespektující správnou podobu slova.

-ismus

„Ve slovech s příponou vyslovovanou jako [-izmus] a ve slovech zakončených na [-zmus] a [-zma] se píše *s* i *z*, přičemž za základní se považují podoby se *s*.⁷²“ (Kraus 2009: 11)

1996: *mechanismus* (96/1 TS s. 5), *metabolismus* (96/6 s. 16), *revmatismus* (96/6 TS8 s. 2); *mechanizmus* (96/6 s. 17), *organizmus* (96/6 s. 9)

2001: *spasmolytika* (01/12 s. 17); *mikroorganismy* x *mikroorganizmy* (01/12 s. 19), *organismus* (01/12 s. 13) x *organizmus* (01/1 s. 28); *altruizmus* (01/1 s. 51), *mechanizmy* (01/1 s. 34), *metabolizmus* (01/1 s. 31), *meteorizmus* (01/12 s. 17), *negativizmus* (01/1 s. 5), *orgazmus* (01/1 s. 25), *pesimizmus* (01/12 s. 38), *plazmatický* (01/1 s. 25)

2006: *alkoholismus* (06/12 s. 8), *bronchospasmy* (06/12 s. 45), *mechanizmy* (06/1 s. 31), *metabolismus* (06/1 s. 31), *negativismus* (06/12 s. 33); *organismus* (06/1 s. 31) x *organizmus* (06/12 s. 57); *spazmy* (06/12 s. 49)

2011: *astigmatismus* (11/1 s. 41), *gigantismus* (11/12 s. 62), *mechanismus* (11/12 s. 43), *organismus* (11/1 s. 39), *spasmus* (11/1 s. 72), *strabismus* (11/1 s. 41); *plazma* (11/12 s. 63)

Další výrazy, v nichž lze pozorovat rozdíly v souhláskách (*s* a *z*), jsem rozdělila do tří skupin. V první jsou uvedené ty, pro které je správný zápis se *s*, v druhé se *z* a třetí obsahuje taková slova, která lze zapsat oběma způsoby. Jak můžeme vidět, v mnohých případech se některé výrazy opakují ve více ročnících.

s

1996: *autosomálně* (96/6 TS8 s. 2), *personál* (96/1 TS s. 7)

2001: *personál* (01/1 s. 24)

2006: *autosomálně recesivní* (06/1 s. 49)

2011: *personál* (11/1 s. 7)

⁷² Slovníková část *Pravidel českého pravopisu* i *Akademického slovníku cizích slov* však uvádí na prvním místě verzi se *z*.

z

1991: *incize/incise* (91/1 s. 21, 22), *chromosomální* (91/5-6 příl. s. 11)

1996: *dekurz* (96/1 s. 13), *kurzy* (96/1 TS s. 5), *pulz* (96/1 s. 12); *puls* (96/6 TS9 s. 8), *pulsová křivka* (96/6 TS9 s. 14), *magnetická rezonance* (96/6 TS9 s. 4)

2001: *incize* (01/12 s. 16), *kurz* (01/1 s. 16), *pulzující místo* (01/12 s. 13); *elektrické impulzy x impulsy* (01/1 s. 43); *puls* (01/12 s. 27)

2006: *impulz* (06/1 s. 11), *kurz* (06/12 s. 46), *nazotracheálně intubován* (06/1 s. 51); *excize* (06/1 s. 47) x *excise* (06/1 s. 42); *nasální* (06/1 s. 49), *reversibilní* (06/1 s. 47)

2011: *dekurz* (11/12 s. 20), *dorzální* (11/1 s. 39), *exkurz* (11/12 s. 40), *impulz* (11/12 s. 53), *pozitivum* (11/1 s. 27), *pulz* (11/1 s. 23); *digitalizovaná intoxikace* (11/1 s. 35), *kortisol* (11/12 s. 61)

s/z

1996: *diskuse* (96/1 TS s. 5), *rezort* (96/1 s. 23)

2001: *diskuse* (01/1 s. 24)

2006: *diskuse* (06/12 s. 6), *meziřesortní komise* (06/1 s. 9), *rezort* (01/12 s. 43)

2011: *diskuse* (11/1 s. 13)

*

Co se týče alternací *s* a *z*, není podoba slov příliš ustálená. Vyskytují se jak zastaralejší výrazy se *s*, tak novější se *z*. Ve všech vybraných ročnících jsou často užívaná slova jako např. *personál* psána správně, u slova *diskuse* je přednost dána podobě se *s*, která je zřejmě u uživatelů více vžitá.

2.3.1.3 Přizpůsobení cizích a přejatých slov českému pravopisu

Stejně jako v jiných oborech je důležitá problematika pravopisu cizích slov. Jde o slova přejatá z cizích jazyků (zde především angličtina, latina), u nichž vyvstává otázka, zda respektovat původní pravopis či jej přizpůsobit češtině. V rámci některých odborných textů lze zaznamenat různou míru slov přizpůsobujících podobu zápisu českému pravopisu. V průběhu času se dodržuje spíše podoba nepočestěná. Na tomto místě však uvádím výrazy, u nichž je ovlivnění českým pravopisem evidentní.

1991: *komputer* (91/1 s. 5)

1996: *skrining* (96/6 TS9 s. 5), *vyšetřit celé tlusté střevo až do céka*⁷³ (96/6 s. 8), *handicap*⁷⁴ (96/6 TS9 s. 10)

⁷³ *Caecum* (slepé střevo).

2001: *ulkusy*⁷⁵ (01/1 s. 14), *imidž pracovníka* (01/12 s. 22)

2006: *karcinom* (06/1 s. 41), *chybění abúzu cigaret* (06/1 s. 48)

2011: *abúzus alkoholu* (11/12 s. 60), *design* (11/1 s. 37), *handicapované děti* (11/1 s. 17)

Setkala jsem se i s výrazem, který respektuje výslovnost – spíše nedbalou – přejatého slova *sepse*, a to *sepce* (91/1 s. 19), kterého bylo užito, ačkoliv ve stejném článku bylo několikrát zapsáno správně.

2.3.1.4 Velká písmena

Problematika psaní velkých písmen se zde týká pouze svátků. Ačkoliv úprava *Pravidel českého pravopisu* proběhla již v roce 1993, vyskytlo se v časopise z roku 1996 slovo *Vánoce* s malým písmenem: *před yánocemi* (96/6 s. 28). V ročníku loňském je již správně užito velkého písmene: *s obdobím Vánoc* (11/12 s. 15).

⁷⁴ Mnohdy se můžeme setkat i s počestěnou podobou: *hendikep*.

⁷⁵ *Ulcus* (vřed).

2.3.2 Tvarosloví

V rovině tvarosloví se vyskytlo také několik zvláštností, šlo o užití jiného tvaru či vazby, odlišnosti ve skloňování a přechylování jmen vlastních i obecných. Příklady jsem rozdělila do následujících skupin:

Jiný tvar slova

V některých případech se stává, že je užito nesprávného, méně častého či nepoužívaného tvaru, toto se týká podstatných jmen, přídavných jmen a sloves.

Podstatná jména

1996: U slova *kyčel* byla dána přednost ženskému rodu před rodem mužským neživotným: *k přestavbě celé kyčle* (96/1 s. 15).

2001: V případě *po opakovaných vpiších* (01/1 s. 17) byla dána přednost spisovnějšímu tvaru než variantní koncovce *-ách*.

Nevhodně byla užita koncovka v tomto případě: *...znalosti problematiky a výrobků nedovolí charakternímu reprezentantu firmy nabídnout cokoli nevhodného...* (01/12 s. 5); jelikož nejde o několikanásobný člen, měl být užít tvar slova *reprezentantovi*.

2006: V křestním jméně *Livia* nedošlo ke sklonění podle vzoru *růže*, zda jde o úmysl či chybu není zřejmé: *na pozvání paní Livia Klausové* (06/1 s. 6).

Přídavná jména

1996: U adjektiva odvozeného od slova *kyčel* byla vedle podoby podle vzoru *jarní* užita i nesprávná podoba, dle vzoru *mladý*: *v kloubu kyčelním x artróza kyčelného kloubu* (96/1 s. 15). Shodou okolností šlo o dvojtvarost v rámci jednoho textu.

Nesprávně bylo užito adjektiva *inkontinentní*⁷⁶; vzhledem ke kontextu mělo být užito slovo *inkontinenční*: *inkontinentní pomůcky* (96/1 s. 6).

Další zvláštnost se týká nedodržení shody větných členů: *některé perorální antidiabetika* (11/1 s. 36) – správně by mělo znít *některá perorální antidiabetika*.

Slovesa

2011: U slovesa *muset* byl užít i starší tvar 3. os. pl. *musěj* (11/1 s. 39)⁷⁷.

⁷⁶ Výraz *inkontinentní* označuje subjekt či objekt s nedostatečnou funkcí svěřačů. Proto není možné užití tohoto slova ve spojení se slovem *pomůcky*.

⁷⁷ Tvar *musí* (podle *sází*) je nově kodifikovaný tvar, který je v souladu s *Pravidly českého pravopisu* z roku 1993.

U spojení *Adam bylo dítě narozené z první gravidity...* (11/1 s. 42), by bylo vhodnější užití vazby *Adam byl dítě....*

Jiná vazba u sloves

1996: U slovesa *konzultovat* byla užitá méně častá vazba, a to: *konzultovat někoho o něčem* namísto běžně užívaného *konzultovat něco s někým*: *Ošetřující lékař konzultoval jiné lékaře o diagnóze a prognóze pacienta.* (96/6 s. 27).

2006: Špatné užití pádu je např. u slova *edukovat*. Namísto vazby *edukovat někoho* je užitó *edukovat někomu*: *sestra má nemocnému edukovat* (06/12 s. 33).

Podobné vyšínutí z větné vazby je i ve větě *Nebojme se řešit potíže u specialistů a partnerské poradně.* (06/12 s. 32), je zde vypuštěna předložka *v* u druhého členu příslovečného určení.

Jiná předložková vazba u substantiv

1991: *na pilulce*⁷⁸ (91/1 s. 14)

Skloňování zkratk a cizích slov

Pro názvy různých výstav a organizací je typické užití obecného jména (např. *výstava*) a jeho další konkretizace (*REHA*) – toto spojení se vyznačuje tím, že druhá část (vlastní jméno) se nesklonuje. Pokud ale stojí osamoceně, může dojít k jeho deklinaci podle příslušného vzoru daného rodu, např.:

1991: *REHA* (dle *žena*) – *REHY* G sg., *REHU* Ak sg., *REHA* L sg. (namísto analogického *REZE*) (91/2 s. 5-6)

2001: *MEFA* (dle *žena*) – *MEFY* G sg. (01/12 s. 42)

2006: *PEG* (perkutánní endoskopická gastrostomie; dle *hrad*): *výživa ... podávána do PEGu* G sg. (06/1 s. 35), *s PEGem [...] nebyly žádné vážné komplikace* I sg. (06/1 s. 36)⁷⁹

Dalším typem je skloňování cizích slov, např. obsahujících příponu *-pnoe*. Ačkoliv se jeví jako nesklonná, jejich deklinace se řídí ženským skloňovacím vzorem *růže*.

2001: *tachypnoí* I pl. (01/1 s. 46)

⁷⁸ Tzn. při užívání hormonální antikoncepce.

⁷⁹ V tomto případě se koncovka slova nepíše velkými písmeny jako je tomu u základu slova, ale jsou použita písmena malá.

2006: *k bradypnoī* D sg. (06/1 s. 50), *pro tachypnoī* Ak sg. (06/1 s. 49), *s dyspnoī* I sg. (06/1 s. 50), *dochází k apnoím* D pl. (06/1 s. 49). Pro akuzativ není užitá podoba nominativu, přestože to je pro odborné lékařské názvy typické.

Několik zajímavostí je viditelných i u skloňování latinských názvů. U dvouslovného výrazu *diabetes mellitus* je vyskloňováno pouze první slovo: *s dekompenzovaným diabetem mellitus* (96/6 s. 5). Lze uvést i akuzativ slova *dekubitus*: *péči o dekubitus* (96/6 s. 5) namísto nabízejícího se *péči o dekubit*. Můžeme upozornit také na sklonění latinského slova *vēna* (žíla): *nejčastěji venou femoralis* (11/12 s. 34), latinské slovo se zde skloňuje analogicky podle vzoru *žena*.

Zastaralejší tvary

Není výjimkou ani užití tvaru, který se jeví jako knižní.

1991: *naň* (91/1 s. 13), *prvý* (91/1 příl. s. 6)

2001: *uklidňuje jej* (01/12 s. 27)

2011: *několikrátě za den* (11/1 s. 25)

Slova s příponou -itis/-itida

Dalším typem je častější užívání názvů chorob zakončených *-itida*, což je obměnou latinské podoby *s -itis* – tato původní podoba je užívána minimálně.

1996: *endokarditida* (96/6 TS8 s. 2)

2001: *flebitida* (01/1 s. 19), *tonzilitida* (01/12 s. 13)

2006: *meningitis* (06/1 s. 54); *lymfadenitida* (06/1 s. 54), *mukositida* (06/1 s. 43), *vaskulitida* (06/12 s. 50)

2011: *meningitis* (11/1 s. 40); *gingivitida*, *parodontitida* (11/1 s. 33), *kolitida* (11/1 s. 40)

Přechylování

Aktuální otázkou, týkající se genderu, je problematika přechylování jak jmen vlastních, tak obecných. V časopise *Sestra* se vyskytují výrazy přechýlené i nepřechýlené.

Vlastní jména

1991: *Nightingalová* (91/2 s. 14), *Carlbonová* (91/2 s. 4); *Nightingale* (91/2 s. 14), *Henderson* (91/5-6 příl. s. 6), *Walter* (91/4 příl. s. 5)

1996: *F. Nightingalová* (96/1 s. 27); *Američanka Marion G. Parsons*, *asistentka A. Lentel* (96/6 s. 19)

2006: *koncepční model ošetrovatelské péče M. Gordonové* (06/12 s. 13)

2011: *doktorka Ayres* (11/1 s. 79)⁸⁰

Obecná jména

1991: *psychiatrině* (91/2 s. 27)

1996: *standard/a* (96/1 s. 7), *sanitář* (96/1 s. 13) x *sanitář(ka)*⁸¹ (96/1 s. 14)

2011: V článku z oboru stomatologie je užíván výraz *dentální hygienistka*⁸² (11/1 s. 33), tedy tvar pro ženský rod. Naopak v textu z oboru fyzioterapie a ergoterapie je uváděn výraz *fyzioterapeut* (11/1 s. 71) pouze v rodě mužském. Toto je dáno zřejmě náročností práce daného zaměření, jelikož na tyto obory jsou přijímáni jak ženy, tak muži. Při výkonu fyzioterapie je potřeba užití větší síly, tuto podmínku splňují tedy muži; práce v dentální hygieně je jemnější – více přístupnější ženám. Proto je zřejmě dle tohoto určeno i rodové rozlišení obecných jmen.

⁸⁰ Jelikož není zařazováno velké množství zahraničních článků, či článků se zahraniční tematikou, nelze se touto problematikou zabývat hlouběji – proto zde uvádím pouze jeden příklad cizího nepřechýleného příjmení.

⁸¹ Dříve také *sanitárka*.

⁸² Jde o užití výrazu obecného významu, nejde o konkrétní osobu.

2.3.3 Lexikum

Jazyk odborného časopisu *Sestra* není omezen pouze na věcná pojmenování typická pro styl odborný. Kromě prostředků pro něj příznačných byly užity i další výrazy a slovní spojení, která nacházejí uplatnění v ostatních stylech (v publicistickém, uměleckém, prostěsdělovacím). Ačkoliv není prosazování těchto prostředků rovnoměrné, je důkazem toho, že i odborný časopis spatřuje ve hře s jazykem jakési odlehčení.

Jednotlivé znaky jsem rozdělila do skupin podle stylů, v nichž jsou nejčastěji užívány. Z prostředků pro styl odborný, který je zde zaměřen na zdravotnictví, uvedu několik druhů, a to: zkratky, univerbizace a cizí slova. Další kategorie prostředků spadá do funkčního stylu publicistického – publicismy, dobové výrazy, humorná vyjádření – a zároveň také do uměleckého – obrazná vyjádření, frazémy, intertextovost, motta a citáty. Z prostěsdělovacího stylu jde o výrazy a spojení, která jsou typická pro mluvenou podobu češtiny.

2.3.3.1 Zkratky

Nejbližší zdravotnické tematice je užívání zkratk, které slouží k úspornosti vyjadřování, neustálé opakování víceslovných spojení ruší text. Vyskytují se především v textech odborného funkčního stylu. Některé zkratky jsou nevysvětleny, buď vyplývají z textu, nebo jsou to takové zkratky, které jsou pro zdravotníky, mnohdy i pro laiky, všeobecně známé.

Zkratky v časopise užití lze rozdělit na takové, které se píšou velkými⁸³ nebo malými písmeny. Další dělení je dle toho, zda zkratka vznikla z jednoho slova či sousloví. Posledním kritériem je původní jazyk, z něhož byla zkratka utvořena. Vyskytují se i takové zkratky, které jsou původem ze jmen vlastních.

Majuskule

1996: *CNS* = centrální nervová soustava (01/12 s. 13), *GI* = gastrointestinální trakt (01/12 s. 28), *ICHS* = ischemická choroba srdeční (01/12 s. 28), *KPCR* = kardiopulmocerebrální resuscitace (01/12 s. 26), *KPR* = kardiopulmonální resuscitace (01/12 s. 26), *P* = puls (96/6 TS9 s. 11), *PNP* = přednemocniční neodkladná péče (96/6

⁸³ „Za jednotlivými literami iniciálové zkratky ani za celou zkratkou se nepíší tečky.“ (Šlosar 2003: 224)

TS9 s. 1), *RLP* = rychlá lékařská pomoc (96/6 TS9 s. 2), *SNN* = syndrom neklidných nohou (01/1 s. 28), *SZO* = Světová organizace zdraví (96/1 s. 6), *TK* = tlak krve (01/12 s. 25), *TT* = tělesná teplota (96/6 TS9 s. 11)

2006: *EKG* = elektrokardiograf (06/1 s. 25), *EV* = enterální výživa (06/1 s. 36), *CHOPN* = chronická obstrukční plicní nemoc (06/12 s. 44), *IM* = infarkt myokardu (06/12 s. 33), *PEG* = perkutánní endoskopická gastrostomie (06/1 s. 35), *RHB* = rehabilitace (06/12 s. 33), *WHO* = Světová zdravotnická organizace (06/1 s. 53)

2011: *AH* = arteriální hypertenze (11/12 s. 58), *AI* = anální inkontinence (11/12 s. 52), *ARDS* = Adult Respiratory Distress Syndrome/Syndrom dechové tísně dospělých (11/12 s. 27), *ATB* = antibiotika (11/12 s. 27), *ATS* = ateroskleróza (11/12 s. 57), *CMP* = cévní mozková příhoda (11/1 s. 54), *ECHO* = echokardiografie (11/1 s. 36), *EKG* = elektrokardiograf (11/1 s. 36), *GMS* = geriatrický maladaptivní syndrom (11/1 s. 31), *CHSS* = chronické srdeční selhání (11/1 s. 34), *KO* = krevní obraz (11/1 s. 36), *NGS* = nasogastrická sonda (11/1 s. 42), *PEG* = perkutánní endoskopická gastrostomie (11/1 s. 54), *RHB* = rehabilitace (11/1 s. 46), *SNS* = stimulace sakrálního nervu (11/12 s. 52), *TK* = tlak krve (11/1 s. 36), *TKB* = transplantace krvetvorných buněk (11/12 s. 36), *UPV* = umělá plicní ventilace (11/12 s. 27), *ZP* = zdravotní postižení (11/12 s. 12), *ZZ* = zdravotnické zařízení (11/1 s. 31)

Většina zkratk je tvořena ze sousloví, původem některých slov je ale také jednoslovný výraz, např. *ATB* = antibiotika (11/12 s. 27), *ATS* = ateroskleróza (11/12 s. 57), *EKG* = elektrokardiograf (06/1 s. 25), *EKG* = elektrokardiograf (11/1 s. 36), *RHB* = rehabilitace (06/12 s. 33).

Co se týče původního jazyka zkratk (vyjma přejatých slov z latiny), jde zde o angličtinu: *ARDS* = Adult Respiratory Distress Syndrome/Syndrom dechové tísně dospělých (11/12 s. 27), *WHO* = Světová zdravotnická organizace (06/1 s. 53).

Minuskule

Zkratky, pro jejichž zápis se užívají malá písmena, vznikla z latinských víceslovných výrazů. V rámci všech ročníků se opakují. Slouží k určení způsobu podání medikace, laický čtenář je může znát i z obalů či příbalových letáků u léků, mastí, roztoků apod.

1996: *vyšetření p. r.* = per rectum⁸⁴ (96/6 s. 8)

⁸⁴ Pro spojení slov *per rectum* není v češtině adjektivum či adverbium označující způsob podání zachovávající latinskou podobu, jako např. *per os* = perorálně; užívá se českého ekvivalentu v instrumentálu – *konečником*.

2001: *i. v.* = intravenózně tzn. nitrožilně (01/12 s. 25), *p. o.* = perorálně tzn. ústy (01/1 s. 32), *s. c.* = subkutánně tzn. podkožně (01/1 s. 29), *dg* = diagnóza (01/12 s. 6)

2006: *i. v.* = intravenózně (06/12 s. 51), *p. o.* = perorálně (06/12 s. 51)

2011: *i. m.* = intramuskulárně tzn. do svalu (11/12 s. 62), *i. v.* = intravenózně (11/12 s. 62), *p. o.* = perorálně (11/1 s. 57), *s. c.* = subkutánně (11/12 s. 62)

Někdy je zkratka způsobu podání ve spojení s konkrétním lékem: *p. o. Entizol*, *i. v. Ciphin* (11/1 s. 57).

Pro výraz *žíla* se většinou užívá celé slovo *vena*, zde však také *v. subclavia*, *v. jugularis* (11/12 s. 64).

Odlišnou zkratkou je zde zkratkové slovo *karcinom* (rakovina) v této podobě: *po ca rekta* (11/12 s. 52) – z lat. *cancer*, *crī*, n., *carcinōma*, *atis*, n. (Kábrt 1997: s. 142). Dále se několikrát vyskytl zkratkový výraz *fy* (firma): *Fy Baťa G sg.* (91/1 s. 16), *system Deltis fy Olympus G sg.* (96/1 s. 10).

Výjimkou není ani takový způsob zápisu zkratek, kdy je jednou užito majuskulí, podruhé minuskulí. Ve všech uvedených příkladech jde o zkratku vzniklou z jednoho slova. Tento způsob se netýká všech výrazů – mezi nejfrekventovanější patří *EKG/ekg*, *RHB/rhb*, *RTG/rtg*, *TBC/tbc* aj.

1996: *rtg* (96/1 s. 12), *Liga proti tbc* (96/6 s. 19)

2001: *ekg* (01/1 s. 44), *rtg* (01/1 s. 46)

2006: *rhb* (06/12 s. 34), *rtg* (06/1 s. 54)

2.3.3.2 Univerbizace

V každé profesní mluvě – zde mluva zdravotnická – dochází k tzv. univerbizaci, „tj. nahrazení víceslovné lexikální jednotky jednoslovnou“ (Hladká 2003: 72). Výrazy vznikly především ze spojení adjektiva a substantiva, dále pak ze spojení přísudku a předmětu:

1991:

sanitárky = sanitární sestra (91/1 s. 1)

preventovat = provádět prevenci (91/1 s. 3)

asociálky = asociální ženy (91/1 s. 19)

1996:⁸⁵

teplotka = teplotní tabulka (96/6 s. 6)

sestra rutinérka = sestra vykonávající svou práci s rutinou (96/1 s. 9)

2001:

punktovat = provádět punkci (01/1 s. 17)

grimasování = děláni grimas (01/12 s. 7)

2006:

„*zdrávka*“ = střední zdravotnická škola (06/1 s. 11)

2011:

sanitárka = sanitární sestra (11/1 s. 8)

„*rehabky*“ = rehabilitační sestry (11/1 s. 70)

Typické pro odborný styl je také užívání termínů – často jde o cizí slova, která mohou mít původní podobu (*Vena saphena parva* 96/1 s. 13) či se přizpůsobila českému pravopisu (*Popliteální vena* – jinak také *vena poplitea*). Bývají součástí české věty, ačkoliv někdy mohou mít samy o sobě podobu věty, např. *resectio quadranti cran lat. l. dx.* (06/1 s. 40). Další např.:

2001: *vena femoralis* (01/12 s. 26), *vena jugularis* (01/12 s. 26), *vena subclavia* (01/12 s. 26)

2006: *Ca ovarii*, *Ca mammae* apod. (06/1 s. 39), *morbus Down* (06/1 s. 50), *mongoloidní facies* (06/1 s. 50)

2.3.3.3 Publicismy a dobové výrazy

Pro styl publicistický je příznačné užívání takových spojení, která výrazy aktualizují, či dochází ke spojení slov, která spolu významově nesouvisí. Opakem je tzv. publicistické klišé, které je spojeno většinou s určitým ročním obdobím nebo událostí, zde např.:

...*přiznejme si, že je nám trochu smutno. Je tady podzim a jeho teplé barevné tóny jsou přes všechnu krásu také symbolem loučení. Odešlo léto; než vykročíme na jednu z dalších svých životních cest, dopřejme si chvilku zamyšlení, ohlédněme se zpátky! [...] Podzimní dny melancholie a smíření mohou dobře kolorovat i naše úvahy na toto téma.* (91/3 s. 1)

⁸⁵ Původním slovním spojením univerbizovaného slova *obíhačka* je *sestra, která obíhá* (na operačním sále, podává pomůcky, dělá, co je třeba). Toto bylo vyjádřeno víceslovně: *tento typ operačního výkonu je velice náročný [...] hlavně pro sestru, která obíhá* (96/1 s. 11).

Z aktualizovaných výrazů uvedu několik:

1991: *nepopíratelně dramatický ... technologický pokrok* (91/1 s. 6), *nezvratná „revoluce“* (91/1 s. 6), *zaznamenává dnes určitou renesanci* (91/1 s. 13)

2001: *dramaticky změnit* (01/1 s. 4)

2011: *Asi lze vyslovit souhlas s názorem, že všichni lékaři, kteří výpověď nyní podávají, neodejdou pracovat do zahraničí. Pak nezbyvá než si položit otázku, kde si myslí, že budou pracovat po 1. březnu 2011?* (11/1 s. 14)

A tady si kladu otázku, co se stane, když se tlaku rebelujících lékařů ustoupí a platy se jim navýší. (11/1 s. 14)

Lze sem zařadit i taková pojmenování, která jsou příznačná pro určité období, řeší aktuální situaci a můžeme říct, že jsou jakýmsi „zrcadlem doby“.

1991: *komise* (91/1 příl. s. 6), *posudkáři* (91/1 příl. s. 6), *potratová legislativa* (91/1 s. 10), *socialistická rodinná politika* (91/1 s. 11), *socialistická společnost* (91/1 s. 11)

1996: *informační „boom“* (96/1 TS s. 3), *legislativa* (96/1 TS s. 4), *privatizace* (96/1 TS s. 4)

2001: *zdravotnická legislativa, regulace [povolání], kvalifikace, registrace, směrnice a požadavky EU – např.: Místo názvu sestra I. úrovně (u nás sestra typu A) doporučuji užívat termín registrovaná sestra jako jediné označení pro kvalifikovanou sestru v regulované profesi a pro ostatní pracovníky se zavádějí jiné názvy, např. zdravotnický asistent.* (01/1 s. 10)

2006: *akreditace, akreditační komise* (06/1 s. 5)

Podobnou funkci ozvláštnění mají také takové výrazy, které jsou humorné, mají odlehčit text a také čtenáře pobavit. Např. *Maskulínný, robustný typ – je to energická sestra a pacienti ju už často poznají podľa chôdze, čo komentujú slovami ‚generál ide‘.* (91/2 příl.); *s. K. přivedla nem. s akutní apendicitis pěšky na sál – Kč 10,-* (91/1 s. 16).

2.3.3.4 Obrazná vyjádření

Bohatě zastoupena jsou také obrazná vyjádření příznačná pro umělecký styl, ve stylu publicistickém jsou prostředkem aktualizace. Jde především o metafory a metonymie, ať už známé či originální, aplikované na zdravotnickou tematiku.

1991:

sesterské světlice a stálice (91/4 s. 1)

onemocnělé sesterské hnutí (91/4 s. 1)

jizva na srdci (91/5-6 s. 1)

havířské kolonie čněly jako němé vykřičníky (91/2 s. 12)

lékaři bez hranic (91/2 s. 16)

operovat třeba na tkaničce od boty (91/2 s. 17)

vyráželi do terénu jako na křídlech (91/2 s. 18)

ostrovy života (91/2 s. 20)

jsme zakopáni v okovech své neposkrvnělosti (91/2 s. 27)

...získává pro svou pavučinu občas nejkrásnější vamberecké krajky. (91/5-6 s. 1)

Lidský osud není samostatnou věcí, ale patří do sítě pavučin každé bytosti, kterou na své pouti potkává. (91/5-6 s. 1)

...lásky, která táhne druhou obdarovanou bytost jako naviják zlatou rybku na vlasci k dalšímu srdci... (91/5-6 s. 1)

1996:

Kdybych měl užít přirovnání, u nás mnohdy takzvaně zapřahujeme kočárové koně do pluhu, a u sester to platí na sto procent. (96/6 s. 4)

špinavé penízky (96/6 s. 20)

2001:

...vyslovená pochvala je pevným mostem k další dobré spolupráci... (01/1 s. 49)

...a přitom má grimasu jak z řecké tragédie... (01/1 s. 49)

Červená pro Osm kol, zelená pro Deset.⁸⁶ (01/1 s. 51)

výjimečný standard – oxymóron (01/12 s. 15)

„vychodit“ pocit (01/1 s. 28)

„klokánkování“ (01/12 s. 34)⁸⁷

2011:

mikroskopovat doma „na gauči“ (11/1 s. 5)

Zdravotníci jsou zkrátka na jedné lodi, a když netahají za lana plachtoví sešraně, loď pluje špatně nebo vůbec. (11/1 s. 71)

informace [...] v týmu působí jako určitý tmelící prvek (11/1 s. 71)

„tichý zloděj kostí“ = osteoporóza (11/1 s. 71)

zdravotnictví je věčnou popelkou mezi ostatními obory (11/12 s. 10)

hypertenze bílého pláště = diagnóza (11/12 s. 59)

*

⁸⁶ Červená jako „stop“, zelená jako „jed“ – od r. 2001 vychází 11 čísel časopisu, může tedy být 10 kol soutěže (*Deset kol*) oproti předchozím ročníkům (tzn. 1999, 2000), kdy čísel bylo pouze 9, a tedy 8 kol soutěže.

⁸⁷ Článek o podobné tematice je již v I. ročníku z r. 1991, tam nazývána „klokání metoda“.

Užívání takových výrazů a spojení v časopise *Sestra* je typické především pro texty stylu publicistického, dostávají se tak do roviny řeči mluvené, mnohé z těchto spojení se právě v ní vyskytují – přibližují se tak čtenáři. Minimálně se objevují v textech odborných.

2.3.3.5 Frazologie

Stejně jako obrazná vyjádření obsahuje časopis také frazémy, což jsou „ustálené kombinace alespoň dvou slovních forem, které mají celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek)“ (Hladká 2003: 71). Totožně s obraznými vyjádřeními mají metaforický nebo metonymický základ, ale jsou oproti nim více automatizovaná, i přesto však přispívají k bohatšímu a pestřejšímu vyjadřování. Zastoupena jsou přirovnání, pro něž je typické připodobnění určitého znaku k zobecnělému modelu (Hladká 2003: 72), pořekadla, přísloví i rčení.

Při práci s frazémy jsem použila *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, pokud daný frazém obsahoval, je zde uveden před citací z časopisu a v poznámce pod čarou je vysvětlen jeho význam.

Přirovnání

*třást se jako osika*⁸⁸: *děti se třásly jako osiky* (91/2 s. 27)

*být bez něčeho jako bez ruky/rukou*⁸⁹: *Soukromý ambulantní lékař je bez sestry jako bez rukou. V případě těch velmi nadaných sester – třeba když jsou na dovolené – se pak dá říci, že i bez očí a bez uší.* (06/1 s. 11)

Přísloví

Nomen est omen. (91/2 s. 16)

„Kam nechodí slunce, chodí lékař“ (01/12 s. 13)

„Jiný kraj, jiný mrav.“ (11/12 s. 11)

Pořekadla

Chybami se člověk mučí. (91/2 s. 27) – obměna známého výroku *Chybami se člověk učí*⁹⁰

⁸⁸ *Viditelně, silně, popř. panicky, nekontrolovatelně se třást.* (SČFIP 1983: 245)

⁸⁹ *Postrádat něco (někoho), mít z toho pocit bezradnosti, neobratnosti a nevyzbrojenosti.* (SČFIP 1983: 304)

⁹⁰ Tato parafráze je typickým projevem tendence intertextovosti publicistického stylu. (Čechová 2008: 271)

Slovesná rčení

1996:

mít odtroubeno⁹¹: *prodlouženým šatům u sester zdaleka odzvoněno není* (96/6 s. 23)

2001:

vylít si zlost: *ještě si na něm vylije zlost* (01/12 s. 14)

nést/mít něco na svých bedrech⁹²: *sestry jsou právě těmi, kterým leží na bedrech těžký úkol* (01/1 s. 11)

odhodit všechen stud⁹³: *aby odložily svůj stud* (01/1 s. 11)

i kdyby totéž bylo stokrát napsáno v chorobopise nebo si to cvrlikali vrabci na střeše (01/1 s. 49)

2006:

vypadnout z role/úlohy⁹⁴: *vypadnou z role a později z práce* (06/1 s. 11)

umět něco popředu-pozadu; v pravou pŭlnoc⁹⁵: *sazebník zákonného pojištění [...] musí „děvčata“ umět popředu-pozadu a třeba o pŭlnoci* (06/1 s. 12)

být k nezaplacení: *..., „administrativně nadaná“ pomocnice je v praxi německého soukromého lékaře doslova k nezaplacení. Pokud takovou včas nenajde, je pro něj půjčka na praxi také brzo k nezaplacení.* (06/1 s. 12)

být/bejt popelkou někde/mezi někým⁹⁶: *dětská revmatologie je [...] ze strany sesterské péče stále ještě popelkou* (06/12 s. 56)

2011:

z toho jde nejednomu vědci hlava kolem (11/1 s. 70)

být/bejt s někým/všichni/spolu) na jedné lodi⁹⁷: *Zdravotníci jsou zkrátka na jedné lodi, a když netahají za lana plachtoví sehraně, loď pluje špatně nebo vůbec.* (11/1 s. 71)

být/bejt popelkou někde/mezi někým: *zdravotnictví je věčnou popelkou mezi ostatními obory* (11/12 s. 10)

⁹¹ Ztratit všechny možnosti, vyhlídky a nemít už žádné; být zcela zavržený. (SČFIVS A-P 1994: 567)

⁹² Být hlavní odpovědnou osobou za něco; mít hlavní n. největší a těžkou odpovědnost za něco; mít něco na starosti. (SČFIVS A-P 1994: 49)

⁹³ Přestat se kontrolovat, ostýchat n. chovat ohleduplně; prudce, náhle překonat svou zdrženlivost, zábrany n. ohledy (a začít se o něco dravě, spontánně zajímat ap.). (SČFIVS R-Ž 1994: 148)

⁹⁴ **1.** ztratit jistotu a plynulost, splést se, **2.** ztratit jistotu n. zapomenout a přestat se přetvařovat, vystupovat jako někdo. (SČFIVS R-Ž 1994: 26)

⁹⁵ **1.** přesně v 0,00 hodin, **2.** uprostřed noci, pozdě v noci. (SČFIVN 1988: 278)

⁹⁶ Být někde (dosud) opomíjený a zanedbávaný; působit skromným, slabým, popř. chudým dojmem uprostřed něčeho n. mezi někým. (SČFIVS A-P 1994: 674)

⁹⁷ Mít (s někým n. spolu s ostatními) stejný úděl, být ve stejné situaci (a muset zachovat solidaritu). (SČFIVS A-P 1994: 407)

Neslovesná rčení

1996:

alfa i/a omega (něčeho/někoho)⁹⁸: Porodní asistentka je alfou a omegou porodu. (96/1 TS s. 4)

kovářova kobyla⁹⁹: dá se tu mluvit o oné příslovečné kovářově kobyle, která chodí bosa (01/1 s. 5)

mravenčí práce¹⁰⁰: rovněž těm patří můj dík za mnohdy mravenčí a velmi užitečnou a potřebnou práci (01/1 s. 7)

Danajský dar¹⁰¹: Timeo Danaos et dona ferentes. (96/6 s. 20)

2006:

mravenčí práce: mravenčí práce s pacientem (06/12 s. 37)

Některé uvedené frazeologismy prochází inovacemi (Čechová 2008: 256), rozšiřují svůj význam, graduji. Jsou jimi např.:

Chybami se člověk mučí. (91/2 s. 27)

Soukromý ambulantní lékař je bez sestry jako bez rukou. V případě těch velmi nadaných sester – třeba když jsou na dovolené – se pak dá říci, že i bez očí a bez uší. (06/1 s. 11)

vypadnou z role a později z práce (06/1 s. 11)

...,administrativně nadaná“ pomocnice je v praxi německého soukromého lékaře doslova k nezaplacení. Pokud takovou včas nenajde, je pro něj půjčka na praxi také brzo k nezaplacení. (06/1 s. 12)

Zdravotníci jsou zkrátka na jedné lodi, a když netahají za lana plachtoví sešraně, loď pluje špatně nebo vůbec. (11/1 s. 71)

*

Úkol frazeologických jednotek můžeme označit jako ozvláštnění textů, zde především publicistických – stejně tak tomu je i u obrazných vyjádření. Tato spojení jsou užívána

⁹⁸ Základní smysl, základ něj. činnosti n. skutečnosti, to hlavní, nejdůležitější, podstatné vůbec. (SČFIVN 1988: 28)

⁹⁹ (Častý, příznačný) jev, že to, co někdo vyrábí, produkuje n. s čím obchoduje, s čím se zabývá, pro sebe n. pro blízké nemá k dispozici. (SČFIVN 1988: 136) Vychází z pořekadla Kovářova kobyla chodí bosa.

¹⁰⁰ Činnost vykonávaná k dosažení cíle zprav. dlouhodobě a s pilí, vytrvalostí, trpělivostí a detailností. (SČFIVN 1988: 261)

¹⁰¹ Něco darovaného n. darováním získaného, co místo užitku přináší obdarovanému jen obtíže, škodu, popř. i zhoubu. (SČFIVN 1988: 60) Více k tomuto citátu viz níže.

i při běžné mluvě neodborníků. V časopise *Sestra* jsou přizpůsobována zdravotnické tematické pomocí spojení s touto problematikou, např. běžně užívaná přirovnání jsou spojena s obecnými jmény jako *pacient*, *zdravotní sestra* či *lékař*.

2.3.3.6 Intertextovost, motta, citáty

V časopise nechybí ani odkazy, které předpokládají určitou znalost literatury, filmů či seriálů. Čtenáři se tak pomocí dané intertextovosti popisovaná situace přiblíží a může ji lépe interpretovat.

1996: *Hostem včera byl Josef Vinklář, kterého máme v paměti i v roli nesympatického doktora Cvacha z Nemocnice na kraji města.* (96/6 s. 23)

2011: *Vlivem komerční science-fiction seriálů a filmů z lékařského prostředí, jako je např. velmi populární televizní Dr. House, se do podvědomí dostává fakt, že medicína je všemocná.* (11/1 s. 43)

Nemají totiž problém po nerudovsku řečeno „kam s ním“. tzn. se stomickým sáčkem (11/1 s. 60)

Funkci intertextovosti plní také nejružnější motta a citáty. Podle vybraných ročníků a čísel mohu říci, že mnohem větší výskyt byl u ročníků starších. Mohou být mottem před celým textem, či jsou obsaženy přímo v textu, dokreslují situaci.

1991:

Vědět je věda, ale pouze se domnívat, že něco vím, je ignorace. Hippokrates (91/1 s. 21)

Nejkrásnější činností člověka je být všude a jak to jde, užitečný druhým. Sofokles (91/1 příl. s. 3)

Až sestry poznají, co bylo vykonáno před nimi, pak teprve mohou zhodnotit, co vykonaly samy. (91/2 s. 9)

*Nomen est omen.*¹⁰² (91/2 s. 16)

Chybami se člověk mučí. (91/2 s. 27) – obměna známého výroku *Chybami se člověk učí* (viz výše)

Jsem toho názoru, že nejčastějším povoláním je sloužit veřejnosti a prospívat mnoha lidem. Michel de Montaigne (91/4)

Starajíce se o štěstí jiných, nacházíme své vlastní. Platón (91/5-6 s. 1)

Nejde pouze o dobro, které působíte, nýbrž i o zlo, kterému zabraňujete. Nelson Mandel, motto ČK (91/5-6 s. 10)

¹⁰² *Jméno je znamením* – latinské přísloví.

1996:

*Timeo Danaos et dona ferentes.*¹⁰³ (96/6 s. 20)

2011:¹⁰⁴

„Člověk nezískává obdiv a úctu jiného člověka svým vzhledem či vzděláním, ale bezprostředně kladným vztahem k němu.“ W. H. Bragg (11/1 s. 28)

„Nad zlato dražší klenot je dítě, avšak nad sklo křehčí...“ J. A. Komenský (11/1 s. 40)

„Kdo něco umí, ten to dělá, kdo to dělat neumí, ten to učí, a kdo to neumí ani učit, ten to garantuje.“ Murphyho zákony (11/12 s. 18)

2.3.3.7 Hovorové výrazy

Ze stylu prostěsdělovacího pocházejí tyto, často hovorové, výrazy a spojení:

1991: *zašumluj* (91/1 s. 5)

1996: *Co to vlastně endoskop je? Pro laika nějaká roura...* (96/1 s. 9)

2001: *i té křiklounce* (01/1 s. 24), *další drby* (01/1 s. 49), „*dojmologie*“ (01/1 s. 49), *zachovejte alespoň „poker face“* (01/1 s. 49), *nevyplňujeme ani žádná lejstra* (01/1 s. 49), *Nebudu plýtvat svým adrenalinem kvůli takové [...] hlouposti.* (01/1 s. 49), *...sestra, která hovořila s pacienty, byla vyhodnocena svými nadřízenými jako flink.* (01/1 s. 49), *co všechno semelou pacienti* (01/1 s. 49), *nedělejte stydlivku, ani skromňoučkou, neříkejte drsně* (01/1 s. 49)¹⁰⁵

2011: *obrovské množství pacientů* (11/1 s. 13), *600 stránek tlustá studie* (11/1 s. 13)¹⁰⁶, „*mačkátkologie*“ = zde reflexologie a akupresura (11/1 s. 70), „*dojmologie*“ = zde fyzioterapie (11/1 s. 70)

2.3.3.8 Neverbální složka

Co se týče neverbální složky doprovázející složku verbální, je užito emotikony, tzv. smajlíka, což je prvek, který přechází z psaného prostěsdělovacího stylu. Zde tedy :-) doprovází explicitní výraz: *Ke zlepšení celkového zdravotního stavu a kondice přispívá i úsměv :-)* (11/1 s. 76) – zřejmě plní i funkci tečky za větou.

*

¹⁰³ Celý citát má správně znít: *Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.* = *Nechť je to co jen chce, já se bojím Řeků nesoucích dary.* Jde o známé rčení o Danajském daru.

¹⁰⁴ Citáty jsou v ročníku 2011 uváděny v uvozovkách.

¹⁰⁵ Kumulace těchto výrazů v jednom ročníku je dána jejich užitím v rámci jednoho textu.

¹⁰⁶ Vhodnější by bylo užití adjektiv *velké* a *silné*.

Žádný psaný text se neobejde bez jakýchkoliv chyb, stejně tak se objevilo v časopisu několik nedostatků. Především šlo o překlepy, např.: *bérových vředů* (01/1 s. 14), *defekt komorového sekta* (01/1 s. 44), někdy až měnící význam věty, např. *po zlomenině dialýzy levé kosti stehenní* = správně *diafýzy*¹⁰⁷ (06/12 s. 40), a chyby významové:

1991: *O prosperitě a perspektivě svého zaměstnavatele byla přesvědčena větší polovina, menší polovina měla pocit, že její zaměstnavatel v kapitalistické konkurenci neobstojí...* (91/1 s. 11) – poloviny jsou vždy stejné.

2011: *Návratnost dotazníků byla 100%. Chlapců bylo 43 % a dívek 47 %.* (11/1 s. 41) – součet procent by tedy činil pouze 90, což neodpovídá sto procentní návratnosti.

U některých chyb je možné ovlivnění mluvenou podobou slova, nářečím: *vybízíme* (96/1 TS s. 7), *dále* (96/6 TS9 s. 15) – oba texty pochází z Brna.

V případě slova *langeta* (01/12 s. 27) může jít jak o překlep, tak o uvedení výrazu, jak je v praxi užíván – ve zdravotnické praxi se můžeme setkat s podobnými obměnami, např. místo *špachtle* užívají často některé sestry slovo *špátle*. Nepřesným výrazem je také *ženské mléko* (01/12 s. 7), častěji se i mimo obor setkáváme se spojením *mléko mateřské*.

*

Jak můžeme vidět, je jazyková stránka *Sestry* bohatá a rozmanitá. Jelikož nejde o dílo jednoho autora, ale na časopise se podílí velké množství autorů, kteří nejsou pouze publicisty, ale především odborníky, není podoba – v tomto případně jazyková – shodná pro všechny texty. Přestože prochází korekturami, jsou zachovány a akceptovány různé možnosti zápisu cizích a přejatých slov, tvaroslovné zvláštnosti apod. Především lexikální rovina vykazuje ozvláštňování jazyka odborného časopisu hned na několika úrovních. Užívání nejrůznějších frazémů a obrazných vyjádření ukazuje jazykovou obratnost autorů, kteří nechtějí informace podávat jako strohá fakta, ale inklinují k tomu, aby byl text pro čtenáře-odborníka „jazykově přitažlivý“.

¹⁰⁷ Zavádějícími mohou být překlepy, kdy místo zamýšleného slova vznikne slovo v daném oboru již něco označující.

3 Výzkumná část

Poslední částí práce je výzkum, který je založen na dotazování čtenářů časopisu *Sestra* pomocí dotazníku uvedeného v přílohové části. Primárně jsem oslovovala čtenářky a čtenáře časopisu *Sestra* převážně z mého okolí a také pomocí sociální sítě *Facebook*, na níž má časopis své stránky. Celkem jsem obdržela 42 vyplněných dotazníků, které tvoří 100% vzorek pro tento výzkum. Ačkoliv nelze získaný vzorek považovat za reprezentativní, může být dokladem toho, jak je časopis mezi čtenáři-odborníky úspěšný, co by rádi změnili nebo co by uvítali nového.

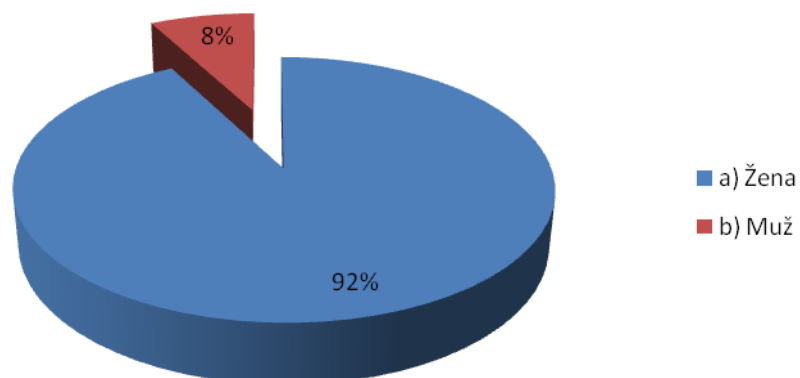
Dotazník obsahuje 22 otázek, které jsou různě zaměřené. Otázky č. 1–4 podávají informace o respondentech: pohlaví, věk, oddělení/studium, nejvyšší dosažené zdravotnické vzdělání. Otázky č. 5–7 jsou zaměřeny na obecný vztah respondentů k časopisu: kde se setkaly/i s časopisem poprvé, zda časopis odebírají a mají-li časopis na svém oddělení k dispozici. Otázky č. 8–10 se týkají odbornosti textů v časopise, č. 11 až 13 se zabývá obecnými informacemi o časopise, otázky č. 14 a 15 jsou zaměřeny na reklamu. Otázky č. 16–20 se týkají podoby časopisu. Otázka č. 21 zjišťuje, zda respondenti mají k dispozici i jiná periodika zaměřená na zdravotnictví. Poslední otázka (č. 22) je zcela otevřená, respondenti měli možnost se slovně vyjádřit, co by v časopise uvítali nového.

Dotazník obsahuje 12 otázek uzavřených (1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 19, 20), 5 otázek polozavřených s možností libovolné odpovědi (4, 5, 12, 14, 21), 2 otázky se specifikací zvolené odpovědi (15, 18) a 3 otázky zcela otevřené (2, 3, 22).

Pro prezentaci výsledků dotazníku jsem zvolila výsečové grafy. U každého grafu je uvedena otázka, jejíž odpověď je zpracována. Za grafem následuje slovní hodnocení odpovědí. Celkové zhodnocení a shrnutí je obsaženo v kapitole 3. 2 Diskuse.

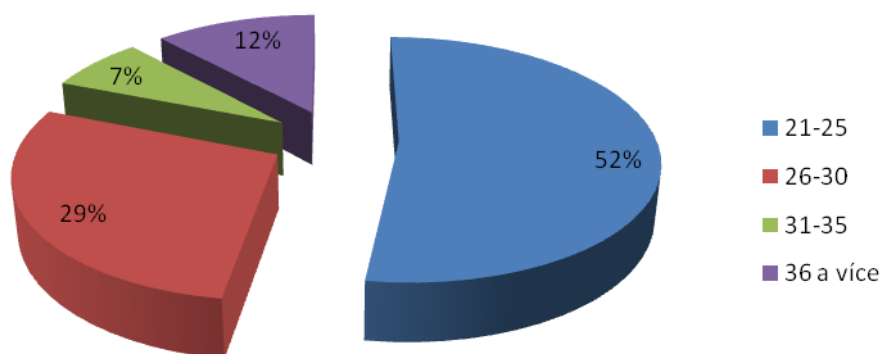
3.1 Grafy

Graf 1 1. Pohlaví:

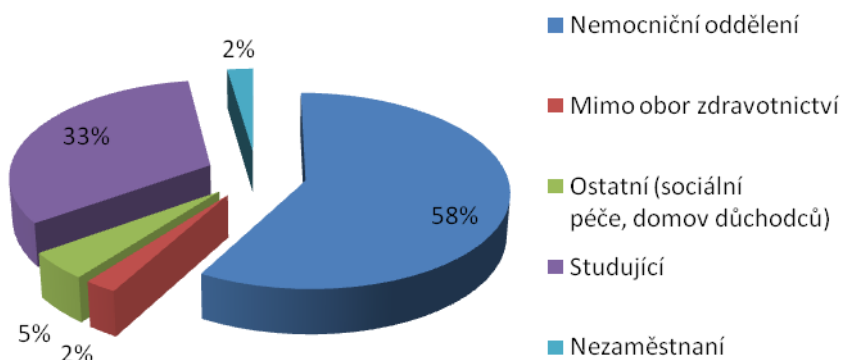
Vyplnění dotazníku se zúčastnilo 42 respondentů – z toho 38 žen (92 %) a 4 muži (8 %).

Graf 2 2. Kolik je Vám let?

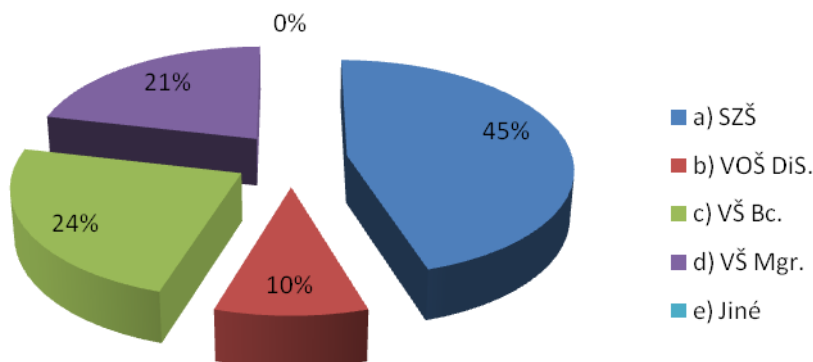
Respondenty lze rozdělit do několika skupin. 22 respondentů bylo ve věkové kategorii 21 až 24 let (52 %), 12 v kategorii 26 až 30 let (29 %), 3 ve věku 31 až 35 let (7 %) a 5 ve věkové kategorii 36 let a více (12 %). Průměrný věk respondenta je 26,67 let, věk nejmladšího respondenta byl 21 let, nejstaršího 47 let.

Graf 3 3. Na jakém oddělení pracujete? (Pokud studujete, uveďte namísto oddělení obor studia.)

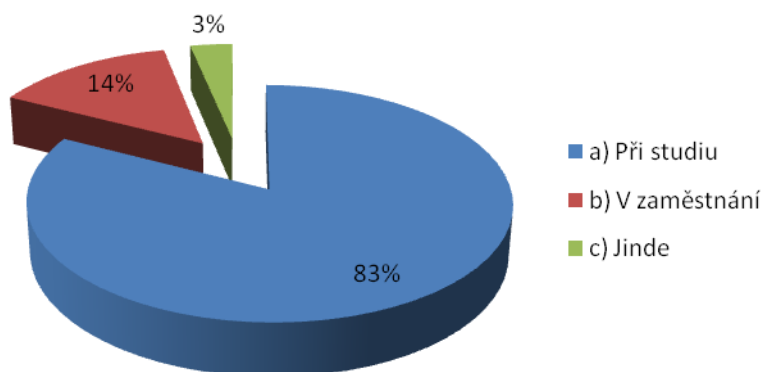
25 dotazovaných pracuje na některém z nemocničních oddělení (58 %; ARO 3, ORL 2, Interní oddělení 4, Neurologické oddělení + JIP 7, Ortopedie + Rehabilitace 2, Neonatologie 1, Novorozenecká JIP 1, Zdravotnická záchranná služba 1, Gynekologicko-porodnické oddělení 1, KARIM 2, Centrální příjem 1), 1 dotazovaný pracuje v oboru vychovatelství (2 %), 2 v ostatních zdravotnických oborech (5 %; Sociální služby 1, Domov důchodců 1) a 1 je nezaměstnaný (2 %). 14 respondentů patří mezi studující (33 %; bakalářské studium – Všeobecná sestra 9, bakalářské studium – Ochrana veřejného zdraví 1, magisterské studium – Pediatrický modul 2, magisterské studium – ČVUT Systémová integrace procesů ve zdravotnictví 1, neuveden obor 1 – zároveň pracuje na oddělení ARO).

Graf 4 4. Nejvyšší dosažené zdravotnické vzdělání (př. pokud studujete vysokoškolské magisterské navazující studium, označte odpověď „VŠ Bc.“ – tedy nejvyšší dosažené – a za odpověď připište „pokračuji ve studiu VŠ Mgr.“):

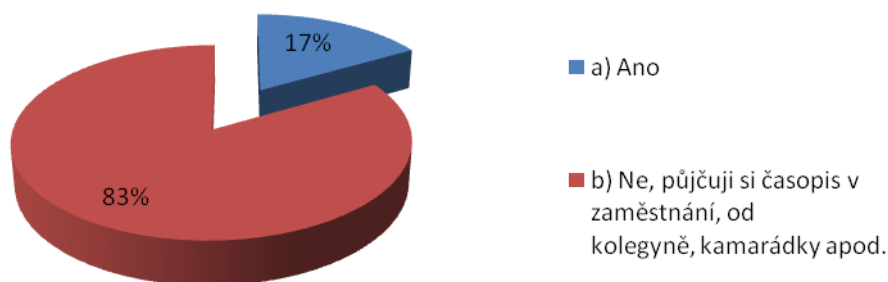
19 respondentů (45 %) dosáhlo nejvyššího zdravotnického vzdělání na úrovni střední zdravotnické školy – 9 z nich pokračuje ve vysokoškolském bakalářském studiu a 1 na vyšší odborné škole. Vyšší odbornou školu s titulem DiS. absolvovali 4 respondenti (10 %), vysokoškolské bakalářské studium zakončilo 10 dotazovaných (24 %), z toho 4 pokračují v magisterském navazujícím studiu. 9 respondentů získalo vysokoškolský titul Mgr. (21 %). V rámci dosaženého vzdělání na středoškolském stupni má 1 respondent další vzdělávání Sociální péče a 2 respondenti absolvovali specializační kurz ARIP.

Graf 5 5. Kde jste se s časopisem *Sestra* setkal/a poprvé?

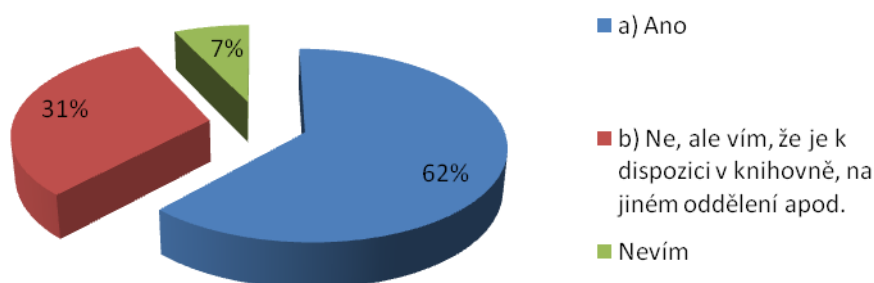
S časopisem *Sestra* se 35 respondentů (83 %) setkala během studia, 6 v zaměstnání (14 %) a 1 (3 %) se s časopisem setkal jinde (v tomto případě byla uvedena odpověď *Doma*).

Graf 6 6. Jste odběratelem/odběratelkou časopisu?

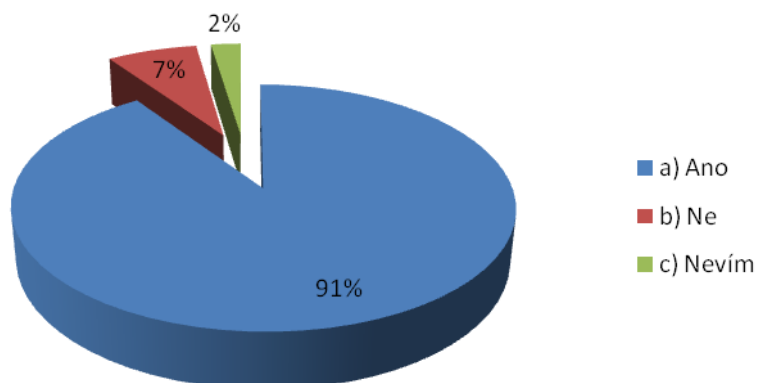
Ze 42 respondentů odebírá časopis *Sestra* 7 (17 %). Zbývajících 35 (83 %) si časopis půjčuje.

Graf 7 7. Máte na Vašem oddělení časopis *Sestra* k dispozici?

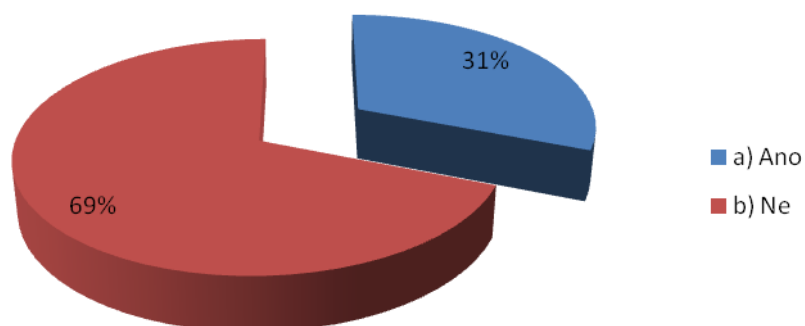
Z nabízených možností zvolilo 26 respondentů možnost *Ano* (62 %) a 13 respondentů zvolilo možnost *Ne* (31 %). Zbývajících 3 (7 %) uvedli mimo nabízené možnosti odpověď *Nevím*.

Graf 8 8. Hodnotíte odborné články v časopise jako přínosné pro ostatní zdravotníky?

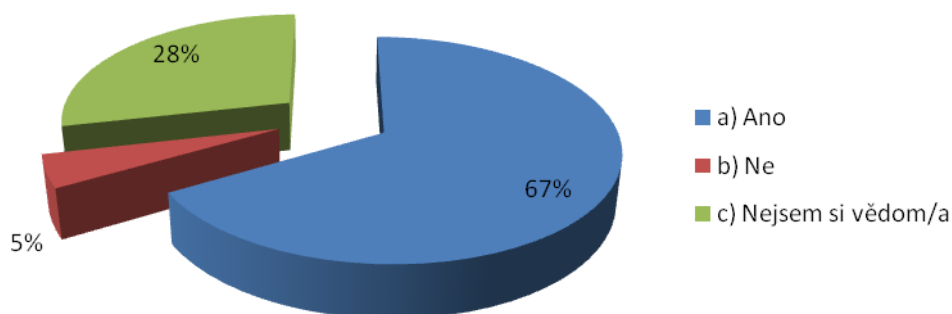
38 dotazovaných (91 %) hodnotí odborné články jako přínosné pro ostatní zdravotníky. 3 respondenti (7 %) si to nemyslí a 1 (2 %) neví.

Graf 9 9. Využil/a jste v praxi nový postup, poznatek apod., o kterém jste se dozvěděl/a v časopise *Sestra*?

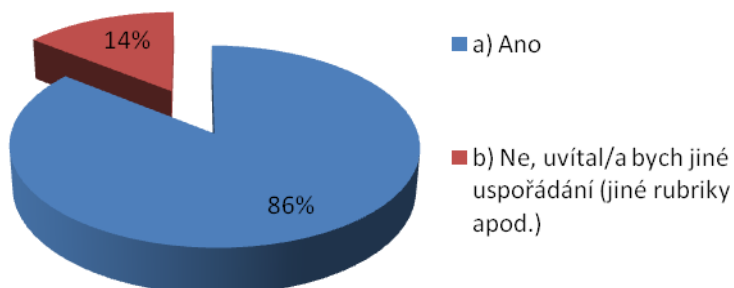
Nový postup či poznatek užilo v praxi 13 dotazovaných (31 %). Zbývajících 29 respondentů (69 %) žádné nové postupy nevyužilo.

Graf 10 10. Jste odborníci, ale... Stane se Vám někdy, že některému výrazu, termínu apod. nerozumíte?

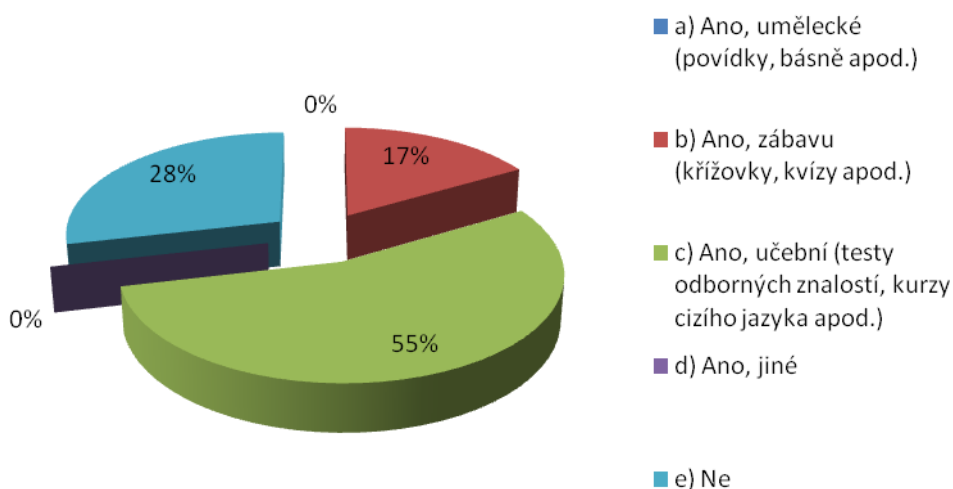
28 respondentům (67 %) se občas stane, že nějakému výrazu v časopise nerozumí. Možnost *Ne* zvolili pouze 2 respondenti (5 %), nestalo se jim, že by nějakému výrazu nerozuměli. 12 dotazovaných (28 %) si není vědomých, že by někdy nějakému výrazu nerozuměli.

Graf 11 11. Splňuje časopis Vaše nároky na přehlednost?

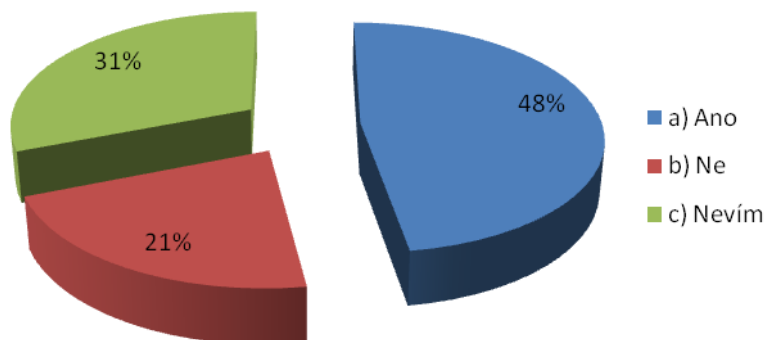
36 respondentů (86 %) je s uspořádáním časopisu spokojeno, nic by neměnili. Dalších 6 (14 %) by uvítalo jiné uspořádání.

Graf 12 12. Uvítal/a byste rubriku, která by obsahovala texty nejen ryze odborné?

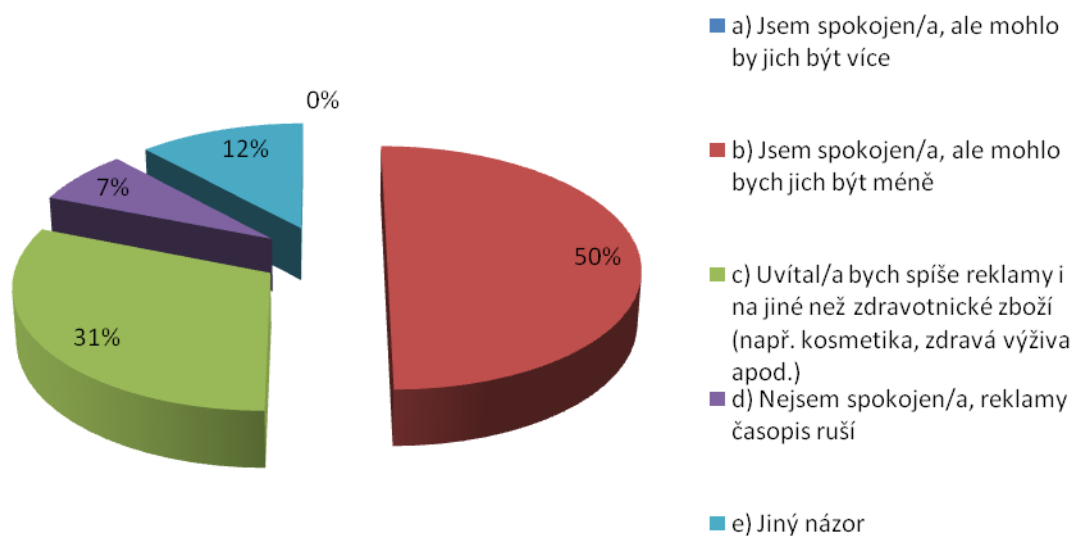
V grafu 12 můžeme vidět, jaké „neodborné“ rubriky by čtenáři/ky uvítali/y v časopise *Sestra*. Odpověď a) *Ano, umělecké* a d) *Ano, jiné* nezvolil žádný z respondentů. 7 (17 %) by rádo rubriku zábavnou, 23 respondentů (55 %) by uvítalo rubriku s texty učebními. Zbývajících 12 respondentů (28 %) žádnou novou rubriku nepožaduje.

Graf 13 13. Nacházíte v časopise i „oddychové“ články?

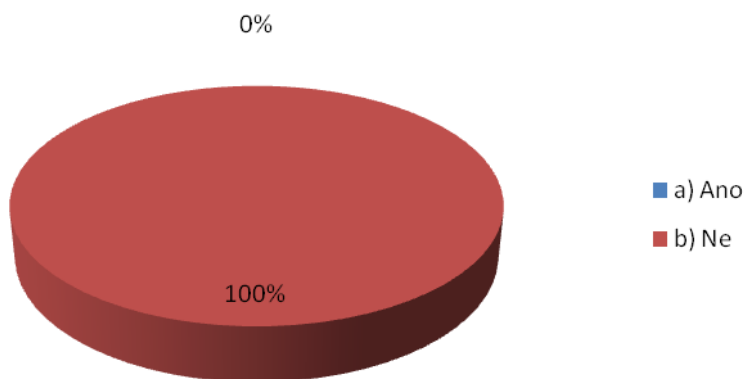
20 dotázaných (48 %) nachází v časopise i články „oddychové“. Nenachází je tam 9 respondentů (21 %) a 13 neví (31 %).

Graf 14 14. Jaký je Váš názor na reklamy v časopise?

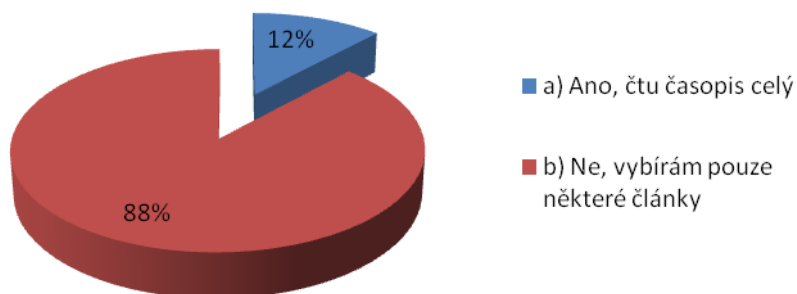
Graf 14 ukazuje názory čtenářek/ů na reklamy v časopise. Žádný z respondentů by neuvítal více reklam, naopak méně by jich chtělo 21 respondentů (50 %). Reklamy na jiné zboží by si přálo 13 dotázaných (31 %). Že reklamy časopis ruší, uvedli 3 dotázaní (7 %). Jiný názor na problematiku má 5 respondentů (12 %); třem z nich reklamy nevadí (vyhovují jim, žádné by nepřidávali), jeden respondent uvedl, že reklamy neřeší. Jedna respondentka reklamy nečte, ale její názor na ně je, že jsou prostředkem, který pomáhá časopis financovat.

Graf 15 15. Inspirovala Vás nebo Vaše oddělení nějaká reklama v časopise ke koupi prezentovaného produktu?

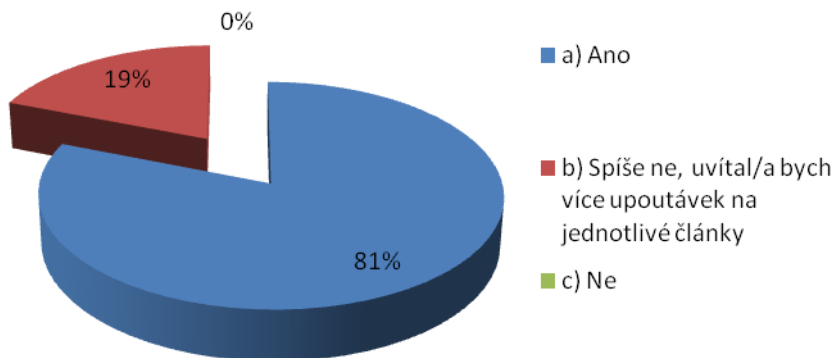
Všech 42 respondentů (100 %) uvedlo, že je žádná reklama ke koupi nabízeného zboží neinspirovala.

Graf 16 16. Čtete časopis celý, nebo pouze články, které Vás zaujmou svým názvem?

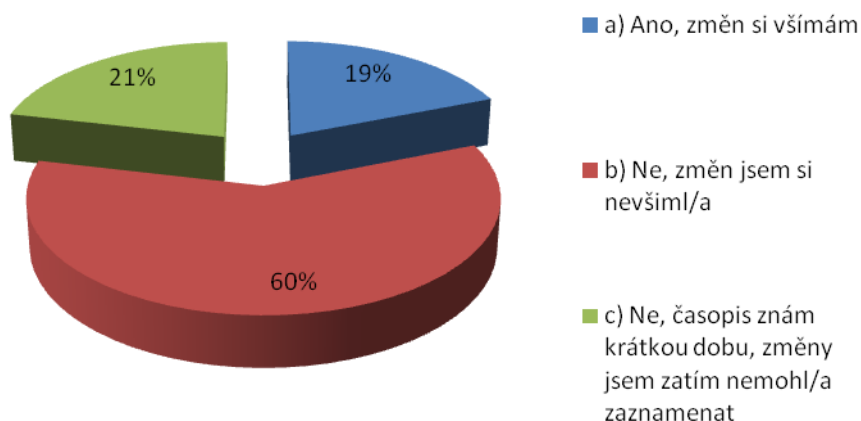
Nadpoloviční většina – 37 respondentů (88 %) vybírá k přečtení pouze články, které je zaujmou titulem. Celý časopis čte pouze 5 (12 %) ze 42 dotázaných.

Graf 17 17. Jste spokojen/a s titulní stránkou časopisu?

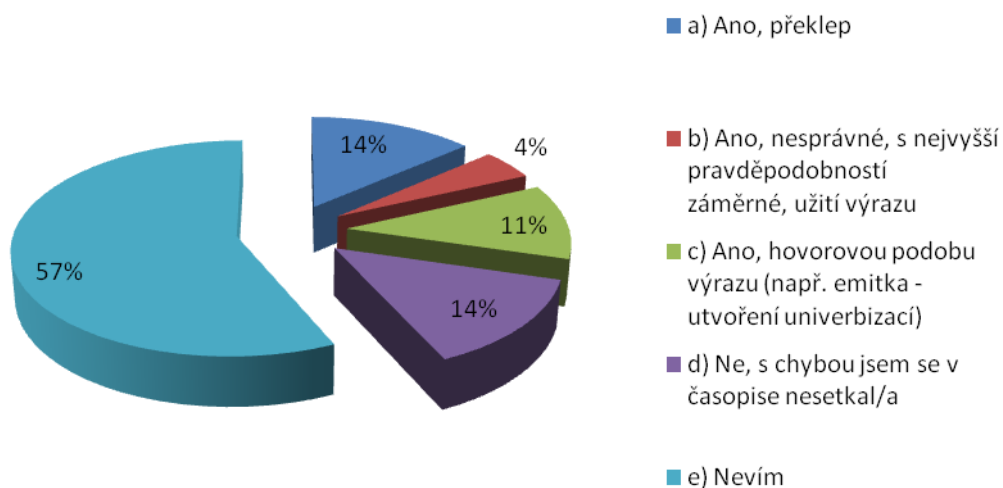
34 dotázaných (81 %) je s titulní stránkou spokojeno. Přímo nespokojen není nikdo a možnost, aby titulní stránka obsahovala více upoutávek na články, zvolilo 8 respondentů (19 %).

Graf 18 18. Pokud čtete časopis *Sestra* již několikátým rokem, všiml/a jste si formálních či tematických změn, jak v rámci ročníku, tak mezi jednotlivými ročníky?

Změn, které se v časopise uskutečňují, si nevšimlo 25 respondentů (60 %) a dalších 9 (21 %) je nestačilo zaznamenat z důvodu krátkého užívání časopisu. 8 dotázaných (19 %) si změn všímá. Především jde o grafickou stránku časopisu – změna titulní strany, využití grafů, obrázků, barevné odlišení rubrik, nové rubriky (např. právnická poradna), křížovky (toto se týká roku 2012).

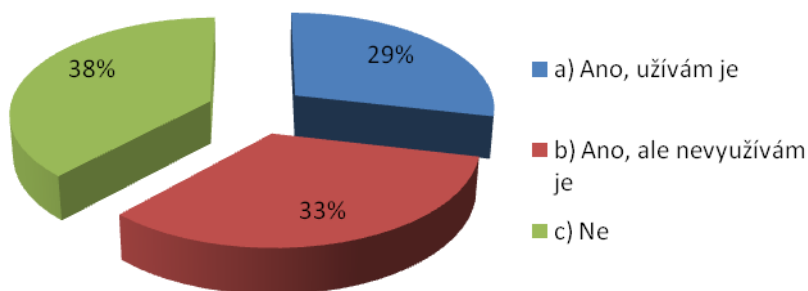
Graf 19 19. Stalo se Vám někdy, že jste v časopise našel/našla nějakou chybu?¹⁰⁸

¹⁰⁸ Zde se procentuální výsledky nerovnájí počtu respondentů, ale množství možností nalezených chyb v časopise.

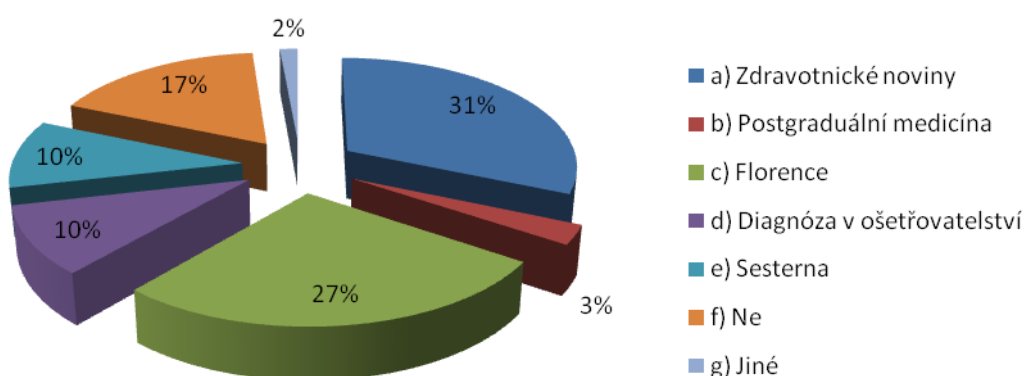
Graf 19 znázorňuje počet možností nalezených chyb (44 možností – 100 %). 25 respondentů (57 %) neví, zda se někdy s chybou v časopise setkalo. 6 respondentů (14 %) se s chybou v časopise neseťkalo. V 6 případech (14 %) šlo o překlep, ve 2 (4 %) o nesprávné užití výrazu, 5krát (11 %) byla zvolena možnost užití hovorové podoby.

Graf 20 20. Víte o webových stránkách časopisu *Sestra*?

Webové stránky časopisu *Sestra* zná a využívá 12 respondentů (29 %), dalších 14 (33 %) stránky sice zná, ale neuvžívá je. 16 dotázaných (38 %) o stránkách vůbec neví.

Graf 21 21. Odebíráte, čtete či máte na svém pracovišti k dispozici i jiná periodika určená pro zdravotnické pracovníky?¹⁰⁹

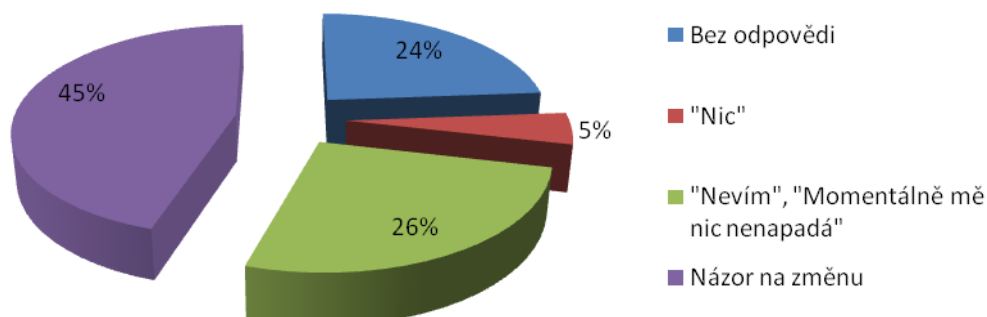
12 respondentů (17 %) odpovědělo, že nemá k dispozici jiná zdravotnická periodika. Nejvíce zastoupeným periodikem jsou *Zdravotnické noviny*, a to ve 22 případech

¹⁰⁹ Zde je procentuálně uvedeno zastoupení jednotlivých časopisů, a to z důvodu možnosti více odpovědí.

(31 %). Dále můžeme pozorovat časté zastoupení časopisu *Florence* – 19 případů (27 %). *Postgraduální medicínu* mají k dispozici 2 respondenti (3 %), *Diagnózu v ošetrovatelství* 7 respondentů (10 %) a dalších 7 dotázaných (10 %) uvedlo, že má k dispozici časopis *Sesterna*. Možnost g) *Jiné* zvolil jeden respondent, v tomto případě šlo o časopis *Diabetologie metabolismus endokrynologie výživa*.

Nejčastěji se vyskytla uvedená pouze jedna možnost, *Zdravotnické noviny* 7, *Florence* 4, *Diagnóza v ošetrovatelství* 1, *Sesterna* 2. Nejčastější kombinací dvou periodik jsou *Zdravotnické noviny + Florence* 6, dále *Zdravotnické noviny + Sesterna* 1, *Florence + Sesterna* 1. V případě trojkombinace byla 3krát uvedena kombinace *Zdravotnické noviny + Florence + Diagnóza v ošetrovatelství*, 1krát *Zdravotnické noviny + Postgraduální medicína + Florence* a *Zdravotnické noviny + Florence + Sesterna*. Dvakrát byla uvedena i kombinace čtyř periodik: *Zdravotnické noviny + Postgraduální medicína + Florence + Diagnóza v ošetrovatelství*; *Zdravotnické noviny + Florence + Diagnóza v ošetrovatelství + Sesterna*.

Graf 22 22. Co byste uvítal/a v časopise nového?

10 respondentů (24 %) nevyužilo možnost vyjádřit se k časopisu individuálně. 11 z dotázaných (26 %) odpovědělo „Nevím“ nebo „Momentálně mě nic nenapadá“ a 2 (5 %) odpověděli, že by neuvítali nic nového, s časopisem jsou spokojeni. K inovacím v časopise se slovně vyjádřilo 19 respondentů (45 %).

3.2 Diskuse

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak čtenáři nahlíží na časopis *Sestra*. Pomocí dotazníku (viz Příloha) bylo osloveno 42 čtenářů (100 %). Tento výzkum by mohl být podnětem ke zlepšení časopisu či úpravám jeho nedostatků z pohledu čtenářů.

Díky otázce č. 1 jsem zjistila, jaké bylo zastoupení žen a mužů mezi respondenty – 38 žen (92 %) a 4 muži (8 %). Časopis *Sestra* už svým názvem směřuje spíše k ženám, mnohdy se v časopise vyskytuje oslovení pouze *Vážené čtenářky*. I z úvodníku historicky prvního čísla *Sestry* je zřejmé, že primárně byl časopis určen právě ženám – lze tak soudit z užití koncovky slovesných tvarů (-y). Otázka č. 2 ukazuje věkové rozmezí dotazovaných čtenářů. Převažující věkovou kategorií získaného vzorku je 21 až 25 let (52 %). 3. otázka zjišťuje, na jakých odděleních respondenti pracují, či jaký studují obor. Z pracujících je nejvyšší zastoupení přímo v nemocničních zařízeních (60 %), další početnou skupinou jsou studenti (31 %). S tímto souvisí otázka č. 4, kdy jsem zjišťovala, jakého nejvyššího zdravotnického vzdělání respondenti dosáhli. Nejvíce jich má ukončenou střední zdravotnickou školu (19 respondentů, 45 %) – v dalším studiu pokračuje 10 z nich. Stejně tak z 10 bakalářů pokračují 4 v navazujícím magisterském studiu. Titul Mgr. má 9 dotazovaných. Pouze středoškolské zdravotnické vzdělání má tedy 9 ze 42 respondentů, a titul DiS. získali 4 respondenti. Vysoké zastoupení momentálně studujících respondentů a absolventů vysokých škol se odráží také v otázce č. 5, jejímž cílem bylo zjistit, kde se s časopisem setkali poprvé. V 35 případech (83 %) bylo prostředníkem seznámení se s časopisem právě studium, pouze 6 dotazovaných se s časopisem setkalo v zaměstnání. Jedna respondentka dokonce doma.

Zajímavým faktem je, že ze 42 respondentů pravidelně odebírá časopis pouze 7 a ostatních 35 si časopis půjčuje v zaměstnání, od kolegyně apod. Toto je zřejmě způsobeno tím, že většina respondentů nečte časopis celý, ale pouze články, které se týkají jejich oboru (viz dále otázka č. 16), a proto může odebírání časopisu považovat za zbytečné. Co se týče možnosti zapůjčení časopisu na oddělení – otázka č. 7 –, má jej k dispozici 62 % respondentů. U 31 % se na oddělení nevyskytuje, ale respondenti vědí, kde si jej mohou přečíst. 3 dotázaní (7 %) uvedli mimo možnosti odpovědí, že neví, zda časopis na jejich oddělení odebírají.

Podle předpokladů – *Sestra* je odborný časopis – hodnotí 38 dotazovaných v otázce č. 8 odborné články jako přínosné pro ostatní zdravotnické pracovníky.

Nemyslí si to pouze 3 respondenti a 1 neví, zda jsou články přínosné. Navazuje otázka č. 9, zda dotazovaní někdy užili nějaký nový postup či metodu v praxi. Odpověď *Ano* zvolilo pouze 13 respondentů (30 %). Zbývajících 29 se žádným poznatkem neinspirovalo. Přínosnost časopisu pro jeho čtenáře je tedy zřejmě na úrovni získání znalosti a její možné využití v budoucnu.

Jelikož jde o časopis odborný, vyskytují se v něm odborné výrazy, termíny. Zda jim čtenáři rozumí, jsem zjišťovala v otázce č. 10. Překvapivě možnost *Ano* zvolilo 28 respondentů (68 %), ačkoliv jde o odborníky, stane se jim, že termínu nerozumí – z toho tedy vyplývá, že by bylo vhodné méně časté termíny v textu vysvětlit; vliv má jistě také obor, v němž dotazovaný pracuje – nemusí tedy termínům jiného oboru rozumět. 12 respondentů (28 %) se není vědomých, že by některému výrazu nerozuměli. Pouze 2 (5 %) jsou si jisti, že výrazům rozumí vždy.

Další otázky se věnují časopisu obecně. Otázka č. 11 zjišťuje, zda splňuje časopis nároky na přehlednost, 86 % (36 respondentů) je v tomto směru s jeho podobou spokojeno. Jiné uspořádání by volilo 6 dotazovaných (14 %). Z tohoto faktu vyplývá, že forma časopisu je jasná a přehledná. V další otázce (č. 12) jsem se ptala, zda by čtenáři uvítali i jiné rubriky než odborné. Z nabídky nikdo nezvolil texty *umělecké* ani *jiné*, 12 dotázaných novou rubriku nevyžaduje. Zábavnou by přijalo 7 respondentů (17 %). Za nejvíce požadovanou rubriku je považována rubrika, jež by obsahovala texty učební (např. testy odborných znalostí, kurzy cizího jazyka aj.) – tuto možnost volila nadpoloviční většina respondentů (23; 55 %). Toto je ukazatel, že by měly být do časopisu zařazeny opět texty učební, jako tomu bylo v roce 1991 a 2006. Požadavek, aby byla na stránky časopisu umístěna i rubrika zábavná, je již v roce 2012 splněn, a to v podobě rubriky *Relax*, která obsahuje křížovky a sudoku. Co se týče „oddychových“ článků (otázka č. 13), splňuje časopis tento požadavek u 48 % respondentů (20), 9 dalších texty odpočinkového ražení nenachází a zbývajících 13 neví. Tuto funkci mohou plnit texty stylu publicistického, jež podávají různé, nejen odborné, informace.

Otázky č. 14 a 15 jsem věnovala reklamě v časopise. První z nich se čtenářů ptá na názor právě na reklamy. Méně reklam by uvítalo 50 % respondentů (21), další početnou skupinou byla možnost, aby byly zařazovány i reklamy na jiné než zdravotnické zboží (např. kosmetika, zdravá výživa aj.) – tuto možnost volilo 13 dotázaných (31 %). Za rušivý element ji považují 3 dotázaní (7 %). Možnost více reklam nezvolil žádný z respondentů. Co se týče individuálních názorů, převažoval

souhlas s množstvím reklam (bez jejich přidávání). Jeden názor je ryze praktický, a to financování časopisu právě pomocí reklam. Otázka č. 15 ukazuje 0% inspiraci ke koupi jakéhokoliv nabízeného produktu. Tuto skutečnost by mohlo zvrátit zařazení výše zmiňovaných jiných produktů nežli zdravotnických. Čtenářkami jsou především ženy, které nejsou pouze sestrami, ale právě *ženami*. Již v prvním čísle byl časopis prezentován jako možnost, jak řešit problémy nejen pracovní, ale i osobní. Krokem ke splnění této osobní potřeby by mohlo být uvádění reklam na různé kosmetické přípravky či zdravý životní styl, který je v povolání sestry velmi důležitý, a to z důvodu nepravidelných pracovních směn na lůžkových odděleních či pohotovostních ambulancích. Možností by byly také návody, jak správně procvičovat záda či dolní končetiny, které jsou při výkonu práce zdravotní sestry nejvíce namáhány.

Otázky č. 16 až 20 se opět vracejí k časopisu jako celku. Úkolem otázky č. 16 je zjištění, zda čtenáři čtou časopis celý či vybírají pouze články, které je zaujmou názvem a souvisí přímo s jejich oborem. Výsledek se nejeví příliš pozitivně – 37 respondentů (88 %) si k přečtení volí jen některé články, celý časopis čte pouze 5 dotázaných (12 %). Důležité však je, aby alespoň texty, které si většina čtenářů vybírá, byly pro ně samé přínosné.

Na podobu titulní stránky jsem se ptala v otázce č. 17 – žádný z respondentů neodpověděl, že by s titulní stranou byl nespokojen. 8 dotázaných by uvítalo, kdyby na titulní straně bylo více odkazů na články uvnitř časopisu. Spokojenost vykazuje 81 % respondentů (34), což je pro časopis dobrým renomé. Otázka č. 18 se týkala změn, které probíhají v rámci ročníku či mezi ročníky následujícími. Těchto změn si nevšimlo 60 % dotazovaných (25), dalších 21 % (9) pouze z důvodu, že časopis nezná delší dobu. Možnost *Ano, změn si všímám* zvolilo pouze 8 respondentů (19 %) – uvádí, že si všímají změn především v rovině formální, grafické – proměna titulní strany, rozlišení rubrik, dokumentování textů fotografiemi, grafy apod. V neprospěch časopisu by mohla hovořit pouze otázka č. 19, kdy jsem se zaměřila na chybovost v časopise. 57 % respondentů (25) neví, zda se s chybou v časopise někdy setkalo. Dalších 14 % dotazovaných (6) se s chybou v časopise určitě nesetkalo. Možnostmi chyb byly překlepy (14 %), nesprávné (záměrné) užití výrazu (4 %) a hovorová podoba slova (11 %). V praktické části práce (kap. 2. 3. 3 Lexikum) jsem uvedla několik chyb, vyjma evidentních překlepů, které se v časopise (ve vybraných ročnících a číslech) vyskytly. Jejich množství je však malé, a tedy není ukazatelem nedostatečné kvality časopisu. V otázce č. 20 jsem se dotazovala, zda čtenáři ví o webových stránkách *Sestry*. Ví o nich

26 respondentů, z toho je 12 (29 %) užívá a 14 (33 %) neužívá. Překvapivé je, že o nich neví celých 38 % (16) dotázaných, protože právě odkaz na tyto stránky je v novějších ročnících na každé straně časopisu (v dolním vnitřním rohu). Tento fakt zřejmě vyplývá z nezájmu čtenářů než z nedostatečné prezentace odkazu.

Otázka č. 21 směřuje k dalším zdravotnickým periodikům. Čtenáři měli možnost zvolit i více odpovědí, konkrétními nabídkami byly a) *Zdravotnické noviny* (22), b) *Postgraduální medicína* (2), c) *Florence* (19), d) *Diagnóza v ošetrovatelství* (7), e) *Sesterna* (7), f) *Ne* (tuto možnost respondenti volili, pokud nemají k dispozici žádný jiný zdravotnický časopis, a to ve 12 případech – 17 %) a g) *Jiné*. Nejčastější volbou byl pouze jeden z časopisů. Vyskytly se však i kombinace 2 až 4 časopisů a v rámci možnosti *Jiné* byl jedenkrát uveden časopis *Diabetologie metabolismus endokrinologie výživa*. Za nejčastější periodika užívaná mezi zdravotníky můžeme díky tomuto výzkumu považovat *Zdravotnické noviny* a *Florence*.

Poslední otázka, č. 22, dala čtenářům volný prostor, aby se k časopisu slovně vyjádřili. Tuto možnost nevyužilo 10 respondentů (24 %), 2 (5 %) odpověděli, že jsou spokojeni a neměnili by nic. 11 dotázaných (26 %) nevědělo, co by se v časopise mohlo změnit nebo je momentálně nic konkrétního nenapadlo. K určitým požadavkům se vyslovilo 19 respondentů. Nejvíce dotázaných by uvítalo rubriku, která by byla specializována na zahraniční stáže a pracovní příležitosti (a to i v rozvojových zemích), obsahovala by odborné texty z jiných zemí (např. USA, Německo) a osobní zkušenosti zdravotníků právě v těchto zemích. S tím souvisí také požadavek na odborné články v angličtině. Dalším tématem, které by čtenáři/ky častěji uvítali/y, je pediatrie (konkrétně např. „*Ošetrovatelská péče u dětí s kombinovaným postižením (např. první pomoc při těžkých deformitách hrudníku, první pomoc při zástavě dechu u dítěte s tracheostomií... “¹¹⁰)*, sekce urgentní medicíny a akutní péče. Jedním z námětů je také častější zveřejňování nových trendů v ošetrovatelství, „*více rad pro sestry z hlediska forenzních informací*“ a „*publikování různých ošetrovatelských standardů*“. Podle čtenářů by také bylo vhodné publikovat „*příběhy opírající se o praxi a reakce dalších čtenářů na tuto situaci (jak oni by ji řešili, jejich chování, rady apod.)*“ či se zaměřit na „*životní styl sestry (jak se vypořádat se stresem, výživa při směnném provozu apod.)*“. 2 respondenti se shodli v tom, že velmi častým tématem časopisu je hojení ran a bylo by podle nich vhodné zařazování i jiných zajímavých a stejně tak aktuálních

¹¹⁰ Zde cituji přímo z dotazníků.

témat. S tímto souvisí další názor, že se v časopise „*opakují jen stále kazuistiky a popisují se stejná témata neustále dokola*“. Byly vzneseny i 2 požadavky na „*uveřejňování seznamů konajících se kurzů, konferencí a seminářů pro zdravotnické pracovníky, a to ve všech regionech*“. Zde je předmětné pouze uvádění těchto akcí ve všech regionech, jelikož seznamy se v časopise vyskytují. Jediným názorem, který nepovažuji za aktuální, je „*rozdělení článků dle oborů*“ – časopis je dělen na rubriky právě podle oborů.

Návrhy na úpravu časopisu lze díky názorům čtenářů časopisu *Sestra* postihnout v několika bodech:

1. Vysvětlovat neznámé či méně časté termíny.
2. Zařazení učebních textů (např. testy odborných znalostí, kurzy cizího jazyka).
3. Zařazení reklam i na jiné než zdravotnické produkty (např. kosmetika, zdravá výživa).
4. Rubrika týkající se zahraničí (nabídky stáží a pracovních příležitostí, osobní zkušenosti zdravotníků, odborné články v cizím jazyce).
5. Více textů zaměřených na problematiku ošetrovatelství u dětí, urgentní medicíny či akutní péče.
6. Rubrika věnovaná zdravotním sestřám-ženám (např. zdravý životní styl, správná výživa, cvičení).
7. „Důkladnější“ výběr témat (oborů), z důvodu častého opakování některých z nich.
8. Nabídky konferencí, seminářů a kurzů pro zdravotníky konaných ve všech regionech.

*

Ačkoliv se na výzkumu podílelo pouze 42 čtenářek a čtenářů, vypovídají jejich názory mnohé o obecném pohledu na časopis. Tyto náměty na úpravu by mohly být přínosné pro jeho zkvalitnění a přiblížení se potřebám zdravotnických pracovníků – čtenářek a čtenářů *Sestry*.

Závěr

Úkolem této diplomové práce byla jazykově stylistická analýza časopisu *Sestra*. Prvním úsekem práce je část teoretická, v níž jsem se zaměřila na charakteristiku jednotlivých funkčních stylů českými stylisty. Prvním z nich je pohled Pražského lingvistického kroužku, který položil základy české stylistiky. V rámci celé práce jsem se řídila především poslední uvedenou publikací – *Současná stylistika*. Tato příručka podává podrobnou, přehlednou a především aktuální charakteristiku funkčních stylů.

V praktické části byly této problematice věnovány dvě větší kapitoly – 2.2 Rozbory textů a 2.3 Jazyková stránka. První z nich patří stylovému rozboru na podkladě základních stylů, které jsou ve vybraných ročnících časopisu zastoupeny, druhá pak stopuje nejrůznější jazykové prostředky.

Některé styly jsou zastoupeny ve všech ročnících a tvoří neměnnou obsahovou podobu časopisu, jiné jsou pouze doplňkovými prvky, jež se v jednotlivých ročnících proměňují. V rámci některých rozebíraných stylů jsem věnovala pozornost častým či specifickým útvarům daného stylu. Většinou šlo o zvolení textu určitého stylu z každého ročníku, v němž byl užit. V Přílohách jsou pak obrázky textů, na něž v práci odkazuji.

Jiné uspořádání je v kapitole 2.2.5 Reklamní styl, zde pro mě byla stěžejní publikace Světlý Čmejkové *Reklama v češtině. Čeština v reklamě*, jež podává podrobný pohled na různé typy reklam, především jejich slogany a obrazový doprovod. Nevěnuji se proto jen reklamám vybraným z každého ročníku, ale volila jsem větší množství příkladů, které dokládají rozmanitost reklamního stylu.

Hláskosloví se proměňuje postupem času a souvisí zřejmě s přizpůsobováním se poslední úpravě českého pravopisu. Tvarosloví se týká některých zvláštností odborného jazyka. Slovní zásoba časopisu je velmi bohatá. Užívány jsou nejrůznější výrazy a slovní spojení, někdy i delší celky, typické pro dané funkční styly. Příklady jsou uvedeny v rámci několika kategorií.

První kapitola části praktické poskytuje informace o obecné formální i grafické podobě časopisu *Sestra*. Pokusila jsem se zachytit jeho proměnu mezi vybranými ročníky, a to pomocí charakteristiky stěžejních rysů, jako např. obálka časopisu, odborné rubriky a zbývající texty. Opomenut není ani měsíčník *Zdravotnická pracovnice* – „předchůdce“ *Sestry*.

Podnětem k dalším proměnám časopisu může být poslední část, a to výzkumná. Zde jsem pomocí dotazníku, který obsahoval otázky směřující jak k charakteristice respondentů, tak k časopisu samotnému, zjišťovala, jaké jsou názory čtenářů. Výsledky každého dotazu jsem zpracovala pomocí grafu a doplnila stručným popisem.

Dotazník jsem sestavila tak, aby některé otázky mohly potvrdit či vyvrátit některou z proměn časopisu, např. za kladné by respondenti považovali opětovné zařazení textů stylu učebního, díky nimž by se mohli odborně vzdělávat v některém cizím jazyce či si ověřovat již nabyté vědomosti z oboru zdravotnictví. Rubrika obsahující tyto texty již v dřívějších ročnících byla obsažena a bylo by jistě přínosné ji znovu zařadit. Dalším tématem, které by čtenáři přivítali s povděkem, jsou možnosti zahraničních pracovních nabídek, zkušenosti a názory jejich účastníků na ně. Tyto informace jim v časopise chybí. Ostatní dílčí návrhy na změny jsou obsaženy v závěrečné kapitole výzkumné části. Obecně jsou oslovení čtenáři s časopisem spokojeni. Navrhovaná konkrétní témata odborných rubrik jsou záležitostí individuální, každý čtenář by rád našel články zaměřené právě na jeho profesní obor.

Největší přínos této práce lze spatřovat právě v části výzkumné, která by díky pohledu čtenářů mohla časopis obohatit splněním jejich požadavků a připomínek. Záleží však na vedení časopisu a opodstatněnosti jednotlivých návrhů na změnu. Troufám si říci, že hlavní cíl – jazykově stylistická analýza časopisu – byl splněn již v části praktické. Výzkumná část je pouze jakýmsi doplňkem práce, jež z charakteristiky a proměny časopisu během jeho více jak dvacetiletého vydávání vychází.

Literatura

Literatura

BEČKA, J. V. *Česká stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992, 467 s. ISBN 80-200-0020-8

ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4

ČMEJRKOVÁ, S. *Reklama v češtině. Čeština v reklamě*. 1. vyd. Praha: LEDA, 2000, 258 s. ISBN 80-85927-75-6

ČMEJRKOVÁ, S., DANEŠ, F., SVĚTLÁ, J. *Jak napsat odborný text*. 1. vyd. Praha: LEDA, 1999, 256 s. ISBN 80-85927-69-1

HAVRÁNEK, B. Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Ed. B. Havránek, M. Weingart. Praha: Melantrich, 1932, s. 32–84.

HLADKÁ, Z. Lexikologie. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 65–108. ISBN 80-7106-134-4

JELÍNEK, M. Stylistika. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 699–780. ISBN 80-7106-134-4

KÁBRT, J. *Jazyk latinský I pro střední zdravotnické školy*. 5. vyd. Praha: Informatorium, 1997, 144 s. ISBN 80-86073-16-5

KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. 1. vyd., dotisk 2007, 2009. Praha: Academia, 2009, 879 s. ISBN 978-80-200-1351-4

MATHESIUS, V. O požadavku stability ve spisovném jazyce. In *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Ed. B. Havránek, M. Weingart. Praha: Melantrich, 1932, s. 14–31.

Pravidla českého pravopisu. 2. vyd. Fortuna: Praha, 2002, 384 s. ISBN 80-7168-679-4

RUSÍNOVÁ, Z., NEKULA, M. Morfologie. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 227–367. ISBN 80-7106-134-4

Slovník české frazeologie a idiomatiky: přirovnání. 1. vyd. Praha: Academia, 1983, 496 s.

Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy neslovesné. 1. vyd. Praha: Academia, 1988, 512 s.

Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné A–P. 1. vyd. Praha: Academia, 1994, 757 s. ISBN 80-200-0347-9

Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné R–Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 1994, 634 s. ISBN 80-200-0428-9

ŠLOSAR, D. Slovo tvorba. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 109–225. ISBN 80-7106-134-4

Studie

ČECHOVÁ, M. Charakteristika administrativního stylu. *Naše řeč*, 1989, roč. 72, č. 1, s. 1–10.

HAUSENBLAS, K. Učební styl v soustavě stylů funkčních. *Naše řeč*, 1972, roč. 55, č. 2-3. Dostupné na WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5628>>.

CHLOUPEK, J. Funkční styly dnes. *Naše řeč*, 1994, roč. 77, č. 2, s. 57–66. ISSN 0027-8203

KRAUS, J. K stylu soudobé české reklamy. *Naše řeč*, 1965, roč. 48, č. 4. Dostupné na WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5137>>.

Prameny

Sestra. Praha: Knižní podnikatelský klub, 1991, roč. 1, č. 1–6.

Sestra – Odborný dvouměsíčník pro zdravotní sestry. Praha: Strategie, 1996, roč. 6, č. 1, 6. ISSN 1210-0404

Sestra – Odborný časopis pro zdravotní sestry. Praha: Strategie, 2001, roč. 11, č. 1. ISSN 1210-0404

Sestra – Odborný časopis pro zdravotní sestry. Praha: MONA, 2001, roč. 11, č. 12. ISSN 1210-0404

Sestra – Odborný časopis pro sestry a ostatní nelékařské zdravotnické pracovníky. Praha: Mladá fronta, 2006, roč. 16, č. 1, 12. ISSN 1210-0404

Sestra – Odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky. Praha: Mladá fronta, 2011, roč. 21, č. 1, 12. ISSN 1210-0404

Zdravotnická pracovnice. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960, roč. 10, č. 3, s. 129–192.

Zdravotnická pracovnice. Praha: Avicenum, 1991, roč. 41, č. 3, s. 131–192. ISSN 0049-8572

Internetové zdroje

<<http://www.zdn.cz/archiv/sestra/>>

<<http://www.mf.cz/produkty/sestra/>>

<<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=f%C3%BAze&Hledej=Hledej>>

Přílohy

Seznam příloh

Tabulky

- s. 130 **Tab. 1** – Spojení funkčních stylů s komunikačními funkcemi
- s. 131 **Tab. 2** – Přehled funkčních stylů dle jednotlivých stylistických příruček
- s. 132 **Tab. 3** – Formální proměna časopisu
- s. 132 **Tab. 4** – Zastoupení funkčních stylů v časopise *Sestra*

Obrázky

- s. 133 **Obr. 1** – Obsah *Zdravotnické pracovnice* 3/1991
- s. 133 **Obr. 2** – Titulní strana *Zdravotnické pracovnice* 3/1960
- s. 133 **Obr. 3** – Titulní strana *Zdravotnické pracovnice* 3/1991
- s. 134 **Obr. 4** – Titulní strana *Sestry* 1/1991
- s. 134 **Obr. 5** – Titulní strana *Sestry* 1/1996
- s. 134 **Obr. 6** – Titulní strana *Sestry* 1/2001
- s. 134 **Obr. 7** – Titulní strana *Sestry* 1/2006
- s. 134 **Obr. 8** – Titulní strana *Sestry* 1/2011
- s. 135–139 **Obr. 9–14** – Ukázky textů odborného stylu (91/1 příl. s. 4–5; 96/6 s. 17; 01/1 s. 30–31; 06/12 s. 53; 11/1 s. 62; 11/12 s. 45)
- s. 140 **Obr. 15** – Ukázka textu učebního stylu – Test odborných znalostí (91/4 s. 31)
- s. 141 **Obr. 16** – Ukázka textu učebního stylu – Kurz anglického jazyka (06/12 s. 20)
- s. 142–144 **Obr. 17–21** – Ukázky textů uměleckého stylu (91/1 s. 32; 91/2 obálka; 91/4 s. 32; 96/6 s. 20; 91/3 s. 32)
- s. 145–150 **Obr. 22–29** – Ukázky textů publicistického stylu (96/6 s. 23; 01/12 s. 34; 06/12 s. 25; 11/1 s. 4; 91/1 s. 1; 96/6 s. 20; 06/1 s. 11, 06/1 s. 12)
- s. 151–153 **Obr. 30–36** – Ukázky textů reklamního stylu (91/1 s. 33; 01/1 s. 16; 96/6 s. 29; 11/1 s. 59; 11/1 s. 65; 11/12 s. 47; 06/12 s. 19)
- s. 154–155 **Obr. 37–44** – Ukázky textů administrativního stylu (96/1 s. 14; 91/4 s. 26; 96/6 s. 24; 01/1 s. 20; 06/12 s. 59; 11/12 s. 65; 06/12 s. 47; 11/1 s. 13)

Dotazník s. 156–159

Tabulky

Tab. 1

Komunikační funkce	Funkční styl
Estetickoaktualizační ve vyprávění, řidč. popisu v dialozích s důrazem na aktualizaci	Styl umělecký prozaický dramatický poetický
Konverzační v prostředí soukromém v prostředí veřejném	Styl konverzační (kolokviální) soukromý veřejný
Epistolární (korespondenční) v prostředí soukromém v prostředí veřejném	Styl epistolární soukromý veřejný
Odborná teoretická praktická popularizační	Styl odborný vědecký odborněpraktický odborněpopularizační
Právně-administrativní (úřední)	Styl právně-administrativní (úřední)
Ekonomická (hospodářská)	Styl ekonomický (hospodářský)
Propagační	Styl propagační (reklamní)
Získávací pro ideologii	Styly ideologické (např. náboženský)
Publicistická (novinářská) zpravodajská úvahová interviewová přesvědčovací (persvazivní)	Styl publicistický (novinářský) zpravodajský úvahový interviewový přesvědčovací
Esejistická	Styl esejistický
Direktivní	Styl direktivní
Orientační	Styl orientační

Tab. 2

Havránek (1932)	Bečka (1992)	Chloupek (1994)	Jelínek (2003)	Čechová (2008)
komunikativní – hovorový		prostě sdělný, hovorový	konverzační	prostěsdělovací
prakticky odborný – pracovní	prakticky odborný	odborný	odborný	odborný (+ esejistický a učební)
teoreticky odborný – vědecký	teoreticky odborný			
estetický – básnický	umělecký	umělecký	umělecký	umělecký
novinářský	publicistický	publicistický	publicistický	publicistický reklamní
	normativní jednací	administrativní	právně- administrativní / ekonomický	administrativní (+ jednací, direktivní, inzerce)
		rétorický		rétorický
		esejistický a epistolární	epistolární a esejistický	
	hospodářský		propagační ideologický	
			direktivní a orientační	

Tab. 3

<i>Sestra</i>	Obálka	Počet čísel	Počet stran	Formát	Cena
1991/1	nová	5	32 + 8	21x29,5	9 Kčs
1992/2	nová	6	32 + 8	21x29,5	9 Kčs
1993/3	nová	6	32 + 8	21x29,5	14 Kčs/Kč ^{od č. 3}
1994/4	od č. 3 nová	6	32 + 8	21x29,5	14 Kč
1995/5	nová	6	(38) 40	21x29,5	14 Kč
1996/6	nová	6 + příl. 1-9	30-40 + 4-18	21x29,5	20 Kč/20 Sk
1997/7	viz 96	6 + 10-20	30-40 + 12-33	21x29,5	30 Kč/30 Sk
1998/8	viz 96	6 + 21-31	30-40 + 10-24	21x29,5	30 Kč/30 Sk
1999/9	viz 96	9 + 33-41	28-40 + 8-20	21x29,5	30 Kč/33 Sk
2000/10	viz 96	9 + 42-56	20-40 + 8-26	21x29,5	40 Kč/48 Sk
2001/11	nová	11 (č. 7-8)	46-54	21x27,5	44 Kč/55 Sk
2002/12	viz 01	11 (č. 7-8)	46-87	21x27,5	49 Kč/59 Sk
2003/13	viz 01	11 (č. 7-8)	47-86	21x27,5	55 Kč/69 Sk
2004/14	viz 01	11 (č. 7-8)	47-87	21x27,5	55 Kč/74 Sk
2005/15	od. č. 4 a 10 změna	11 (č. 7-8)	55-75	21x27,5	55 Kč/74 Sk
2006/16	viz 05/10	11 (č. 7-8)	(59)	21x27,5	55 Kč/74 Sk
2007/17	viz 05/10	11 (č. 7-8)	(59)-73	21x27,5	55 Kč/74 Sk
2008/18	viz 05/10 + obměna zápisu titulků	11 (č. 7-8)	(57)-72	21x27,5	55 Kč/74 Sk
2009/19	viz 08 + od č. 7-8 stínovaný nadpis	11 (č. 7-8)	70-81	21x27,5	50 Kč/2,32 €/70 Sk
2010/20	nová	11 (č. 7-8)	(81)-97	22x27,5	55 Kč/2,32 €/70 Sk
2011/21	viz 10 + u č. 4 -6 malá obměna titulků	11 (č. 7-8)	(65)-83	22x27,5	55 Kč/2,32 €/70 Sk

Tab. 4

FS/ročník	1991	1996	2001	2006	2011
Odborný					
Učební					
Umělecký					
Publicistický					
Reklamní					
Administrativní					

Obrázky

Obr. 1

OBSAH

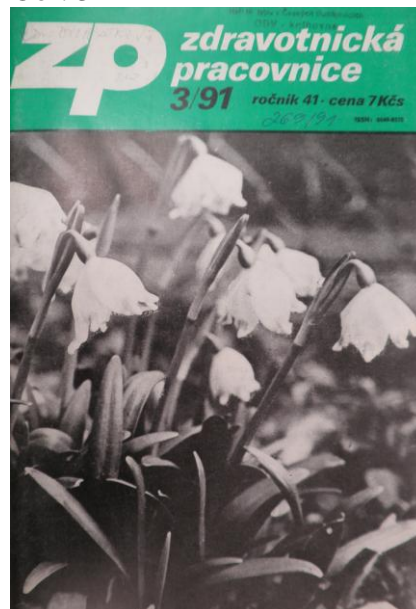
131 — Doc. PhDr. M. Staňková, CSc.: Máme nedostatek sester?
133 — R. Andršt, J. Kubištová, J. Kašílková: Kонтинуální arteriovenózní hemofiltrace (CAVH)
134 — Z. Myslivečková: Význam pomaturitního studia v oboru ARIP pro sestru na dialyzačním středisku
136 — J. Pavlicová: Kompetence dialyzační sestry v péči o pacienta
138 — V. Vavříková a kol.: Potřeba úpravy souboru metodických pokynů transfúzní služby pro hemodialýzu
140 — Z. Šaldová, R. Honzák: Dialyzovaný pacient, nebo narkoman?
141 — J. Hrušovská: Práce sestry s dětským pacientem v chronickom dialyzačnom programe
144 — PhDr. S. Bezáková: Problémové metody — prostriedok aktivizácie vo vzdelávaní sestier
146 — I. Pintířová: Sestra a volný čas nemocných
151 — A. Sehnalová: Profesionální přístup sestry k práci
153 — M. Staňková: Práce sestry pro sociální službu při péči o staré a dlouhodobě nemocné na nemocničním oddělení
156 — M. Hanušová: Některé psychologické aspekty u osamělých žen-matek
159 — PhDr. O. Čálek, CSc.: Přístup zdravotníka k nevidomé osobě
164 — PhDr. Z. Slimáková a kol.: Význam zubnej pasty v stomatologickej prevencii
166 — Prof. MUDr. J. Pogády, DrSc., M. Šalingová: Ďalšie vzdelávanie SZP a rozvoj ošetrovateľstva v psychiatrii
169 — Napsali jste nám
172 — Zprávy
177 — Co chcete vědět
178 — Z odborné literatury
180 — Ze světa
183 — Z historie
187 — Dobrá rada
187 — Medicínske historky
190 — František Ditttrich: Hříčka přírody (povídka)
192 — Křížovka

Obsahuje přílohu Československé ošetrovatelství 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Puchýřnaté choroby kůže a jejich ošetřování

J. Jásenská,
kožní klinika FN, Hradec Králové

Na úvod si dovolueme představit skupinu onemocnění známých pod souhrnným názvem puchýřnaté dermatózy. U těchto onemocnění je základní a zároveň primární eflorescencí puchýř, který může být z morfolického hlediska lokalizován v různých strukturách kůže. Pro jednoduchost se zmíníme o dvou základních lokalizacích: 1. puchýř intraepidermální, lokalizovaný v epidermis a vznikající hromaděním tekutiny uvnitř epidermis; 2. subepidermální puchýř, který vzniká v oblasti horního koria v bezprostřední blízkosti epidermis.

Do první skupiny řadíme onemocnění tzv. skupiny pemphigus vulgaris. Do skupiny druhé řadíme jednotku nazvanou dermatitis herpetiformis Duhring. V oblasti tzv. bazální membrány pak vznikají onemocnění, mezi která můžeme zařadit např. pemfigoid či jednotku určenou na základě nových poznatků v oblasti výzkumu těchto onemocnění — jde o epidermolysis bullosa acquisita (získaná — nikoliv tedy již dříve popsáné četné vrozené formy).

Etiologicky je tato skupina onemocnění

ní ne zcela jasná. Existuje řada poznatků týkajících se jak biochemie, tak elektronmikroskopie a imunologických pochodů, které hrají roli u těchto onemocnění, nicméně primární příčina, jak již bylo řečeno, zůstává nejasná.

Skupina pemfigu

V terapii skupiny onemocnění pemphigus vulgaris jsme stále závislí na použití kortikosteroidů, případně imunosupresivních léčiv. I přes vedlejší účinky této terapie znamenalo zavedení těchto léků podstatný skok vpřed. Pemphigus vulgaris či jeho různé formy vytvářejí kožní léze kdekoliv na kůži, ale i na sliznicích. Ošetřování slizničních lézí, jakož i vedení terapie, může být mírně odlišné. Pemphigus vulgaris může vykazovat i projevy pouze na sliznicích dutiny ústní či faryngu. Na rozdíl od kožních lézí však léze slizničních rychle erodují a vykazují subjektivně velkou bolestivost. Proto u těchto lézí se snažíme terapeuticky zasáhnout co nejrychleji s aspektem na možnost přijímání normální či kašovitě stravy takovými nemocnými. Kromě podávané kašovitě stravy u nemocných s četnými erozemi provádíme i výplachy heřmánkem, dutinu ústní vytváříme borax-glycerinem či tinkturou s benzocainem. U lézí na kůži směřuje lokální terapie k zasychání erozí a jejich následně

reepitelizací. Používáme běžně dostupné prostředky, jako jsou roztoky organických barviv, event. známá epitelizancia. Vlastní perorální terapie se zahajuje vysokou denní dávkou kortikosteroidů s pozvolným snižováním dávky, ordinované podle klinického stavu (klinické zlepšení). Nemocní jsou ovšem nuceni dále přijímat tzv. udržovací dávky za laboratorních kontrol parametrů nezbytných k vyloučení komplikací těmito léky. K zamezení těchto komplikací i zde můžeme terapeuticky zasáhnout eventuálním podáním anabolik, kalia atd. Dalším možným způsobem je podání imunosupresiv. I zde však je nutno monitorovat případné vedlejší účinky. Na naší klinice byla již před lety zavedena terapie plazmaferézou spočívající v eliminaci (odstranění) protilátek a imunních komplexů antigen-protilátka ze sér nemocných. Tato terapie přinesla efekt nejen ve zlepšení klinického obrazu nemocných, ale umožnila i snížit dříve požadovanou udržovací dávku kortikoidů. Všichni nemocní s touto diagnózou jsou na naší klinice dispenzarizováni.

Častěji se ovšem můžeme setkat s diagnózou pemfigoidu, tj. onemocnění postihujícího především starší jedince. I toto onemocnění se projevuje tvorbou puchýřů na kůži celého těla bez zvláštní predilekce, puchýře jsou napjaté s čirým obsahem, event. s přítomností krve, na rozdíl od pemfigu se eroze poměrně rychle hojí. Slizniční projevy jsou méně časté. I zde postupujeme obdobně jako v předchozím případě, zejména pokud jde o lokální terapii.

Onemocnění reprezentující skupinu puchýřnatých chorob s uložení puchýře pod epidermis představuje jednotka dermatitis herpetiformis Duhring. Puchýřky jsou kdekoliv lokalizovány, většinou však spíše drobné, s čirým obsahem a napjatou kryptou. Projevy intenzivně svědí či pálí a to již v období před vlastním vznikem lézí. Onemocnění však může mít polymorfni obraz, tzn. že nejsou přítomny pouze puchýřky, ale i papulky, kopřiv-

kové pupeny, skvrnky. V terapii tohoto onemocnění je sulfapyridin či sulfon lékem volby. Zevně podáváme zejména protisvědivě působící tekuté pudry, event. masti s kortikoidy. Nutná je laboratorní kontrola methemoglobinu při terapii sulfony. Vzhledem k tomu, že onemocnění je často spojováno s postižením tenkého střeva ve smyslu coeliakie, je mnohými autory doporučována bezlepková dieta. V dnešní době se situace ve zásobování

bezlepkovými produkty poněkud zlepšila, na potvrzení lékaře se nabízí možnost zásilkové služby obchodního domu Kotva. Suroviny jsou prodávány a vyráběny i východočeskými pekárnami v Pardubicích.

U rozsáhlých erodovaných lézí jsou nověji v zahraničí užívány i polyuretanové pěny známé u nás jako SYSpur-derm, ovšem navíc s naneseným růstovým faktorem podporujícím rychlé hojení a epitelizaci léze.

Poznámky k příjmu mléka v ČR z hlediska prevence a léčby osteoporózy

Prof. MUDr. Jaroslav Blahoš, DrSc., přednosta interní kliniky ÚVN Praha, vedoucí Osteocentra v ÚVN Praha, předseda České lékařské společnosti J. E. Purkyně

Obecně lze konstatovat, že příjem mléka jako přirozeného zdroje vápníku je u nás nižší, než doporučují normy (tj. minimálně 1 g vápníku denně). Dostatečný příjem vápníku je přitom nutno považovat za podmínku léčby a prevence osteoporózy. Ve vlastní studii jsme sledovali příjem vápníku u 70letých žen. Cínil průměrně 730 (+ - 175) mg denně. Ženy, které prodělaly zlomeninu krčku stehenní kosti, která je starších osob téměř vždy osteoporotického původu, měly příjem pouhých 435 (+ - 233) mg. Tato naše zjištění potvrzují známé údaje i jiných autorů o ochranném vlivu vápníku na kost.

U mladých osob, které mají nízký přívod vápníku, se vyvíjí kompenzační mechanismus, který vede ke zvýšenému vstřebávání vápníku ze střeva. Je to jakýsi ochranný mechanismus mladých lidí. U starších osob však tento kompenzační mechanismus slabne nebo vůbec vymizí. Nedostatečný přívod vápníku se pak projeví mnohem důrazněji.

V období růstu je dostatečný příjem vápníku mimořádně důležitý proto, aby si mladý organizmus vytvořil co největší zásoby vápníku. Čím jsou tyto zásoby v kostech větší, tím méně se projevuje jeho nedostatek při normálním úbytku kostí, tj. již zhruba od 35. roku věku.

Některé odborné společnosti České lékařské společnosti J. E. Purkyně opakovaně upozorňovaly na nezbytnost přiměřeného přívodu vápníku mlékem, a v tomto směru bude nyní intenzivně pracovat i naše nová společnost - Společnost pro metabolická onemocnění skeletu. Spolupráce zainteresovaných složek s touto naší odbornou společností je nezbytná.

MLÉKO DO ŠKOL

Mléčné svačiny za zvýhodněnou cenu pro žáky všech stupňů nabízí

Laktea, o.p.s.

Za svačinkovou krabičku přírodního nebo ochuceného mléka (vanilkové, banánové, jahodové nebo čokoládové) v obalu Tetra Pak s trvanlivostí 4 měsíce zaplatí školák pouze 5 Kč.

LAKTEA, o.p.s.:

- uzavírá smlouvy s mlékárnami a dodávce mléka a zajišťuje jeho rozvoz,
- hradí odměnu distributorovi (školníkovi či hospodářce školy),
- dodá škole letáky s vysvětlením významu mléka pro zdravou výživu,
- poskytuje „mlíčenky“ - kupóny pro odběr mléka, které jsou dvakrát ročně slosovány a výherci obdrží od sponzorů akce ceny.

Blíže informace podá:

Ing. Zdeněk Hoffmann, LAKTEA, o.p.s.
Dukelských hrdinů 18/973, 170 00 Praha 7
tel./fax: 02/876 749-50

Menopauza rizikové období ženy

Mezi 45. – 50. rokem života ženy vyhasínají funkce obou vaječníků. Snižuje se postupně produkce ženských pohlavních hormonů (estrogenů a gestagenů) až do úplného vymizení. Tyto změny s sebou přinášejí řadu subjektivních i objektivních obtíží, které můžeme zahrnout pod tzv. klimakterický syndrom. Ten můžeme rozdělit na časný a pozdní.

Do **časného klimakterického syndromu** řadíme neurovegetativní poruchy (pocení, návaly tepla, bolesti hlavy, nervozita, podrážděnost, nespavost, poruchy sekreční – vysychání sliznic, bolesti při pohlavním styku, časté záněty spojivky atd.).

Pozdní metabolický syndrom: urychlení osteoporotických změn přináší zvýšené riziko častých zlomenin, popřípadě i invalidizaci, poruchy metabolismu tuků, a aktivace prokoagulačních procesů, přináší s sebou zvýšené riziko cévní mozkové příhody a infarktu myokardu.

Estrogendeficitní syndrom je také diskutován v souvislosti s Alzheimerovou nemocí. Žena v tomto období je vystavena zvýšenému riziku některých civilizačních chorob. Nejčastější příčinou úmrtí žen v postmenopauzálním období je infarkt myokardu. Křivka rizika je stejného tvaru u žen jako u mužů, s tím rozdílem, že u ženy stoupá riziko tohoto onemocnění o 10 let později než u mužů, přikládá se význam ochrannému vlivu estrogeny. Zlomeniny krčku stehenní kosti jsou až ze 6 % příčinou úmrtí zejména star-

ších žen. Každá žena má v tomto období právo na zachování vitality a plnohodnotného života, čehož můžeme docílit náhradou chybějících hormonů estrogenů a gestagenů. Důležitým faktorem volby léčby je otázka, zda žena není po hysterektomii. Pokud ano, stačí doplnit pouze estrogeny. Pokud má zachovanou dělohu, musí spolu s estrogenovou terapií užívat také gestageny. Každá žena má právo zvolit si léčbu, která je pro ni nejhodnější, po konzultaci se svým ošetřujícím lékařem. Máme několik možností – tablety, náplasti nebo úplně nová moderní terapie gelovou formou ke kožnímu používání. Tablety metabolizují v játrech, a proto mohou nepříznivě ovlivnit metabolismus tuků a kaskádu srážecích procesů ve smyslu zvýšené pohotovosti ke srážecím dějům. Léky pro kožní aplikaci obcházejí játra, tudíž přímo působí na cílový orgán a tkáňové receptory.

Gelová forma přináší nové možnosti jako individualizace dávky estrogenů vzhledem k hormonálnímu profilu ženy, což je podle nejnovějších studií velice důležitý aspekt léčby. Snižuje se riziko předávkování doprovázené bolestmi nebo napětím v oblasti prsů a pocity otoku v malé pánvi nebo v břišní krajině. Gel ke kožnímu používání (Oestrogel) je přírodního původu a v České republice je k dispozici od roku 1997. Za tuto dobu nebyly zaznamenány alergické reakce nebo jiné vedlejší účinky.

Jedná se průhledný, nemastný gel, který si pacientka aplikuje po konzultaci s lékařem pomocí dávkovacího měřítka na oblast předloktí, paží, ramen, stehů nebo v oblasti břišní krajiny.

Pokud žena není po operaci dělohy, je důležité doplnění i progesteronu. Máme k dispozici jak syntetické preparáty, tak i přírodní

30 Sestra 1 / 2001

mikronizovaný progesteron (Utrogestan), který může navodit hladinu progesteronu tak jako za fyziologických podmínek, a léčba není komplikovaná řadou nežádoucích účinků syntetických preparátů jako například vypadávání vlasů.

Hormony nejsou zázračnou zbraní ani studnicí mladosti. Mohou však zmírnit silné obtíže až do úplného odstranění a navodit příznivý postoj k životu, radost z okamžiku a umění prožít hezkou chvíli.

A to je tajemství plnohodnotného stárnutí.

PR

Jiřina Friedová

Rheumatologický ústav Praha
(korandova@revma.cz)

SOUHRN Psoriáza (lupénka) je kožní onemocněním charakterizované nepravidelnými kožními lézemi s šupinatěním povrchu. Nejčastější lokalizací jsou lokty, kolena a křtice. Kromě těchto „predilekčních“ lokalizací se však můžeme s projevy lupénky setkat i na jiných místech těla nemocného. V článku se zaměřuji na účinnost některých léků.

SUMMARY Psoriasis is a skin disease that is characterized by irregular skin lesions with scaling. The lesions most commonly occur on the elbows, knees and scalp. The disease can also affect other parts of the body. In the article I address the effectiveness of some medications

Účinnost adalimumabu při léčbě psoriatické artritidy

Psoriatická artritida je zánětlivé revmatické onemocnění, u něhož se kombinují kožní psoriatická postižení se specifickým postižením kloubním. V průběhu choroby tak dochází nejen k anatomickým a funkčním změnám, ale má také negativní psycho-sociální dopad. Prakticky vždy vede PsA ke změně kvality života nemocného.

➤ Stejně jako u lupénky není příčina psoriatické artritidy (PsA) jasná. Na vzniku se podílí více faktorů: dědičnost, zevní prostředí, infekce atd. Etiologii PsA neznáme, terapie je symptomatická.

Projevy PsA

PsA nejčastěji začíná kožními příznaky a až později se objevuje artritida, pouze v 5 % případů je tomu naopak. Pouze v 10–15 % případů vznikají oba syndromy (kožní i kloubní) současně, a to v průběhu jednoho roku. Jen u případů společného začátku obou syndromů lze vysledovat souvislost mezi tíží obou. V ostatních případech zhoršení jedné složky nemocí nebývá provázeno zhoršením druhé. Setkáváme se pak s případy těžké artritidy při minimální psoriáze nebo těžké psoriáze při minimální artritidě. Nejzávažnějšími jsou případy těžké psoriázy doprovázené těžkou artritidou.

Terapie

Hlavním cílem lékařů i ošetrovatelského personálu je potlačit projevy kloubního zánětu a potlačit, nebo alespoň zastavit projevy kožní. Součástí péče je zvládnutí vlivu choroby na psychiku nemocného. Základními léky používanými k terapii PsA jsou nesteroidní antirevmatika (NSA), kortikoidy a chorobu modifikující léky (DMARD – disease modifying antirheumatic drugs).

- ▶ NSA – tlumí bolest, v plných dávkách mají antiinflogistický účinek (např. diklofenak, ibuprofen atd.). Tyto léky nezasahují do vlastní patofyziologie choroby.
- ▶ Kortikoidy – mají silný protizánětlivý efekt, používají se převážně intraartikulárně,

protože při systémovém podávání (per os nebo intramuskulárně) mají sice většinou dobrou účinnost, ale při vysazení často dochází k rebound fenoménu, tj. ke zhoršení kožních projevů lupénky.

- ▶ DMARD (sulfasalazin, methotrexát, leflunomid, cyklosporin A) – tlumí nejen subjektivní obtíže, ale i zánětlivé a některé i destruktivní kloubní změny.
- ▶ Biologické léky – k terapii závažných forem PsA, v poslední době jsou k dispozici nové léky z řady biologických léků (Humira, Enbrel a Remicade). Jedná se o preparáty namířené přímo proti TNF alfa (tumor nekrotizující faktor), jednomu z hlavních cytokinů, který odpovídá za vznik a rozvoj zánětu. Biologické léky tento cytokin účinně potlačují.

Také biologické léky mají nežádoucí účinky (TBC) a jsou drahé, a tak jejich použití podléhá standardům pro terapii PsA biologickými léky vypracovaným ČRS. Zacházet s nimi mohou jen specializovaná pracoviště, v ČR 20 center/ zdravotnických zařízení.

Pravidla biologické léčby

- * Léky blokující TNF jsou indikovány pacientům, kteří nedostatečně odpovídají na léčbu minimálně dvěma léky modifikujícími průběh choroby. Jedním z nich by měl být methotrexát (MTX). DMARD musejí být podávány dostatečně dlouho (6 měsíců) a v dostatečné dávce (MTX 20–25 mg 1krát týdně).
- ▶ Aktivita choroby musí být hodnocena jako vysoká.
- ▶ Látky blokující TNF mohou být přidány k methotrexátu nebo jinému DMARD, nebo použity samostatně.

POJMY

▶ PASI – psoriasis area and severity index, tj. index hodnotící rozsah a tíži psoriázy. Zohledňuje základní tři vlastnosti psoriatických eforescencí: erytém, induraci a olupování kůže. Hodnotí se zvlášť oblast hlavy, trupu, horních a dolních končetin. Intenzita uvedených tří vlastností se hodnotí na škále 0–4 (0 – bez příznaků, 1 – ojedinelé, 2 – mírné, 3 – výrazné, 4–6 velmi výrazné). Hodnoty pro uvedené oblasti se sčítají, výsledná se pohybuje mezi 0–72.

▶ GHOP – globální hodnocení onemocnění pacientem na Likertově škále 0–4 (0 – žádné onemocnění, 1 – mírné, 2 – středně těžké, 3 – těžké, 4 – velmi těžké onemocnění).

- ▶ Nebylo prokázáno, že by některý z léků blokujících TNF byl účinnější než jiný, neexistuje proto důvod k doporučení látky, která by měla být použita prioritně.

KAZUISTIKA

Pacient R. P. (36). Dg. psoriázy stanovena v roce 1991 a dg. PsA v srpnu 2002, šlo o onemocnění s kloubními i kožními projevy ve smyslu těžké artritidy a těžké psoriázy. Od počátku byl pacient léčen klasickým DMARD, bez dostatečného efektu. Při selhání standardní léčby bylo navrženo podání léčby biologické. Před jejím zahájením byl proveden rtg hrudníku (nativní snímek plic s negativním nálezem) a PPD test (negativní), fyzikální vyšetření a základní laboratorní screening: pacient splnil kritéria pro tento terapeutický postup. **Pacient měl 8 bolestivých a 4 otoklé klouby.** Bolest, hodnocená na vizuální analogové škále (VAS), byla 61 mm. Měl sedimentaci 6 za první hodinu, CRP 1,2. Ranní ztuhlost trvala 180 minut. GHOP (globální hodnocení onemocnění pacientem) bylo 3. Rozsah a tíže psoriázy byly před zahájením léčby závažné (PASI* 39,0). Terapie Humirou byla zahájena v listopadu 2005 (je dodávána jako injekční roztok 40 mg adalimumabu v 0,8 ml aqua pro injectione v předplněných injekčních stříkačkách. Pacient si po předchozí instrukci lék aplikuje sám 1krát za 14 dní s. c.) Po 2 týdnech léčby (po jediné injekci) se nález rapidně zmínil, artritida i psoriáza výrazně ustoupily. Po 12 týdnech léčby zůstaly z 8 bolestivých kloubů 4, otoky zmizely, bolest hodnocená podle VAS klesla ze 61 mm na 28 mm, ranní ztuhlost nebyla přítomna, GHOP bylo 1, PASI klesl na 16. ■

Kontinuální péče o pacienta se stomií

Péče o pacienty se stomií začíná ještě před zákrokem v chirurgické ambulanci. V tuto chvíli je úkolem lékaře pacientovi podrobně popsat jeho zdravotní stav a vysvětlit nevyhnutelnost operačního zákroku a následné léčby.

Před zákrokem (ale i kdykoli později) je nutné podat nemocnému informace tak, aby vše správně pochopil, což potvrdí podepsáním informovaného souhlasu. Stomická by sestra svými odbornými znalostmi, zkušenostmi, přehledem o sortimentu stomických pomůcek, ale i svou ochotou a empatií měla zaručit co nejlepší psychickou i fyzickou připravenost pacienta na operační zákrok. Je důležité, aby pacient měl dostatek informací o stomii a péči o ni, protože nedostatek informací a neznalost vyvolává pocity strachu, úzkosti, ale i méněcennosti a ostychu, což může vést až k sociální izolaci. Pokud si to pacient přeje, je možné do edukace a péče o stomii zapojit i rodinu a blízké. Při podávání informací je nutné přihlížet i na intelektuální a citovou úroveň pacienta, na jeho rodinné a sociální zázemí.

Ve všech fázích ošetřování a edukování nemocného je vhodné zajistit soukromí a intimitu nemocného, neméně důležitá je i psychická podpora a empatie.

Předoperační edukace spočívá nejen ve fyzické přípravě pacienta a poskytování informací, ale měla by také dodat nemocnému důvěru a sebejistotu. Úloha stomické sestry spočívá v obeznámení pacienta s tím, co je stomie, kde ji bude mít, vyznačení místa stomie, jaké druhy

stomických pomůcek existují. K tomuto účelu je dobré mít k dispozici náčrty, brožurky, letáčky, prospekty a vzorky stomických pomůcek.

Pooperační péče na MOJIP OO (mezioborová jednotka intenzivní péče operačních oborů) a ARO spočívá v kontrole barvy stomie, edému, lokalizace, velikosti, sledování množství střešního obsahu, parastomální kůže, přilnavosti pomůcky. Již na těchto odděleních začínají stomické sestry edukovat pacienta ohledně používání stomických pomůcek, včetně praktických ukázek.

Péče na standardním oddělení spočívá nejen v kontrolách stomie sestrou, ale součástí je také praktický nácvik používání stomických pomůcek a příslušenství. Na našem oddělení využíváme k nácviku péče o stomii nejen převazovnou místnost, ale i koupelnu, která je vybavena velkým zrcadlem, sprchou a odkládacím pultem.

Při praktickém nácviku stomická sestra kontroluje také teoretické znalosti pacienta, eventuálně je doplňuje. Sestra by měla mít na paměti, že všechny informace musí nemocný dostávat po malých dávkách. Je třeba počítat s tím, že si z tohoto náročného období pacient pamatuje velmi málo, je často ve stresu a s největší pravděpodobností hůře zpracovává informace. Proto je potřeba nemocnému trpělivě, srozumitelně a opakovaně vysvětlovat vše, co potřebuje vědět a znát.

Při zapojování rodiny do edukace je nutné, aby s tímto krokem nemocný souhlasil. Příbuzní obdrží informační materiály a absolvují jak teoretickou edukaci, tak i praktickou ukázkou ošetřování stomie. Pacientům a jejich rodinám můžeme také zapůjčit DVD či CD týkající se péče o stomii.

Při propuštění do domácí péče poskytneme pacientovi, případně jeho rodině, kontakt na stomickou sestru, klub stomiků, stomickou poradnu, stomalinku konkrétní firmy, jejíž pomůcky nemocný používá.

Spolupráce s agenturami domácí péče začíná zpravidla již během hospitalizace. Jedná se ze-

SOUHRN Kontinuální péče o pacienty se stomií hraje velmi důležitou roli v dalším životě každého nemocného, a základem je dobrá spolupráce a důvěra mezi pacientem a stomickou sestrou.

Klíčová slova: mezioborová jednotka intenzivní péče operačních oborů, empatie, edukace

SUMMARY Continuous care of patients with stoma based on good cooperation and trust between the patient and stoma nurse plays an important role in the life of each patient.

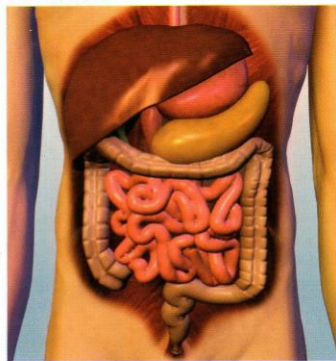
Key words: interdisciplinary surgical ICU, empathy, education

jména o případy, kdy se objeví obtíže při ošetřování stomie, jako například situace, kdy v se okolí stomie nacházejí píštěle, nebo se operační rána v blízkosti stomie hojí per secundam. V takovém případě si personál agentury přijde osobně převzít stomika do své péče. Služby agentury domácí péče zajišťujeme i v případě, že si nemocný ani jeho rodina netroufají pečovat o stomii sami, ať už ze strachu nebo z odporu, který pohled na stomii často vyvolává.

Stomická poradna v nemocnici Nový Jičín funguje v současné době denně. Po propuštění z nemocnice je na první kontrolu do poradny stomik pozván do 1 týdne, další kontrola je po 3 týdnech a dále po 2 až 3 měsících. Stomická poradna zajišťuje pomůcky, pomáhá dohlížet na finanční limity, kontroluje stomii a správné používání stomických pomůcek. Provádí poradenskou činnost a spolupracuje s klubem stomiků.

Klub stomiků v Novém Jičíně vznikl v roce 1992, zaregistrovaný je od roku 1995. Zajišťuje rekondiční pobyty, schůzky stomiků, turistické vycházky, zájezdy apod. Nejznámější je výšlap na Svinec vždy na ukončení roku. Spolupracuje i s jinými kluby, například v Ostravě, Opavě, ale i s kluby v Polsku a na Slovensku apod. Pořádá přednášky odborných lékařů a stomických sester a předvádí praktické ukázkové stomických pomůcek dostupných na našem trhu.

Cecílie Ondryášová, Jaroslava Grulichová
Chirurgické oddělení, Nemocnice s poliklinikou Nový Jičín
(Cecilie.Ondryasova@nspnj.cz)

Kazuistika

Pacientka T. H. (1935) přijata na oddělení pro celkové zhoršení stavu, dehydrataci.

Přidružená onemocnění: hypertenzní nemoc II. stupně, parkinsonský syndrom v léčbě neurologa, polyartróza stp. po TEP kyčle l. dx, inkontinence moči – urgentní, inkontinence stolice.

Stav při přijetí: Pacientka byla klidná, orientovaná. Byla zhodnocena porucha soběstačnosti v oblasti mobility, hygieny, oblékání a vyprazdňování. Pacientka byla zcela imobilní. V rámci prevence pádu a úrazu byla pacientka uložena na polohovací postel a zvednuty obě zábrany. Prostřednictvím rozhovoru s pacientkou byla zjištěna stresová inkontinence, proto byl kladen důraz na dostatečnou hygienu genitálií a péči o pokožku. Podle ordinace lékaře byla zahájena infuzní terapie.

Medikace: Agen, Coaxil, Flavobion, Warfarin, Sorbifer, Verospiron, Apo-Allopurinol

Ošetrovatelské diagnózy:

1. dehydratace
2. potenciální riziko porušení kožní integrity z důvodu inkontinence
3. porucha soběstačnosti v oblastech hygieny, mobility, vyprazdňování, příjmu potravy a tekutin, oblékání z důvodu imobility
4. riziko pádu/úrazu z důvodu onemocnění pohybového aparátu
5. porucha močení z důvodu inkontinence
6. porucha vyprazdňování stolice z důvodu inkontinence

Plánování:

Cíl 1: Udržení objemu tekutin na optimální úrovni

Cíl 2: Nedojde k narušení kožní integrity

Cíl 3: Rozpoznání a uspokojení individuálních potřeb

Cíl 4: Snažit se zabránit pádu/úrazu

Cíl 5: Zabránění vzniku močové infekce

Cíl 6: Pacient se pravidelně vyprazdňuje

Realizace – ošetrovatelské intervence:

- ▶ Sleduj příjem tekutin, sleduj kožní turgor.

- ▶ Sleduj stav výživy, hydrataci.
- ▶ Pečuj o hygienu kůže.
- ▶ Polohuj nemocnou minimálně à 2 hodiny.
- ▶ Prováděj hygienickou péči, krmení, oblékání.
- ▶ Motivuj pacientku, aktivně zapoj rodinu nemocné.
- ▶ Uprav lůžko a udržuj jej v suchu a čistotě.
- ▶ Předcházej vzniku pádu – zábrany, signalizační zařízení.
- ▶ Posuď příčiny a faktory přispívající k inkontinenci moči.
- ▶ Informuj o přiměřeném příjmu tekutin v menších dávkách, minimálně 2000 ml/24 hod., 3 hod. před spaním pití vyluč.
- ▶ Informuj o nevhodných tekutinách (káva, čaj, alkohol, kola).
- ▶ Zabezpeč vhodné pomůcky při inkontinenci.
- ▶ Zabezpeč výměnu absorpčních pomůcek p. p., umyj pacientku po každém pomočení.
- ▶ Ošetři pokožku v perineální oblasti, použij vej zásypy a krémy.
- ▶ Podávej léky podle ordinace lékaře.

Vyhodnocení: Pacientka byla po stabilizaci stavu přeložena na oddělení následné péče, kde se ve stanovených ošetrovatelských intervencích pokračovalo. Během pobytu pacientky na interním oddělení se dbalo na dostatečnou hygienu genitálií a péči o pokožku. Díky těmto intervencím nedošlo k porušení kožní integrity a vzniku následných komplikací. Pozitivně byla ohodnocena spolupráce s rodinou pacientky, která se podílela na ošetrovatelských intervencích.

Mgr. Lenka Vybíhalová

interní oddělení, Středomoravská nemocniční a. s. –
odštěpný závod Nemocnice Prostějov, SZŠ Prostějov
(L.li@seznam.cz)

LITERATURA

- MIKŠOVÁ, Z., FRONKOVÁ, M., ZAJÍČKOVÁ, M. Kapitoly z ošetrovatelské péče II. (Ošetrovatelský proces při sledování fyziologických funkcí klienta, nemocného). 1. vyd. Válašské Meziříčí: Nalios, 2002. 72 s.
- ZIKMUND, J. Inkontinence moči u žen. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 132 s. ISBN 80-246-0164-8.
- TRACHTOVÁ, E. a kol. Potřeby nemocného v ošetrovatelském procesu. 2. vyd. Brno: Mikadapress, 2004. 186 s. ISBN 80-7013-324-4.

TEST ODBORNÝCH ZNALOSTÍ

Na ambulanci interního oddělení byl ze zaměstnání přivezen 42letý pacient J. Z. Službukonajícím lékařem a sestře vylíčil svoje obtíže takto:

»Vždy jsem byl zdravý, nikdy jsem neměl zažívací obtíže, mohl jsem jíst cokoliv. Jen v posledních dvou letech někdy trpím po tučných jídelch plynatostí. Včera jsem měl k večeři knedlíky s vajíčkem. Krátce po ulehnutí, kolem 22. hodiny, se objevila veliká plynatost. Musel jsem vstát, ale při pohybu jsem neměl úlevu, ani sklenka koňaku mi nepomohla. Chtělo se mi zvracet, ale nezvracel jsem. Bolest v břiše byla velmi nepříjemná, až křečovitá. Kolem půlnoci se mi ulevilo a usnul jsem. Ráno jsem byl už bez obtíží, jen jsem pociťoval tlak v pravém boku. Nesnídal jsem. Až v práci, když mi bylo zcela dobře, jsem si vzal jen čaj a housku. Po konfliktu se spolupracovníkem se objevily podobné potíže jako večer. Bolesti byly daleko silnější, křečovitější, a šířily se z břicha do zad, k pravé lopatce. Několikrát jsem zvracel, ale neulevilo se mi. Spolupracovníci mne odvedli k závodnímu lékaři, který mi dal nějakou injekci a poslal mě hned k vám.«

Po vyšetření lékař zjistil značnou obezitu, horečku a při fyzikálním vyšetření výraznou pohmatnou bolestivost v pravém podžebří. Na základě vyšetření a anamnézy stanovil diagnózu.

I. Jakou diagnózu byste udělala Vy?
a) prostá (nekomplikovaná) žlučnková kolika

b) žlučnková kolika s počínajícím zánětem jater
c) žlučnková kolika s počínajícím zánětem žlučnicku

II. Žlučnkovou koliku může vyvolat:

1. jídlo
2. tělesná námaha
3. psychická zátěž
4. hladovění

Varianty řešení:

- a) všechny uvedené možnosti
- b) jen 1
- c) 1 + 2 + 4
- d) 1 + 2 + 3

III. Funkce normálního žlučnicku je:

- a) vyrábět žluč z krevního barviva
- b) odstraňovat ze žluči toxiny a bakterie
- c) zahušťovat a skladovat žluč
- d) přivádět žluč z jater do duodena

IV. Zatímco lékař vyšetřoval nemocného, dotázala se sestra závodního lékaře, jakou injekci nemocnému aplikoval před převodem do nemocnice. Zjistila, že to byl Papaverin-Atropin. Hlavní účel podaného léku byl:

- a) odstranění spazmů hladkého svalstva
- b) snížení žaludeční a střevní sekrece
- c) zvýšení peristaltiky žlučnicku
- d) snížení citlivosti na bolest

V. Častou komplikací akutního onemocnění žlučkových cest je také

postizení slinivky břišní. Tuto komplikaci charakterizuje zvýšení:

- a) aminotransferáz (transamináz)
- b) amyláz
- c) alkalických fosfatáz
- d) kyselých fosfatáz

VI. Po prvním dnu hospitalizace se u našeho nemocného objevila žloutenka. Se změnou barvy kůže se změnila i barvy moči a stolice. Moč obsahující bilirubin má barvu:

- a) červenou
- b) slámově žlutou
- c) černou
- d) oranžovou

VII. Barva stolice charakteristická pro obstrukční ikterus je:

- a) světle žlutá
- b) černá dehtová
- c) světle šedá
- d) hnědá

VIII. U našeho pacienta došlo k uzávěru žlučkových cest kamenem. Žlučové kameny mohou být složeny z:

1. cholesterolu
2. žlučových barviv
3. vápníku, žlučových barviv a cholesterolu
4. kyseliny močové

Varianty řešení:

- a) všechny uvedené možnosti
- b) 2 + 4
- c) 1 + 4
- d) 3

IX. K rozvoji obstrukční (mechanické) žloutenky dojde při uzávěru:

- a) společného jaterního vývodu (d. hep. com.)
- b) vývodu ze žlučnicku (ductus cysticus)
- c) vývodu ze žlučnicku a společného jaterního vývodu
- d) žlučkovodu (ductus choledochus) nebo společného jaterního vývodu

Řešení najdete na str. 30

Test připravil doc. MUDr. J. Neuwirth, CSc.

ODPUSŤTE MI MOU ÚZKOST

Vpoudečer, kdy neklid mě vypudí z míru domova, procházím známými ulicemi a zkouším sjednotit myšlenky. Hledám, co je nejpodstatnější v tomto rozkolísaném čase, nejenom pro mě. Kéž naleznu záchytný bod! Hodina je už pozdní, mnohé lampy zde v ulicích hnízdí ve větvích smutečních vrb. Když jen malinko přivru oči a zadívám se ve směru lamp a větví, když promnu v dlani nauhlou hrstku suchého listí, rozpoznávám trvajici pravdu o kráse. O čistotě. Kéž neztratím smysl těchto pojmů...

V paměti se volně propojují obrazy, vzpomínky, útržky vět a různých zpráv, odpudivých momentů z obrazovky či z tisku. Podivná doba, uskutku. Jako bych trpěla neobvyklou poruchou vidění a slyšení... Na mém oddělení totiž dvacetileté dívky s krásnými očima bdí noc co noc nad děťátkem, z nichž budoucnost některých zdá se být z hlediska reálné kvality života rozporuplná. Hyčkáji v náruči také taková děťátka, jež odmítají laskat vlastní matky. A já se znenáhla, z neodbytného pocitu úzkosti optám jedné z těch dívek: Proč dáváš tomu děcku tampón do pusy? Ona se očima podívá a já vím, proč se dívá, ale chci to slyšet. Víš to, ale chci to slyšet! Možná také toto je hledání záchytného bodu... Prece když má dítě zavedenou tracheální kanylu, při stále otevřené pusince mu vysychá sliznice. Je zapotřebí stále ji zvlhčovat... Víš to, avšak s bytostnou rozkoší naslouchám takovým obyčejným slovům. Neboť právě toto jsou slova, která v jisté chvíli mohou pohnout zemí. Tato a žádná jiná! A ještě později, doma, svým vnitřním zrakem připomínám si ty ruce, pohyby. Něžné a nade vše potřebné. Proč jen nepříjde některý z politiků, který hřímá ze svého podstavce o právu či nepravu, o povinnostech, závazcích, mandátu a kávoř o čem ještě. Zde v tichu se naplňují práva těch nejbezmocnějších. A nepadne zde jedině zbytečné slovo. Do těchto míst at' přijdou mnozí s prázdnou svých slov a gest, s tvářemi, na kterých tak snadno se dají přečíst právě záměry, totiž

chorobná touha ovládat, manipulovat životy a myšlenkami lidí, vlastnit majetky, mít moc! Možná, že kdyby vzali do ruky téměř průsvitnou dlaní kilogramového děťátka a dokázali dohlednout jeho budoucnost, začali by jednat docela jinak. Především tak, aby obstáli před tímto konkrétním človíčkem. Tedy před svým svědomím.

Ale co já vím... Vždyť dosud zřejmě nikoho z odpovědných neděsí tisíce mrtvých, mučených. Dnes, zítra, pozítří. A stále to trvá! Stovky žen zadržují dech, slova. A slzy, když se dočtou, dozvědí o strašlivém mučení. O vyřezaných srdcích nepřátel. Jakých nepřátel? Nerozumím tomu. Chci znát tu z žen, která v tom okamžiku neuvidí na onom místě pokoreného, mrtvého těla svého syna. Což je nějaký rozdíl v pojmech můj syn, tvůj syn, její syn? Který z politiků mi dokáže vysvětlit, jaký je v tom rozdíl?

Lampy skryté ve větvích vysílají matné světlo. Stojím zcela osamocena v ulici, bez záchytného bodu, s pamětí, která navždy uchová láskyplná gesta dívek a žen, jež důvěrně znám. To jenom zdánlivě jiné lampy osvětlují těla nemocných dětí a ve světle a stínu těch lamp se pohybují dívky a ženy kolem postýlek a inkubátorů, ukládají vlhké tampóny do ještě nemluvných úst.

A potom prolnou paměti všechna ta těla, zbitá, umučená v nenávisti. Náhle to vím... Žádný z evropských, světových ani našich politiků nepříjde na mé oddělení, aby podržel ve své ruce prsty nezralých děťátek, aby tak zvažil tíhu a odpovědnost za své skutky. Kdo je bude dál brát do dlaní, budou ony ženy a dívky, o kterých mluvím. A ještě jiné, na všech podobných místech.

Budu to také já. Ve chvíli, kdy mě dítě reflexně uchopí za prst, budu vědět, že ne ono se mě drží, ale naopak já že se zoufale přidržuji, tady že trvá můj záchytný bod, pravda o kráse. O čistotě. Nezbyvá nám, než se vzájemně usilovně držet za ruce.

Jiřina Axmannová

Psychiatric Nursing Psychiatrie

Nursing in English
Ošetrovatelství v angličtině

V rámci posledního letošního čísla Sestry vás zveme na pátou lekci odborné angličtiny. Vánoce za dveřmi... a my se společně zaměříme na psychiatrii.

Psychiatric Nursing (Vocabulary) – Psychiatrie (slovníček)

Alone [ə'ləʊn] – sám, samotný
Anxious [æŋkʃəs] – úzkostlivý
Backache [bækəɪk] – bolest v zádech
Care [keə] – péče
Compassion [kəm'pæʃən] – soucit
Concentrate [kɒnsən'treɪt] – soustředit se
Death [deθ] – smrt
Decisions [dɪ'si:ʒəns] – rozhodnutí
Decrease [dɪ'kri:s] – snížit, snížení
Depressed [dɪ'prest] – deprimovaný, depresivní
Depression [dɪ'preʃən] – deprese, sklíčenost
Empty [empti] – prázdny
Fail [feɪl] – selhat
Fatigue [fə'ti:g] – únava
Fully [fʊli] – plně
Gain [geɪn] – získat
Grow up [grəʊ ap] – vyrůstat, dospět
Guilt [gɪlt] – vina
Headache [hedeɪk] – bolest hlavy
Hopeless [həʊpləs] – beznadějný
Increase [ɪn'kri:s] – zvýšit, zvýšení
Insomnia [ɪn'sɒmniə] – nespavost
Interest [ɪn'trəst] – zájem
Irritable [ɪrɪ'təbl] – podrážděný, nedůtklivý
Lately [leɪtli] – poslední dobou
Lose/Lost [lu:z/lost] – ztratit/ztracen
Mind [maɪnd] – rozum, mysl
Mood [mu:d] – nálada, rozpoložení
Nervous [nə:vəs] – nervózní
Numb [nʌm] – otupělý, ochromený, znečitlivělý
Offer [ɒfə] – nabídnout, nabídka
Pain [peɪn] – bolest
Persistent [pə'sɪstənt] – přetrvávající
Previous [pri:vjəs] – předchozí, předešlý
Reason [ri:zən] – důvod
Remember [rɪ'membə] – pamatovat si, vzpomínat
Respond [rɪ'spɒnd] – reagovat, odpovídat na podnět
Restless [restləs] – neklidný
Sad [sæd] – smutný
Should [ʃʊd] – měl by
Suicide/Suicidal [sju:'saɪd/sju:'saɪdɪl] – sebevražda, sebevražedný
Terrible [terəbl] – strašný, hrozný, příšerný
Thoughts [θɔ:ts] – myšlenky
Weight [weɪt] – váha
Worthless [wə:θləs] – bezcenný

Depression Test – Test deprese:

Are you or someone you know depressed? If you answer YES to 5 or more questions (and it is

a feeling that lasted more than two weeks), then you may be depressed:
Jste vy sám anebo někdo, koho znáte, deprimovaný? Pokud zní vaše odpověď ANO na víc než 5 otázek (a je to pocit, který trval déle než dva týdny), pak můžete být v depresi:
1. Do you feel sad, anxious, numb, or in an "empty" mood?
2. Do you feel worthless or have feelings of guilt?
3. Do you feel hopeless or pessimistic?
4. Have you lost interest in your previous hobbies?
5. Do you have insomnia or sometimes sleep too much?
6. Do you have decreased energy or feel fatigue?
7. Has your appetite either increased and you gained weight or decreased and you lost weight?
8. Do you have thoughts of death or suicide?
9. Do you feel restless, irritable, or nervous?
10. Do you have difficulty to concentrate, remember things, or make decisions?
11. Do you have persistent physical symptoms that do not respond to treatment, such as headaches or backaches?

Exercise with the possibility to win – Cvičení s možností výhry

Directions: Choose which 5 things you SHOULD say to someone who is depressed and 5 things you SHOULDN'T say. Send your answer along with your postal address by e-mail to: info@g5plus.com. On January 4, 2007 we will publicly draw 10 winners who will be sent a 500 CZK value vitamin package by the Walmark company!
Pokyny: Vyberte 5 věcí, které byste měli říct někomu, kdo je v depresi, a 5 věcí, které byste naopak říkat NEMĚLI. Zašlete svou odpověď spolu s vaší korespondenční adresou e-mailem na: info@g5plus.com. 4. ledna 2007 veřejně vylosujeme 10 výherců, kterým společnost Walmark zašle vitaminový balíček v hodnotě 500 Kč!

- I care about you.
- Why can't you just be normal?
- Do you want a hug?
- I'm sorry you're in so much pain. If you want help, I can help you find a professional.
- You are not alone in this.
- It's all in your mind.
- Why don't you just grow up?

- I can't really fully understand what you are feeling, but I can offer my compassion.
- Stop feeling sorry for yourself.
- There is no reason to be depressed.

Conversation – Konverzace

Read the conversation between the nurse and a teenage girl:

Čtěte rozhovor mezi sestrou a dospívající dívkou:
Nurse: Hello, so how are you?
Girl: I don't know, I think I am depressed.
Nurse: Why do you think you are depressed?
Girl: I feel really sad.
Nurse: How long have you felt this way?
Girl: I don't know, maybe a few months.
Nurse: How is your sleeping?
Girl: I can't sleep!
Nurse: How are you doing in school?
Girl: Terrible! I can't concentrate in class and so I fail my exams.
Nurse: What about your hobbies?
Girl: Well, I used to love to do sports, but now I never do anything. I just stay in my room.
Nurse: How do you feel physically?
Girl: Ok, but really tired all the time.
Nurse: Do you think about suicide?
Girl: No, I just want to stop feeling so sad.
Nurse: Well, I am glad you came today, we can help you.

Answer the following Questions – Odpovězte na následující otázky:

- Why does the girl think she is depressed?
Proč si dívka myslí, že je v depresi?
- What signs of depression does the girl have?
Jaké příznaky deprese dívka má?
- Is the girl suicidal?
Má dívka sebevražedné myšlenky?

Lekci ošetrovatelství v angličtině pro vás připravili jazykoví odborníci společnosti G5 Plus. Sestrám se zájmem o zdokonalení a využití angličtiny v reálném pracovním prostředí společnost G5 Plus nabízí zprostředkování zaměstnání v USA, Saúdské Arabii a Irsku včetně na míru šitých předodjezdových jazykových a odborných kurzů.
Více informací můžete najít v nabídce Sestry – mezinárodní kariéra na www.g5plus.com.
Pro vaše dotazy je také zřízena G5 Plus telefonická infolinka na čísle 731 502 293.

Dr. Robert Chlebík
Hana Černá-Šípková

SESTRA 12/2006

Obr. 17

Báseň do deště

Jan Tušek

*Dívej se se mnou
jak prší do kaluží
jak tráva zvedá ramena
pod betonovou skruží*

*Schovej se ke mně
pod deštník poezie
Jak voda trávě
očima si narovnáme šije*

Obr. 18

Člověk je žena

(K.S.)
Jan Tušek

*Děkuju maminko
že jsi mě nechtěla
že nedojedlas protilidské prášky
a šest měsíců poté
zvětšilas svůj strach
o celou třetinu*

– Kdy mi to uděláte paní doktorko? –

*Sázím svých dvaadvacet let
proti šedesáti šesti mrtvým procentům!
– Pár hodin jsem tu nebyl sestřičko
Vždycky se usmíváte,
i když to tolik bolí? –*

*Leháš si stejná i jiná
a voníš pampeliškou
jsi jihočeská krajina
nad níž se vznáší bříško
– Má lásko dobrý den –
– Dobrý den Jene –*

*– Proboha není mě
a řekni Jak co bylo s Tebou
a s Tou i s Onou! –
Všechno jsem řekl Pokud vím nelžu
Smrti se nebojím
dokud má ženský rod*

Obr. 19

Jiří Dědeček

Návštěvní den

*Návštěvy jsou do půl třetí
jenom pro mý nejbližší,
včera v noci jsem je volal,
dělali, že neslyší.*

*Pročpak nejde moje holka,
co ji asi zdrželo?
Třeba měla náakou práci
nebo venku přšelo.*

*Kde jsou všechny moje známý,
příbuzný a přátelé?
Už je čtvrt a nikde nikdo,
to je blbá neděle.*

*Doktor se už zase diví,
že mi nikdo nepřišel,
tak se tvářím, že jsem usnul
a že jsem ho neslyšel.*

*Potěšila mě až sestra,
taková ta hubatá:
povídá, že na Silvestra
přijde za mnou Zubatá...*

Toto vám píše stará, protivná ženská

Na semináři Mezinárodní studijní skupiny pro děti se specifickými výukovými potřebami John L. E. Seidler ze známé farmaceutické firmy Pfizer na závěr svého výkladu o Alzheimerově chorobě přečetl báseň. Všichni účastníci jí byli

zaujati - a dojati. Jde o báseň, která byla nalezena na geriatrickém oddělení jedné nemocnice v okrese Dundee ve Skotsku poté, co tam její autorka zemřela. Dokud o básni sestry nevěděly, byly přesvědčeny, že tato stará nemohoucí žena nemůže

po sobě zanechat nic, co by mělo nějakou cenu. Zde je náš pokus o její překlad do češtiny.

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.

Toto vám píše stará, protivná ženská

*Sestřičky, sestry, připadám vám známě?
A co si myslíte, když díváte se na mě?
Protivná ženská stará, všechno jí leká,
dívně se chová a zírá daleka.
Snažte se pohnout s ní a křičte v jednom kuse,
sedí tu, mlčí, jen šmoulá něco v puse,
a nosit ponožky a boty, to věčně zapomíná.
Žije či nežije, snad neví, co se děje,
To myslíte si, sestry, když na mne hledíte?
Otevřte oči! To přece nejsem já, koho tu vidíte!*

*Teď řeknu vám, kdo jsem, když sedím bez hnutí
a spím a jim a žiju, kdo jak mě donutí.
Zas malá holka jsem, tak asi deset je mi,
ráda jsem s maminkou, tátou, se sourozenci
všemi.
Dívka jsem, šestnáct, křídla mám na nohou
a sním, že princ můj čeká tam za horou.
Nevěsta šťastná. Ten, o kterém jsem snila,
můj přijal slib, já nikdy nezhadila.
Už děti mám a domov, tam kde se nebrečím.*

*O jejich radost dbám, o jejich bezpečí.
Už třicítka je tu a čas tak děsně pádí,
synové rostou, jen kěz se mají rádi!
Čtyřicet - a synáčekové velcí už z domu odcházejí,
však se mnou je můj muž, ve dvou je veseleji.
Padesát přešlo, zas děti batoli se kolem.
Pak přišla temnota, vzala mi manželka.
Co bude dál? Hříza mnou zachvěla.
Mé děti pečují teď o tu svoji chásku,
já myslím dozadu, co znala jsem, ach lásku!
Stará jsem ženská a příroda moc zlá je
a s námi starými teď na blázna si hraje.
Tělo se drobí, síla je pryč i krása oněměla
a kámen mám, kde dřív jsem srdce měla.
V té staré zdechlině však mladá jsem jak kdysi
a srdce ubité přec občas poskočí si.
Vzpomínám na radost, na bolest vzpomínám
a miluju a žiju, jak milovati znám.
Na pár těch přešlých let já pamatuji vděčně
a přijímám, nejsme tu nekonečně.*

*Sestřičky milé, já nejsem tam, kam pohled váš se nese,
ta stará protivna! Otevřte oči! Pojdte jen blíž!
A na mě JÁ teď dívejte se!*

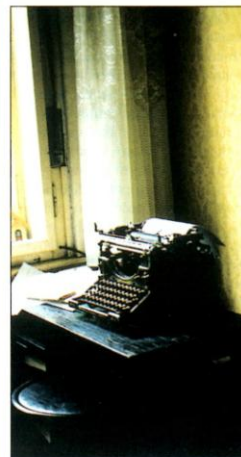

Foto Marta Jedličková

POVÍDKA

Pantofel

Libuše Zalmanová

V nemocnici jsou lidé jako jeniček s Mařenkou v hlubokém lese. Jejich veškeré úsilí směřuje k tomu, aby uviděl alespoň nějaké malé teplé světýlko. Takovým světýlkem byl pro mě v té bezútěšné nemocnici telefon. Visel na chodbě a spojoval mě s domovem.

Toho večera jsem s ním mluvila a jaksi bezděčně a bezmyšlenkovitě jsem zírala na věc, která ležela na zemi kousek od mých nohou. Tím předmětem byl pantofel podobný mému, ale o poznání větší. Dívala jsem se na něj, jako by ležel ve vitrině obchodního domu, nějak mi ladil, byl nový, čistý a úpravný.

Když jsem zavěsila telefon a otevřela slzu, uvědomila jsem si, že pořád ještě koukám na ten pantofel. Probudil mou zvědavost. Proč je tady a proč je jenom jeden? Kdo telefonoval, a pak odešel bez něj? Kdo tady tapal bosou nohou po studených dlaždicích a nevíš si toho?

V neobvyklém prostředí mám neobvyklé myšlenky. Ale i ty mi brzy vyšuměly z hlavy pod dojmem tématu, které mě intenzivně zaměstnávalo již delší dobu. Tím tématem byla operace, od které mě dělila už jen tahle noc.

Byla ještě tma (bože, tady se ale brzo operuje), když se otevřely dveře a sestra na mě zakývala jako duch z podsvětí. Nikdo z pokoje mě nezachránil, a tak jsem nastoupila.

Na vozík jsem si musela lehnout, což bylo krajně zbytečné. Ale člověk, který vejde do operačního sálu, pozdraví, představí se a zdvořile se zeptá, kam si má lehnout, by asi nějak doktorům vadil. Pro ně je lepší, když tam vpluje nohama napřed, se směšným šátečkem na hlavě, hořký jako žlúva. Za sebou má jízdu v horizontální poloze přes půl nemocnice, při níž je okukován jinými pacienty. Málokdy se při tom ame pýchou. A takto fyzicky i psychicky připraven čeká na narkózu jako na spásu.

Proti odvezení zpátky na pokoj už fakticky nic nemám. To moje mi jaksi vypadlo z paměti. Když jsem se probudila do tohoto světa, všechno mě bolelo a ze všeho nejvíce ramena. Proč mě bolí ramena? Zeptala jsem se na to při vizitě.

„Protože vám na nich seděli dva ještní asistenti,“ řekl také ještný pan primář a smál se. Hrozná představa.

Večer jsem nemohla bolestí usnout. Nemohla jsem vleže vydržet, chtělo se mi narovnat záda. A vlastně proč ne? Sedla jsem si, natáhla se pro župan, do kapsy jsem strčila velkou plastickou láhev, ke které jsem byla připoutána tělem, a vyrazila.

Na chodbě stály při zdi lavičky. Byla půlnoc, a tak mě celkem překvapilo, že jedna z nich je obsazená. Seděl na ní ja-

kýsi starší člověk, ruce sepnuté na klíně se mu ztrácely v záhybech erárního županu, hlavu měl sklopenou na prsa. Vypadal unaveně a nezajímavě. Nechtěla jsem ho vyrušit z myšlenek, do nichž byl zjevně ponořen. Ale když jsem ho mījela, zvedl hlavu a řekl:

„Nechcete si přisednout, slečno?“

Zdvořilý tón jako v kavárně nebo na promenádě před hotelem Pupp byl tak absurdní v těchto místech, že jsem automaticky odpověděla ve stejném tónu: „Proč ne, ráda.“ Přisedla jsem k němu. Bylo vidět, že ho to potěšilo.

„Já jsem inženýr Král, abych se představil.“

Pokračoval v konverzaci jako na Plese květu. Jako by mě chtěl okouzlit a potom nabalit.

Začalo mi vadit, že jsem neučesaná, že mám na sobě neformální župan, kolem krku místo šňůry perel tuhou plastickou hadičku, kterou zdobily jen narůžovělé bublinky, vypouštěné mým operačním krkem směrem k láhvi. Připadala jsem si velmi nepřítažlivá.

On ovšem přítažlivý byl. Vydával ze sebe maximum galantnosti, inteligence, utipu, byl lepší než Menšík. Choval se, jako bych já byla nějaká sexy žena, orchole kouzelná a půvabná. Tím vyprávěním se o mě ucházel, získával mě, sršel energií a snahou mě pobavit. Leč odměnou mu byl jen můj huňhavý smích tlumený kapesníkem a křečovitě poškubávání rameny.

Ale vnitřně jsem cítila hluboké uspokojení z této situace. Přes veškerou její absurditu jsem měla pocit, že jsem se konečně probudila z narkózy, že žiju, a to nějak obzvlášť hluboce a radostně. V místech, kde od nás každý očekává jen bolest a pláč. My se tu smějeme a namlouváme se.

Noc plynula. Na mém společníkovi vůbec nebylo vidět únavu. Já jsem unavená byla. Unavená na smrt jsem s jeho hlasem cestovala po světě a masochisticky se ubíjela dalšími záchvaty smíchu. Na mých ramenou už zase seděli dva ještní asistenti...

Vůbec se mě nezeptal, proč jsem tady, co znamená ta hadička, obvaz a celá ta moje zchátralost. Nehodilo se ptát na takové věci dámy. Kéž bych si to i já uvědomila! Pitomá, zvědavá ženská. Překročila jsem tu čáru, kterou ve své zralosti a moudrosti kolem nás udělal. Už se rozednívalo, když jsem se ho zeptala, proč je v nemocnici.

Odpověděl úplně konverzačně: „Víte, dnes mi budou amputovat nohu. Podívejte, mám ji úplně mrtvou. Mohl bych chodit po žhavém uhlí. To už asi nestihnou.“

Ukázal bradou na konec chodby, kde se právě rozvíraly litační dveře pod nápojem vozíku na přepravu pacientů.

„Děkuju vám, že jste tu se mnou byla.“ Rekl to úplně jiným hlasem. Zasmál se, zamával a najednou byl pryč.

Před očima jsem měla dlouhou, bílou, prázdnou chodbu. Na jejím konci visel telefon a porušoval její čistě ltnie. Pod telefonem mi fantazie vykreslila pantofel. Jeho tajemství se rozplynulo, všechno bylo logické a jasné.

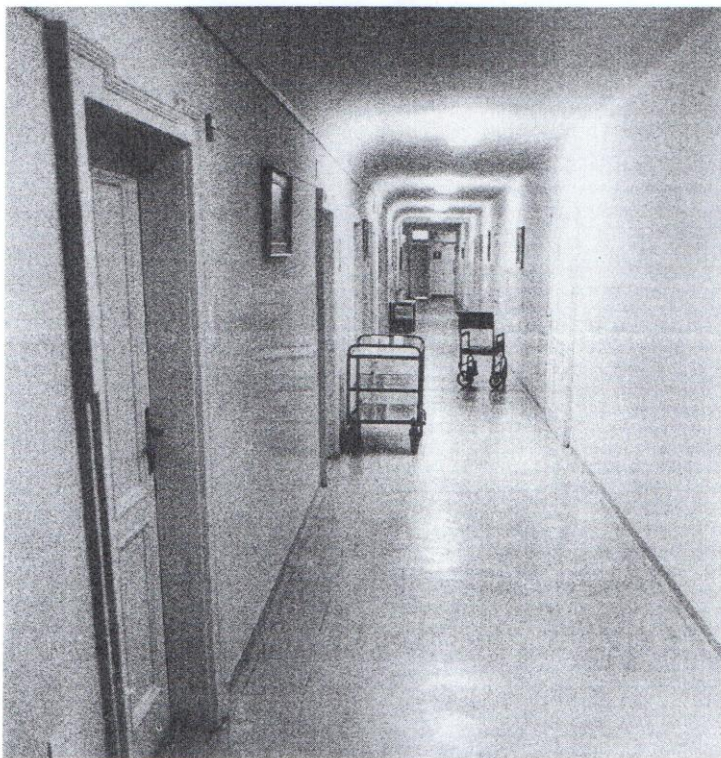

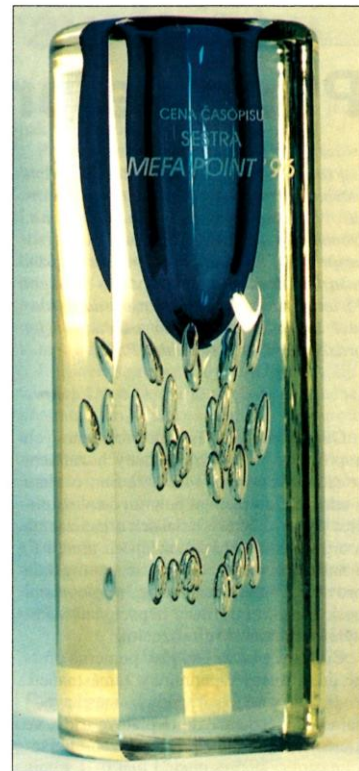
Foto Karel Meister

Mefa Point '96

Dne 8.11. uvedl herec Jan Čenský v jednom z pavilonů brněnského výstaviště slavnostní galavečer, na kterém byly vyhlášeny ceny Zlatá Mefa, Mefa Point, Rehaprotex a Expo Image, pořádaný agenturou Fair Agency, spol. s. r. o. Ceny byly uděleny v předvečer ukončení 4. veletrhu

niky přece jen praktičtější než oděv s propínáním vpředu.

Firma Medica Filter, spol. s r. o. Kašperské hory získala cenu Mefa Point za pánský lékařský oděv a při předvádění pracovní zdravotnické obuvi uspěla firma Bama Praha s. r. o.

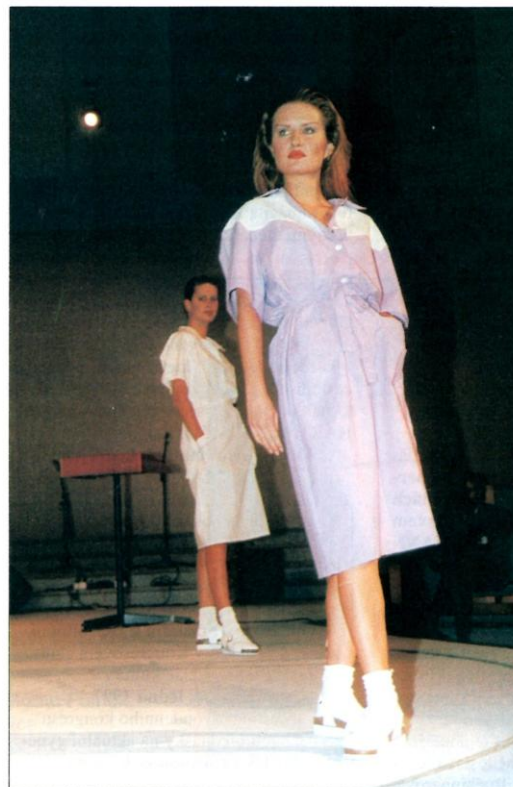

zdravotnické techniky a farmacie MEFA Brno. Šéfredaktorka našeho časopisu předala věcné ceny vítězům soutěže Mefa Point 1996, předvádějícím ukázky modelů sesterského a zdravotnického oblečení.

Cenu redakce získala, stejně jako v loňském roce, brněnská společnost JANY - mediclothes. Návštěvníci veletrhu měli možnost seznámit se s jejími výrobky nejen u stánku, ale i při módních přehlídkách, předváděných zcela netradičně, v svižném tanečním rytmu, s vtipem a mnoha nápady.

JANY letos představila oděvy pro sestry, lékaře, zdravotnický personál i pacienty. Odborná porota se shodla na tom, že splňují vysoké nároky na praktičnost i estetiku. Zároveň ocenila, že společnost poskytuje cenné služby zákazníkům tím, že na jejich zakázku žádání model upraví ve velikosti, vzoru i v barevné kombinaci.

Prezentace JANY upoutala množstvím kombinací jednotlivých částí zdravotnického oblečení, např. modrých halen s krátkými rukávy a bílými pláští, nebo krátkými kalhotovými sukněmi s kratšími halenami. Jako doplněk oblečení zaujaly krátké vesty, podšité teplou vložkou, které je možno oblékat přes oblečení v chladnějším prostředí. I když se zdá, že prodlouženým šatům u sester zdaleka odzvoněno není, módní přehlídka ukázala, že se stále více začínají prosazovat střihy „nad kolena“, a to jak u kalhotových sukní, šatů, tak i sukní. Také široká nabídka halen zřejmě vycházela z poznatku, že jsou pro zdravot-

▲ Cena redakce Sestry

◀◀ Hostem večera byl Josef Vinklář, kterého máme v paměti i v roli nesympatického doktora Cvacha z Nemocnice na kraji města

◀ Dva z mnohých modelů vítězné firmy

Foto Petr Poupě

Mezi příčinami úmrtí dětí a mladistvých do 19 let zaujímají první místo úrazy. Ročně se v ČR zraní přibližně 300 tisíc dětí a zhruba 3000 z nich zůstává trvale postiženo. Podle posledních průzkumů dojde každou minutu k úrazu dítěte. V roce 1999 zemřelo u nás v důsledku úrazu 320 chlapců a 114 dívek do 19 let, tedy 1,2 dítěte denně.

Odhaduje se, že dětské úrazy stojí náš stát asi 10 miliard korun, takže nejde jen o problém zdravotní a sociální, nýbrž i ekonomický. Jeden úraz ovlivní životy až deseti osob z okolí postiženého.

Nejčastějšími příčinami úmrtí jsou dopravní nehody (31 %), utonutí (17 %), popálení a opaření (6 %), pády (5 %) a sebepoškození (5 %). Významnou roli hraje místo úrazu a činnost, při níž k němu došlo. Ke smrtelným úrazům dochází nejčastěji na silnici, dále v domácím prostředí, ve

Počet dětských úrazů neustále přibývá

škole a na hřišti. O prázdninách se zvyšuje počet úrazů o 100 procent.

Obrovský význam ve snižování počtu dětských úrazů má především prevence, která je v ČR zatím stále nedostatečná. V porovnání s ostatními vyspělými státy je u nás úmrtnost v důsledku úrazů téměř dvojnásobná. Zatímco ve Švédsku je na 100 tisíc dětí ve věku od 1 do 14 let registrováno 5 až 6 úmrtí, v ČR je to 12 úmrtí.

Záchrana dětských životů, léčení, rehabilitace jsou spojeny s velkými finančními náklady a závisí na rychlosti a kvalitě ošetření. Optimálním řešením poúrazové péče jsou dětská traumatolo-

gická centra. V ČR v současné době fungují tři – ve FN Motol, Fakultní Thomayerově nemocnici v Krči a v brněnské Úrazové fakultní nemocnici. Plánuje se ustavení dalších specializovaných pracovišť, která by spádově pokryla celou republiku, na jejich vybudování ale zatím chybí finanční prostředky.

Traumatologické centrum je organizačně spojené pracoviště, připravené na řešení všech typů úrazů až po nejzávažnější polytraumata. Znamená to, že v každou denní dobu je k dispozici dětský chirurg, ortoped, pediatr, ORL specialista, stomatolog a odborník na intenzivní péči, kteří se podle potřeby sejdou u malého pacienta a účastní se na co nejrychlejším a nejlepším řešení jeho úrazu.

*Z tiskových materiálů připravila
Hana Černá-Šípková*

34 Sestra 12/2001

LinetBus přivezl na Hospimediku stovky sester

Linet spolupracuje se zdravotníky již řadu let a vzájemné partnerství vyhovuje oběma. Také na základě zkušeností sester totiž vyrábí praktické produkty a sestry zase díky této firmě získávají informace o novinkách, které se objevují v oblasti zdravotnické techniky. Bylo tomu tak i letos na podzim, kdy Linet pozval několik stovek sestřiček z různých nemocnic Čech i Moravy do Brna na veletrh Hospimedica a speciálními autobusy je dopravil až na výstaviště.

První autobusy vyjžděly z Prahy a je třeba říct, že zájezd podstatně zvedl návštěvnost ještě trochu ospalého dopoledne prvního veletržního dne. Sestry se samozřejmě na veletrhu porozhlédly podle svých zájmů a představ, ale ani jedna z nich nevynechala stánek Linetu.

Nákupy i káva

„Chceme vylepšit a obnovit lůžkový fond našeho oddělení,“ řekla vrchní sestra II. interní kliniky Thomayerovy nemocnice v Praze, Jaroslava Kvičalová. „Zaujalo nás lůžko Image, a to hlavně funkcemi, které podporují mobilizaci, protože velká část našich pacientů je imobilní,“ vysvětlila. Na Hospimedice nebyla sestra Kvičalová poprvé, naopak je pravidelnou návštěvnicí jak tohoto veletrhu, tak i pražské Pragomediky. „Na Hospimediku jsme s kolegy přijeli se seznamem, kromě lůžek sháníme například i kompenzační pomůcky,“ dodala.

Dlouhá cesta a celodenní chození od stánku ke stánku samozřejmě vyčerpá, ale i na to pracovníci Linetu pamatovali. Ve stánku firmy tak sestřičky našly dobré zázemí. Měl svou šatnu a u stolečků si mohly odpočinout a občerstvit se kávou, i něco menšího k snědku se „našlo“. Společnost Linet vystavovala na Hospimedice široký záběr ze svého portfolia.

Vešle oceněného nemocničního lůžka Image představila také poslední novinku v oblasti pečovatelské – lůžko Altura. K vidění byl i stretcher Sprint, pacientský stolek Eleganza Mano, transportní křeslo Sella a křeslo Softlin Komfort. Jednotlivé kusy nabytku doplnily i jeho sestavy Medlin a Softlin. Pozornost přítomných sester si užival i praktický víceúčelový vozík Aurion.

Lůžko s červenými květy?

Sestry nemusely Linet mezi dalšími vystavovateli nijak pracně hledat. Autorem stánku s hroznými červenými květy je designér Ivan Dlabáč, dlouholetý spolupracovník firmy. „Téma květin jsem navrhol pro Linet už při realizaci lůžka Multicare. Červené květy byly sice pro oddělení JIP práce jen avantgardní, ale při tvorbě stánku jsem dostal volnou ruku, a tak mu květiny zůstaly,“ vysvětlil Ivan Dlabáč, jak Linet ke květinám přišel. Tuto podobu stánku využije Linet i při dalších akcích, například v Dubaji na veletrhu Arab Health. Zmiňované intenzivní lůžko Multicare si mohly sestry prohlédnout samozřejmě také. Má postranice běžně průhledné, a i když bylo vyzdobeno novým motivem, v Brně vytvořilo nepřehlédnutelnou dominantu stánku Linetu.

Praha, Hradec, Ostrava...

Kromě sester z Thomayerovy nemocnice přijely v první veletržní den na Hospimediku také zdravotnice z ÚVN, IKEM, FN Královské Vinohrady, FN Motol, VFN a z Bulovky. Následující den také zamířily na brněnské výstaviště autobusy plné sester. Ten z Hradce Králové dovezl i sestřičky z Pardubic a Chrudimi, další obsadily sestry z Plzně. Ve čtvrtek dorazily do Brna tři autobusy. Prvním se svezly sestry z Českých Budějovic, Tábora, Pelhřimova a Jihlavy, dalším pak z Ostravy a Olomouce. Poslední přivezl sestřičky z Bratislavy a okolí. „Posádka autobusu ze Slovenska byla výletem na veletrh nadšená, několik řádových sester dokonce projevilo zájem podívat se přímo do Linetu, tak doufáme, že je tady ještě do konce roku přivítáme,“ řekla Romana Loumová z marketingového oddělení firmy.

Dana Frantálková

Asociace sester nechce, aby se platy lékařů řešily na úkor jiných

ČAS VAROVALA VLÁDU PŘED TÍM, ABY SE MZDY LÉKAŘŮ POD TLAKEM ODBORŮ A ČESKÉ LÉKAŘSKÉ KOMORY ŘEŠILY NA ÚKOR JINÝCH ZDRAVOTNÍKŮ.

V takovém případě by se prý o svá práva začaly víc brát i sestry a další zdravotnické profese. „ČAS by byla v takové situaci nucena aktivizovat nelékaře a podniknout podobnou nátlakovou akci, jakou předvádějí lékaři. Nelékaři jsou odpovědnější. Jsou možná méně slyšet než určitá skupina lékařů, nicméně není možné, aby na svůj pragmatický postojk problémům českého zdravotnictví doplatili,“ uvedla prezidentka asociace a bývalá ministryně zdravotnictví Dana Jurásková v tiskovém prohlášení. ČAS přitom podle ní reprezentuje nejen 80 000 všeobecných sester, ale i jiné profese, jako jsou zdravotničtí asistenti, zdravotní laboranti, nutriční terapeuti, asistenti hygienické služby a další. Asociace podle ní se znepokojením sleduje aktivity Lékařského odborového klubu - Svazu českých lékařů (LOK-SČL) a České lékařské komory (ČLK) v oblasti nedocení platů „některých skupin lékařů v Česku“. Do této chvíle prý asociace chápala, že se české zdravotnictví dostalo do situace akutního nedostatku peněz, a jakékoli požadavky na zvyšování platů členů ČAS jsou proto nereálné. I platy zdravotníků z nelékařských profesí jsou přitom podle Juráskové dlouhodobě podhodnocené. Asociace se dosud snažila alespoň varovat zřizovatele a provozovatele zdravotnických zařízení před snižováním platů nelékařů, uvedla prezidentka. „V posledních dnech se však velmi vyhrocuje aktivita Děkuje, odcházíme, která by měla řešit pouze platy lékařů. V této souvislosti ČAS považuje za naprosto nesystémové řešit platy jediné skupiny zdravotníků na úkor těch ostatních, bez kterých se poskytovat zdravotní péče vůbec nedá, zejména sester,“ napsala Jurásková.

(ČTK)

Vážené sestry,
otvíráte první číslo nového časopisu Sestra, jehož název není jen uřazením označujícím Vaše povolání, ale symbolicky vyjadřuje své základní poslání — být Vám blízkým a nepostradatelným pomocníkem a přítelem.

Časopis Sestra se bude obracet na všechny pracovníky a pracovnice, kteří se v nejširším slova smyslu podílejí na ošetrovatelské péči, to je v oblasti péče o zdraví člověka, prevenci, na úseku upevnění a návratu zdraví, v ošetrování nemocí a zmírňování utrpení. Časopis je tedy určen sestrám, porodním asistentkám, rehabilitačním i sociálním pracovnícům, ale i ošetrovatelkám, sanitárkám a všem, kteří se o ošetrovatelství zajímají.

Časopis Sestra chce navázat na všechny dobré tradice publikační činnosti v ošetrovatelství, která začala již před více než padesáti lety, kdy Spolek diplomovaných sester začal vydávat první československý časopis určený pro sestry pod názvem Diplomovaná sestra. Tato tradice pak pokračovala na stránkách časopisu Zdravotnická pracovníce, i když jeho zaměření bylo širší.

Časopis Sestra Vám chce poskytovat nejnovější poznatky z oblasti teorie a praxe ošetrovatelství dnešní doby. Přejeme si, abyste v něm našly dostatek poučení pro Vaši odbornou práci. Budeme Vám přinášet informace o práci a vzdělávání sester v zahraničí. Chceme se zabývat aktuálními otázkami našeho zcela se měnícího zdravotnictví ve vztahu k sesterskému povolání. Přivítáme proto Vaše podněty, návrhy, dotazy i příspěvky. Časopis by měl zrcadlit Vaše problémy. Chceme se zabývat humanizací zdravotní péče, přinášet poznatky z aplikované psychologie, sociologie a etiky. Rádi bychom přispěli ke zvyšování společenské prestiže sesterského povolání a Vaši stavovské hrdosti. Přiblížíme Vám historii československého ošetrovatelství a velké postavy našich prvních diplomovaných sester — zakladatelek ošetrovatelského školství.

V neposlední řadě si přejeme, abyste na našich stránkách našly i dostatek zábavy a užitečných informací pro Vaše soukromí. Věříme, že se nám postupně podaří všechny uvedené cíle splnit a náš nový časopis splní Vaše očekávání. Těšíme se na Vaše ohlasy a spolupráci s Vámi.

Při vydání prvního čísla si přejeme, aby se náš časopis stal co nejdříve časopisem Vaším.

Za redakční radu

Marika Slavková

Sponzor

Vážené dámy a pánové,
několik mých přátel a návštěvníků v mém novém domově v Německu, kam jsem před lety emigroval, se se zájmem zmiňovalo o sponzorech, kteří se nyní v naší staré vlasti zajímají o vše možné. Je to spojováno s dobročinností, ale myslím, že tomu tak nemusí vždy být. Je známo, že zvláště farmaceutický průmysl by rád získal nové trhy a země bývalého socialistického tábora, které za několik posledních let zvýšily podstatně nákup na Západě. A tak někteří „sponzoři“ by chtěli prodat, někteří se již revanžují. Podnikat však něco se sponzorem může mít nepříjemné následky. Můj příspěvek by mohl být také varováním. Někdy se v dobré víře někomu naletí a pak mohou být nepříjemnosti.

Sponzor personifikuje krásno a ušlechtilost, rozdává. Důvodů rozdávání může však být mnoho. Začneme nechutným rozdáváním: má špinavé peníze a tak sponzoruje něco, co třeba právě nepotřebuje, ale co by se jednou mohlo hodit. Protože sám chce (a v tomto případě musí) zůstat v pozadí a neznámý, tak si najde za pakatel někoho, kdo se k tomu rád propůjčí. Cizinec nemá možnost koupit si les, pozemek, dům - a tak se stane sponzorem pana Vopršálka a pan Vopršálek nakoupí, co je

třeba. Je Čech, je bezúhonný, je nenápadný a tak mu vše projde. Pan sponzor si ty špinavé peníze, které získal z prodeje drog nebo zbraní, dlouhodobě ulil. Pan Vopršálek za to dostal třeba dobrou večeři a nebo automobil. Ulilo se pár miliónů.

Jiný formát má sponzor také stojící v pozadí a ještě dále za ním je nějaká firma, továrna. Jeho zástupcem je skutečně pan zástupce, říká se také agent. Přijíždí velkým, nehlučným autem, diskrétně, sám. Má zájem o město, továrnu, školu, nemocnici. Někdy je povoláním „podnikatel“.

Studijní cesty jsou nyní velmi oblíbeným námětem. Studuje se při nich vše, chuť drahých vín a stáří koňaku. Zajde se také do muzea, tam se dá vždy něco studovat a vstupenka se pečlivě schová. A pak se podepíše objednávka léků pro nemocniční lékárnu a sponzor si mne ruce. Tytéž léky v jiné krabičce se mohly koupit u jiného výrobce, ale ten s návrhem „studijní cesty“ nepřišel.

A tak pozor na sponzora. Je-li jím státní vědecká instituce, třeba některá americká nebo anglická univerzita, tak tiskneme ruce a gratulujeme. Na výměnu vědeckých pracovníků věnují bohatší státy slušné sumy a nikdo ničím není nikomu zavázán. V městě Calwu v Německu jsou pořádány pro učitele němčiny z České republiky, v Maďarsku, Rusku a z jiných států třítýdenní jazykové kurzy. Zajišťují velmi

dobré zaopatření, seznámení nejen s jazykem, ale i s životem průměrných německých rodin, každý týden se pořádá nejméně jeden výlet k poznání krásného okolí. Ale soukromý sponzor může mít něco jiného za lubem. Někdy je to ještě na hranici legality, někdy se ta hranice překročí. Možná, že se spí klidněji na Českomoravské vysočině, než u Niagarských vodopádů. „Timeo Danaos et dona ferentes“. Raději dále od takových dárek.

Bavorský ministerský předseda dostal jako dárek dovolenou na Jihu. Když mu to opozice důrazně připomněla, musel se se svým místem rozloučit. Ministerský předseda Baden - Württembergu chtěl jen šetřit cestovné a několikrát se svezl „autostopem“ s letadlem jedné firmy. Bylo podezření, že by mohl být tomu podniku nějak zavázán a také abdikoval. Politici jsou zvláště pod lupou.

Sponzor nám může udělat radost, ale také může způsobit těžkosti. Někdy by se v souvislost s ním mohlo vyskytnout slovo úplatek. Kdopak se v tom vyzná: sponzor, - služba - protislužba, ale v tom se lépe vyznají právníci.

MUDr. Otakar Zoufalý
V Pražském jaru zakladatel
Svazu čsl. lékařů,
v exilu zakladatel
Svazu čsl. lékařů v zahraničí

Sestry v praxích německých ambulantních lékařů

I. část

Soukromý ambulantní lékař je bez sestry jako bez rukou. V případě těch velmi nadaných sester – třeba když jsou na dovolené – se pak dá říci, že i bez očí a bez uší. V Německu to platí možná o něco více než v české kotlině.

Sestry zaměstnané u ambulantních lékařů tvoří samostatnou profesní skupinu a nenazývají se „sestry“. V Německu se pod pojmem sestra rozumí absolventka jakési obdoby naší „zdrávky“, tedy školy (s kontinuálním denním studiem) zakončené náročnou zkouškou, které se tam většinou neříká maturita. Tato absolventka pak pracuje v nemocnici a po ukončení školy se jí říká „diplomovaná zdravotní sestra“ (examinierte Krankenschwester). Tyto absolventky však do lékařských praxí takřkajíc nejdou. V ambulantních praxích soukromých lékařů se činí „pomocnice lékaře“, což je víceméně žertovně – doslovný překlad německého pojmu Arzthelferin. Toto pojmenování je tomuto profesnímu stavu vyhrazeno. Výstižnější překlad by snad mohl být „asistentka“, těžko říci. A taková „Arzthelferin“ (AH) je něco zcela jiného než „examinierte Krankenschwester“. Je to žena, která se rozhodla pracovat primárně v lékařské ambulantní praxi ať již ve středu nějaké metropole, jako je třeba Mnichov, nebo ve vesničce Nagel ztracené v lesích v bavorském příhraničí asi 20 kilometrů na západ od Chebu.

Jak se člověk stane takovou Arzthelferin?

Předpokladem profesní dráhy tohoto druhu je samozřejmě prodělání nějakého studia. To je tříleté – může být i dálkové. Jinými slovy ony tři roky lze absolvovat i po jednotlivých týdnech nebo o něco déle po víkendech vedle současného zaměstnání třeba v rámci přškolení apod. Jak to probíhá? Adeptka studia dostane při přijetí na školu několikastránkový informační formulář (Ausbildungsplan). V něm stojí, jaké předměty musí nastudovat a kolik má na ten či onen předmět času, což se udává většinou v týdnech. V polovině doby studia, někdy v druhém ročníku skládají adeptky průběžnou zkoušku (Zwischenprüfung). Na konci školy je čeká zkouška závěrečná. Nyní k předmětům, které se mají nebo musí zvládnout. Nejdříve jmenujeme ty obecné, které musí zvládnout každý střední pracovník ve zdravotnictví, poté ty, které jsou pro povolání německé AH svým způsobem specifické. V obecné rovině se jedná o základy anatomie, fyziologie, patologie, rehabilitace, o základy poskytování první pomoci, o základy dezinfekce, sterilizace a práce

v laboroři ve smyslu zvládnutí principů běžných laboratorních vyšetření. AH musí zvládnout názvosloví a princip účinku běžně podávaných léků. Odborné názvosloví je samostatným předmětem. Tyto vyjmenované vyučovací předměty lze do velké míry „dostat do hlavy z knih“ nebo z poslechu. Ale děvče po základce, bývalá prodavačka nebo kadeřnice se navíc musí naučit i píchnout intramuskulární a venózní injekci, respektive odebrat krev a aplikovat infuzi. To už je složitější, to každá jednak nemůže a některé adeptky to neumějí a nikdy se to nenaučí. Výuka těchto činností ani není nijak striktně organizována. Někdy se to vyučuje či „předvádí“ na praktiku během studia, někdy až po ukončení školy. Ale pak je tu i několik předmětů, které se možná trochu liší od toho, co se vyučuje na našich zdravotních školách. Následují příklady podle informačního formuláře.

Kontakt s pacienty v lékařské praxi

Adeptkám je v podstatě vysvětlováno, jak se mají k pacientům chovat. Pacienti jsou v Německu v mnohem větší míře než u nás vnímáni jako „zákazníci“. Jedná se s nimi podle známého hesla „náš zákazník – náš pán“. AH sice (na rozdíl od lékaře) nepodává běžně pacientovi ruku ani se neuklání, ale má na tváři vždy standardní úsměv a několik zdvořilostních frází v zásobě. Chování AH připomíná do jisté míry chování letušek. V některých praxích však děvčata stojí před pacientem téměř v pozoru. Záleží na majiteli praxe, tedy na „šéfovi“, k čemu je přiměje a jak si je vychová. Standardní úsměv během pracovní doby je ovšem povinné minimum. Pacient musí v každém momentě cítit, že v ambulanci jsou všichni rádi, že přišel. A něco takového se musí vyučovat a občas důrazně připomenout. Obdobně platí pro telefonický kontakt s okolím. Klasická fráze na telefonu zní „praxe doktorů Müllera a Meyera, u telefonu

Weberová, co pro vás mohu udělat?“. Někdy k tomu přijde ještě udání adresy, takže délka představení se na telefonu může ve špičce přijít volajícího na jeden impuls v hodnotě pěti až deseti eurocentů. Teprve po vyslechnutí hlaholivým optimistickým hláskem pronesené dlouhé úvodní fráze se volající dostane ke slovu.

Organizace chodu praxe včetně práce s textovými programy

Toto je velmi choulostivé téma navazující na téma předchozí, tedy na „zacházení/kontakty s pacienty“. Zaměstnané lékařky musí svému zaměstnavateli připomínat, kam má ten daný den jít, jaké má termíny apod. To je v podstatě práce sekretářky a přesně o to jde. Musí ovládat práci na počítači a minimálně jeden textový program. Má mít přehled o programech používaných v lékařských praxích, tedy alespoň těch nejfrequentovanějších. Není to žádná legrace. Své schopnosti a obsluhu počítače musí předvést u zkoušky. Ne každá žena má pozitivní vztah k počítačům. Ztroskotat na tomto bodu lze každopádně. A nejen u zkoušky. Někdy se tak stane i po uplynutí zkušební lhůty a dotyčná musí praxi opustit. Německé praxe jsou doslova nabity elektronikou. Obsluha počítače je do jisté míry ještě to nejmenší. Většina lékařských soukromých praxí disponuje celými počítačovými sítěmi s několika terminály. Občas taková síť „spadne“ a lékař, který nemá na každé směně alespoň jednu pracovní sílu schopnou poradit si s takovou elektronickou nehodou, má smůlu. Například jeden můj známý lékař faxuje z počítačových terminálů tak, že text pošle do serveru a z něj do faxu. V zaměstnaneckém poměru u něj vydrží pouze ta „Arzthelferin“, která toto brzy zvládne a zapamatuje si několik poměrně složitých (a svým způsobem zbytečných) mezikroků. Vypadnout z role a později z práce lze tedy i z takových, medicíně na honu vzdálených, důvodů. K elektronickým radovánkám patří i přehrávání patientských dat z přenosných čteček čipových karet do serveru praxe. I zde se dá udělat řada docela drahých chyb. →

MUDr. Rudolf Zemek
praktický lékař v Bavorsku,
sloužící víkendové pohotovosti v Horních Frankách
(r.zemek@volny.cz)

Znalosti základních ustanovení sociálního zákonodárství

Naše, tedy česká sestra zběhlá v práci na poliklinice u několika lékařů různých oborů, se nad tímto bodem pouze zrudně pousměje. Nejspíš si řekne „co může být složitějšího na nějakém tom formuláři na lázně nebo na neschopenkách?“

Ale v Německu tomu tak není. Sociální předpisy jsou přece jen složitější. Věc je poslední dobou komplikována i „několika druhy“ podpory v nezaměstnanosti a pak také existenci tzv. privátních pojištěnců, což je sorta pacientů u nás (zatím) neznámá. Nejedná se o samoplátce, to je další odlišná sorta. S tou však nejsou problémy, spočítání peněz položených „na dřevo“ nebo stažení obnosu z kreditky jsou jednoduchou a přehlednou záležitostí.

Proplácení výkonů, kontakty s pojišťovkami

Tak tenhle vyučovací předmět je jeden z nejdůležitějších. Je o penězích. Budoucí pomocnice ambulantních lékařů musí „dostat do hlavy“ principy dvou platných bodovacích systémů, které v SRN platí. Tím se myslí bodovník zákonného pojištění a pak bodovník/sazebník pojištění soukromého či privátního/pokladenského. Zmiňovaný druhý systém pojištění u nás neexistuje, platil za první republiky. Oba systémy se od sebe liší po všech stránkách, tedy jak po stránce principiální, tak po stránce formální. Privátní pojištění je o něco složitější než pojištění ze zákona, ale privátních pacientů je v ordinacích ambulantních lékařů naprostá menšina. Sazebník zákonného pojištění a převádění lékařových výkonů do řeči tohoto bodovacího systému musí „děvčata“ umět popředu–pozadu a třeba o půlnoci. Část německých ambulantních lékařů totiž přenechává kontakt s pojišťovnou (a z toho důvodu i příjem praxe) kompletně své zkušenější

asistentce. Tito lékaři si vybírají své pomocnice právě podle toho kritéria s cílem mít na směně vždy jednu která se „v těch číslech vyzná“. V poslední době do okruhu finančních záležitostí přibýlo i vybírání (a nezřídka i vymáhání) povinné spoluúčasti pacienta, která se platí v hotovosti a která se celkem pochopitelně ráda zapomíná. To není všechno. Arzthelferin musí umět mj. samostatně vyjednávat třeba i s pohřebními ústavy o ceně za ohledání mrtvol, které provedl její šéf a chlebodárce o půlnoci někde ve vesnici zavalené sněhem. „Za mrtvolu“ je v Německu kolem 100 eur, a tak se telefonát pohřebnímu ústavu s nějakou tou zdvořilostí frází na rtech vyplatí. Je nutné, aby Arzthelferin samostatně – i když jen orientačně – zodpověděla telefonické dotazy pojišťoven (těch je v SRN 261) ohledně nejasností kolem penzí, lázní, dlouhodobé PN, trvalé invalidity, pracovních úrazů apod. ve věci jednotlivých pacientů. To vše musí „někdo“ z praxe (ve smyslu pracoviště) v lékařově nepřítomnosti umět „hned“ zodpovědět nebo rozumně vysvětlit a zdůvodněně odložit do jeho příchodu. Každopádně to musí umět nezkresleně přečíst do telefonu nebo odfaxovat ten správný papír, což nemusí být až tak jednoduché.

Část z vyjmenovaných povinností se jistě kryje s těmi českými, ale podotýkám, že německá dokumentace, dotazníky, předtisky a formuláře jsou minimálně dvojnásobně složitější a obsáhlejší než ty naše, které znám také. Srovnání v tomto směru každopádně mám. Samostatný vyučovací předmět je v tomto ohledu rozhodně na místě.

I nastávající ambulantní lékaři s tím mají problémy, musí se (nechat) proškolit a přelouskat několik příruček. To platí i pro jinak klinicky zkušené doktory z nemocnice při jejich přechodu do ambulantního sektoru, kdy nejsou ani zdaleka v stavu převést to, co dělají, do řeči bodů. Když to podcení, leckdy na tom ztroskotají. Z řečeného zákonitě vyplývá, že zkušená, „administrativně

„nadaná“ pomocnice je v praxi německého soukromého lékaře doslova k nezaplacení. Pokud takovou včas nenajde, je pro něj půjčka na praxi také brzo k nezaplacení.

Praktikum během studia

Třileté studium zahrnuje i povinnou dobu v lékařské praxi nutnou k nabytí základní zdravotnické zručnosti a citu pro člověka a „pro tkáň“. Ne každá lékařská praxe přijímá žákyně, německy Auszubildende, zkratkou „Azubis“ (čte se acubis). Tady může dotyčná lehkou zapoknout o další kámen úrazu a tím je názor lékaře, že žákyně pro zaměstnání není vhodná. Může to být velká rána pod pás. Dotyčná ztratí jednu z možností obživy a navíc může přijít i o jeden dva roky života, věnované přípravě na tuto profesní dráhu, která jí skřtem pera nějakého lékaře zůstane v podstatě navždy odepřena. I to patří k aspektům tohoto povolání, které může skončit dříve, než vůbec začne.

Ještě jeden rozdíl

Arzthelferin, která se v časném věku rozhodne pro toto povolání, se tím pádem rozhodne pro profesní dráhu, kdy je člověk závislý na jiném člověku. Většinou na jednom jediném, u něhož je zrovna zaměstnána. Je závislá na jeho náladách, na jeho povaze a v neposlední řadě na jeho obchodních a profesních schopnostech. Není těžké pochopit, že jeden člověk, byť i schopný, zkrachuje mnohem snáze než skupina lidí, které se říká firma. Dá se to vyjádřit i tak, že pokud se s lékařem jako se „samozaměstnavatelem“ cokoli stane, je postizen i personál u tohoto jedince zaměstnaný. Co všechno může profesní existenci lékařské praxe a všech zaměstnanců ohrozit? Každopádně je to předčasná úmrtí na nějakou chorobu. V průběhu doby, kdy zastupují lékaře, mívají jako „zadavatelů“ několik zemřelo. Jeden zemřel v padesáti letech na infarkt, další po padesáti pěti na rakovinu, další onemocněl tak, že nemohl dále vykonávat povolání. Polovina lidí závislých na těchto třech lékařích přišla definitivně o práci. Polovina byla převzata nástupci v daných praxích. A pak – řada lékařů, kteří se soukromou ambulantní praxí živí, to přece jen tak neumí. Buď neumějí zacházet s penězi, nebo nemají to správné „vyzařování na lidi“ nebo jim chybí obojí. Jsou také případy, kdy se po rozvodu musí se svou exmanželkou rozdělit o jmění, v tomto smyslu o praxi, o kterou z toho důvodu přijdou. I tyto faktory mohou vést „v nejlepším věku“ ke krachu praxe s nutností propustit všechny zaměstnance, nejen všechny asistentky, ale také uklízečku a případně i domovníka apod. A hned je několik nezaměstnaných „uprostřed divočiny“, kde se o práci jinak nezavádí. I to je třeba mít při hodnocení tohoto povolání na zřeteli.

Navíc... Vzhledem k demografickému vývoji lékařů neustále ubývá. Je to celoevropský problém. Studovat medicínu není ani zdaleka tak atraktivní, jak to bylo dříve. Vykonávat povolání praktika „na vesnici“ je v dnešním Německu už jen za trest. Už jen z tohoto hlediska je zřejmé, že rozhodnout se v patnácti pro dráhu Arzthelferin nemusí být žádná trefa.

Pokračování příště...

Obr. 30

NEJŠIRŠÍ SPEKTRUM ANTIKONCEPCE

VYSOKÁ SPOLEHLIVOST
PREVENCE NEŽÁDOUCÍCH ÚČINKŮ
BĚŽNÁ DOSTUPNOST

HORMONÁLNÍ: CILEST	„TŘETÍ NEJMODERNĚJŠÍ GENERACE TABLET PREVENCE ATEROSKLERÓZY PŘEHLEDNÉ BALENÍ
TRINOVUM	„TŘÍFÁZOVÁ“ ANTIKONCEPCE VHODNÁ HORMONÁLNÍ KOMBINACE IDEÁLNÍ SCHEMA UŽÍVÁNÍ
NITRODÉLOŽNÍ: GYNE T 380 S	NEJOBÍBENĚJŠÍ NITRODÉLOŽNÍ TĚLIŠKO NEJVYŠŠÍ OBSAH Cu = NEJVYŠŠÍ ÚČINNOST
LOKÁLNÍ: DELPHEN	SPERMICIDNÍ, ANTIMYKOTICKÝ, LUBRIKAČNÍ ÚČINEK JEDNODUCHÁ APLIKACE KREMU NEBO PĚNY
BARIÉROVÁ: ORTHO DIAPHRAGMA	KLASICKÁ METODA OPĚT MODERNÍ MOŽNO KOMBINOVAT S DELPHEN KREMEM CI PĚNOU

DALŠÍ INFORMACE ZISKÁTE NA ADRESE:
CILAG, MOYSESOVA 2, PRAHA 4 Tel.: 02-4726219
CELE SPEKTRUM DOSTUPNÉ JIŽ DNES:
LÉKÁRNA č. 9, NÁRODNÍ tř. 35, PRAHA 1
JIŽ ZÍTRA:
I VE VAŠÍ LÉKÁRNĚ

Obr. 31

DEKUBITY? NABÍZÍME VÁM SYSTÉM!

NEKRÓZA		→	NU-GEL®	
INFEKCE ZÁPACH		→	ACTISORB® PLUS	
GRANULACE		→	TIELLE®	 Léčba ran se systémem

... A ŘEŠENÍ JE ZDE

Johnson & Johnson
MEDICAL

Johnson & Johnson Medical spol. s r. o., Na Radosti 399, 155 25 Praha 5 - Zličín
Telefon 02/33 01 22 22, fax 02/33 01 23 00

Obr. 32

Reumador®

Lokální léčba bolestí a otoků při zápalových a degenerativních onemocněních, při mimokloubovém revmatizmu, při poúrazových a pooperačních změnách pohybového aparátu - kloubových pouzder, vazů, šlach a svalů.

Obr. 35

HUGGIES
DryNites

**Ve světě
sladkých snů
bez mokrých
peřin**

Získejte nyní **slevový
kupon** na koupi
kalhotek DryNites®.
Ke stažení na
www.snyvsuchu.cz

Za **noční pomočování** nemohou děti ani rodiče. Jde o přirozený problém, kterým trpí až 20 % 5letých dětí a může přetrvávat až zhruba do 12 let. DryNites® jsou ideálním pomocníkem při zvládnání tohoto problému bez zbytečného nátlaku a stresu, navíc vypadají jako běžné spodní prádlo.

www.snyvsuchu.cz

The advertisement is a colorful illustration. On the left, there is text in white and black on a dark background. On the right, a fairy with large, glowing wings and a purple umbrella is flying over a child who is sleeping peacefully in a bed. The scene is set against a dark blue night sky with stars and a crescent moon. A pair of DryNites diapers is shown floating in the air. The overall tone is magical and reassuring.

Obr. 33

WELLAND
MEDICAL

flair
ACTIVE

Splachovatelný sáček
pro pohodlnější život...

Výrobce - Welland Medical
Výhradní distributor
a bezplatná zásilková služba:

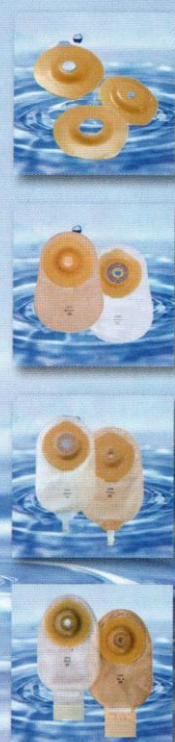
J+A zdravotnické potřeby, spol. s r.o.
Malé náměstí 104, 337 01 Rokycany
tel/fax: 371 727 305
e-mail: zdravotnicke.potreby@seznam.cz
www.ja-zdravnickepotreby.cz

Obr. 34

WELLAND
MEDICAL

curvex®
INTEGROVANÝ VENTIL

Pracuje s Vaším tělem, ne proti němu...

Výrobce - Welland Medical
Výhradní distributor
a bezplatná zásilková služba:

J+A zdravotnické potřeby, spol. s r.o.
Malé náměstí 104, 337 01 Rokycany
tel/fax: 371 727 305
e-mail: zdravotnicke.potreby@seznam.cz
www.ja-zdravnickepotreby.cz

Obr. 36

Nesnesitelná lehkost lahví

Linde Gas Therapeutics uvedla na trh novinku Linde Integrovaný Ventil, tedy láhev s integrovaným ventilem (LIV). Mobilní terapie medicijními plyny dostává nyní nový rozměr nejen pro pacienty, ale i sestry.

Na zkušenosti s integrovanými ventily na lahvích renomované společnosti Linde Gas jsme se zeptali Ivany Kirchnerové, staniční sestry Nemocnice Na Homolce.

Snadná manipulace

První, co jsem na LIV ocenila, byla její lehkost. Láhev je vyrobena z hliníkové slitiny, což oproti klasickým ocelovým lahvím znamená o třetinu nižší hmotnost. V praxi to znamená méně námahy při zvedání a přenášení. Díky zabudovaným držadlům lze s LIV snadno manipulovat a předávat ho ostatním. Není třeba používat ani „podomáčku“ vyrobené háčky, ty jsou nahrazeny sklopným věšákem pro snadné zavěšení na lůžko nebo invalidní vozík. Rovné dno umožňuje lahev kamkoliv postavit. Z hlediska manipulace je LIV skutečným darem z nebe.

Přímé napojení

Velkým přínosem pro nás, sestry, je skutečnost, že láhev LIV je neustále připravena na použití díky integrovanému redukčnímu ventilu s rychlospojku, uzavíracím ventilem a průtokovou hlavou. K lahvi můžeme okamžitě připojit inhalační masku, resuscitační vak nebo kanylu – to vše bez zbytečného zdržování a montáže ventilu! Nové lahve LIV jsou plněny pod tlakem 200 barů, a tak obsahují asi o čtvrtinu plynu více než standardní lahve.

Bezpečnost pro personál

Potěšilo mě, že díky integrovanému ventilu nepřichází sestry a zdravotnický personál do styku s vysokým plnicím tlakem a vyhnou se nebezpečnému úniku nežádoucího plynu. Velkou výhodou LIV je, že nemusíme zajišťovat žádnou údržbu na místě. Vše za nás řeší společnost Linde Gas.

Každý pacient je jiný

Ověřila jsem si, že průtok z lahve LIV lze snadno nastavit pro potřeby konkrétního pacienta. Můžete si vybrat mezi 12 různými nastaveními průtoku od standardního dávkování až po speciální terapie, což výrazně rozšiřuje možnosti mobilní terapie.

Neustále v obraze

Aktivní tlakoměr ukazuje neustále tlak, a to i když je ventil uzavřen. Tabulka spotřeby na lahvi ve spojení s tlakem snadno prozradí, jak dlouho ještě láhev při daném tlaku vydrží. Přehledný manometr a jednoduché ovládání nám usnadní práci nejen při akutní péči.

„Vylepšené“ kyslíkové lahve od Linde mě přesvědčily, že jejich používání usnadňuje práci, která v našem oboru nikdy nekončí a můžeme pacientům poskytnout lepší péči.

LIVTM
Linde Integrated Valve

Obr. 42

Radiologický asistent
Svitavská nemocnice, a. s., přijme radiologického asistenta.

Požadujeme odbornou způsobilost dle zák. 96/2004 Sb., osvědčení k výkonu zdrav. povolání bez odb. dohledu není podmínkou. Práce na přístrojích Toshiba a GE (skiografie, CT - přímá digitalizace) a dalších přístrojích s nepřímou digitalizací. Asistence na operačních sálech.

Požadujeme zajištění zdravotního dozoru nad pracovištěm v noci (min. 4-5 služeb měsíčně). Nabízíme příjemné pracovní prostředí, podporu dalšího vzdělávání zaměstnavatelem, pracovní smlouvu na dobu neurčitou, práci v akreditovaném zařízení.

Kontakt: Zdislava Slintáková, vedoucí radiologický asistent, tel. 461 569 130 nebo 241, slintakova@nemsy.cz

A111017896

Obr. 43

INZERCE

KONFERENCE PRO SESTRY

Rovné příležitosti pro všechny
v ošetrovatelské praxi

26. - 27. ledna 2007
Dům techniky Ostrava

Akce je evidována a hodnocena Českou asociací sester

 Dům techniky Ostrava, spol. s r. o.
Mariánské náměstí 480/5, 709 28 Ostrava-Mar. Hory
tel.: 595 620 111, 110, 152, fax: 595 620 160
e-mail: dtostrava@dtostrava.cz, www.dtostrava.cz

Obr. 44

KONFERENCE PRO SESTRY

Akce je určena

- ♦ všeobecným sestrám
- ♦ porodním asistentkám
- ♦ nutričním terapeutům
- ♦ farmaceutickým asistentům
- ♦ zdravotně sociálním pracovníkům
- ♦ zdravotnickým záchranářům
- ♦ zdravotním laborantům
- ♦ ortoptistům
- ♦ dentálním hygienistům
- ♦ asistentům ochrany veřejného zdraví

Zavádění nových trendů v ošetrovatelské péči

Konference je hodnocena 8 kreditními body

8. - 9. března 2011
v Otrokovické BESEDĚ

 DTO CZ, s.r.o., Mariánské náměstí 480/5, 709 28 Ostrava-Mar. Hory
tel.: 595 620 111, 110, 152, fax: 595 620 160,
e-mail: dtocz@dtocz.cz, www.dtocz.cz

Dotazník

DOTAZNÍK

Vážené zdravotnice, vážení zdravotníci!

Jmenuji se Lucie Mužíková a jsem studentkou druhého ročníku navazujícího magisterského studia oboru Bohemistika na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Píši diplomovou práci na téma *Jazyk a styl časopisu Sestra*. Tímto Vás prosím o vyplnění dotazníku, jehož výsledek ukáže pohled zdravotníků na odborný časopis, který je pro ně určen.

U každé otázky, prosím, označte pouze jednu odpověď či slovy odpovězte.
Dotazník je anonymní.

V případě dotazů či nejasností jsem k dispozici na telefonním čísle +420728463150 nebo na e-mailu muzikovalucka@seznam.cz.

Děkuji za Váš čas a spolupráci
Bc. Lucie Mužíková

1. Pohlaví:
 - a. Žena
 - b. Muž

2. Kolik je Vám let?
.....

3. Na jakém oddělení pracujete? (Pokud studujete, uveďte namísto oddělení obor studia.)
.....

4. Nejvyšší dosažené zdravotnické vzdělání (př. pokud studujete vysokoškolské magisterské navazující studium, označte odpověď „VŠ Bc.“ – tedy nejvyšší dosažené – a za odpověď připište „pokračuji ve studiu VŠ Mgr.“):
 - a. SZŠ
 - b. VOŠ DiS.
 - c. VŠ Bc.
 - d. VŠ Mgr.
 - e. Jiné, uveďte jaké:

5. Kde jste se s časopisem *Sestra* setkal/a poprvé?
 - a. Při studiu
 - b. V zaměstnání
 - c. Jinde, uveďte kde:

6. Jste odběratelem/odběratelkou časopisu?
 - a. Ano
 - b. Ne, půjčuji si časopis v zaměstnání, od kolegyně, kamarádky apod.

7. Máte na Vašem oddělení časopis *Sestra* k dispozici?
- Ano
 - Ne, ale vím, že je k dispozici v knihovně, na jiném oddělení apod.
8. Hodnotíte odborné články v časopise jako přínosné pro ostatní zdravotníky?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
9. Využil/a jste v praxi nový postup, poznatek apod., o kterém jste se dozvěděl/a v časopise *Sestra*?
- Ano
 - Ne
10. Jste odborníci, ale... Stane se Vám někdy, že některému výrazu, termínu apod. nerozumíte?
- Ano
 - Ne
 - Nejsem si vědom/a
11. Splňuje časopis Vaše nároky na jeho přehlednost?
- Ano
 - Ne, uvítal/a bych jiné uspořádání (jiné rubriky apod.)
12. Uvítal/a byste rubriku, která by obsahovala texty nejen ryze odborné?
- Ano, umělecké (povídky, básně apod.)
 - Ano, zábavu (křížovky, kvízy apod.)¹¹¹
 - Ano, učební (testy odborných znalostí, kurzy cizího jazyka apod.)
 - Ano, jiné:
 - Ne
13. Nacházíte v časopise i „oddychové“ články?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
14. Jaký je Váš názor na reklamy v časopise?
- Jsem spokojen/a, ale mohlo by jich být více
 - Jsem spokojen/a, ale mohlo by jich být méně
 - Uvítal/a bych spíše reklamy i na jiné než zdravotnické zboží (např. kosmetika, zdravá výživa apod.)
 - Nejsem spokojen/a, reklamy časopis ruší
 - Jiný názor, uveďte jaký:

¹¹¹ Tato odpověď se týká spíše časopisu do roku 2011 – v roce 2012 je „zábavná“ rubrika již vytvořena (křížovky, sudoku apod.).

15. Inspirovala Vás nebo Vaše oddělení nějaká reklama v časopise ke koupi prezentovaného produktu?
- Ano
O jaký šlo produkt (popř. značku)?
 - Ne
16. Čtete časopis celý, nebo pouze články, které Vás zaujmou svým názvem?
- Ano, čtu časopis celý
 - Ne, vybírám pouze některé články
17. Jste spokojen/a s titulní stránkou časopisu?
- Ano
 - Spíše ne, uvítal/a bych více upoutávek na jednotlivé články
 - Ne
18. Pokud čtete časopis *Sestra* již několikátým rokem, všiml/a jste si formálních či tematických změn, jak v rámci ročníku, tak mezi jednotlivými ročníky?
- Ano, změn si všímám
 - Ne, změn jsem si nevšiml/a
 - Ne, časopis znám krátkou dobu, změny jsem zatím nemohl/a zaznamenat
- Pokud jste odpověděl/a **Ano**, uveďte, o jaké změny jde:
19. Stalo se Vám někdy, že jste v časopise našel/našla nějakou chybu?
- Ano, překlep
 - Ano, nesprávné, s nejvyšší pravděpodobností záměrné, užití výrazu
 - Ano, hovorovou podobu výrazu (např. *emitka* – utvoření univerbizací¹¹²)
 - Ne, s chybou jsem se v časopise nesetkal/a
 - Nevím
20. Víte o webových stránkách časopisu *Sestra*?
- Ano, užívám je
 - Ano, ale nevyužívám je
 - Ne
21. Odebíráte, čtete či máte na svém pracovišti k dispozici i jiná periodika určená pro zdravotnické pracovníky? (možnost více odpovědí)
- Zdravotnické noviny*
 - Postgraduální medicína*
 - Florence*
 - Diagnóza v ošetrovatelství*
 - Sesterna*
 - Ne
 - Jiné, uveďte jaké:

¹¹² Vytváření jednoslovných pojmenování z víceslovných.

22. Co byste uvítal/a v časopise nového?

.....
.....
.....